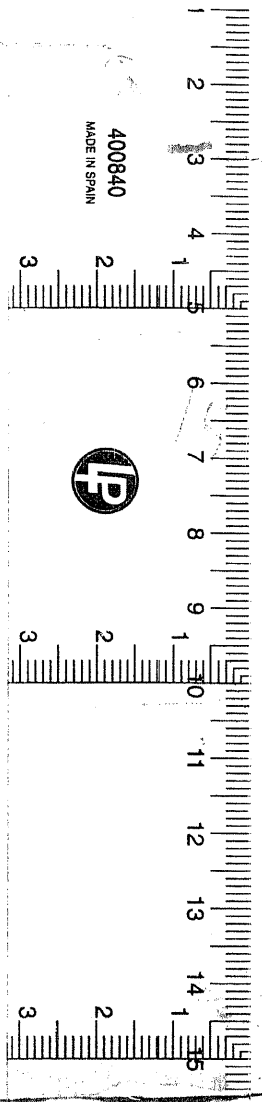
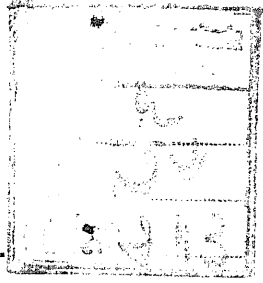
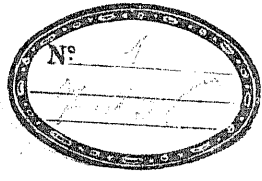

Del bot. de la Com^a de
de Granada. JBB

400840
MADE IN SPAIN

Q. 9547
ibidem

Dentes in septem primis mensibus gignuntur	102	Dies dij	ibidem
Deo cui rem diuinam facere oporteat, non esse certum cum terra mouetur	83	Diecrastini	273
Deorum nomina Rom.	153	Diequarto	271
Deprecor	184	Die quinto	ibidem
Depudicare	421	Die quinti	272
Deq; Atq;	267	Diepristini	ibidem
Descendidi	204	Dieperendini	273
Diagoras tres filios habuit	107	Dienoni	272
Diagoræ obitus	ibidem	Die spiter	353
Diarium	162	Dies iusti	523
Dialecticæ laus	424	Dieproximi	273
Dialecticæ captiones	413	Diem diffindi	373
Dicendi genera tria	208	Diffinitio ex quibus	117
Dicturum inimicos Cic.	14	Digamma	379
Dido incesu serio instans	ope	Digestio quomodo fiat	117
ri	232	Dignor passue	399
Dierum obseruatio	90	Dij immortales dicuntur	62
Dierum diuisio	ibidem	Dijouis	153
Dies ciuilis	92	Diluxerit	90
Dies quibus halcyones nidulantur	101	Diluculare	187
Dies inominabilis	160	Dimidium	105
Dies religiosi	ibidem	Dimidiatum	ibidem
Dies nefasti, atri	160	Dimidium plus toto	476
Dies Alliensis	127	Diodorus cui Crono cognomen	288
Dies patrio casta	24	Diogenis Cynici dictum	64
		Diogenes modesta dixit	209
		Diogenis responsio	490
		Diogenes Stoicus quando	471

ibidem
Diam

I N D E X.

Diomedis & Glauci permuta- tio	72	sia incensore	372
Dionysia gesticularia	11	Edulcare	405
Dionysius Sicilia tyrānus	469	Effatus	335
Dioxippus	459	Effascinantes uoce	225
Disciplina rhetorica	315	Egregius an egregium uocati- uo	389
Disciplinosus	128	Eloquentia	30
Disiunctum	152	Elops Rhodius	210
Dispersis manibus	400	Elucis	429
Diuatio in oratione	48	Elutriare	421
Diuortium primum	120. 471	Eleusinium certamen	402
Diurnare	440	Empedocles	467
Dolentia, e	500	Empedoclis carmen	130
Dolabella mulierem ream Athe- nas misit	312	Emplastrum	422
Dolus	313	Ennij natiuitas	430
Doloris natura	510	Enses	273
Doloris tolerantia	307	Ennius tricolor	460
Domitius insanus	483	Ennianista	482
Dominatu in datiuo	135	ετραγογν res sophistica	195
Domus domuis	134	Epicuri uerbum reprehenditur	
Draco legislator	295	55	
Dulcioriloquus	501	Epicurus	470
Duo & uicesimo	144	Epicuri uoluptas	228
Durities, Duritudo	240	Epicteti uersus	65
E Blandita oratio	289	Epicteti Roma discessit	387
E Ebrietatis laus	386	Epirritos	491
Ebriosus philosophus	ibidem	Ephemeris	151
Edictū de templi Dianæ	εφὸδ'ιου		439
Ephæ	Ephyræ		381
		Eques	

I N D E X.

Eques pro equo	481	Euronotus	ibid.
Equites pedarij	113	Exactus pecuniaria	399
Equitare	481	Exaduersum	202
Equus equitibus corpulentis		Exequia	502
adimitur	140. 218	Exigor	399
Equus Alexandri	141	Exortus & occasus mobilia et uaria sunt	159
Equus Seianus	99	Expasum	400
Equi Diomedis	ibidem	Expurgere	177
Equorum color	100	Explicauit	16
Errabundus	293	Extergor	78
Errare	429	Extrilius	492
Erratica stella	101. 365	Exquis	207
Errones	101	F Abij interfecti	467
Error Corn. Nepotis	408	Fabius ad Carthaginien- ses	275
Esse & erit	448	Fabij annales	143
Esito	229	Faba nocua	130
Esurritio	414	Fabis non esse usum Pythago- ram	ibidem
Etesia uenti	71	Fabritius Lucinus	125
Euathlus cum Prothagora	150	Fabritius ad Pyrrhum	98
Euclidis uersutia	178	Fabritius, cum Samnites aurum donarent, quid	27
Eudoxus	468	Facies & facij in genitiuo	241
Euphorbus post Pythago.	131	Facies	240
Eupolidis uersus	29	Faces	273
Euripidis laus	281	Facinus	311
Euripidē quinque & septuagim- ta tragœdias scripisse	443	Facundiosus	128
Euripidis genus & mors	402		
Euripides	468		
Eurus uentus	69		
			Fallaci

I N D E X.

Fallaciosa argumenta	194	Fiere	300
Falsi testimonij poena	523	Figurarum genera duo	34
Fames famij	240	Figura à fingendo	361
Famis uis non tolerabilis	415	Filij quomodo alendi	299
Fames quomodo sustentanda		Filiorum in patres officii	46
ibidem		Filiorum & parètum inuicem	
Famosus	127	officia	ibidem
Fascinare	429	Figura geometrica	34
Fascinum	ibidem	Finis hic & hæc	345
Fatum & necessitas	323	Fistula C. Gracchi concionæ	
Fatum	168	istoria	21
Fatiscor	438	Flagitium & uitium	32
Fauisse capitoline	56	Flammæ Dialis ceremoniæ mul	
Fauces, & uestibulum	419	te	258.259
Fauonius uentus	70.	Flamen Dialis	258
Febris quartana laus	457	Flammigare	454
Fecialis uerba	416	Fluuisse thesauri	57
Fenestella error	409	Flauus color	80
Ferie præcidanæ	124	Flores uini	284
Ferie uindemiales	417	Fluctui in casu patrio	134
Ferie æstiuæ	242	Flumina magna quæ	252
Ferre quid significet	32	Fœcunditas	429
Festinare & properare	431	Fœdisfragi	500
Festus Posthumius	513	Fœminæ in mares	227
Festucaria uis	532	Fœnerator	429
Ficedula auis	394	Fœnus	ibidem
Fides alieno ictu sonare	229	Fœneror pro scenero	489
Fidium natura	ibidem	Folia olearum brumali & solæ	
Fides seruata	521	stitiali die uerti	219
		Fontium	

I N D E X.

Interibi	97	punitur	316
Intentio	362	Iudicis officium	378
Interrogandi casus	557	Iudicia priuata	ibidem
Intercutia uitia	330	Iudicij quoddam genus diuina	
Interpretor	398	tio dicitur	48
Internecinum morbi genus		Iulius paulus	143. 499
45		Iumentum	519
Intestabilis	175	Iuniores	276
Intolerantia	463	Iupiter Olympius	2
Intra modum	320	Iupiter unde dicatur	153
Intra oceanum	218	Iusturandum Romanis inuio=	
Intra calendas	317	latum	213
Intra montem Taurum	320	Ius uocationis	335
Inualentia	54	Ius prehensionis	ibidem
Inuidiosus	238	Ius proferendi pomcerij	336
Inuolucris	84	Ius trium liberorum	112
Iouis filij prudentissimi	404	Ius sponsaliorum	122
Iouem lapidem iurare	36	Iustitia quid sit	167
Ira quid, & eius signa	44	Iustitiæ imago	377
Ire curriculo	449	Iustitium	522
Irrobore	36	Iuuenta	277
Isagoge	422	κέρντες	274
Ischiadici	122	κόλασις	181
Isagonus Niceensis	225	κύβος	35
Istrus fluius	352	κύαμου	129
Italia unde	278	L Abandria	421
Italia armentosissima	278	L Laberij arrogantia	459
ἰταλῶί	278	Laberij dictum	114
Iudex pecunia uictus, capite		Laberij poetæ uersus	263

I N D E X.

Labeonis commentaria	24	Leges sumptuariae	76
Labias	251	Leges duodecim tabularum	515
Laboriosus	235	Legitimus	314
Lacedaemonij uicti	408	Lembus	274
Lacedaemones cum tibijs in a-		Legio	417
ciem proficiscuntur	20	Leonidas	97
Lacerna	347	Leontes ariolus	94
Lac plurali numero caret	504	Leo & Androodus feruus	156
Lachrymae	47	Lepida in conuiuio queren-	
Lacus Auernus	291	da	180
Lactis uis	299,300	Leporaria	66
Laelius Varronis praeceptor		Lepus unde	33
422		Lepores habentes bina iecora,	
Laelius in Crotopegnijs	77	& corda	432
Latitia	82	Lepidus & Fuluius Flaccus a-	
λαλωῶν	33	mici facti	313
λαλῶς	29	Lestrygone	404
Laena partus	328	Leuitas	205
Latibundus	293	Leuis	ibidem
Lais meretrix	16	Leuare tempus	490
Lancea	273,410	Leuatiore ac leuiores gelu du-	
Lapsare	27	rantur	450
Largior, iris	398	Leucas oppidum	26
Laudari frigide turpius quam		Lex	265
uituperari	497	Leges semproniae	249
Laudare est nominare	52	Lex Aterina	279
Lauer	78	Lex Lycurgi	60
Lebadia oppidum	307	Lex Syle	77
Legati Miletii	286	Lex Licinia	77,519
		Lex	

I N D E X.

Lex Popilia	23	Libros ad legendum quis pri-	
Lex Papia	23	mum dederit	185
Lex Aemilia	77	Librorum numerus à Ptole-	
Lex Fannia	765,519	mae conquisitus	ibidem
Lex antia	78	Licinius imbrex	350
Lex Iulia	78,371	Lictor	304
Lex centumuiralium caufarū		Licium	297,305
426		Lignor	439
Lex Aebutia	ibidem	Lignum alumine illitum non	
Lex Atinia	447	ardere	385
Lex talionis	517	Linea quid	35
Lex Scolonis	519	Linguam recondendam Hefio	
Lex Voconia	208,246,519	dus	29
Lex usurpandi	91	Lingua infrenis	29
Lex Portia	249	Lingua qualis esse debeat	27
Lex Aufeia	287	Linguaces	30
Lex decemuiralis	518	Lingula	274
Libentia	387	Lingua Latina magis inops	
Liberos alendos esse proprio		quam Graeca	79
lacte	299	Literae ad Pyrrhum	98
Liberi pro uno filio	59	Literarum ordo	514
Liberalis	445	Liticimes	524
Libertini adoptari possunt	163	Literator	420
Libs uentus	70	Litem contestari	150
Libra, & selibra	214	Lituus quid	148
Librilis	520	Lituus auguralis	ibidem
Libri Sibyllini	34	Locutulei	30
Liburni quomodo naues fue-		Locuples	251
bant	442	Locus Tullij pensatus	13
		b 4	Lon

Longæuus	61	Macedonia Emathia	382
Longæ naues	274	Macedo philoso.	330
Loquacitas inanis	culpatur	Machæra	273
	27	Magistratus maiores	337
Loquacitas stulta	ibidem	Magniloquentia	96
Loquentia	30	Maiores magistratus	337
Lorarij	250	Maiora auspicia	338
Lorea	271	Maiorū honor quondam	6c
Loricatus surculus	451	Magnum uiaticum	439
Lucetius	253	Malaxare	421
L. Liuius poëta	470	Malitia	207
Lucilius de ostreis, echinis,	mu	Mali argento digni	223
ribus	530	Malitia summa miseria	472
Lucilius de lege Fannia	77	Mammosus	104
L. Scipio Asiaticus	215	Mancipia sub corona uende=	
L. Papyrius	112	bantur	198
L. Sicinius Dentatus	57	Mancipium morbosum uitio=	
L. Torquatus	11	sum ue	119
Lutescere	425	Manciola	500
Luteus color	60	Mandata an semper sint facien=	
Lusciosus	119	da	25
Luxuria in coenis	393	Manliana imperia aspera	25.
Luxuries luxurij	240	239	
Luna adolescente & deficiëte		Mâlij Torquati historia.	238
quæ crescant, & quæ tabe=		Manulia meretrix	132
scant	550	Manuatus	421
Lyntres	274	Manubia	52.356
Lysia oratiões à Platonis quo		M. Manilius	468
modo differant	49	M. Cicero de iure ciuili	37
		Marath	

Marathonia pugna	467	Mei, & mi	357
Mare placida	174	Medium uinum	363
Mare Bosphoricum conglata=		Mediæ naues	274
tur	450	Mediocris	ibidem
Mariti officium erga uxorem		Megarenfes Athenas intrare	
	32	non audebant	178
Maris color à uento mutatu=		Mellaria	67
	87	Mellissus Helius	482
Marspiter	153	Meμiosdveg	67
Marsus filius Circes	428	Memordi	203
Marsi populi uirulenti ibidem		Memoriarum	257
Masilia	261	Memnon nocticolor appella=	
Materfamiliās	482	tus	500
Matrimus	22	Mendacium dicere	288
Matrona	482	Mendicimonium	421
Mature	254	Menedemus Rhodius	326
Maturare	ibidem	Menippea, seu Cynica Var=	
Maturitas	ibidem	ronis satyræ	64.361
Matrni fructus	ibidem	Menippus philosophus	64
Mathematici	18	Mens uiri prudentis.	359
Maurus, Mauricè	79	Mensæ secūda & bellaria	334
Mausolus	263	Mentiri	288
Mausoli potio	ibidem	Mesancula	273
Mausoli sepulchrum	ibidem	Metellus de uxore ducēda	11
Mausolus tragœdia	ibidem	Metellus aduersus Manlium	
Menāder quot tragœdias scri=	178		
pserit	443	Metæ trianguli	35
Menander	74	Metelij Suffetij historia	523
Mecastor	283	Metrorum obseruatio	491
		b 5	ME

Metus	237	Modus A. Gellij inter studen-	
Mibi est nomen Iulium	409	dum	533
Milestarum uirginum suspensio		Molæ trusatiles	94
dium	395	Mons ex sale mero magnus	
Militaris musicæ disciplina	20		72
Miles infrequens	417	Mons Auentinus	337
Militibus uenâ solui per igno-		Monomeri	226
miniam	253	Morbofus	119
Militaria uocabula	253	Morbus & uitium	120
Mille hominum occiditur	30	Morbus cholicus	307
Milonis interitus	400	Morbus fonticus	417. 519
Mimos	404	Morta, nomen Parcæ	110
Miscella & confusanea doctri-		Mortiens quâdo moriatur	180
na	430	Mors	55
Miracula uaria	216. & 225	Mortales	360
Misereri uestrum	527	Mortuaria glossaria	483
Mitridatis antidotus et mors		Mortui præ gaudio	107
461		Mos antiquus senatorum	39
Mitridatem duarum & uigi-		Mos antiquus	375
ginti gentium linguas per-		Mulcedo	506
calluisse	ibidem	Mulieres abstemiæ	271
Mœchimonium	421	Mulieres steriles	120
Mœnia	502	Mulieribus non licuit iurare	
Modicè	320	per Herculem	283
Modus mutandi sententiâ	230	Mulierofus	127
Modus & spat. in plantæ Her-		Multam dicere	279
culis	1	Multam facere	ibidem
Mos ingrediendi præliū ad ti-		Multicoloria	294
bicinu modulos à quibus	22	Multiformia	ibidem
		Mul	

Multijuga	iaidem	Neapolis	242
Multijuga ac sinuosa quaestio		Ne particula	350
373		Neceffitas	325
Multigrumis	501	Neceffitudo	ibidem
Mundus muliebris	116	Neceffarij	ibidem
Muneror pro munero	489	Negotia umbratica	89
Municeps	430	Neptuni filij	404
Municipium	ibidem	Neptuni nomina	83
Muralis corona	146	Neq; id quoq;	440
Muræna tartessia	210	Nequam	206
Murices	171	Nequitia	ibidem
Murina	271	Nequiter	412
Mus philosophus	64	Neratij petulantia	517
Musonij sapiens dictum	412	Nerienes	350
Mutitare	76. 478	Nerio martis uis	ibidem
Muti magistri	271	Nero, fortis	ibidem
Mutus loquebatur	149	Neruiæ	229
Myops	120	Neruularia comœdia	93
Myoparones	274	Nescis quid uester serus ue-	
Næuius incarceratus scri-		hat	332
psit comœdias	94	Nescius	237
Nanus	512. & 513	Nestor triseclisenex	502
Nasamones	428	Nicias	98
Nata res	335	Nidum migravit	86
Natura	324	Nigidiane commetationes	cur
Natura an morbos fecerit	167	in uulgus non exeant	514
Naualis corona	146	Nigror	81
Nauium genera	274	Nilus fluuius	252
Nausicaa	231	Niobes filij	529
		Nite	

I N D E X.

Nitefcit	283	Numina leua	154
Niualis aqua potui peſſima		Nummoſus	126
497		Nuperrimè	171
Noctefcere	488	urbicia	181
Noctes Atticæ	533	O	135
Nocticolor	500	Obefus	500
Nola iugo à Vergil.	216	Obijces	137
Nolo	266	Oblitera gens	500
Nomina in ofus	126, 235	Obnoxius	211
Nomina in bundus	291	Obſidionalis corona	145
Nomina non ſunt poſitiua, ſed		Oceanus lunæ comes	164
naturalia	250	Otiouſus à metu	85
Nomina fortium ſeruis non dā		Occecurri	204
da	223	Oculi ludibundi	95
Nona parca	110	Odium Athenienſium	178
Noſtri, & ueſtri	527	Offendere	222
Notationes temporum	461	Officia filiorum in parentes	53
Nota uocum	327	Officiorum gradus	154
Notus uentus	70	Officiorū obſeruatio inter pa-	
Nouitium, nouum	172	tres & filios	46
Nouiſſimus	266	Officia iudicis dubia	373
Nouiſſimè	ibidem	Officioſus	127
Nuces Thafiæ	210	Officiæ	364
Nuſtutia	374	Oleagina corona	145
Nudius quartus	273	Oleū cur ſæpe cōgelat ſcit	449
Nugalia	116, 211	Olympicum ſtadium	1
Numerus conuiuiarum	332	Olympias Alexan. mater	186
Número legere	523	326	
Numeri ſeptenarij uis	101	Oneſicritus	225

Operæ

I N D E X.

Præneſtini cur ex colonia in	Proletarius	426	
municipiū relati ſunt. ibidē	Proloquium	423	
Præpetes loci	154	Prolubium	435
Præpetes aues	173	Promercalia	118
Præpetem portum	174	Pronuntiatum	422
Præſentaneum uenenum	171	Properare & feſtinare	432
Præter propter	508	Properatim	451
Præter naturam	195	Propere	254
Præter fatum	ibidem	Proprium	172
Præhentionem habere	354	Propitium	172
Prima ſax	476	Propudioſa	54
Prior pueritia	265	Proſa	432
Priuilgium	ibidem	Proſumiæ	274
Priua	ibidem	Protagoras inſyncerus philo-	
Problematum Ariſtotelis libri	ſophus	142	
497	Protagoræ & Euathli pactū		
Pro præpoſitio	63, 281	150	
Prodicus	403	Proteus	215
Prodromi	71	Protogenes	411
Proſanum	63		
Profeſtum	ibidem	PROVERBIA.	
Proficere	ibidem	Accio idem quod Titio	110
Proficiſci	ibidem	Alba linea	535
Proſtigare	63, 390	Aurum Tolofanum	106
Proferre	63	Argentanginam patitur	286
Proſugere	ibidem	Aſinus ad lyram	110
Prognoflici non ſunt conſulen		Bibere helleborum	461
di	379	Caput ſine lingua pedaria ſen-	
Proijcere	136	tentia	115

c

Cum

I N D E X.

Cum lance & licio	426	Non emo tanti poenitere	17
Dimidium plus toto	476	Oportet commodare amicis,	
Diomedis & Glauci permuta		sed usq; ad aras	7
tio	72	Premansum in os inserere	117
Equus Scianus	98	Quod in pomis est, itidē aiunt	
Haud cuius contingit Corin-		effi. in ingenijs	324
thum petere	16	Sape etiam est olior ualde op	
Hoc noueram antequam Theo		portuna locutus	51
gnis nasceretur	6	Rudius ac planius	308
Homō non bonæ rei	372	Subcisiua opera	487
Illois pedibus	18	Vir fugiens & denuo pugna-	
In lente unguentum	360	bit	469
In puluere, incruentaq; uictor		Viua uox	371
ria obuencit	146	Viua moribus præteritis	19
Inter os & offam	341	Prudens	288
Introite, nam & hic dii sunt		Prudentis consilium	316
535		Prudentia indiserta magis eli-	
Iouem lapidem iurare	36	genda, quàm stulta loqua-	
Loquere uerbis præsentibus	21	citas	28
Malum consilium consultori		P. Nigidij contemporanei	514
pessimum	123	Pudicitia Gracchi	397
Mala ad se attrahens, ut cæ-		Puditum	398
cias nubes	71	Pudor sanguinē diffundit	500
Malui compilari quæ uentre	126	Pudoricolor	500
Musica abscondita nullius rei		Puerorum impubium uictus	
362		137	
Muti magistri	371	Puerperium	299
Nilil cum fidibus graculo, ni-		Pueri quo pacto in utero ma-	
hil cum amaricino sui	513	tris consistant	432
		Pueri	

I N D E X.

Pueri	276	Φρέαρ	33
Puerperij numerus	246	Φθιός	119
Pugiones	273	Φῶρ	33
Pugna Caesaris in Pharsalicis		Q	
campis prædicta	401	Vadrantalia	35
Pugnatum in Gallos	439	Quadrupes equus	480
Pulueret	489	Quadrans	102
Puluis	503	Quadrige in plurali	502
Pumiliones	512	Quadrigarij uerba	239
Puniceus color	100	Quartum consul	245
Puniendi causas duas Plato di-		Quarto consul	ibidem
cit	182	Quassere	50
Purpurare	488	Quatere	ibidem
Putum	172	Questor	356
Putare	ibidem	Questor in ius uocari potest	
Purum	ibidem	335	
Puto	ibidem	Quercera	219
Putum argentum	ibidem	Quies & quiesco	183
Pseudo	522	Quintus Scauola	447
Psylli populus Nasamonibus		Quintus Catullus	507
contermini	428	Quin particula	458
Pygmaei	226	Quinquatrus	68
Pyramides	35	Quinq; sensus	200
Pyrrhonij qui	282	Quod uiuet	217
Pythagoras	466	Quod morietur	ibidem
Pythagoræ cibus	328	Quoq; pro quidem	440
Pythagorica disciplina	17	R	
Pythagorici pecunias in me-		Adere barbam quando	
dium dabant	18	Rapacitas nonnullorum Ro-	
		manorum	397
		Raren	

I N D E X.

Rarenter & non rare	79	Repudium cum uxore quis pri-	
Raro	ibidem	mus fecerit	120
Rasitare	95	Res inopinata	131
Rataria	274	Res gesta	161
Rectos cupressos	345	Rescire	65
Recentatur	406	Restare	39
Receptitius seruus	446	Responsio Accij ad Pacuuium	
Reciproca argumenta Graecis	324		
<i>κύβητες</i> dicta	150	Reta	265
Reciproci argumenti nitium		Retanda flumina	ibidem
Plinii Secundum latuit	243	Retinētissimus proprietatis in	
Redhibito in seruis	119, 446	uerbis Sallustius	266
Redhibere	119	Retorridi	410
Referre gratiam	9	Romphaea	273, 374
Refrigerare	363	Ridibunda	261
Regiones caeli quatuor	68	Ridicularius	139
Regulus Attilius	171	Robigus	154, 118
Reuise ad me	262	Roboraria	66
Rhetores expulsi	396	Rogatio	165
Rhodanus fluuius	253	Rogare sententias	128
Rhodus ciuitas	189	Romuli sobrietas	291
Rhomphaea	274	Romanorum laus in constituē	
Religiosa delubra	126	dis religionibus	83
Religiosus unde	ibidem	Romanorum mos in pronomi-	
Religione solui	214	nibus indendis	223
Religio	259	Romanorum ritus in certami-	
Remunculi	247	ne	21
Remittere animum	266	Romani praemij atq; inuitamē	
Reuidens	319	tis usi ad prole pcreada	60
		Rubidus	

I N D E X.

Rubidus color	80	Sanguinis dimissio	253
Rubi	512	Sapiens cogi non potest	309
Rufus color & ruber	80	Sapiens an irasci debeat	43
Rumigistri	273	Sapientem non peccatum	
Rustice loqui	327	315	
Rustici cuiusdā imprudētia	511	Sapientia filia usus & memo-	
Rutilus color	80	ria	317
Sabinus medicus	109	Sarpedon	404
Sacellum	179	Satyrarum Varronis inscri-	
Sacerdos Vestalis	260	ptio	64
Sacerdotissa	ibidem	Satis loquentiae, sapientiae pa-	
Sacerdotes foeminas antistitas		rum	30
non antistites dictas	347	Sauromata	226
Sacrificor pro sacrificio	489	Scari Silices	210
Sallustius de Sertorio	83	Scauola	280
Sallustij locus	30, 134, 88, 241	Sceptici qui	282
Sallustij defensio	236	Sibones	273
Sallustius loris casus	462	Simpodium Graeciense	507
Sallustius nouator uerborū	30	Scipio Tybe. Graccho filiam	
Sallustij locus corruptus	519	dedit	313
Saltem	321	Scipio Africanus	137, 186.
Saltuatim	322	215	
Samnites ad Fabritium	27	Scipionis Africani superioris	
Sanates	426	continentia	176
Sanctitas	440	Scipionis & Gracchi reditio	
Sanctimonia	ibidem	in gratiam	213
Sanctitudo	ibidem	Scipionis Africani mater steri	
Sandalarium	427	lis	165
Sanguen	97	Scorpius	

I N D E X.

Scythæ anthropophagi	225	Senatus per quos habebatur	
Scytharum mos	415	more maiorum	383
Scriptum facere	177	Senectus semper honorata	60
Scriptu sese abdicare	ibidem	Seniores à minoribus domum	
Scripturim & uenerim	476	ducebantur	ibidem
Scholicus	115	Senibus sexagesimus tertius an	
Scrophæ & porcetra	482	nus grauis	393
Scruta	106	Seniores	276
Scrutarius	ibidem	Sensus quinq;	200.495
Sculna	533	Sensus legi Solonis	57
σκυτάλη Laconica	451	Sensuum quorundam defectus	
Seciderat	204	in animalibus	200
Secundo sole	72	Sententia Publij dignæ	459
Securim non securem	344	Septentriones	68
Sellularij quæstus	89	Septentrionarius uentus	70
Seleucus rex libros referendos		Septenarius numerus	101
Athanas curauit	158	Sepulchrum	47
Selibra & libra	214	Sequestrò aduerbium	533
Sempronij Gracchi & Scipio-		Sequor, Secta	485
nis Africani amicitia	215	Sequester	533
Sempronius Asellio	59	Serra	253
Semiphalarica	273	Sermones conuiuij	333
Senatusconsultum	282	Sermonari	440
Senatus	484	Serpens cuius corium longum	
Senatuscōsultum quibus in lo-		pedes centū & uiginti	170
cis iure fieri potuerit	383	Sertoris astucia	404
Senatus ordo	128	Sertorij munum fidelitas	ibidē
Senatores pedarij	113	Seston, Posidonium	381
Senatus in genitiuo	134	Scinnista	524
		Sicim	

I N D E X.

Sicinium	ibidem	Sophocles senior Euripide	341
Sicæ	273	Sors proposita gladiatori	194
Sicinnius Detentatus	57	Soror	332
Sicilices	273	Soterichi lecti	304
Significor pro significo	489	Spadix color	80.100
Silentia loca	500	Spari	273
Sillus liber maledicentissimus		Spatæ	273
Timonis	112	Spartum	441. & seq.
Sitices	524	Spectationes	156
Siliqua	250	Speculum ut imago	433
Simulamentum	409	Spepondi	204
Sirenei scopuli	424	Species ab aspectu	361
Socrates damnatus	468	Speusippi libros Aristoteles	
Socratis patientia	32.45	emit	112
Soleæ	348	Spicca corona	165
Sole occaso	439	Sponsus & sponsa	122
Solonis legis sententia	57	Sponsalia	ibidem
Solonis tempora	466	Squalere	52
Solonis leges	296	Squalentem	ibidem
Solis aut lune defectus	84	Stadium Olympicum	1
Soliferræa	273	Staminariæ Laberij	421
Solitauisse	188	Stata forma	152
Solstitium & Bruma	101	Stattius nomen seruile	140
Solitarium	325	Stellæ aurigantes	368
Solæcismus	14.164	Stellæ erronee siue erraticæ	
Solæcum	164	151.365	
Solidum	34	Stylus gracilis, huber, medius	
Somnus nimius in pueris	138	208	
Somniculosus	237	Stitiffes, non stetiffes	60
		c 4	Stolo

I N D E X.

Stolonis rogatio	519	Suffragium	468
Strigofus equus	140	Supereffe	37.39
Stribiligo	164	Suspiciosus	235
Stuppa	442	Susq; deq; fero	425
Stuppa cum lectica	247	Susq; deq; habeo	ibidem
Suada medulla	303	Sycophantia	241
Suaui loquens incūditas	ibidem	Sylogismus	407
Suauidudo	453	Symbola Tauri quæ	180
Suauiditas	ibidem	Symposiaca quæstiūcula	180
Suetonij Tranquilli ludicra hi	229	Συμπόσια	286
istoria	229	Συμπόσια	255
Sub prepositio	137	T Abulæ xii. quibus tem-	
Subsidium memorie	448	poribus posita fuerint	
Subnixus animus	438	515	
Subcisiuum studium	352	Tactus ac gustus cum belluis	
Subcisiuum tempus	487.537	communes	495
Subijces	137	Tacendi tempus	17
Subnixus sui cōscientia	137	Taciturnitatis utilitas	287
Subsecundaria	537	Talentum Atticum	112
Subuades	426	Talio	508
Subsolanus	69	Tangere	50
Suculæ stellæ	331	Tarentum oppidum	324
Succidaneæ hostiæ	124	Tardigemulum	500
Succidæ humanæ	354	Tarquinius Superbus	34
Succenturiare	393	Taurus philosophus	43
Succesum fortuna, experiētiā		Tegmine onychino	501
laus sequitur	33	Telorum nomina	273
Suffercatius, aliās suffractus		Tempestate maris cur quis pal-	
135		lescit	492
		Temē	

I N D E X.

Temetum	271	Theſaurus	56
Temperantia Socratis	45	Thracia Sithon	382
Tempeſtas	313	Thucydidis ætas	405
Templum	383	Thracis cuiusdam fabula	503
Templum pacis	165	Tyberius Sempronius Grac-	
Templum Diane Ephesia	52	chus	315
Tempus pariendi	108	Tibiæ ad ischiadicis	132
Tempus coenadi Athenis	448	Tibicen	ibidem
Tarentius	471	Tibia canere desitum	402
Terentius Scaurus	291	Tibijs uſi ſunt Lacedæmonij	
Terræmotus	83	in prælio	20
Ternio	35	Timarchus accusatur ab Aem-	
Tertium conſul	244	ſchine	476
Tertio conſul	ibidem	Timochares Ambraciensis	98
Teſſera	35	Timō ſcriptor amarulētus	112
Teſſerulæ	276	Timor ſanguinem contrahit	
Teſtamentorum genera	407	499	
Teſtamentum	179	Timore uenter effluit	497
Teſtamentum per æs & librā		Tingere helleboro ſagittas	
407		quare	460
Teſtor	398	T. Caſtritiuſ	82.283
Theſſalia Hæmonia	381	Tituli uarij operum	534
Theorematicum	25	Toga	207
Theognis	6	Tolerantia Socratis cum uxore	
Theodectes	264	re	32
Theopompus	ibidem	Tollere pro corrigere	32
Theophrastus	7	Toloſanum aurum	100
Theophrastus Leſbiuſ	326	Torquatus	11.238.468
Therſites	29	Torquati pugna	238
		c 5	Tract

I N D E X.

<i>Tractim</i>	217	<i>grauiter uituperari</i>	496
<i>Tragemata</i>	333	<i>Turres</i>	253
<i>Tragule</i>	273	<i>Turrim, uel em.</i>	344
<i>Transgredi</i>	274	<i>Turris lignea illita alumine</i>	
<i>Transgressus</i>	ibidem	385	
<i>Tres & treis</i>	345	<i>Typhones</i>	492
<i>Tria dicendi genera</i>	208	<i>Tyrus Sarra</i>	381
<i>Tribuni</i>	407	<i>Tyro M. Tullij libertus</i>	190.
<i>Tributa comitia</i>	408	330	
<i>Tributus</i>	346	V <i>Acãter accumulauit & inaniter</i>	455
<i>Tribuni cur ius uocandi non haberent</i>	334	<i>Vades</i>	426
<i>Tribus</i>	484	<i>Vafra & fallaciofa argumen=</i>	
<i>Trinoctium</i>	91	<i>ta</i>	194
<i>Triones</i>	68	<i>Vagire</i>	433
<i>Triquetra</i>	35. 68	<i>Valeri in casu uocatio prima</i>	
<i>Triseclisenex</i>	501	<i>syllaba acuta</i>	357
<i>Triticum an in plurali</i>	502	<i>Valetudo</i>	313
<i>Triumphalis corona</i>	145	<i>Valere ab oculis</i>	362
<i>Tubicines</i>	524	<i>Valerij Aeditui uersus</i>	506
<i>Tuba</i>	148	<i>Valerius Coruinus quo tem=</i>	
<i>Tullij locus in Verrẽ</i>	319. 320	<i>pore</i>	234
<i>Tullius quo die & tempore natus</i>	408	<i>Vallum dentium</i>	28
<i>Tullius quot annos natus cum primam causam egit</i>	409	<i>Vanus, mendax infidus</i>	479
<i>Tullius & Demosthenes</i>	ibid.	<i>Varro quo tempore</i>	514
<i>Tunicarum usus quis</i>	207	<i>Varronis uerba</i>	260
<i>Turpius frigide laudari, quã Vafum</i>		<i>Varronis præceptor</i>	Lælius
			351
			Vatic

I N D E X.

<i>Vaticanus ager</i>	433	<i>pienda</i>	22
<i>Væ particula</i>	153. 418	<i>Verba patientia pro agentibus</i>	
<i>Vecors</i>	153	489	
<i>Vestabulum</i>	519	<i>Verba inciuiia</i>	252
<i>Vegrande</i>	153	<i>Verba humida & lapsantia</i>	
<i>Vehe mens</i>	153. 418	27	
<i>Vehere</i>	50	<i>Verba in arrogatione</i>	162
<i>Veiovis ædes</i>	153	<i>Verbum augurale</i>	173
<i>Velia oppidum</i>	260	<i>Verbum uehemens Archesilai</i>	
<i>Velinus portus</i>	ibidem	95	
<i>Velitare</i>	178	<i>Verbũ omne ambiguũ</i>	288
<i>Velitatum</i>	322	<i>Verba noua à Laberio</i>	421
<i>Vena quid</i>	486	<i>Verborum uolumina</i>	243
<i>Venam solui militibus</i>	253	<i>Verbosus</i>	127
<i>Veneror</i>	398	<i>Verbis antiquissimis non uten=</i>	
<i>Veneficiũ mulieris indecussum mansit</i>	312	<i>dum</i>	284
<i>Venenum</i>	313	<i>Vereor</i>	397
<i>Ventidius Bassus</i>	389	<i>Vergiliæ</i>	101
<i>Ventorum nomina etiam Græcè</i>	216. 331. 260. 261. 277. 223.	<i>Vergilij locus</i>	38. 136. 173.
	69	480.	
<i>Verba communia</i>	398	<i>Vergilij secundus Aeneidos ui</i>	
<i>Verba dare</i>	441	<i>gunt aureis emptus</i>	48
<i>Verba reciproca significatio= nis</i>	235	<i>Vergilius parit uersus more ur</i>	
	354	<i>sinò</i>	452
<i>Verba subiustria</i>	354	<i>Veritum, puditum</i>	398
<i>Verba in im, ut scripserim, cuius temporis</i>	476	<i>Veritas temporis filia</i>	316
	476	<i>Vero, as, quid</i>	476
<i>Verba pontificis in uirgine ca=</i>		<i>Verruca eminens locus</i>	96
		<i>Verfus</i>	

I N D E X.

Verfus amatorij Platonis	509	Vini Rhodium, Lesbium ibi.	
Veruta	273	Vini tria genera	462
Verfus Ennij quibus describit uirum mobilem	306	Vinum eructum	283
Verfuum obferuatio	491	Vinum apud antiquos in conuuiuijs quare	386
Vefanus	153	Vinum fomes ingenij	ibidem
Vefcum	ibidem, & 418	Vinum non congelari	449
Veftalis prima à Numa rege capta	23	Vinum interdictū mulieribus cur	271
Veftalis uirgo Amata cur pelletur	ap= 24	Vinosus	127
Veftibulum	417	Vir bonus	288
Veftimentum	179	Virefcere	488
Veftitus indecorus	347	Virgo Veftalis cur capta deligitur	22
Veftri ac noftri	527	Virginis Veftalis capiendæ modus	ibidem
Vefticeps	163	Viri illufres quo tempore flo= ruerunt	465
Vefperauerat	448	Virica	260
Veterator in literis	88	Vifere ad Frontonem	79
Vexare uerbum leue	51	Vita beata	472
Victor	305	Vita humana ferro fimilis	280
Via Larentina	246	Vitium & flagitium	32
Viaticum	439	Vitiare & obtinere	338
Vibices	247	Vitium & morbus	120
Victus puerorum	138	Vituperones	501
Victitare	461	Viuaria	66
Vieta poma	324	Vlyffes fapientia facundia præditus	327
Videndi ratio	159		
Vinum edormiant	177		
Vinum exoticum	327		

Vlcif=

I N D E X.

Vlcifcendi ratio triplex	181	Vtor	397
Vls	318	Vulcatus Sedigitus de poëtis	
Vltra	ibidem	comicus	237
Vndarum motus uarij	85	Vulnus	406
Vndabundus	ibidem	Vulturnus uentus	69
Vnoculi homines	226	Vxor ducendâ ne fit	11
Vocabula pofitiua non effe	251	Vxoris uitium aut ferendum, aut tollendum	32
Vocabula ancipitia	313	Vxorem in adulterio deprehẽfam licebat occidere	271
Vocalior fonus	345		
Voculatio	357	X Anthippe Socratis uxor	32
Vocatiuus casus fecundæ declinationis nominum in us	379	Xeniades philofophus	64
Vocum turba	243	Xenophontis & Platonis amulatio	375
Voluptati aurium morigerari debet oratio	63	Xerxes uictus à Themiftocle	
Voluptas Epicuri	227		
Voluptas, dolor, duo mala ibi.	467		
Voluptas medium	228, 309	Y ἄλωρ κριόυ	261
Voluptates duæ	495	ἕβη	333
Vox an fit corpus	158	ἕβη	ibidem
Vox unde constet	ibidem	ἕβη	ibidem
Vrbes & urbeis	344	ἕβη	ibidem
Vrforum partus informis	453	ἕβη	ibidem.
Vrtica piscis	131	Z Eno Stoicus	470
Vfum in grammatica plus auctoritate ualere	183	Zephyrus uentus	70
Vfurpata in delitijs	177	Zodiacus	101
Vfuaria	120	Zonæ plenæ argenti	397
Vfufcapio	205		

FINIS.

Alter

quid in unaquaq; re lector quaesierit, siue id ad gram-
maticen, siue ad alias artes pertineat, inuenire
quam facillimè queat.

QVAE AD PHILOSOPHIAM DE NATURA, & DIALECTICAM, & MEDICINAM, atq; MATHEMATICAM PERTINENT.	De moderanda uita impuberum puerorum	318
De argumētis reciprocis		150
Vox an sit corpus, an incorporea		158
R atio pœritatis corporis		
Herculis ex Plutarcho	De ui oculorum, atq; uidentium	
De tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis	rationibus	ibidem
Non esse æquam reprehensionem Epicuri à Plutarcho de syllogismo.	Chryssippi responsio aduersus eos, qui negauerunt prouidentiam	166
De Iapyge uento, & ceteris à Phauorino	Item ab eodem de fato cū consilij nostri arbitrio	167
De colorū generibus	Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles	200
De terræ motu	De amore dephini in pueris	202
Quid obseruatū in undarū motibus, diuersis statib. uētis	Certiores ictus ad superna quàm ad inferna esse	221
Principiū diei & noctis	De prodigijs barbarorū, et facinoris in mares uersis, & gentium miras esse uarietates	225
De ui & natura palme arboris	De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu sonantibus, brumali & solstitiali die	229
De ui septenarij numeri	Annum LXXXIII. infortunio alieno quo agi	392
Gaudio multos periisse		
Temporis uarietas in puerperis mulierum		
De definitione quedam		
Incentiones tiliarum ischiadicis mederi.		

De genere controuersie, quod dubium dicitur	dixisse de leonibus	328
Plinium Secundum latuisse genus argumētū, quod auctoris sepe quod dicitur	Numerus conuiuariū, & de mensis secundis & bellarijs	332
Quid Aristoteles de numero puerperij memoria mandauit	Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominū se dicuntur pollicentur	363
Nomina non positiua, sed naturalia esse	Scriptum esse lignum alumine oblitum non ardere	386
Que maxima flumina ultra Romanum imperium	Iouis filij humanissimi, Neptunus crudelissimi à poetis traduntur	404
Cur anulus gestetur in sinistra manus digito minimo proximo	Syllogismū quibus uerbis Aristoteles definiert	407
Plinij Secundi portenta fabularum, & quæ in Democritum indignè confert de columba simulachro	Reprehensio legis apud dialecticos præcedendi, discedendi quæ pacto fames possit tolerari, ab Erasistrato	413
De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ	Quo pacto fames possit tolerari, ab Erasistrato	415
De Pyrrhonibus philosophis, & eorū differentia ab academicis	Quædam quæ significet, & quædam prima quæ in dialectica traduntur	422
Chryssippus omne uerbū ambiguous, Diodorus nullum dixit	Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus regionibus	432
Infantibus à matre lac præbendum	Quædam de quibusdam geometriæ partibus cognitum pulcherrima	433
Homerū & Herod. diuersum	Cur oleum congelascit facillè, uinum minus, acctū ferè nunquam, aqua fluuiorū & fontium durentur maxime, matre	

INDEX EORVM

re minime 449
 De habitu & natura stomachi
 & fistulae, q̄ τρᾶχῆς dicitur
 aduersus Erasistratū 456
 De materijs ifamibus quas Graeci
 ἀδύσθητος καὶ ἀτότος appell-
 lant, exercendi gratia dis-
 putatis etiā à philof. 457
 De natura hellebori cādidi et
 nigri 460
 Anates Pōticas uim habere di-
 gerendis uenenis, deq; Mi-
 thridatis medicamento 461
 Saturnalia ludicra agitare soli-
 tus Gellius quibus certamini-
 bus, & sophismata, & ani-
 gmatā oblectatoria 474
 In febre, arteria tangendā, &
 non uena, & quid utraque,
 quidq; pulsus 486
 Diogenes philosophus quali ta-
 lione usus, pertentatus à dia-
 lectico sophismatico 490
 Cur repentino timore uenter
 effluat, & ignis urinam la-
 cessat 497
 Ex Aristotel. niuis aqua potui
 pessima, et quod ex niue cry-
 stallus concreatur. ibidem
 Quod pudor sanguinem ad ex-
 tra diffundit, timor contra-
 hit 499
 Herodis Attici de ui & natu-
 ra doloris disputatio 510
 De ijs quæ cum luna habent
 cōsensum: id est, στυμπε-
 θεῖαι 529
 Historia de Cræsi filio loquen-
 te 149
 Leonē hominē agnouiss. 156
 De serpente inuistatæ longitu-
 dinis 170

QVAE AD PHILOSO-
 PHIAM DE MORIBUS AT-
 TINEANT.

Reprehensio in iactantem
 se esse philolophum 3
 An pro amicis delinquendum
 quandoq; 6
 De infami mūditiā Demosthe-
 nis 10
 An rectē Metellus Numid. dia-
 xerit in oratione de uxori-
 bus ducendis 11
 Dictū Demosthe. ad Laidē, nō
 tantemere poenitere 16
 Reprehensio Phaurimi in ado-
 lescentem priscē nimis lo-
 quentem 19
 An rectius sit mandatum fa-
 cere

QVAE AD MORES.

cere omnino, uel non 24 gnauit 125
 C. Fabritius quid ad Sānites di-
 xerit, cū aurū donarent 27 Quæ Aristoxenus & Plutar-
 chus de Pythagora tradide-
 runt 129
 Aduersus inanē loquacitatē 27
 Quanta cū animi æquitate So-
 crates tolerauerit uxoris in-
 genium 32 De moderanda uita impube-
 rum 138
 Responso Tauri philosophi,
 an sapiens irascatur 43 Notæ & animaduersiones cen-
 soriae 139
 Quo pacto Socrates patientiā
 exercuit 45 Historia de Hostilio Mācimo,
 & Manulia meretrice 132
 Quæ ratio officiorū inter pā-
 rentes & filios 46 De Africano superiore 137
 An semper patri obsequendum
 Annibal cauillatus est apud An-
 tiochum 144
 Lex Solonis utilis, etsi non ui-
 detur 58 Leonem Romæ hominē agno-
 uisse 156
 De uetere parsimonia, deq; an
 tigs legibus sumptuarijs 76 De Attilio Regulo capto à
 Carthaginensibus 171
 Apologus Aesopi non inutilis
 84 De Alexandro & Scipione me-
 moratu digna 176
 Cur Sallustius auaritiā non ani-
 mū modò, sed corpus quoq;
 effoeminare tradidit 88 Philosophum non esse laudan-
 dum à uociferantibus, & in
 laudando gestientibus 140
 Deliciarū uitium & mollities
 oculorū & corporis expro-
 brata acerbè et festiuit 95 Dictum Biantis de re uxoria
 151
 C. Fabritius Cornelium Rusti-
 num inimicum cōsulem desi-
 d. digni

INDEX EORVM

dignitatis ducant ibidem
 Quæstiūcula Symposiacæ 180
 Punientis peccatis tres ratio-
 nes, quarum Plato duarum
 tantum meminit 181
 Quam seuerè ab antiquis in sù-
 res uindicatū sit, & quid de
 seruato & cōmodato 210
 Confutatio ex Euripide luxu-
 riantis gule 210
 De obseruatiā iurifurādī Ro-
 manorum 213
 Mentitus nomen & habitum
 philosophiæ, quibus uerbis
 notatus 222
 Epistola Philippi regis ad Ari-
 stotlem de Alexandro filio
 nato 224
 De genere & natura uolupta-
 tis 227
 Qui multa habet, multis eget
 230
 Democritus qua causa se lumi-
 ne oculorū priuauerit 272
 Nō purgari peccatū, cū aliorū
 exemplo prætenditur 264
 De falsa philosophiæ probris
 ex Platone 267
 De mulierū ueterū uictu, et mo-
 ribus, & de iure mariti ue-
 candi uxorem adulterā 272
 Quo pacto M. Cato Albinum
 Romanum Gracè scribētē
 reprehenderit 285
 De Demosthene rhetore cum
 legatis Mileti 286
 Qui petūt, qui negant, & qui
 tacēt, oēs petūt, & cupiūt
 in cōmitijs uel cōsilijs, ibid.
 Sobria & pulcherrima Romu-
 li rñsio circa uini usum 291
 De furtis, & quod quidā pœ-
 na, quidam premio dignos
 fures censebant 295
 Anneus Seneca leui futiliq; iu-
 dicio fuit 302
 De modo tolerandi dolores, se-
 cundum Stoicos 307
 Errare eos, qui fiducia latendi
 peccant 315
 De Aristotele, Theophrasto,
 & Menedemo, deq; uere-
 cundia Aristotelis successō-
 rem eligentis 326
 Sapientiam esse filiam usus &
 memoria 329
 Numerus cōuiuariū decens, &
 de secundis mensis 332
 De

QVAE AD MORES.

De uestitu atque calceatu non
 decoro 347 interitu uirginum Milesia
 rum 395
 Exprobratio Catonis contra Philosophi & rhetores Roma
 philosophantes nomine & pulsi
 non re 351 ibidem
 De parsimonia ac pudicitia
 Homines ad cauendas iniurias
 Gracchi 357
 semp̄ intētos esse debere 358
 Manicatas uestes Pub. Africa-
 nus Sul. Gallo obiecit 207
 De uita & moribus Euripidis,
 & morte ibidem
 Multam filiæ P. Appij dictam,
 quod locuta petulantē 252
 Elegantia apud antiquos de ni-
 tidiore cultu, non de inge-
 nio amœniore, & cultus ni-
 tidior uitio dabatur 279
 Dolabella proconsul ream ue-
 neficij ac constantem ad
 Areopagitas reiecit 312
 Reditiones in gratiā nobiliū ui-
 rorū memoratu dignæ, ibi.
 De officio iudicis 371
 Chrysippus quam aptè iustitiā
 pinxerit 377
 Plato non inutiles uini inuita-
 tiunculas in conuiujs cen-
 suit 386
 Coenarum atq; luxuria expro-
 bratio Phauorini 393
 De admirando & uoluntario
 Grauis sentētia Musonij à M.
 Catone recepta 412
 Sententiæ ex Publij mimis selē-
 ctæ 458
 Aduersus homines nequam, &
 impurè philosophiā tractā-
 tes, duoq; uerba obseruāda
 omnium rerum longe salu-
 bria 463
 Verba ex Symposio Platonis
 exercendi gratia in Latinā
 linguam uersa 464
 In perficienda uita beata quan-
 tum uirtus ualeat 472
 Probatissimi hominis, sed infa-
 cundi sentētia præfertur à
 Lacedæmonijs sentētiæ im-
 probi & facundi 476
 d 2 Quid

INDEX EORVM

Quid philosophus pallefcens Ventidius Baſus ignobilis. pri-
tēpeſtate maris reſpōderit, mus de Parthis triumphauit
& quod primi motus non 389
ſunt noſtræ poteſtatis 492 Sertorius dux, quo aſtu ad mi-
Guſtus & tactus foediſſima uo- lites barbaros uſus 404
luptas, quia beſtiarū ſunt, Rhodij quibus uerbis Deme-
ceteræ ex tribus tantum ho- trium hoſtium ducem ab op-
minum 495 pugnatione amouerunt, &
Turpius frigide laudari, quam de inelyta ſaleſi imagine
acerbè uituperari 499 410 ■
Antonij Iuliani lepidiſſima re- Mithridatem regem duarū &
ſpōſio, & uerſus amatorij uiginti linguſ gentium lo-
ab eo in conuiuio dicti 504 cium 461
Plato iuuenis luſit amatorios Salluſtium in adulterio depre-
uerſus 509 henſum 462
Artificum ſcenicorum ſtudium Valerij Coruini nomen & hi-
probroſum, amoremq; inho- ſtoria 234
neſtū eſſe, ſuperq; ea re uer Manlij Torquati pugna cum
ba Ariſtotelis 524 Gallo prouocatore 238
Exempla epistoſarū Alexandri Ex Ennio, quale ingenium co-
regis & Ariſtotel. ob libros mitasq; amici minoris erga
auſcultatorios editos 526 maiorem 305
Faceta reſponſio M. Ciceronis QVAE AD GRAM=
amolientis à ſe crimen mani maticam & rhetori-
feſti mendacij 316 cam attinent.
Prudens reſcriptio Olympia- DE uerbo mutato in ora-
dis Alexandro 326 tione Ciceronis ex=
An Xenophon & Plato inſen ploratio tenuis 9
ſi inter ſe fuerint 375 Rectè Cicero, rem præſidio ſu-
turum

QVAE AD GRAMMATICAM.

turum dixit 13 ignauiter & abiectè quibus
Reprehenſio Phauorini in ado- uſus 49
leſcentem nimis priſcè lo- Iniqua Plutarchi accuſatio in
quentem 19 Epicurum de quodam uerbo
Aduerſus inanem loquacita- in deſinitione uoluptatis 55
tem 27 Fauiffe capitoliæ quid ſigni-
ficent 56
Rectè dictum, mille hominum
occiditur 30 Liberos in multitudinis nume=
L. Lælium præceptorè repre- ro etiā unū filiū, filiam uē,
hendit M. Varro: quòd & ueteres dixiſſe 59
ipſe reprehendendus in ety M. Cato ſtitiſſes dicit, non ſte=
mologia ſuris 32 tiſſes ibidem
De uocabulis geometriæ Græ- Cefellius Vindex à Sulpitio
cis, & Latine dictis 34 Apollinari reprehenuſus in
De uerſu Vergilij ex eius codi enarratione Vergilianij uer-
ce, ſenſu torquebit amaror ſus 61
35 De natura quarundam præpo-
An Latine dictum, ſuperreſſe id ſitionum ex M. Cicerone
quod defendit, & de uerbo 62
ſuperreſſe 36 Reſcire quid ſit, & quæ eius
Induciæ quid ſint à M. Var. 41 ſignificatio 65
H, literam qua ratione antiqui Viuaria uulgo quæ dicantur,
quibuſdam uocabulis immi- & quid pro eo uocabulo à
ferunt 47 quibuſdam dicatur 67
A C. Baſo genus quoddā iudi In prædonum poteſtatē fuiſſe
cij diuinationē appellari 48 an eleganter dicatur 15
Inter Platonis & Lyſiæ ora- Super eo ſidere, quod Græci
tionem quid interſit ibid. ἀμαρτυρ, nos ſeptēttrionem
Vergilij deſenſio de uerbis uocamus, ac de utriuſq; uo-
d 3 cabuli

INDEX EORVM

cabuli ratiōe & origine 67
 De lapyge uento, & aliorum
 uentorum uocabulis à Pha-
 uorino 69
 Consultatio & dijudicatio lo-
 corum comœdiæ Menædri,
 & Cæcilij 72
 Quid Græci ἀναλογία &
 ἀνομασία uocent 78
 De uocabulis & generibus co-
 lorum 79
 De Sallustij uerbis & Demo-
 sthenis, quibus Philippū &
 Sertorium descripserūt 82
 De explorandis Plauti comœ-
 dijs, quoniā promiscuè ue-
 ræ & falsæ eius nomine
 inscriptæ feruntur 62
 Bibosum dictū à Nigidio & ab
 surdo & nouo uocabulo 104
 Dimidium libræ, uel dimidiam
 fabulam uitiosè dici ibidē
 Parcus homo unde dicatur 114
 Penus quid, & uariè declina-
 ri 116
 Quid hæc uocabula uelit, mor-
 bus & uitium, & an cunu-
 chus, & steriles mulieres
 redhiberi possint 114

Verba ueteris senatusconsulti,
 hostiæ succidanea, tempora
 præcidanea, & seriæ præci-
 daneæ 123
 De accentibus quorundam no-
 minum Punicorum 124
 Religiosus quid significet 126
 Defensio à culpa sententiæ, ex hi-
 storia Sallustij 132
 De uocabulis quibusdā à Var-
 rone, & Nigidio declinatis
 contra consuetudinem 133
 De natura particularum, quæ
 præpositæ uerbis intēdi at-
 que produci inscitè & bar-
 bare uidentur 135
 De uerbo duo & uicesimo,
 quod uulgo incognitū est,
 & à uiris doctis uariè scri-
 ptum est 143
 Personæ uocabuli interpreta-
 tio 147
 Defensio Vergilij ab accusatio-
 ne Higini ibidem
 Alphenum iureconsulti in ina-
 terpretatione ueterū uoca-
 bulorum errasse 172
 Adoptatio & arrogatio quid
 sint, & quo pacto differe-
 Solæ

QUAE AD HISTORIAM.

Solæcismus quo pacto à Lati-
 nis appellatur 164
 Pluria, compluria, & complu-
 ries Latine dici 164
 Vergi. immeritò dānatus, quòd
 præpetes pēnas dixerit 173
 Testamentū & sacellum, qua-
 lia nomina 179
 Questiuuncula symposiaca ibi.
 & 180
 An e, in uerbo quiesco produ-
 catur, uel corripiatur 183
 Deprecor uerbum bene à Ca-
 tullo positum ibidem
 Historia & annalium differen-
 tia 161
 De pudēdo errore Cæsellij 188
 Excusatio Marci Catonis ad-
 uersus Tullium Tyronē Ci-
 ceronis libertum 189
 An affatim prima acuta pronū-
 tiandum, & de accentibus
 quarundam uocum 200
 Peposci, memordi, & pepigi,
 & cetera id genus ab anti-
 quis 203
 Vsfuscipio, & pignorisfucipio
 205
 Leuitatē & nequitiam, non ea
 significatiōe esse, qua in uul-
 gi sermonibus dicuntur ibi.
 M. Cato quem classicū, & quē
 infra classē dicat 208
 Tria dicendi genera, & de tri-
 bus oratoribus Romā missis
 ab Atheniensibus ibidem
 Obnoxius quid significet, &
 de eius origine 211
 Vergilius ob iniuriam Nolano
 rū, posuit Ora, pro Nola, &
 de cōsonantia literarū 216
 Quoad, uiuet, & quoad mo-
 rietur, ex contrarijs idem si-
 gnificare 217
 Offendere, & defendere, quid
 significant 222
 An frequentatiua in prima syl-
 laba correpta, ut primitiua,
 pronuntianda sint 228
 Quis modus conuertendi in
 Græcas sententijs uerba, &
 quæ bene Vergilius ab Ho-
 mero, & quæ non 230
 Defensio Vergilij, quòd opertè
 & pudicè cōcubitū Veneris
 & Vulcani scripserit 233
 De uerbis reciprocæ significa-
 tionis 235

INDEX EORVM

Hæc facies huius facies, dicitur	ter dicitur	272
ab antiquis	238 Telorum, iaculorū, nauiumq;	
De genere controuersie, quod	uocabula	273
dubium dicitur	242 Sallustius in scitè dānatus, quòd	
Tertio consul, an tertium dici	transfretationem transgres-	
oporteat	244 sum dixerit	ibidem
Contentio, & collatio locorū	Atq; particula, plus quàm com-	
ex orationibus C. Gracchi,	pletiuam habet uim	277
& M. Catonis	246 De origine uocabuli terræ Ita-	
Auarus, simplex an composi-	liæ	278
tum uocabulum	251 Elegantia apud antiquiores de	
Quid maturè, maturitas, ma-	nitidiore cultu & uictu, &	
turare	254 non de ingenio amceniore	
Præcox huius præcociis, & non	dicebatur	279
præcoquis	255 Pro particula, quāta, qualis ue	
Cur partim hominum, id est,	fit uarietas	280
pars hominum dicatur	257 Quintus Ennius Enripidem	
Iniuria mihi factum itur, quali	amulatus	281
ordine uerborum Cato dixit	Verbis antiquis & desitis mi-	
rit	ibidem	nimè utendum 284
Vergilij errores in historia	Quo pacto M. Cato Romanū	
Ro. in vi. Aeneidos	260 Græcè scribētē accusat	285
Rogatio, lex, priuilegiū, plebi-	Differentia inter mentiri, &	
scitū, quid sit, & quo modo	mendacium dicere	288
differunt	265 Quid T. Castritius senserit de	
Nouissimè & nouissimus M.	uerbis, & sententia quadā	
Cicero cur uitarit	266 C. Gracchi	289
Diepriestini, diecraftini, die-	Deludibundo & errabundo,	
quarti, & diequinti elegan-	& id genus uerborū produ-	
	ctioni-	

QVAE AD GRAMMATICAM.

Etionibus	291	Ciceronē significat ibidem
Græcorum quorundam uerbo-	An necessitudo & necessitas	
rū difficilima in linguā La-	differant	325
tinam mutatio	293 Quòd ueteres Latini πρὸς ὡ-	
Quid significet, flumina retan-	diēs dixerūt. itè quod uo-	
da publicè redēpta, habēt	293 cabulū Barbarissimi nō usur-	
Anneus Seneca leui futiliq; iu-	paucorum	327
dicio fuit iudicās de Ennio,	De fuculis & hyadibus stellis,	
& M. Tullio	302 quid Tullius Tyro scripse-	
Lictoris uocabulū qua ratione	rit	330
conceptum & ortum	304 Sororis & fratris recta inter-	
Ex Ennio, quale ingeniu comi-	pretatio	332
tasq; amici minoris erga maio-	Humanitas quid sit	339
rè debeat esse, depingitur	305 Maior rō habita sonitus uocū,	
Quod Græci enigma, Latini	q̄ disciplinæ grāmaticæ	344
scirpos dixere	311 Scripsisse eadē, qui diuersorum	
Quæ dicuntur uocabula anci-	temporum fuerūt. Nam Fla-	
pitia	313 to Euripidi Sophoclis uer-	
Quòd aditimus uerbū Latinū	sum adscribit	342
fuit	314 Neriene seu Nerio quid im-	
Intra Calēdas quid significet,	portet	349
utrū ante Calēdas, an Calen-	Manubiæ quid sint	352
dis, an utrūq;. Et de dictione	Facies quid sit	360
intra, ex M. Cicerone	317 In Valeri nomine primā sōlla-	
Saltem particula, quā, uim ha-	bam acuendam, de q; ratione	
beat & originem;	321 scribendi	357
Celatim, uelutim, saltuatim	Versus quos Vergilius imitatus	
Sifenna usus	322 Homeri ac Parthenij	357
An fatū & natura idem apud	Quantum differat, cum multis	
	d s. mor	

INDEX EORVM

mortalibus, & cum multis	traduntur	404
hominibus	De etatibus historicorum no-	
De libro familiaris cuiusdam,	bilium	405
doctrinam, sed nullam dele-	De comicis Latinis iudicium	
ctationem aut utilitatē ha-	Vulcatij Sedigiti	406
bētē, deq; uocabulis urbiū	De uerbis nouis in C. Matij	
immutatis	mimiambis inuentis ibidem	
An aufero, aufugio, autumo,	Comitia calata, curiata, centu-	
eodē modo au particulam	riata, tributa quid sint	407
fortiantur ex Cicerone	Errasse Cor. Nepotem, cū dixit	388
Verbū profligo à plerisq; dici	Ciceronē trium & x. an	
impropriē insciteq;	norum causam dixisse pro	390
Erratum à Cicerone in secun-	Sex. Roscio	408
do de gloria, de Hectore &	Quali figura orationis, & q̄	
de Aiace	noua L. Piso usus	409
Frontem masculino genere, à	Vehiculum, quod petoritum di	
Cacilio poeta	citur, cuiatis linguæ uoca-	
Philosopbi & rhetores olim	bulum sit	410
Roma pulsi	Vestibulum quid significet, &	
De uerbis communibus utor,	eius uocabuli origo	417
uereor, & alijs	Hostiæ quæ bidentes dicuntur,	
Figuram nouam orationis, à	quid sint	419
Græcis Metellus Numidi-	Quibus uerbis Laberius usus, q̄	
cus mutuatus est	an sint Latina, q̄ri solet	421
Passis uelis, passis manibus di-	q̄ri uocæ quid significet, & quæ	
xisse ueteres non à patiōr,	dam alia ad dialecticā per-	
sed à pando	inentia	422
Iouis filij humanissimi, Neptu-	Suisq; deq; in libris antiquorū	
ni inhumanissimi à poetis	quid significet	425
	Prole	

QVAE AD GRAMMATICAM.

Proletarij & capitecensi quid	Non esse uerū, M. Ciceronem:	
sint, quid item sit in duode-	in libro de amicitia usum	
cim tabulis assiduus, &	uitioso argumento, dubia	
eius uocabuli origo	pro confessō	443
Cloatius Verrius quedam ad	Quid seruus receptitius	446
originem Græcæ linguæ re-	An de præterito, uel futuro ca-	
degit, aut commodè, aut	ueat hæc uerba legis, quod	
absurdè	subreptū erit, eius rei eter-	
Quid municipium, & quid à	na autoritas esto	447
colonia differat, & quid	Vergilius in describendo Aet-	
sint municipes	næ incēdio, Pindarum imita-	
Properare & festinare differ-	tus est	452. 453
re ex M. Catone	Quin particula, quot quātasq;	
Agrippas à partu agro appel-	uarietates significationis ha-	
latos, & de ijs deabus, quæ	beat	458
uocatur Prosa & Postuer-	Sallustij uerbis, perincertū sto-	
ta	lidior an uanior, illusus qui	
Quæ ratio uocabuli agri Va-	dam, quod sese tantum Sallu-	
ticani	stū intelligere iactabat	477
Aduersus iniquè accusantes	Q. Ennius, quadrupes eques,	
M. Ciceronem in oratione	& non equus dixit	489
pro M. Cælio	Matronā, & matrem familiās,	
Verba ex Claudio anotata	nō differre, ut Helius M. lif	
De sparto interpretatio M.	sus scripsit	482
Varronis ex Homeri uer-	Cōcio quot significationes ca-	
su contra uulgariam opinio-	piat, & quæ in modum Pha-	
nem	uorinus tractauerit intēpe-	
Menander & Euripides ab	stiuū, de ambiguitatibus uer-	
ignobilioribus poetis quan-	borum querentem	483
doq; superati	ibidem Similiter cadētia esse puerilia,	
	& non	

INDEX EORVM

et non ornamenta oratio= nis	485	sponsio, et uersus amatorij ab eo dicti in conuiuio	504
Inscenda apud M. Catonem quid, et an insequenda	485	Quos pumiliones, Græce uoc= vsq; dici	512
Vena, atterea, pulsus, quid sint	486	Siticini uocabulū qd significet in M. Catonis oratiōe	524
Verba ex carminibus Furij Antiatii, inscitè à Celsellio uin dice reprehensa	488	Quam ob causam Sicinistas nebuloso nomine dixerit Lucius Accius ibidem	
Morem ueteribus fuisse, uerba patiendi mutare in agendi modum	480	An rectius, habeo curā uestri, an uestrum dicatur	627
Numerus hemiolios et epitritos quid sit	490	Quam diuersa sententiæ Græcorum super numero filiorum Niobæ	529
Quod M. Varro in heroicis uersibus obseruauerit rē nimis anxie obseruatiōis ibi.		Quibus uerbis delectari solitus sit Antonius Iulianus	530
Turpius frigide laudari, quam acerbè uituperari	496	Quid uocabulum iure manu cōsertum significet	532
Obesum quid, et quædam prisca uocabula	500	Quid sit sculua apud M. Varronem	533
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, et an inimicitie, quadrigæ in singulari	501	Q. V. A. E. A. D. M. O. R. E. S. ueterum et historiam pertinent.	
Præter propter, etsi in usu nulli, tamē ab Ennio dicta	507	T ibijs in bello usos antiquos	20
Plato admodū iuuenis amatorios iust uersus	509	De conditione uirginis Vestalis	22
Antonij Iuliani lepidissima re=		Caius Fabritius quid ad Saturnites dixerit, cum aurū darent	27

De libris

Q. V. A. E. A. D. H. I. S. T. O. R. I. A. M.

De libris Sibyllinis, et Tarquinio rege	34	Carbilianū diuortium	120
Papyrius Prætextatus quis fuerit, et causa cognomēti	39	De more ueterum sponsaliorū ex Seruio Sulpitio	121
Tria epigrammata trium ueterum poetarum	41	Historia de perfidia Hetruscorum aruspicum	122
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna	57	De ordine rogandarū sententiarū, iurgiorumq; in scena C. Cæsaris, et M. Catonis	128
Honores senectæ habiti et ad Phædon Socraticus seruus, et alij	60	Quæ Aristoxenus et Plutarchus de Pythagora tradiderint	129
Non esse compertū, cui deo rē diuinā fieri oporteat, cum terra moueatur uiribus	68	Note et animaduersiones censorie	131
Quod P. Africano, et alijs nobilibus ante senectā barbā radere patrij moris fuit	95	Historia de Hostilio Mācino, et Manulia meretrice	132
De Q. Ceditio equiparato Spartano	96	De Africano superiore, ex ambilibus desumpta	137
Literæ consulum Romanorum ad Pyrrhum regem	98	De seueritate cēsoriæ notæ	139
De ætate Hesiodi et Homeri	103	De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur	141
Demosthenes dimisso Platone, sectatus est Callistratū	105	Quæ causa quodq; initiū Protagoræ philosophiam ad eū di	ibidem
Plato et Aristoteles mercati sunt libros pretijs maximis	112	Annibal Pœnus cauillatus est Antiochum regem	144
Nulla uxoræ actiones ante Romani	153	De coronis uarijs, et quæ una quæque	145
		Historia de Cræsi filio	149
		De nominibus deorum populi	
		Leonem	

INDEX EORVM

Leonem Romæ hominē agno- uiffe	156	lorem imitante	199
De officiorum ordine & gra- du Populi Romani	154	De amore Delphini in puerū	202
Cur dies primi post Calēdas, Nonas, Idus, atri, quartus añ	160	Manicatas uestes Pub. Africa- nus Sul. Gallo obiecit	207
Historia & annalium differen- tia	161	Quam seuerè in fures apud an- tiquos uindicatū sit, & de seruato, & cōmodato	210
De serpente inuisitata longitu- dinis	170	Obseruantia iurisiurāli apud Romanos, & de legatis ab Annibale de iurio accepto	213
Attilius Regulus à Carthagi- niensibus captus	171	Historia de Tyberio Sempro- nio Graccho tribuno ple- bis	215
De Acca Laurentia, Caia Tar- ratia, deq; origine sacerdo- tij fratrum Arualium	175	Equos à censoribus, pinguibus equitibus dēptos, et an fue- rit ignominia, an non	218
De Alexandro & Scipione di- gna memoratu	ibidem	Valerij Coruini nomen & hi- storia	234
Cn. Flauij edilis currulis egre- gium factum	177	Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore picta, postquam descripta à qua- drigario	238
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athenis fuerit librorum	185	Multa filia P. Appij, quod pe- tulanter locuta	152
Admirāda de P. Scipione Afri- cano superiore	186	Inter militares ignominias fuis- se sanguinis emissionē, & quæ huius causa	253
Cur serui Pileati uenūdati, & quæ mancipia sub corona more maiorum uenierint: & quid sit sub corona	198	Acies Romana quibus modis,	
Historia de Polo Histrione do-			

QVAE AD HISTORIAM

& quo habitu instrui solita sit, quæq; earū instructionū sint uocabula	ibidem	amolientis si se crimen mani- festi mendacij	318
Cur anulus in eo digito qui est in manu sinistra minimo proximus, portetur	254	Colloquium Pacuij & Accij poëtarum	324
De flaminis Dialis ceremonijs, & uirginum Vestæ iuramē- to	258	Olympiadis rescriptio prudēs- ac comis ad Alexandrum si- lium	326
Historia de Arthemisia, & de certamine apud Mausoli se- pulchrum	263	Tribunos plebis prehensionē habere, uocationem non ha- bere	334
Historia de Populo Roma & Punico, & quod emuli fue- runt pari uigore	276	Aediles, & quaestores populi Romani in ius ad pretorem à priuato posse uocari, ex M. Varrone	335
De suprema multa, & mimi- ma, & lege Aterina, & de ratione uocabuli Italiae	278	Qui sint magistratus maiores & minores	336
Elegantia apud antiquos de ni- tidiore cultu & uictu, quod q; idem uitio dabatur	279	Aliud est loqui ad populum, aliud cum populo agere: & qui magistratus a quibus auo- cent comitatum	326
Mulieres Romanae per Hercu- lem, uiri per Castorem non iurauerunt	283	De genere atq; nominibus Por- tia familiae	341
Dolabella proconsul ream ue- nesicij ac cōsistentē, ad Areo- pagitas reiecit	312	Comprecationes, quæ ritu Ro- mano sunt dijs	348
Reditiōes in gratiā nobiliū ui- rorū memoratu dignæ	312	De officio iudicis	371
Faceta resposio M. Ciceronis,		An Xenophon & Plato emuli et insensi inter se fuerint	275
		M. Varro ad Cn. Pompeium de officio senatus habēdi com- mentarium dedit	382
		An prae-	

INDEX EORVM

An præfectus Latinorum causa	ta de militibus	416
creatus, ius convocandi senatus	Hostiæ bidentes dictæ, quid sint	420
Diuus Augustus in epistola ad Caium filium, letatur se an nū euasisse, quo senes infor tunio agi solent	De Psyllorum interitu, ex Herodoto	428
Nouum genus interitus Milonis Crotoniensis	De litæris clandestinis C. Cæsariorum, & aliorum	450
Cur nobiles Atheniensium tibijs canere desierunt	Mithridatē regē uigintiduarū gentiū linguis locutum	461
Pugna Cæsa. in Pharsalia à Cornelio sacerdote nuntiata Patauij	Sallustium in adulterio deprehensum	462
Euripidis uita, mores & interitus	Quibus tēporibus post Romā conditam Græci Romaniq; illustres floruerunt	465
Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad milites Barbaros usus	Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni, M. Varronē, & P. Nigidii, cuius cōmentaria ob obscuritatē nō exent in uulgu	514
De etatibus historicorum nobilium	unt in uulgu	514
Errasse Cor. Nepotem, qui dixit Ciceronem xxi. annorum, causam dixisse pro Sex. Roscio	Probatissimi, sed infacundi sententia præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi, sed facundi	476
Rhodij quibus uerbis trium hostium ducem ab oppugnatione amouerūt	Disputatio Sex. Cæcilij iurecōsulti, & Phaurorini philosophi de legibus duodecim tabularum	515
Quo ritu Po. Ro. scialis bellū inducere solitus sit, & mul-		

F I N I S.

Del. lib. de la Comp. de M. de L. de L.

A. G E L L I I

NOCTIVM AT TICARVM COM-

M E N T A R I I.

L I B E R P R I M V S.

Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, *de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret.

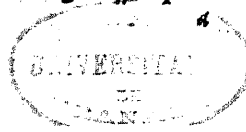
C A P. I.

L V T A R C H V S I N

libro, quem scribit ὁ πρῶτος βιβλίου καὶ σωμάτων ἀνθρώπων πρῶτον εὐφραίνῃ καὶ ἀρετῇ διαφορᾷ, scite subtiliterq; ratiocinatum Pythagoram philosophum dicit, in reperienda modulandaq; status, longitudinisq; Herculis præstantia. Nam cum ferè constaret curriculum stadij, quod est *Pisis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pedes sexcentos: cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab alijs postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tamen esse aliquantulum breuiora: facile intellexit modum, spatiumq; plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuisse, quàm aliorum procerius, quanto Olympicum stadium longius esset, quàm cætera. Comprehens

*Pise, ad Iouis olympij

prehensa autem mensura Herculanæ pedis, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est: atque ita id collegit, quod erat consequens, tantò fuisse Herculem corpore excelsores, quàm alios, quantò Olympicum stadium cæteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari viro tempestiuè deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescètem, specie tantum philosophiæ sectatorem, uerba Epicteti Stoici: quibus festiuiter à uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

C. A. P. I. I.

Herodes Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accerserat sæpe nos, cū apud magistros Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me, & clarissimum uirū Seruilianū, cōpluresq; alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum cōcesserant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucantibus, totiusq; uilla uenustate aquis undiq; canorisq; auibis personante. Erat ibidem nobiscum simul adolefcens, philosophiæ sectator, disciplina, ut ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impendio, & promptior. Is plerunq; in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atq; immodica de philosophiæ doctrinis intempestiuè, atq; insubidè differebat: præq; se uno cæteros omneis linguæ Atticæ principes, gentem

gentemq; omnè togatā, totumq; nomē Latinū, rudes esse, & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud facile cognitis, syllogismorū captionumq; dialecticarū laqueis strepebat: *αὐτὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις*, aliosq; id genus griphos, neminè posse dicens, nisi se, dissoluere. Rem uerò Ethicā, naturamq; humani ingenij, uirtutumq; origines, officiaq; earū confinia, aut contrā morborū, uitiarumq; fraudes, animorumq; labe, ac pestilentias asseuerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comperita, meditataq;. Cruciatibus autē doloribusq; corporis, & periculis mortem mimitantibus, habitum statumq; uitæ beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; lædi, neq; imminui, existimabat: ac ne oris quoq;, & uultus serenitatem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubilari. Has ille inanes cum flaret glorias, tamq; omnes finem cuperent, uerbisq; eius defatigati pertædissent, tū Herodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratiōe utēs: Permite, inquit, philosophorū amplissime, quoniā resstōdere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiusmodi magniloquētia uestra senserit, dixeritq; Epictetus Stoicorū maximus: iussitq; proferri disertationū Epicteti digestarum ab Ariano primū librum, in quo ille uenerādus senex iuuenes, qui se Stoicos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorematibus tantū nugilibus, & pueriliū Isagogarū commentationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incesuit. Lecta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus seuerè simul ac festiuiter seiunxit, atq; diuisit à uero, atq; sincero Stoico qui esset pculdubio *αὐτὸν τὸν ἀληθινὸν, ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐλευθεροῦσθαι*.

εὐπόροσ, εὐδαίμων, uilgus aliud nebulonum hominū, qui se Stoicos nuncuparent: ultroq; uerborum & argumtiarum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissima disciplina nomen ementirentur.

Εἰπέ μοι πῶδι ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀνοίεις, Ἰλιθεμ με φέρωρ ἀνεμῶ κινῶντοσι πέλασσεμ.

Τῶν ὄντων τὰ μεμ ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὐμ ἀρεταί, κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτῶ, συζυγία, ζῶη, θάνατῶ, ἡδονή, πόνῶ, πόθεμ οἰδῶσ, οὐτως ἐλλάνησ λεγφῆρ τῶσ ἀγυπῆκωσ. τί δὲ διαφέρει τοῦτῶ εἰπέμ ἢ ὅτι δόγηνσ ἐμ τῆ ἀδικίῃ, ἢ χυσιππῶ ἢ κλεάνθησ, βερασάνησ οὐμ αὐτῶ, καὶ δῶγμα ἄνωτῶ πεποίνηται, δέκοντε πῶσ εἰωθῶσ ἐμ πλοία χεμάζεοδαι, μέμνησαι τανύτησ τῆσ διαφρέσσωσ ὅταν ψοφύση τὸ ἴσιμ, καὶ ἀνακραυγίση, ἐὰμ σοὶ τῶσ ὄντων πῶσ παρασθεῖσ εἶπν, λέγε μοὶ σὺ ἂ πρώην ἔλεγεσ, μὴ κακία ἐστὶ τὸ νααγῆσαι, μὴ τῆσ κακίας μετέχομ, οὐκ ἄρα φύλω ἐνσίσεισ, αὐτὸ τί ἡμῶν, καὶ σοὶ ἀνθρώπε, ἀπολύμεθα, καὶ σὺ ἔλθῶμ παύεισ, ἐὰμ δὲ σε ὁ καίκαρ μεταπέμψηται κρηγορεμῆνομ.

Quod Chilo Lacedaemonius consilium anceps pro salute amici cepit, Quodq; est circumspecte & auxiliē considerandum, an pro utilitatibus amicorū delinquendum aliquando sit. Notataq; inibi, & relata quae Theophrastus, & Marcus Cicero super ea rescripserunt.

CAP. III.

Chilo

Chilo praestabilis homo sapientiae, quoniam usq; de-
buerit contra legem, contraq; ius pro amico pro-
gredi, dubitauit: eaq; res in fine quoque uita ipso, animū
eius anxio. Et alij demceps multi philosophiae sectatores
(ut in libris eorum scriptum est) satis inquisite, satisq; inquit sci-
folicite quaesierūt, ut uerbis, quae scripta sunt, ipsis utar: tē
εἰ δὲ βουβείμ τῶν φίλων, παρὰ τὸ δικαίου, καὶ μέ-
γχι πῶσοσ, καὶ ποία. Ea uerba significant quaesisse eos,
an contra ius, contra ue morem faciendum pro amico sit,
& in qualibus, & in quibus causis, & quemnam ad usq; Amici causa
modum. Super hac quaestione tum ab alijs (sicuti dixi) an delinquen-
dum aliquando
multis, tum uel diligentissime à Theophrasto disputatur, do sit,
uiro in philosophia Peripatetica modestissimo, do-
etissimo que. Ea que disputatio scripta est (si recte me-
minimus) in libro eius de amicitia primo. Eum librū M.
Cic. uidetur legisse, cum ipse quoque librum de amicitia
componeret: & cetera quidem, quae sumenda à Theo-
phrasto existimauit (ut ingenium facundiaq; eius fuit)
sumpsit, & transposuit commodissime, aptissimeq;. Hunc
autem locum (de quo satis quaesitum esse dixi) omnium
rerum aliarum difficilimum, strictim, atq; cursim trans-
gressus est. Neque ea, quae à Theophrasto pensiculate,
atque enucleate scripta sunt, executus est: sed anxietate
illa, & quasi morositate disputationis praetermissa, ge-
nus ipsum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ci-
ceronis (si recensere quis uellet) apposui: * His igitur fini-
bus utendum esse arbitror, ut cum emendati mores amico-
rum sint, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum,
uoluntatum, sine ulla exceptione, communitas: ut etiam si
qua fortuna acciderit, ut minus iuste uoluntates amico-
rum

Chilo Lacedaemonius.

rum adiuuandæ sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de uia: modò ne summa turpitudine sequatur. Est enim, quatenus amicitia uenia dari possit. Cum agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntatem illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisq; ad adiuuandum digressio, & in quantâ uoluntatis amici iniquitate, nò dicit. Quid autem refert scire me, in huiusmodi periculis amicorum, si nò magna me turpitudine infecutura est, de uia recta esse declinandum: nisi id quoq; me docuerit, quâ putet magnâ turpitudinem? & cum deceßero de uia, quousq; digredi debeam? Est enim, inquit, quatenus dari amicitia uenia possit. Hoc imò ipsum est, quod maxime discendū est, quodq; ab ijs, qui doceât, minime dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitia uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulò antè dixi) conferuadi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousq; progressus est: falsum enim pro amici salute consiliū dedit. Id ipsum tamè in fine quoq; uitæ, an iure possit reprehèdi, culpariq; dubitauit. Còtra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profectò nemo ignorauit: & priusquã Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quero, id desidero, cum pro amico còtra ius, & còtra quàm licet, salua tamè libertate atq; pace faciendū est: & cū de uia (sicut ipse ait) declinandū est: quid & quantū, & in quali cã, & quonam usq; id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamè, quid existimaret, professus est. Nã cū amicus eū rogaret, ut pro re causaq; eius falsum

sum deieraret, his ad eum uerbis usus est: Δεῖ μένουμαι πρὸς τὴν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophrastus in eo què dixi libro, inq; stitius què super hac re ipsa, & exactius presiusq; quàm Cicero, disseruit. Sed is quoq; in docèdo, non de uno quoq; facto singillatim æstimat, neq; certis exemplorū documētis, sed generibus rerū summam uniuersimq; utitur, ad hunc fermè modū: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subeūda est, si ea re magna utilitas amico queri pōt. Rependitur quippe, & cōpensatur leue dāmnū delibata honestatis, maiore alia, grauioreq; in adiuuādo amico honestate. Minimaq; illa labes, & quasi lacuna fama imminentis, partarum amico utilitatū rōne solidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quòd paria genere ipso non sunt, honestas mea fama, & rei amici utilitas. Pōderibus hæc enim, potestatibusq; presentibus, nò uocabulorū appellatiōibus, neq; dignitatibus generum dijudicāda sunt. Nã cū in rebus aut paribus, aut nò lōgè secus, utilitas amici, & honestas nostræ cōsistit: honestas pculdubio præponderat. Cū uerò amici utilitas nimio est amplior, honestatis aut nostræ, in re nò graui, leuis iactura est: tūc quòd utile amico est, id primū illo, quòd honestū nobis est, fit plenius, sicuti magnū pōdus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba adeò ipsa Theophrasti sup ea re adscripsi: οὐκ οἶδ' εἰς τὸ ζῆτον τῶν γενεῶν, λιμώτερον ἢ δειν, ἢ ὅτι δὴ ἀν' ἡμέρῃ ζῆτον πρὸς τὸ τιλικὸν θεῶν σιωπῶμενον αἰρετὸν ἔσαι. λέγω δ' οἶον, ὃ καὶ χρυσίου λιμώτερον χαλκῶ, ἢ τιλικὸν τὸ χρυσοῦ πρὸς τὸ τιλικὸν χαλκοῦ μέγιστον ἀντιπαραβαλλόμενον

πλείου ὀφείσει, ὀλλὰ πλείονος ἰσὺς ἔσται ἢ τὸ πλεῖον
 ἢ τὸ μέγεθος. Phavorinus quoq; philosophus huiusce=
 modi indulgētia gratiæ, tempestiuus laxato paulum*re
 *permissoq; missiq; subtili iustitiæ examine, his uerbis definiuit: ἂν γε
 λαμβάνῃ χάρις παρὰ τοῦ ἀλλοτρίου τούτου ἐστὶν ὑφε=
 σις ἀρετῆς ἐνδ' ἐούλη. Post deinde idem Theophrastus
 ad hęc fermē sententiā disseruit: Has tamē, inq̄t, ἔ παρὶ
 τates rerū, ἔ magnitudines, atque has omnes officiorū
 æstimationes, alia nonnūquam momēta extrinsecus, atq;
 alia quasi appendices personarū, ἔ causarū, ἔ tēpo=
 rū, ἔ circumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in
 præcepta difficile est, moderātur ἔ regunt, ἔ quasi gu=
 bernant, ἔ nūc ratas efficiūt, nūc irritas. Hęc talia quæ
 Theophrastus satis cautē, ἔ sollicitē, ἔ religiosē causa
 disserēdi magis, disputandiq; diligētia, quām cum decer=
 nēdi sententiā, atq; fiducia disseruit: quoniā profectō cau=
 sas scientiæ, corporū uarietates, disertationumq; ἔ dif=
 ferētiarū ignorantes, directū atq; perpetuū, distinctūq;
 in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus
 istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem
 Chilonis (ἀ quo disputatiuncula huius initium fecimus)
 cum alia quædā sunt monitu utilia, atq; prudētia, tum id
 maximē exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas
 affectiones amoris atq; odij, intra modum tantum coër=
 cuit: Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osu=
 rus, hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post ama=
 turus. Super hoc eodem Chilone Plutarch, philosophus
 ἐ i lib. πρὸ τοῦ ψυχῆς, uerbis ita scripsit: χαίλων δὲ πα=
 λαῖος ἀνωστὸς λέγωντος, μὴδέ τινα ἔχδμ ἔχθρόν, ἢ ἰσὺς
 τῆσεν

τησεν ἐ ἢ μὴδ' ἕνα φίλῃ ἔχει, νομίζω ἔ ἀνάγκης
 ἐπακολούθει ἢ σωπεπέμδῃ φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quam tenuiter, curiosēq; explorauerit Anto.
 Julianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo commu=
 tati argutum. CAP. IIII.

Antonius Julianus rhetor perquam fuit honesti, Ant. Iulianus.
 atq; amoeni igenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac
 delectabili, ueterūq; elegantiarū cura, ἔ memoria multa
 fuit. Ad hęc, scripta omnia antiquiora tā curiosē specta=
 bat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur: ut iudi=
 cium factum esse adamusim diceret. Is Iulianus super eo
 enthymemate, quod est in oratione M. Tullij, quam pro
 Cn. Plāco dixit, ita æstimauit. Sed uerba prius, de quibus
 iudicium ab eo factum est, ipsa ponam: Quanquam disti=
 milis est pecuniæ debitio, ἔ gratiæ. nam qui pecuniā dif=
 soluit, statim nō habet id quod reddidit. Qui autem de=
 bet, es retinet alienum: Gratiā autem, ἔ qui refert, ha=
 bet: ἔ qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neq; ego
 nunc Plāco desinam debere, si hoc soluero, nec minus ei
 redderē uoluntate ipsa, si hoc molestiæ nō accidisset. Cri=
 spū sanē, inquit, agmē oratiōis rotū lūq; ac modulo ipso
 numerorū uenustum: sed quod cū uenia legendū sit uer=
 bi paulū immutati, ut sententiæ fides salua esset. Nāq; debi=
 tio gratiæ ἔ pecuniæ collata, uerbū utrobiqu; seruari
 possēt. Ita enim rectē opposita inter sese gratiæ pecu=
 niæq; debitio uidebitur: si ἔ pecunia quidē deberi dica=
 tur, ἔ gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, solu=
 tā ue: quid cōtrā in gratia debita, reddita ue, debitiōis
 uerbo utrinq; seruato differatur. Cicero autē inquit, cū
 a 5 gratia

gratia pecuniæq; debitionē disimilē esse dixisset, eiusq; finietia rationē redderet, uerbū, debet, in pecunia ponit, in gratia, habet, subiicit pro, debet. Ita enim dicit: Gratiam autem et qui refert habet: et qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis conuenit. Debitio enim gratiæ, non habitio cum pecunia confertur. Atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: Et qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum et nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam, eo ipso redditam diceret, quia debetur. Immutauit ergo, inquit, et subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitum: ut uideatur et sensum debitionis collata non reliquisse, et concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hūc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterū scriptorū sententiās, quas apud eum adolecētes lectitabant.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atque uestitu probris obnoxio, infamiq; mundicia fuit: quodq; item Hortensius orator ob eiusmodi mundicias, gestumq; in agendo histrionicum Dionysiae saltatriculæ cognomento compellatus est.

C A P. V.

Demosthenis
cultus.

*dati.

Hortensius.

Demosthenem tradunt, et uestitu, ceteroq; cultu corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuisse. Hinc etiā ἡμῶν illa χλαῖνις, ἣ μάλα κσι χστῶνισσι, ab emulis, aduersarijsq; probro datum. hinc etiam turpibus, indignisq; in eum uerbis non temperatum: cum parum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modū Hortensius omnibus fermē oratoribus etatis suæ, nisi M. Tullio, clarior: qui cum multa munditia, et circumspectē compositeq;

compositeq; indutus, et amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argute admodum, et gestuose: maledictis appellationibusq; propositis iactatus est: multaq; in probrosis eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudicijs dicta sunt. Sed cum L. Torquatus subagresti homo ingenio, et infestiuo, grauius, acerbisq; apud consilium iudicum, cum de causa Syllæ quaereretur, non iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiam eum, notissima saltatriculæ nomine, appellaret: tū uoce molli, utq; demissa Hortensius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse: quam, quod tu Torquate, αἰσῶτος, ἀγροδύακτος, ἡγῶν ἑπερόστου.

L. Torquatus

Dionysiaq;

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contrā modo defensa sit.

C A P.

VI.

Mltis et eruditis uiris audiētibus, legebatur oratio Metelli Numidici, grauis ac disertis uiri, quam in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeſenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus, Quirites, esse: omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commodē, nec sine illis ullo modo uiui possit: saluti perpetua potius, quam breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdā Metellum censis, cui consilium esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri: neque adhortari magis, quam dissuadere, abstertereq;: sed contra

Metellus de
uxore ducenda

tra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunque esse in matrimonijs molestias a se ueraret: & si quæ tamen acciderent nonnunquam uiderentur, paruas & leues facilesque esse toleratu diceret, maioribusque eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari: eademque ipsas neque omnibus, neque naturæ uitio, sed quorundam maritorum culpa, & iniustitia euenire. Titus autem Castrius rectè, atque cõdignè Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, C. E. N. S. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis: si modò uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicumque astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa desitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, sanctum uirum, illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud Populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum sibi esse, atque omnibus uidebatur: præsertim cum super ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia, & communi, peruulgatoque uitæ usu comprehenderentur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaque confessione fidem seruitutis, ueritatisque commeritus: tum denique facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atque uerissimum persuasit: ciuitatem saluam esse, sine matrimoniorum frequentia, non posse. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione: non hercle minus, quàm quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dij immortales plurimū possunt, sed non plus uelle debent

debent nobis, quàm parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus fidem facimus? iisdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, Hanc sibi rem sperant præsidio futurum: neque mendam esse, neque uitium: errareque istos, qui bonos uiolant libros, & Futuram scribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur: & aspersa pauca de modulis, numerisque orationis, quos Cicero auide sectatus est.

CAP.

VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, libro spectata fidei, Tyrioniana cura atque disciplina facta, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati nauigant, adeuntque ad ea loca, quæ nunquam antea adiuerant, neque noti essent, quò uenerunt: neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modò apud nostros magistratus, qui & legum, & estimationis periculo continentur, neque apud ciues solum Romanos, qui & sermonis, & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur: sed quocunque uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quàm pluribus in extremo uerbo mendam esse: decuisse enim scribi putabant: non Futurum, sed Futuram: neque dubitabant, quin liber emendatus esset: ne ut in Plauti comædia mæchus (sic enim mendam suam illud debant)

debant) ita in Ciceronis oratione solocismus esset manifestarius. Aderat ibi fortè amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quaesita, meditata, euigilata que erant. Is libro in spectro, ait nullum esse in eo uerbo neque mendum, neque uitium, Ciceronem probè, ac uenustè locutum. Nam Futurum, inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temerè & incuriosè uidetur: neque pro participio positum est: sed uerbum est indefinitum, quod Graeci appellant ἀπρόσφορον, neque numeris, neque generibus praesens uiens, sed liberum undique & impromiscuum est. Qualli C. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est, de Qu. Popilio circum conciliabula, in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, quae est apud Ciceronem futurum? sicut in Graeca oratione, sine ulla uitij suspitione, omnibus numeris generibusque, sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba, ποιῶσιν, ἔσονται, λήξιν, & similia. In Quoquoque Quadrigarij tertio annali uerba haec esse dixit: Dum ij conciderentur: hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo annali eiusdem Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualetudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatij libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si haec res diuina facta, rectè que perlitata essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur

queretur occisurum dixit, non occisuram, his uerbis: Etiam ne habet Casina gladium? habet, sed duos. Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putari, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solocismus quid esset, ignorauerunt? Sed & Gracchus, dicturum: & Quadrigarius, futurum. & benefacturum: & Plautus, occisurum: & Antias, processurum: & Laberius, facturum, indefinito modo dixerunt. Quis modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur: sed omnia isthaec una eademque declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neque uentro (solocismus enim foret planè) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, quae est de Imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat: Cum nostros portus, atque eos portus quibus uitam ac spiritum ducitis, in praedonum fuisse potestatem sciatis. Neque solocismus esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba contendebat: quae & Graeci ita uterentur, & Plautus uerborum Latinorum elegantissimus in Amphitryone dixit. Non uero mihi mentem fuit: non (ut dici solitum est) in mente. Sed enim praeter Plautum (cuius ille in praesenti exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus qui

Euphonia, qui εὐφωνία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij cōuenisse: ut quoniam utriusvis dici Latine posset, Potestatem dicere mallet, non Potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; insuauius hoc imperfectiusq; est: si modò ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quàm explicuit, quod esse iam usitatus cœperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta, super Laide meretricis, & Demosthene rhetore.

CAP. VIII.

PHocion ex Peripatetica disciplina, haud sanè ignobilis uir fuit. Is librum multa, uariæq; historia refertum composuit: eum que inscripsit, κέρως ἀμαλθείας, ea uox hoc fermè ualet, tanquam si dicas, Cornucopia. In eo libro super Demosthene rhetore, & Laide meretricis historia hæc scripta est: Laïs, inquit, Corinthia ob elegantiam, uenustatemq; formæ grandem pecuniam demerebat: conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos dictum adagium: οὐ πᾶνδὸς ἀνδρὸς ἐς κέρως θοῦ ἐστὶ δὲ πλῆθὸς: quòd frustra tret

Cornucopia.

Adagium.

iret Corinthum ad Laidē, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit: & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Laïs μισθὸς δραχμῶν ἢ τετρακόντων poposcit: hoc facit nummi nostratis denarium decē milia. Tali petulātia mulieris, atq; pecunia magnitudine ictus expaudusq; Demosthenes, avertit iter: & discedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt: ἐν ὄνειμαί, inquit, μισθῶν δραχμῶν μετὰ μέλησιν.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ: quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi simul ac tacendi.

CAP. IX.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiaris successione eius, recipiendi instituentiq; disciplina, Pythagorica disciplina, scipulos, huiuscemodi fuisse traditur: iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant, ἐφυσίονες. id uerbum significat, mores naturasq; hominum, coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere: non oēs idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat, neq; percontari, si parum intellexerat: neq; commentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quàm biennium. Hi prorsus appellabantur, intra tempus tacendi audiendiq; ἀκροαστοί. Ast ubi res didicerant rerum omnium difficilimas, tacere, audireq; atque esse iam cœperant silentio cruditi, cui erat nomen ἐχμῆτις.

b

ἐξευβία: tum uerba facere, & querere, quæ-
 q; audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expro-
 mere, potestas erat. Hi dicebatur in eo tempore μαθηματικῶν
 Mathemat-
 tici, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere, atq; medita-
 ri inceptauerant: quoniam geometriam, gnomonicam,
 musicam, ceterasq; item disciplinas altiores μαθηματικῶν
 ueteres Græci appellabant: uulgus autem (quos genti-
 litio uocabulo Chaldaeos dicere oportet) mathemati-
 cos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perfici-
 enda mundi opera, & principia naturæ procedebat: ac
 tunc deniq; nominabantur φυσικοῖ. Hæc eadem super
 Pythagora noster Taurus cum dixisset: Nunc autē, in-
 quit, isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos di-
 uertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀβελήτοι,
 ἀμαρτωλοὶ, ἀγνώστοι: sed legem etiam dant, qua philo-
 sophari discant. Alius ait: Hoc me primum doce. Item
 alius: Hoc uolo, inquit, discere, istud nolo. Hic à sym-
 posio Platonis incipere gestit, propter Alcibiadis comes-
 sationem: ille à Phædro, propter Lysia orationem. Est
 etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonē legere postu-
 let, non uitæ ornandæ, sed linguæ orationisq; comendæ
 gratia: nec ut modestior fiat, sed lepidior. Hæc Taurus
 dicere solitus est nouitios philosophorum sectatores
 cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoq;
 non prætereundum est, quod omnes simul qui à Pytha-
 gora in cohortem illam disciplinarum recepti erant,
 quod quisque familiæ pecuniæq; habebant, in medium
 dabant, & coibatur societas inseparabilis: tanquam il-
 lud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo
 Romano appellabatur κοινὸ βίον.

Quibus

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus phi-
 losophus adolescentem uetustè nimis & prisce lo-
 quentem.

C A P. X.

Phauorini in
 uetustè lo-
 quentes repræ-
 hensio.

Phauorinus philosophus adolescenti ueterum uerbo-
 rum cupidissimo, & plerasque uoces nimis prisce
 & ignotissimas, in quotidianis, communibusq; sermoni-
 bus expromenti: Curius, inquit, & Fabritius, & Coru-
 canus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Hora-
 tij illi trigemini planè, ac dilucidè cū suis fabulati sunt:
 neq; Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui
 primi incoluisse Italiā dicuntur, sed etatis suæ uerbis lo-
 cuti sunt: tu autem perinde quasi cum matre Euandri
 nunc loquare, sermone ab hinc multis annis iam desito
 uteris: quod scire atq; intelligere neminè uis, quæ dicas.
 Non ne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, ta-
 ceres: sed antiquitatem tibi placere ais: quod honesta &
 bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præ-
 teritis: loquere uerbis presentibus, atque id quod à C.
 Cæsare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in de Ana-
 logia libro scriptum est, habe semper in memoria, atque
 in pectore: ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum,
 atque insolens uerbum.

Quod Thucyd. historiæ scriptor inclutus, Lace-
 dæmonios in acie non tuba, sed tibijs esse usos di-
 cit. Verbaq; eius super ea re posita. Quodq; Hero-
 dotus Halyatten regem fidicinas in procinctu ha-
 buisse tradit, atque inibi quædam notata de Græci-
 chi fistula concionatoria.

C A P. X I.

b 2 Autor

Lacedæmonios
niorâ mos in
certamine.

AVtor historiæ Græcæ grauiſſimus Thucydides, Lacedæmonios ſummos bellatores nõ cornuũ, tubarum ue ſignis, ſed tibiariũ modulis in prælijs uſos eſſe refert: nõ prorfus ex aliquo ritu religionum, neq; rei diuinæ gratiã, neq; etiã ut excitarentur, atq; eubraretur animi, quod cornua, & litui moliũtur: ſed cõtrã, ut moderatiores, modulatioresq; fierent, quod tibicinis numeris tẽperatur. Nihil adeo in congregiendis hoſtibus, atq; in principijs præliorũ ad ſalutẽ, uirtutẽq; aptius rati: quã ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodicẽ ferocirent. Cum procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructæ acies, cœptiq; in hoſtẽ progredi, tibicines inter exercitum poſiti canere inceperant. Ea ibi præceptione tranquilla & uenerabili, ad quandã quaſi militaris muſicæ diſciplinã, uis & ipetus militũ, ne ſparſi diſſalatiq; prouerẽt, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora ſunt:

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ εὐνοδὸς ἦν. ἀρχαῖοι μὲν, καὶ οἱ εὐμίμαχοι ἔγνωνος, καὶ ὀρμηὶ χωρῶντες, λακεδαιμόνιοι δὲ βραδείως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμῶ ἐγκυβερνώτων, ἃ τὸ ἦσις ἔχοντες, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ εὐθυμῶ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διαπαθεῖν αὐτοῖς ἢ τάξις ὃ πρὸς τὴν ἀσπίδι ποιεῖν μεγάλην στρατόπεδον ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenses quoq; prælia ingredi ſolitos, memoriæ datum eſt: præcinnente, ac præmoderate cithara greſſus, Halycates autẽ rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cũ bellũ Mileſijs faceret (ut Herodotus in hitorijs tradit) concinentes habuit fiſtulatōres, & fidicines: atq;

foemi

foeminas etiã tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit. laſciuientiũ delittas conuiuiorũ. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipiſci ait, non fidicularum, tibiariũq; concentu, uerũ conſpiratu tacito nitibundos:

οὐδ' ἄρ' ἰὼν σὺν μὲν ἄ τινεῖσι τῶν ἀχαιοῖ,

Achæi ad pugnam
taciti.

Ἐν θυμῶ, μεμαῶτες ἀλεξέμενοι ἀλλήλοισιν.

Romanorũ
ritus iu certamine.

Quid ille uult ardentiſſimus clamor militum Romanorũ quem in congreſſibus præliorũ fieri ſolitũ ſcriptores antialiũ memorauere? contra ne inſtitutũ fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? an tum etiam gradu clementi, & ſilentio eſt opus, cũ ad hoſtẽ itur in conſpectu lōginquo procul diſtantẽ? Cum uerò propè ad manus uentum eſt, tum iam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus, & clamore terendus eſt. Ecce autem pro tibicina Laconica, tibiã quoq; illius concionatoriæ in mentem uenit, quam C. Graccho cum populo agẽte præiſſe, ac præmonſtraſſe modulōs ferunt, Sed nequaquam ſic eſt, ut à uulgo dicitur: canere tibia ſolitũ, qui ponẽ eum loquentẽ ſtaret, uarijsq; modis tum demulcere animũ, actionemq; eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderũt, ſtetiſſe in circumſtantibus dicunt occultius, qui fiſtula breui, ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret, ad deprimentũ, ſedandũq; impetũ uocis eius. Reſerueſcente nanq; impulſu, & inſtinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguiffe non (opinor) exiſtimãda eſt, Marcus tamen Cicero fiſtulatorẽ iſtum utriq; rei adhibitũ eſſe à Grac

C. Gracchi fiſtula.

cho putat: ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam iacentemque orationem eius erigeret, aut ferocientem, sauientemque cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Ita que idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliēte tuo literato homine, quē seruum sibi habuit ille ad manum, cū eburnea solitus est herere fistula, qui stare post ipsum occultē cum concionaretur, peritū hominem, qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à cōtentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris Problematum scripsit: quò manifestior fieret, exploratorique militum securitas, et alacritas. Nam diffidentia, inquit, et timori cum ingressione huiuscemodi minime conuenit: et mæsti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διατὶ ἐπεὶ οὐκ ὡσεὶ λέμεϊν μέλλωσι, πρὸς αὐλοῦ ἐμβάωωσι, ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀζημονῶντας γινώσκωσι.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu quibusque ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur: & quo statim iure esse incipiat, simulatque capta est: quodque, ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ quifquam iuris hæres est.

CAP. XII.

Virginis Vestalis capiendæ modus.

Qui de Vestali uirgine capiendâ scripserunt (quorum diligentissimè scripsit Labeo Antistius) minorem quam annos vi. maiorem, quam annos x. natam, negauerunt capi fas esse. Item,

Item, quæ non sit patrima, et matrima. Item, quæ lingua debili, se nſu uel aurium deminuta, alia uel qua uis corporis labe insignita sit. Itē quæ ipsa, aut cuius pater emācipatus sit: etiā si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parētes aliter ambo uel seruitutē seruerūt, aut in negotijs sordidis diuersantur: sed eā cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Itē cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sacris faciendis, aut qui septemuir epulonū, aut saluus est: sponsæ quoque pontificis, et tibicinis, sacrorū filie uel catio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atteius scriptū reliquit, neque eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet: et excusandam eius, qui liberos tres non haberet. Virgo autem Vestalis simulatque capta, atque in atrium Vestæ deducta, et pontificibus tradita est, eo statim tempore sine emācipatione, ac sine capitis minutione, à patris potestate exit: et ius testamenti faciendi adipiscitur. De more autē, ritūque capiendæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant: nisi quod capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Numa rege. Sed Papiam legē inuenimus, qua cauetur, ut pontificis maximi arbitratu uirgines à populo uiginti legantur sortitioque in cōcione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papiæ non necessaria nunc uideri solet. Nam si quis honesto loco natus adeat pontificem maximū, atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluis religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gratia Popiliæ legis per se ratū fit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia Pontifex Maximus manu prehensa, ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello

capta abducitur. In libro I. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontificem Maximum dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt. Sacerdotem Vestalem, quæ sacra faciat, quæ ius fiet sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem capi uirginem solâ debere dici putant. Sed flamines quoque diales, item pontifices, et augures capi dicebantur. L. Sylla rerû gestarum libro I. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Sylla imposedum est, flamen dialis captus. Marcus Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, eum dicit ius pontificiû discere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificiû optimè scire. Iam ne ea causa Pontifex capiat? Si uolo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam augurem capiat? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato neque intestatæ quisquam: sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, queritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur: quoniã quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Quæsitum in philosophia esse, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit, utilius fore: superque ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

CAP. XIII.

In officijs capiendis, censendis, iudicandisque, quæ Græcè νόμιμα philosophi appellant, queri solet, an negotio tibi dato, et quicquid omnino faceres, de finito, contra

Amata prima uirgo Vestalis.

to, contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exque utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæstio, et in utranque partem à prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint, et re semel statuta, deliberata que ab eo, cuius negotium id potissimum esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum: etiam si repentinus aliquis casus rem commodius agi posse polliceretur: ne si spes fellisset, culpa impatiētiae, et poena indeprecabilis subeunda esset. Si res forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam: sed exemplum tamen introrsum uideretur, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumperebantur. Alij existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter foret quam imperatum est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraque: utilitas autem contra grauior, et amplior, spe quantum potest firma ostenderetur: tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur. Neque timendum exemplum non parendi tradiderunt, si rationes huiusmodi duntaxat non adessent. Cum primis autem respiciendum putauerunt ingenium naturamque illius, cuius ea res, præceptumque esset: ne ferrox, durus, indomitus, inexorabilis que sit: qualia fuerunt Posthumana imperia, et Manliana. Nam si tali præceptori ratio reddenda sit: nihil faciendum esse monuerunt aliter, quam præceptum est. Instructius deliberatius que fore arbitramur theorematum hoc de mandatis huiusmodi obsequendi: si exemplum quoque P. Craßi Mutiani

tiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque historiae Romanae scriptoribus traditur quinq; habuisse rerum bonarum maxima & praecipua: quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iuriconsultissimus, quod Pont. max. Is cum in consulatu obtineret Asiam provinciam, & circumfedere oppugnare que Leucas oppidum pararet, opus que esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret: scripsit ad magistrum ἀρχιτεκτωνος molis Atheniensium sociorum, amicorum que populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset uter maior esset, eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτεκτωνος comperto quamobrem malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quem esse magis idoneum, aptiorem que faciendo arietem, faciliorem que portatu existimabat, minorem misit. Crassus cum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibusque, quas dictitabat spretis, uestimenta detrabi imperavit, uirgis que multum cecidit, corrumpi atque dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritque C. Fabritius magna uir gloria, magnisque rebus gestis, sed familiae pecuniaeque inops: cum ei Samnites, tanquam indigenti, graue aurum donarent.

CAP.

XIIII.

Iulius

Iulius Higinus in lib. de uita, rebusque illustrium uirorum sex legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem Pop. Ro. uenisse: & memoratis multis, magnisque rebus, quae bene ac beneuole post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam: orasseque, uti acciperet, utereturque: atque id facere Samnites dixisse, quod uiderent multa ad splendorem domus, atque uictus defieri, neque pro magnitudine, dignitateque lautum paratumque esse: Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad guttam, atque inde porro ad uentrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse: dum illis omnibus membris, quae attingisset, obistere, atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum, propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quam importunum uitium sit futilis, inanisque loquacitas: & quam multis in locis à principibus utriusque linguae uiris, detestatione iusta culpata sit.

CAP. XV.

Qui sunt leues, & futiles, & importuni locutores, qui que nullo rerum potere innixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Lingua autem debere autem non esse libera, nec uaga: sed uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quasi gubernari. Sic enim uideas quosdam scaterere uerbis, sine ullo iudicij negotio, cum securitate multa, & profunda: ut loquentes plerumque uideatur, loqui sese nescire. Vlysses contra Homerum uiram sapienti facundia praeditum, uocem mitte-

Homerus de Ulyss.

re ait

re ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quam ex sententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiaq; uerborum coercenda. uallum esse oppositum dentium, luculentè dixit: ut loquendi temeritas, non cordis tantum custodia, atq; uigilia cohibeatur, sed et quibusdam quasi excubijs in ore positjs sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc sunt:

Αλλ' ὄρε δ' ἢ ὄπτ᾽ ἄγε μεγάλῃ ἐκ σάβησ' ἰεῖ
Τέκνον ἐμὸν ποῖον σέ' ἔπος φῦλον ἔρκος ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, et inanem dicendi copiam grauitèr, et uerè detestatus est: Dūmodo, inquit, hoc constet, neq; infantiam eius, qui rem non rit, sed eam explicare dicendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non defint, esse laudandam: quorū si alterum sit optandū, malim equidem indifertam prudētiam, quàm stultam loquacitatē. Item in libro de oratore 1. uerba hæc posuit: Quid enim est tam furiosum, quàm uerborum uel optimorum et ornatisimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cum primis autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est. nanq; in oratione, quæ inscripta est, si se Cæcilius trib. pleb. appellasset: Nūquam, inquit, tacet, quæ morbus tenet loquēdi, tāquam ueternosum bibēdi, atq; dormiēdi. Quod si non conueniant, tum conuocari iubet: ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet. Itaq; auditis, nō auscultatis: tanq̄ phar macopolum. Nā eius uerba audiuntur: uerū ei se nemo cōmittat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidē M. Cæcilio

lio Trib. pleb. uilitatem opprobrās, nō loquendi tantū, uerum etiā tacendi: Frusto, inquit, panis conducī potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; nō merito Homerus unū ex omnibus Ther sitē ἀμετροειτῆ ἀκροτόμουθου appellabat: uerba illius multa, ἀκρομα strepētium sine modo graculorū similia esse dicit. Quid enim est aliud ἀμετροειτῆ ἐρωιδᾶ? Eupolidis quoq; uersus de id genus hominibus cōsignatissimè factus est: λαλεῖν ἄριστος ἀδύνατος ὠπᾶτος λεγεῖν. Quod Sallustius nosser imitari uolēs: loquax, inquit, magis quàm facundus. Quapropter Hesiodus poetarū prudētissimus, linguam nō uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurum. Eiusq; esse in promendo gratiam plurimam: si modesta, et parca et modulata sit.

Γλώσσης καὶ θησιέυρος ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.
Epicarmium quoq; illud non inscitè se habet.

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profectō sumptū est, Qui cum loqui nō posset, tacere non poterat. Phauorinū ego audiui dicere uersus istos Euripidis, ἀχελώδῃ σομάτῳ ἀνόμῳ τε ἀφροσύνης τὸ τέλει δέσουχία, nō de ijs tantū factos accipi debere q̄ impia, aut illicita dicerēt: sed uel maximè de hominibus quoq; posse dici, stulta, et immodica blaterantibus: quorum lingua tam prodiga, infrenisq; sit, ut fluat semper, et est uel colluione uerborum teterrima. Quod genus homies à Græcis significatissimo uocabulo λαλῶς appellatos, Valerium Probum grammaticum illustrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Sallustianum illud

Satis

Satis loquen-
tiz, sapientie
parum.

Satis eloquentie, sapientie parum, breui antequam uita
decederet, sic legere cepisse, & sic à Sallustio relictum
affirmasse, Satis loquentie, sapientie parum. quòd lo-
quentia nouatori uerborum Sallustio maximè cõgrue-
ret: eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huius
cemodi autem loquacitatē, uerborumq; turbā magnitu-
dine inani uastam facetissimus poëta Aristophanes insi-
gnibus uocabulis denotauit in his uersibus:

Αυθροῦ ποῦ ἀγχιωπτοῦ αὐθαδίσουμου
Ἐχοντα ἀχάλλου ἀκρατῆς, ἀπύλωτου,
Στόμα πρὶ λέλητου, νομ ποφαικισθημονε.

Locutuleij,
Linguaces,
Blaterones,

Neque minus insigniter ueteres quoq; nostri, hoc genus
homines in uerba prouectos, locutuleios, & blaterones
& linguaces dixerunt.

Quòd uerba isthac Quadrigarij ex annali ter-
tio ibi, Mille hominum occiditur, nō licentia, neq;
de poëtarum figura, sed ratione certa: & proba grā
matica disciplina dicta sunt. CAP. XVI.

Mille homi-
nū occiditur.

Quadrigarius in 111. annaliū ita scripsit: Ibi oc-
ciditur mille hominum: occiditur, inquit, nō occi-
duntur. Item Lucilius in 111. satyrarū.

Ad portam mille est, è porta exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt, Varro in XVI. re-
rum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & cen-
tum annorū est. Cato in 1. originū: Inde est ferme mille
passus. Mar. Cicero in VI. in Antonium: Itā ne Ianus
medius in L. Antonij clietela est? quis unquā in illo Iano
inuentus est, qui L. Antonio mille nummū ferret expen-
sum? In his atque multis alijs, mille numero singulari di-
ctum

Macrob. lib. j.
cap. j.

ctum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati cõces-
sum est, aut per figurarum cõcinnitatem admissum est,
sed si uideatur ratio poscere. Mille enim non pro eo po-
nitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς, & si-
cut una χιλιάς, & dua χιλιάδες, ita unū mille, & duo
milia certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrē id
quoq; rectē, & probabiliter dici solitū, mille denariūm
in arca est, & mille equitū in exercitu est. Lucilius au-
tē, præterquā superius posui, alio quoq; in loco id ma-
nifestius demonstrat. Nam libro XV. ita dicit:

Hunc mille passūm qui uicerit, atq; duobus,
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.
Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro XI.

Mille die nummūm potes uno querere centum.
Mille passūm dixit pro mille passibus, & uno mille num-
mūm, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille &
uocabulum esse, & singulari numero dici, eiusq; plura-
tiuum esse millia, & casum etiam capere ablatiui, neq;
ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraque
uocabula, quæ in singulos tantum casus: quedam etiā,
quæ in nullum inclinentur. Quapropter nihil iam du-
bium est, quin M. Cicero in oratione quam scripsit
pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clo-
dij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones,
facile mille hominum uersabatur ualentium. Non Ver-
sabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est.
Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines di-
cendum est.

Quantē

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile: atq; inibi quid M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit.

CAP. XVII.

Xantippe.

X Antippe Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa: irarūq; & molestiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scatebat.

Socratis patientia.

Has eius intemperies in maritū Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænam ratio esset, cur mulierẽ tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit Socrates, cū illam domi talẽ perpetior, insuesco & exerceor, ut caterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriã facilius feram. Secundum hanc sententiam quoq; Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est: qui tollit uitium, uxorem commodiorem præstat: qui fert, sese meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, & ferre, lep idẽ quidem composita sunt: sed tollere, apparet dictum, pro corrigere. Id etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varro nẽ censuisse: quæ fieri, scilicet à uiro honestẽ possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum xiiii. L. Lælium magistrum suum $\tau\epsilon\pi\iota\ \epsilon\tau\upsilon\ \mu\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\varsigma$ nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit, quodq; idem Var. in eodem libro furis $\epsilon\tau\upsilon\ \mu\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\varsigma$ falsam dicit.

CAP. XVIII.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium errasse ostendit,

ostendit: quod uocabulum Græcum uetus traductum in linguam Romanam promeraco, & quasi à se primitus Latine fictū esset, resoluit in uoces Latinas, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: in quo Lælius noster literis ornatisimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorum Græcorū, perinde atq; essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim leporem dicimus (ut ait) quod est leuipes, sed quod est uocabulum antiquum Græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quod pro ijs, alijs nunc uocabulis utantur: & illū esse pleriq; ignorent Græcū, quem nūc nominant $\epsilon\lambda\lambda\upsilon\upsilon\alpha$: puteū esse, quod uocat $\phi\upsilon\epsilon\alpha\varsigma$: leporẽ, quod $\lambda\epsilon\gamma\omega\delta\upsilon$ dicunt. In quo non modò Lælij ingenium non reprehendo, sed industriã laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorū scitissimè, de usu utriusq; linguæ peritissimè, de ipso Lælio clementissimè. Sed in posteriore eiusdem libri parte dicit, furem ex eo dictū, quod ueteres Rom. furuum atrum appellauerint: & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furentur. Non ne sic uidetur Varro de fure errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod Græcis nunc $\kappa\lambda\epsilon\pi\tau\eta\varsigma$ dicitur, antiquiore Græca lingua $\phi\upsilon\upsilon\rho$ est dictum: hinc per affinitatem literarū, quæ $\phi\upsilon\delta\rho$ Græcè est, Latine fur. Sed ea res suggerit ne tunc Varronis memoriam, an contrã aptius & coherētius putarit furem à furuo, id est, nigro, appellari: in hac re de uiro tã excellentis doctrine non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

CAP. XIX.

c In au

Libri Sibylli-
ni.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est. Anus hospita, atq; incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula: eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percontatus est. Mulier nimium atq; immensum poposcit. Rex quasi anus etate desiperet, risit. Tum illa foculum coram eo cum igni apposuit: & tres libros ex nouem deurit: & ecquid reliquos sex an eodem pretio emere uellet, regem interrogauit. Sed enim Tarquinius id multo risit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem statim tres libros alios exussit: atq; id ipsum denuo placidè rogauit, tres reliquos eodè illo pretio emat. Tarquinius ore iam serio, atq; attentiore animo fit: eam constantiâ, confidentiamq; non insuper habendam intelligit: & libros tres reliquos mercatur nihilo minore pretio, quam quod erat petitum pro omnibus. Sed eâ mulierem tunc à Tarquinio digressam, postea nusquâ loci uisam constitit. Libri tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculū quindecim uiri adeunt, cum Dij immortales publicè consulendi sunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq; omnia ista Latinis uocabulis appellentur.

CAP.

XX.

Figurarū, quæ γεμετρα geometræ appellat, genera sunt duo, planum & solidum: hæc ipsi uocant ἐπιπέδον, & στερεόν. Planū est, quod in duas partes solū lineas habet, quæ latum est, & quæ longū: qualia sunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt, sine altitudine. Solidum est, quando nō longitudines modò, & latitudines

planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudines: quales sunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellat: uel qualia sunt quadrata undiq; quæ κῶβος, illi, nos quadrantalia dicimus. κῶβος enim est figura ex omni latere quadrata: quales sunt: (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alueolo luditur, ex quo ipse quoque appellatæ κῶβος. In numeris etiā similiter κῶβος dicitur, cum omne latūs eiusdē numeri aequaliter ἑ̄ sese soluitur: sicuti fit cum ter terna ducuntur. Atq; idē ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit: quod & luna orbē suum lustraret septē & uiginti diebus. qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τριπλῆς, tātundem efficiat in cubo, Linea autē a nostris dicitur, quam γεμετρικὴ Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea est (inquit) longitudo quædam sine latitudine, & altitudine. Εὐκλείδης autē breuius, prætermis̄sa altitudine: γεμετρικὴ est (inquit) μήκος ἀπὸ λατῆς, quod exprimere uno Latine uerbo nō queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinius affirmatissimè contendit legisse se sibrum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset, Et ora Tristitia tentantum sensu torquebit amator: non quod uulgus legeret, Sensu torquebit amaro.

CAP.

XXI.

Versus istos ex Georgicis Vergilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristitia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinius autem, nō hercle ignobilis grammaticus, in commentarijs,

c 2

mentarijs,

Amaror.

Proverbum
Iouem lapis
dem iurare.

mētarijs, quæ in Vergiliū fecit, cōfirmat & perseverat non hoc à Vergilio relictum: sed quòd ipse inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentantū sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdā etiā uiris cōplacitū: quoniā uidetur absurdè dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquiunt) sapor sensus sit, nō aliū in semetipso sensum habeat, ac peridē sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed enim cū Phauorino Higini commentariū legissem, atq; ei statim displicita esset insolentia & insuauitas amaroris: Iouē lapidē inquit (quod sanctissimū in iustitiam est habitū) paratus sum ego iurare, Vergiliū hoc nunquam scripsisse. Sed Higini ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentū nō est aspernatus, autoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Deniq; in os falsi uenit humor sepe saporis,

Cum mare uersamur propter, dilutaq; contrâ

Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos se statū esse Vergiliū uidemus.

An qui causas defendit, recte Latineq; dicat Superesse id quod defendit: & superesse propriè quid sit.

C A P.

X X I.

IRroborauit; inueterauitq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, Hic illi superest, cū dicendū est, Aduocatū esse quē cuiusdā: causamq; eius defendere. Atq; id dicitur nō in cōpitis tātū, neq; in plebe uulgaria: sed in

sed in foro, & in comitio apud tribunalia. Qui integrè autem locuti sunt, magnā partem superesse, ita dixerūt: ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessariū modū. Itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est: Nescis quid uesper serus uehat, superfuisse dicit: immodicè & intēpestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimū quæ simul sunt *βιοφελῆ*, & delectent potius: ut id quoque uideatur non superfuisse. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere: atque ibi aduocatū nō incelebrem sic postulare, ut quā causam diceret, remq; quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei, cuius res erat, dixisse aduocatum eum non habere: & cū is qui uerba faciebat, reclamaasset. Ego illi uir clariss. super sum: respondisse prætorē festiuiter: Tu planè superes, nō ades. Marcus autē Cicero in libro, qui inscriptus est de iure ciuili in artē redigendo, uerba hæc posuit: Nec uerò scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit. In quo loco Superfuit, significare uidetur supra fuit, & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti, disciplinas enim Tubero Stoicas & diuiniticas percalluerat. In libro quoq; de republica secūdo id ipsum uerbum Ciceronis non temere transcendū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauauer Leli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem, te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cū heri dixeris, te nobis etiam super futurum. Verum si id quidē fieri nō potest, ne desis, omnes te rogamus. Exquisitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in nostra

Superesse.

memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam Latine quam Græcè. Græcos enim *ὑπερῆσαι*, etiã in utraq; parte ponere: uel quod superuacaneũ esset, ac non necessariũ: uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliã dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neque admodum necessario: ita ut supra posuimus Varronem dicere. Aliã ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cateris anteiret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; fluere quam esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quẽ defendit, nihil istorũ uult dicere: sed nescio quid aliud indictum in scitumq; dicit. At ne Vergilij quidẽ poterit autoritate uti, qui in *Georgicis* ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum, modò uita superfit.
Hoc enim in loco Vergilius *ὑπερῆσαι* uerbo usus uidetur, quòd superfit dixit pro loginquius, diutiusq; adsit. Illud contra eiusdem Vergilij est aliquanto probabilius:

Florenteisq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,

Farrãq;: ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborẽ esse, neq; opprimi à labore. An autẽ superesse dixerint ueteres, pro restare, & præficiendæ rei adesse, querebamus. Nam Sallustius in significatione ista nõ superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurthã: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fesso, aut maioribus astricto superauerãt. Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorant unum superesse laborem:

id est

id est, reliquum esse & restare. Quòd quidem diuise pronuncianum est: non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autem in 1. Antonianarũ, quòd est reliquum, nõ superesse, sed restare dicit. Præter hæc Superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita Restare, enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad Superesse. L. Plancum, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem, uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neque superesse. Per quòd significat, si res publica emoriatur & pereat: nolle se uiuere. In Plauti autem *Asinaria* manifestius id ipsum scriptum est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima:

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est nõ improprietas sola uerbi, sed etiã prauitas omnis: si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ ue istius causa cognomen sit: historiaq; ista omnis super eodem Papyrio cognitu iucunda. CAP. XXII.

Historia de Papyrio Prætextato dicta scripta est à Papyrio. Catone in oratione, qua usus est ad milites cõtra Galbam, cum multa quidẽ uenustate atq; luce, ac munitaria uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus cõmentario indidisse, si libri copia fuisset id tẽporis, cum hæc dictabam. Quòd si nõ uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res fermè ad hunc modũ est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cum in senatu res maior quæpiam cõsultata, eaq; in diẽ posterũ prolata est, pla-

cuit ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enun-
ciaret, prius quam decreta esset. Mater Papyrii pueri,
qui cum patre suo in curia fuerat, percontata est filium,
quidnam in senatu patres egissent. Puer respondit tacen-
dum esse: neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupi-
dior: secretum rei, & silentium pueri, animum eius ad
inquirendum euerberat: querit igitur compressius, uio-
lentius que. Tum puer matre urgente, lepidi atque festi-
ui mendacii consilium capit: Actum in senatu dixit, utrum
uideretur utilius, ex que republica esse: unus ne ut duas
uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc
illa ut audiuit, animus copauescit: domo trepidans egre-
ditur: ad ceteras matronas peruenit. Ad senatum postri-
die matrum familiam caterua lachrymantes atque obse-
crantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quam
ut uni duæ. Senatores ingredienti curiam, que illa mulie-
rum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mi-
rabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus,
quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset,
rem sicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium
pueri exosculatur: consultum facit, uti posthac pueri
cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Pa-
pyrius. Atque puero postea cognomentum honoris gra-
tia inditum Prætextatus: ob tacendi loquendi que in eta-
te prætextata prudentiam.

Macro. Sar.
lib. 1. cap. 6.

Prætextatus.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum,
Næuij, Plauti, Pacuuij: quæ facta ab ipsis, eorum
sepulchris incisa sunt.

CAP. XXXIII.

Trium poetarum illustrium epigrammata, Cn. Næuij,
M. Plauti, M. Pacuuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda
suo

suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, &
uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi.
Epigramma Næuij plenum superbia Campanæ: quod
testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso di-
ctum esset:

Immortales mortales si foret fas flere,

Flerent diue camœna Næuium poetam.

Itaque postquam est Orchio traditus thesauro,

Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitarem modò an Plauti
foret, nisi à Marco Varrone positum esset, in libro de
poëtis primo:

Postquam est morte captus Plautus,

Comœdia luget, scena est deserta:

Deinde risus, ludus, iocusque & numeri,

Imnumeri simul omnes collachrymarunt.

Epigramma Pacuuij uerecundissimum, & purissimum,
dignumque eius elegantissima grauitate:

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,

Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt poëta Pacuuij Marci sita

Osa, hoc uolebam, nescius ne eses: uale.

Quibus uerbis M. Varro Inducias definierit:
quæsitumque inibi curiosius, quænam ratio sit voca-
buli Induciarum.

CAP.

XXXV.

Dvobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui Induciarum,
est de bello & pace, induciæ quid sint definit: In-
duciæ (inquit) sunt, pax castrensis paucorum dierum.
Itè alio in loco: Induciarum (inquit) sunt belli feriæ. Sed le-

c s pida

Næuij epis-
gramma.

Plauti epis-
gramma.

Pacuuij epis-
gramma.

pida magis atq; iucūde breuitatis utraq; definitio, quā
 plena aut proba esse uidetur. Nam neq; pax est induciæ:
 bellum enim manet, pugna cessat, neque in solis castris,
 neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid enim
 dicemus, si inducijs in mensū aliquot factis, castris con-
 cedatur: non ne tum quoque induciæ sunt? Aut rursus
 quid esse id dicemus, quod in primo annaliū Quadri-
 garij scriptum est, C. Pontium Sannitem à Dictatore
 Romano sex horarū inducias postulasse: si induciæ pau-
 corum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem fe-
 rias festiue magis dixit quā aperte atq; definitè. Græci
 autem significantius consignantius que cessationē istam
 pugne pactitiam, ἐκχεῖται dixerunt, exempta una li-
 tera sonitus uastioris, et subiuncta lenioris. Nam quod
 eo tempore non pugnetur, et manus cohibeantur, ἐκ-
 χεῖται appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni
 negotium, ut inducias superstitiosè definiret, et legi-
 bus rationibus que omnibus definitionum inseruaret.
 Satis enim uisum est, eiusmodi facere demonstratio-
 nem. Quod genus Græci τῦπὸς magis et ὑποχρεῖ-
 φες, quā ὁπισμὸς uocant. Induciarum autem uo-
 cabulum, qua sit ratione factum, id diu est quod qua-
 rimus. Sed ex multis que iam audiuius uel legimus,
 probabilius id quod dicam uidetur: Inducias sic dictas
 arbitramur, quasi tu dicas, inde uti iam. Pactum indu-
 ciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur,
 nihil que incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam
 omnia belli iure agatur. Quod dicitur dies certus præfi-
 nitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atq;
 is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur: idcirco ex ijs
 quibus

quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum et co-
 pulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autē
 Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit:
 Induciæ (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utriq;
 utroq; alteri ad alteros impune, et sine pugna ineunt.
 Inde ab eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi ini-
 tus atq; introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea
 non præterij, ne cui harum noctium amulo, eo tantum
 nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos origi-
 nem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus
 responderit percontanti, an sapiens irascetur.

CAP. XXXVI.

Interrogauit in diatriba Taurum, an sapiens irascere
 tur. Dabat enim sæpe post quotidianas lectiōes, que-
 rendi quod quis uellet, potestati. Is cum grauitate et co-
 piosè de morbo affectu ue ira disseruisset, que et in ue-
 terum libris, et in ipsis commētarijs exposita sunt: con-
 uertitur ad me, qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit)
 super irascendo sentio. Sed et quid Plutarchus noster
 uir doctissimus ac prudētissimus senserit, nō ab re est, ut
 id quoq; audias. Plutarchus (inquit) seruo suo nequam
 homini et cōtumaci, sed libris disputationibusq; philo-
 sophiæ aures imbutas habenti, tunicā detrabi ob nescio
 quod delictū, cædiq; eū loro iussit. coeperat uerberari,
 obloquebat, nō meruisse ut uapularet: nihil mali, nihil
 sceleris admisisse. postremò uociferari inter uapuladum
 incipit: neq; iā querimonias, aut gemitus eiulatusq; face-
 re, sed uerba seria et obiurgatoria: non ita esse Plutar-
 chum,

chum, ut diceret: philosophum irasci, turpe esse: saepe eum de malo iræ disscrtauisse: librum quoq; τρεῖς ἀπορυσσῆς, pulcherrimum conscripsisse: his omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususq; in iram, plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lenitè & leniter: Quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideo: ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces sunt, neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in spumam ruborem uel efferuesco: neq; pudenda dico, aut poenitenda: neq; omnino trepido ira, & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarū solent. Et simul ad eum, qui cædebat, conuersus: Interim, inquit, dū ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa autē totius sententiæ Tauri hæc fuit: non idem esse existimauit ἀπορυσσῆς ἢ ἀναλυσῆς: aliudq; esse non iracundum animum, aliud ἀναλυσῆς ἢ ἀναίδουρον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa seuior, ira dicitur: non priuationem esse utilem censuit, quam Græci σέπουσι dicunt: sed mediocritatem, quam μετρίότητα illi appellant.

A. Gellij

A V G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

C O M M E N T A R I I . L I B E R I I .

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deq; eiusdem uiri patientia.

C A P . I .

INTER labores uoluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere inuenisse. Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu per dius, atq; pernox, à summo lucis ortu, ad solē alterum orientem, inconniuens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus: tanquā quodā secessu mentis, atque animi factus à corpore. Quā rē cum Phauorimus, de fortitudine eius uiri, ut pleraq; differēs attigisset: τὸ ἄλλο τι, inquit, ἐξ ἡλίου, εἰς ἡλίον ἐστίν, ἀσπαρῆς ἑσπερος τῶν πνευμένων. Temperantia quoq; eum fuisse tanta, traditum est: ut omnia ferè uitæ suæ tēpora à ualetudine inoffensa uixerit. In illius etiā pestilentiae uastitate, quæ in bello Peloponnesiaco, in primis ipsam Atheniensem ciuitatē, inter necino genere morbi depopulata est, is parcendi moderandiq; rationibus dicitur, & à uoluptatū labe cauissē, & salubritates corporis retinuisse: ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio, obseruationisq; officiorum esse debeat inter patres, filiosq; in discumbendo, sedendoq; atq;

atq; in id genus rebus, domi forisq; si filij Magistratus sunt, & patres priuati: superq; ea re Tauri Philosophi disertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

AD philosophum Taurū Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir clarissimus Præses Cretæ prouinciæ: & cum eo simul eiusdem præsidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciæ Præses: & cum eo pater. Assurrexit placidè Taurus, & post mutuam salutationem resedit. Allata mox una sella est, quæ in promptu erat: atq; dum aliæ promebantur, apposta est. Inuitauit Taurus patrem Præsidis ut sederet. Atq; ille ait: *Sedeat hic potius, qui pop. Ro. Magistratus est. Absq; præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede: dum inspiciamus quærimusq; utrū conueniat te ne potius sedere, qui pater es: an filium qui Magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumq; esset aliud filio quoq; eius sedile: uerba super ea re Taurus facit, cum summa (dij boni) honorum, atq; officiorū perpensatione. Eorum uerborum sententiā hæc fuit: In publicis locis, atq; muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in Magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum, & conuiuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atq; uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoq; familiari discumbatur: tum inter filium Magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quòd ad me uenistis, quòd colloquimur nunc, quòd de officijs discipulamus,*

Filiorum in patres officium,

sceptamus, priuata actio est. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; uestra te uti priorem decet. Hæc atq; alia in eandem sententiam Taurus grauius simul, & comiter diseruit. Quid autem super his iuscemodi patris, atq; filij officio apud Claudium legimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarij, ex annali eius u. i. transcripta: Deinde facti Consulis Sempronius Gracchus iterum, Qu. Fabius Maximus, filius eius, qui priore anno erat Consul. Ei Consuli pater Proconsul obuiam, in equo uehens, uenit: neque descendere uoluit, quòd pater erat: & quòd inter eos sciebant maxima concordia conuenire, Lictores non ausi sunt, descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum Consul ait, Descendere iube: quod posteaquam Licitor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum Proconsulem descendere iussit. Fabius imperio pareat, & filium collaudauit, cum imperium, quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulis que ueteres immiserunt h, literæ spiritum.

CAP.

III.

HLitera, siue illam spiritū magis quàm literam dici oportet, inferebant eam ueteres nostri plerisq; uocibus uerborū firmandis roborandisq;: ut sonus earum esset uiridior, uegetiorq;. Atque id uidentur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos ἔχθρη ἰσχυρὰ, multa itidem alia, citra morem gentiū Græciæ cæterarum inspirantes primæ literæ, dixisse. Sic Laachrymas, sic Sepulchrū, sic Abeniū, sic Vehemēs, sic Inchoare, sic Heluari, sic Hallucinari, sic Honera, sic Honustum

H litera?

Vide Cælium lib. 7. cap. 12.

stum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, et uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis, intenderetur. Sed quoniam Aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatumque multi nominis Romæ Grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum, mirande uetustatis, emptum in Sigillarijs xx. aureis, quæ ipsius Vergilij fuisse credebatur: in quo duo istius uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoque in limine Pyrrhus

Exultat telis, et luce coruscus aëna.

additam supra uidimus h literam, et ahena factum. Sic in illo quoque Vergilij uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij Diuinationem appellari scripsit: & quam aliam causam esse eius uocabuli dixerunt.

CAP. IIII.

Cum de constituendo accusatore quaeritur, iudiciumque super ea redditur, cuiusmodi potissimum ex duobus pluribusue accusatio, subscriptioue in reum permittatur: ea res, atque iudicium cognitio Diuinatione appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, quaeri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum composuit: Diuinatione, inquit, iudicium appellatur: quoniam diuinare quodammodo iudicium oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nihil quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops, et ieiuna. Sed uidetur eum significare uelle, idcirco

Diuinatione,

circo dici diuinationem: quod in alijs quidem causis Index ea que dicit, quæque argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autem re, cum eligendus accusator est, parua admodum, et exilia sunt, quibus ueri iudex possit, et propterea quoniam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est. Hæc Bassus. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator, et reus duæ res quasi cognatæ, coniunctæ que sint, neque utra sine altera constare possit: in hoc tamen genere cause reus quidem iam est, sed accusator nondum est: et idcirco quod adhuc usque deest, et latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quam lepide designateque dixerit Phauorinus philosophus, quid interfit, inter Platonis, & Lysiae orationem.

CAP. V.

Phauorinus de Lysia et Platone solitus est dicere: Plato, Si ex Platonis, inquit, oratione uerbum aliquod de Lyfias, mas, mutes ue, atque id commodissime facias, de elegantia tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicatur: & quid ipsi, qui improbe dicunt, respondetur.

CAP. VI.

Nonnulli grammatici etatis superioris, in quibus Nonnulli grammatici etatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud sanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, reprehendunt, quasi incuriosè et abiecte uerbum positum in his uerbis:

Candida, succinctam latrantibus inguina monstris

d Duli

Aegloga sexta.

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto
Ab timidis nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis, ac par-
ui incommodi, nec tanta atrocitati congruere: cum ho-
mines repente à bellua immaniſſima rapti, laniatiq; sint.
Item aliud huiuscemodi reprehendunt:

Georgicorum
tertio.

Omnia iam uulgata, quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Bufiridis aras?

*Sed & detesta-
tione.

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt, neq; id sa-
tis esse, ad faciendam scelerati hominis detestationem:
qui quòd hospites omnium gentium immolare solitus
fuit, non laude solùm indignus, *sed detestatione, exe-
crationeq; totius generis humani dignus esset.
Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.
Tanquam non conuenerit dicere, Auro squalentem, quo-
niam nitoribus, splendoribus que auri squaloris illuuias
sit contraria. Sed de uerbo Vexasse ita responderi posse
credo: Vexasse graue uerbum est: factum que ab eo uiz-
detur, quod est Vehere, in quo inest iam uis quedam
Vehere, alieni arbitrij. Non enim sui potens est, qui uehitur.
Vexare, *uicho Vexare autem, quod ex*eo inclinatum est, uis atque mo-
tu proculdubio inclinatum est: Nam qui fertur & rap-
tatur, atq; huc atq; illuc distrahitur, is Vexari proprie
dicitur: sicuti Taxare pressius crebrius que est, quàm
Tangere. Tangere: unde proculdubio id inclinatum est: & iacta-
re multo fusius largius que est, quàm iacere: id unde uer-
bum traductum est: & Quassare, quàm Quatere gra-
uius uiolentiusq; est. Non igitur quia uulgo dici solet,
Quatere, Vexatũ esse que fumo, aut uento, aut puluere, propterea
debet

debet uis uera atque natura uerbi deperire: que à ueteri-
bus, qui proprie atq; signatè locuti sunt, ita ut decuit,
cõseruata est. M. Catonis uerba sunt, ex oratione quã de
Acheis scripsit: Cũq; Annibal terrã Italiã laceraret, atq;
q; uexaret: Vexatã Italiã dixit Cato ab Annibale, quãdo
nullũ calamitatis, aut seuitiã, aut immanitatis genus re-
periri queat, quod eo tẽpore Italia non perpeſſa sit. M.
Tullij in Verrẽ: Que ab isto sic spoliata, atque direpta
est: ut nõ ab hoste aliquo, qui tamẽ in bello religionẽ,
& cõsuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædo-
nibus uexata esse uideatur. De Illaudato autem duo uide-
tur respondere non posse: Vnũ est eiusmodi: Nemo quis-
quam tam efferis est moribus, quin faciat aut dicat non-
nunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquif-
simus uersuum uice prowerbij celebratus est:

Illaudatur,

Ἐλλοδοκὸς καὶ κίπρωρος ἀνὴρ μάλα κακίονος εἶπεν.
Sed eum qui omni re atq; omni tẽpore laudi uacat, is ill-
laudatus est, isq; omnium pessimus deterrimusq; est: sicuti
oĩs culpa priuatio, Inculpatũ facit. Inculpatus autẽ in Inculpatus,
star est absolute uirtutis: illaudatus igitur quoq; finis est
extreme malitiã. Itaq; Homerus nõ uirtutibus appellã-
dis, sed uitijs detrahẽdis laudare apliter solet. hoc enĩ est:

Ἡδὲ καὶ μάλις ἀμύμων.

Et:

Τὸ δὲ δὴ ἀνοσιε πρὸς ἑδδω.

Et item illud:

Ἐν δὲ δὴ ἀνὴρ ὑβρίζοντα ἰδὼς ἀγαμέμνονα δῖον.

Οὐδὲ κατὰ τῶσόν τ' ἑδδὸ δὴ ἐθέλοντα μάχεσθαι.
Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, de-
tractionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his
uerbis: ὁρῶ τὸ ἀλγὺν ὄντος ὑπερφάνους. Eadẽ ratiõẽ idẽ
d. 2. Veegil

Inamabilis. *Vergilius Inamabilem dixit Stygiam paludē. Nam sicut Illaudatū νετρε̄ laudis σέπουϋ, ita inamabilē νετρε̄ amoris σέπουϋ detestatus est. Altero modo Illaudatus ita de Laudare. Laudare significat prisca lingua noiare, appellareq̄; sic à κτῑοibus aut̄ civilibus laudari. id dicitur, quod est noiare. illaudatus enim est quasi illaudabilis, et̄ inoiaibilis, q̄ neq; mētiōe, aut̄ memoria ulla dignus, neq; unquā nominandus est. Sicuti quondam à communi consilio Asia decretum est, uti nomen eius qui tēplum Dianæ Ephesie incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quod̄ tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemq; auri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictū est à squamarum crebritate, asperitateq;: quæ in serpentinum, ipsiumq; corijs uisuntur. Quam rem et̄ alijs, et̄ hic quidem poëta locis aliquot demonstrat:*

— Quem pellis, inquit, ahenis

In plumā squamis auro cōserta tegebat. Et alio loco: Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit: Eius serpētis squamæ squalido auro, et̄ purpura pretextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum, oblitumq; aliqua re erat, et̄ incuteret uisentibus faciliè noua horrorē, id squalere dicebatur, sic i corporibus incultis, squamosisq; alta cōgeries sordium, squalor appellabatur. Cuius significationis multo, assiduoq; usu totum id uerbū ita contaminatum est: ut iam squalor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum: deq; ea re

ex

ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumq; est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit.

CAP. VII.

Quari solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper, inq; omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci, nostriq; qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæq; sint, tradiderunt, easq; subtilissimè dijudicauerunt. Earum una est: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, et̄ parere. Hæc sententia quoniam primo re aspectu nimis infamis est, super ea, quæ prius dicta sunt, dicemus. Aut rectè, inquit, imperat pater, aut perperam: Si rectè imperat, non quia imperat, parendum, quoniam id fieri ius est, faciendum est: si perperam, nequaquam scilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita cōcludunt: Nūquàm est igitur patri parèdum, quæ imperat. Sed neq; istam sententiã probari accipimus. Argutiola quippe hæc (sicuti mox ostēdemus) friuola, et̄ inanis est. Neq; autè illa (quæ primo in loco diximus) uera, et̄ proba uideri potest: Omnia esse, quæ pater iusserit, parendū, Quid enim si proditiōe patriæ, si matris necè, si alia quædā imperarit, turpia aut̄ impia? Media igitur sententiã optima, atq; tutissima uisa est: Quædā esse parendum, quædā non obsequendū. Sed ea tamē, quæ obsequi non oportet, leniter et̄ uere cūde, ac sine detestatiōe nimia, sine opprobriatiōe acerba reprehensionis declināda sensim, et̄ reliquæda magis esse dicūt, quā respuēda. Cōclusio uerò illa, qua colligitur (sicuti supra dictū est)

d 3 nihil

Squalere.

Officia filiorū
in patre.

nihil patri parēdū, imperfecta est: refutariq; ac dilui sic potest: Omnia quæ in rebus humanis fiunt (ut docti censuerūt) aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua vi recta aut honesta sunt: ut fidē colere, ut patriā defendere, ut amicos diligere: ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, et omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uerò in medio sunt, et à Græcis τῷ ἀδελφῷ ποτα, tum μετὰ ἀpellantur: ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, ut accersitum uenire: quoniam et hæc, et his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde, ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda: propterea in eiusmodi omnium rerum generibus, patri parcendum esse censent: ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est: idcirco si pater iubeat, obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere: non scilicet parendum, quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media, atq; in differentia. Non ergo integra est propositio dicēda: aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ἔτις νόμιμον διεγγυμένον uideri potest. Deest enim disunctioni isti tertium: aut neq; honesta sunt, neq; turpia, quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Propudiosus,

Quod

Quod parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit, in syllogismi disciplina.

CAP. VIII.

Plutarchus secundo librorū, quos de Homero composuit, imperfectè atq; præposterè atq; in scitè syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaq; ipsa Epicuri ponit: ὁ θεὸς ἔδωκεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ ἡ διαλυθεὶ ἀναεῖται, τὸ δὲ ἀναεῖται πρὸς ἡμᾶς. Nā prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ θεὸς ἔδωκεν ψυχῆς, καὶ σώματι διαλυθείς. Tum deinde autem ipso quod omiserat quasi posito concessit, ad confirmandum aliud utitur. Progredi autem hic (inquit) syllogismus, nisi illo prius posito, non potest. Verè hoc quidem Plutarchus de forma, et ordine syllogismi scripsit. Nam sicut in disciplinis traditur ita colligere, et ratiocinari uelis: sic dici oportet: ὁ θεὸς ἔδωκεν ψυχῆς, καὶ σώματι διαλυθείς, τὸ ἡ διαλυθεὶ ἀναεῖται, τὸ ἡ ἀναεῖται πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus* cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partem illam syllogismi prætermisisse. Neq; id ei negotium fuit syllogismum, tanquam in scholis philosophorum, cum numeris omnibus, et cum suis finibus dicere: et profectò quia separatio animi, et corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionē, quod omnibus prorsus erat obuium: sicuti etiam quod conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoq; non imperitè factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, conuersosq; ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

*cuiuscuiusmodi.

d 4

Quod

Quod idem Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum infectatus sit.

CAP.

I X.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo usus sit parū proprio, & alienae significationis. Ita enim scripsit Epicurus: ὀρεῖται μὲν γὰρ τὸν ὄντων, ἢ πάντων ἢ ἀλγοῦντων ἢ πτωχέων. Non (inquit) πάντων τῶν ἀλγοῦντων, sed πάντων τῶν ἀλγοῦντων dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propē etiam subfrigide Plutarchus in Epicuro accusando λέγειται. Has enim curas uocum, uerborumq; elegantias, non modò non sectatur Epicurus, sed etiā infectatur.

Quid sint Fauissae capitolinae: & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit.

CAP.

X.

SERUIUS Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem: rogauitq; ut rescriberet, quid significaret qd̄ in censorijs libris scriptū esset. id erat, uerbū Fauissae capitolinae. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituendi Capitolij dixisset, Voluisse se areā Capitolinā deprimere: ut pluribus gradibus in eandē conscenderetur, suggestusq; pro fastigij magnitudine altior fieret: sed facere id nō quisse, quoniam Fauisse impedissent. Id esse cellas quasdā, & cisternas, quae in area sub terra essent: ubi reponi solerent signa uetera, quae ex eo templo collapsa essent, & alia quaedam religiose donarijs cōsecratis. At deinde eadē epistola negat quidē se in literis inuenisse,

cur

Fauissae Capitolinae.

cur Fauissae dictae sint: sed Quintū Valeriū Soranū solitum dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellamus, prius Latinos Flauissas dixisse, quod in eos nō ruade as, argentumq; sed flata signataq; pecunia condetur. Coniectare igitur se detractā esse ex eo uerbo secundam literā, & Fauissas esse dictas cellas quasdam, & specus, quibus Aeditui Capitolini uterentur, ad custodiendas res ueteres religiosas.

Thefauri flauissae.

De Sicinio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.

CAP. XI.

LVCIUM Sicinium Dentatū, qui Tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thremo Consulibus, scriptū est in libro annalium, plus quā credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum, ob ingentem fortitudinem: appellatumq; esse, Achillem Romanum. Is pugnas se in hostem dicitur centum & xx. praelijs: cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse: coronis esse donatum aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim, torquibustribus & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. Phaleris item donatus est quinquies uiciesque. Populi militaria dona habuit multijuga: in his prouocatoria pleraq; Triumphauit cū Imperatoribus suis triumphos nouem.

Sicinius Dentatus.

Achilles Romanus.

Considerata, perpensaq; lex quaedam Solonis, speciem habens primorem iniquae iniustaeq; legis, sed ad usum, & emolumentum salubritatis penitus reuertam.

CAP. XII.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quae Athenis axibus ligneis incisae sunt, quasq; latas ab eo, Atheniensibus

d s ses

ses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt. Legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam: Si ob discordiam, disensionem que seditio, atq; discessio populi in duas partes fieret, & ob eam causam iritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq;: tum qui in eo tempore, in eoq; casu civilis discordiæ, non alterutra parte sese adiunxerit, sed solitarius separatus que à communi malo ciuitatis seceperit: is domo, patria, fortunisque omnibus careto, exul, extorris que esto. Cum hanc legem Solonis, singulari sapientia præditi legissemus, tenuit nos grauis quedam in principio admiratio: requirentes quæ ob causam dignos esse pœna existimaret, qui se procul à seditione, & civili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; altè usum, ac sententiã legis inspererat: non ad augendam, sed ad desinendam seditionem, legem hanc esse dicebat: & res prorsum se sic habent. Nam si boni homines, qui in principio coërcenda seditionis impares fuerint, populumq; percitum, & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint: tū eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi coeperint, concordia per eos potissimum restitui conciliariq; possit: dum & suos, apud quos sunt, regunt, atq; mitificant: & aduersarios seruatos magis cupiunt quam perditos. Hoc idem Phauorinus philosophus, inter fratres quoq; aut amicos dissideatis oportere feri censebat: ut qui in medio sunt utriusque partis beneuoli, si in concordia amittenda parum auidi-ritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem discedat: Ac per id meritum uiam sibi ad utriusq;

utriusq; concordiam muniant. Nunc autem pleriq; (inquit) partis utriusq; amici, quæ si probè faciant, duos litigantes destituunt & relinquunt: deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auararis, qui lites animasq; eorum inflament, aut odij studio, aut lucri.

Liberos in multitudinis numero, etiam vnum filium filiam ue, veteres dixisse.

CAP.

XIII.

Antiqui oratores, historiaq; aut carminum scriptores, etiam unum filium filiam ue, Liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris scriptum aliquoties aduerteremus: nunc quoq; in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto ita positum esse offendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano Tribunus militum ad Numantiam fuit: resq; eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Graccho Tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nã Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominum sequebantur. Atque inde infra, de eodem Graccho ita scripsit: Orare coepit, ut se defenderet, liberosq; suos: eum quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commenda uit propè flens.

Quod M. Cato in libro, qui inscriptus est, cõtra Tiberium exulem, Stitiffes vadimonium per i literam dicit, non Stetiffes: eiusq; uerbi ratio reddita.

CAP.

XIIII.

In libro uetere M. Catonis, qui inscribitur, cõtra Tiberium exulem, scriptum quidẽ sic erat: Quid si uadimonium

Sciitiffes. monium capite obuoluto stitiffes? Rectè ille stitiffes scripsit. Sed falsi, & audaces emendatores, & scripto, per libros stitiffes fecerunt: tanquam stitiffes uanum, & nihil uerbum esset. Quin potius ipsi nequam & nihil sunt, qui ignorat Stitiffes dictum à Catone, quoniam fisteretur uadimonium, non staretur.

Quòd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores: & cur postea ad maritos, & patres ijdem isti honores delati sint: atq; ibi quadam, de capite legis Iuliæ septimo.

CAP.

XV.

A pud antiquissimos Romanorū neq; generi, neque pecunia præstator honos tribui, quam ætati solitus. Maioresq; natu à minoribus colebantur, ad Deūm propè & parentū uicē. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A cōiuiuo quoq; (ut scriptū est in Antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: eumq; morē accepisse Romanos à Lacedæmonijs, traditū est: apud quos Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed postq; soboles ciuitati necessaria uisa est: & ad prolē populi frequētandā premijs, atq; inuitamētis usus fuit: tum antelati quibusdā in rebus, qui uxore, quiq; liberos haberent, senioribus neq; liberos, neq; uxores habētibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ, priori ex Cōsulibus fasces sumēdi potestas fit: nō qui pluris annos nat⁹ est, sed qui pluris liberos quam Collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriq; nūerus liberorū est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uerò ambo & mariti, & patres totidē liberorū sunt: tum ille

prior Consul.

ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs autē, qui aut cœlibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti sunt, & liberos non habent, nihil scriptum in lege de eæ ætate est: Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis Collegis concedere, aut longe ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consuetum incuntibus.

Quod Cefellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus est, in * sensus Vergilianii enarratione. * uersus.

CAP.

XVI.

Vergilij uersus sunt è libro sexto,
 Ille uidēs pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles:
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem, regumq; parentem:
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.
 Videbantur hæc nequaquam conuenire,
 -Tua posthuma proles: &c.
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monumentis scriptū est, post mortē patris natus est, ob eaq; causam prænomē ei ipositū hoc fuit: qua rōne subiectū ē,

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis?

Hæc enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium & educatum, itaque hanc sententiam

sententiam esse uerborū istorū Cefellius opinatus, in cōmētario lectionum antiquarū: Posthuma (inquit) proles nō eum significat, qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iā sene, tardo seroq; partu est editus. Sed huius historię autorē nullum idoneū nominat. Syluiū aut post Aeneae mortē (sicuti diximus) natū, multi tradiderūt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cetera, in quibus Cefellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi erratū animaduertit: errorisq; istius hanc esse causam dixit, quod scriptum ita sit: Quem tibi longæuo, inquit, nō seni. Significatio enim est contra historię fidem, sed in longum tam æuum & perpetuum recepto, immortalīq; facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uita discessisset, immortalem indigetē futurū, & longo perpetuoq; æuo potiturum. Hoc sanē Apollinaris argutē, Sed aliud tamen est Longū æuū, aliud Perpetuum. Neq; dii longæui appellantur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduertit: disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP. XVII.

In & Con, **O**bseruatē curiosq; animaduertit M. Tullius In, & Cō, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tūc produci atque protēdi: cum litera sequerētur, quæ primæ sunt in Sapiēte atq; Felice, in alijs autem omnibus correptē pronūtiari. Verba Ciceronis hæc sunt:

Inclutus, Quid uerò hoc elegantius, quod non sit natura, sed quodam instituto? Inclutus dicimus breui prima litera, Inhumanus, Infelix, nus producta, Inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis

tis, quibus in uerbis ea primæ litera sunt, quæ in Sapiēte atq; Felice, productæ dicuntur: in ceteris uerò omnibus, breuiter. Item quæ, Composuit, Consueuit, Concrepuit, Confecit, consule ueritatem, reprehendet: refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita sit? dicent, probè se inuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidem ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locutus est. Sed quid dicemus de præpositione Pro? quæ cum produci & corripri soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. Non enim semper producit, cum sequitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit: quam Cicero hanc habere uim significat, ut propter eam rem In, & Con, præpositiones producantur. Nam Proficisci, & Profundere, & Profugere, & Profanum, & Profestum correptē dicimus: Proferre autem, & Profligare, & Proficere, productæ. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis causam face- re obseruauit, non in omnibus consimilibus eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uocem produci facit, aliam corripit? neque uerò Con, particula, tum solum producit, cum ea litera de qua Cicero dicit, insequitur. Nā & Cato & Sallustius, scenoribus, inquit, Coopertus est, propterea Colligatus & Connexus, productæ dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ posui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productione syllabæ compensatur. Quod quidem etiam in eo seruatur, quod est Cogo: Neque repugnat quod Coëgi & correptē dicimus. Non enim salua σωυεπεσδ dicitur à uerbo, quod est Cogo.

Quod

Quòd Phædon Socraticus seruus fuit: quodq; item alij complurculi seruitutem seruiuerunt.

CAP.

XVIII.

Phædon,
Macrobius
lib. 1. ca. 12.

Cebes.

Menippus.

*Irus
Mus,
Diogenes Cy-
nicus.Xeniades
Corinthius.

Epicteus.

PHædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit, So-
cratiq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini
Plato illum librum diuinum, de immortalitate animæ,
dedit. Is Phædon ſeruus fuit, forma atq; ingenio liberali,
& (ut quidam ſcripſerunt) à lenone domino puer ad me-
rendum coactus. Eum Cebes Socraticus, hortante Socra-
te, emiſſe dicitur, habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis.
Atque is poſteà philoſophus illuſtris fuit: ſermones que
eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq;
non pauci ſerui fuerunt, qui poſt philoſophi clari extite-
runt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Var-
ro in Satyris emulatus eſt: quas alij Cynicas, ipſe appel-
lat Menippeas. Sed & Theophraſti Peripatetici ſeruus
Pompilius: & Zenonis Stoici ſeruus, qui Perſeus uoca-
tus eſt: & Epicuri, cui nomen *Mus fuit, philoſophi non
incelebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus ſerui: utem
ſeruiuit, ſed is ex libertate in ſeruitutem uenum ierat:
quem cum emere uellet Xeniades Corinthius, & quid is
artiſcij nouiſet percontatus foret: Noui, inquit Dioge-
nes, hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſpon-
ſum eiufdem miratus, emit, & manu miſit: filiosq; ſuos ei
tradens, Accipe (inquit) liberos meos, quibus imperes.
De Epicteſto autem philoſopho nobili, quòd is quoque
ſeruus fuit, recentior eſt memoria, quàm ut ſcribi quaſi
obliteratum debuerit. Eius Epicteſti etiam de ſe ſcripti
duo uerſus ſeruntur, ex quibus latenter intelligas, non
omnes modo dijs exoſos eſſe, qui in hac uita cum ærum-
narum

narum uarietate luſtantur: ſed eſſe arcanaſ cauſas, ad
quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

ΔὲλⓄ ἐπὶ τῆς τοῦ γένου καὶ σώματος πηγῆς.

Καὶ πρὶν τῆς ἴρας καὶ φίλⓄ ἀθανάτοις.

Reſcire uerbum quid ſit: & quam habeat ueram
& propriam ſignificationem. CAP. XIX.

VERBUM Reſcire obſeruauiſimus uim habere pro-
prium quandam, non ex communi ſignificatione
cæterorum uerborum, quibus eadem præpoſitio, re, im-
ponitur. Neq; ut Reſcribere, relegere, Reſtituere dici-
mus, itidem Reſcire. Nam qui factum aliquod occultius,
aut inopinatum inſperatumq; cognoscit, is dicitur pro-
priè reſcire. Cur autem in hoc uno uerbo Re, particula
huius ſententiæ uim habeat, equidem adhuc quæro. Ali-
ter enim dictum eſſe Reſciui, aut Reſcire apud eos, qui
diligenter locuti ſunt, nondum inuenimus: quàm ſuper
his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contra
ſpem opinionem ue uſu uenerint: quanquàm ipſum Sci-
re de omnibus communiter rebus dicatur, uel aduerſis,
uel proſperis, uel inſperatis, uel expectatis. Nauius in
*Triphalo ita ſcripſit:

Si unquam quicquam filium reſciuero

Argentum amoris cauſa ſumpſiſſe mutuuum:

Extemplo illò te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali:

Ea Lucani ubi reſciuerunt, ſibi per fallacias uerba data
eſſe. Idem Quadrigarius in eodem libro in re triſti, &
inopinata, uerbo iſto ita utitur: Id ubi reſciuerunt propin-
qui obſidum, quos Pontio traditos ſuprà demonſtraui-

e

mus:

*Bap. Pius
Ityphallo,
legir.

mus: eorum parentes cum propinquis, capillo passo, in viam prouolarunt. M. Cato in IIII. originum: Deinde Dictator iubet postridie Magistrū equitum arcepsi. Mit tam te si uis (inquit) cum equitibus. Serō est, inquit Magister equitum, iam rescuere.

Quæ vulgò dicuntur Viuaria, id vocabulum ueteres non dixisse: & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

CAP.

XX.

Viuaria,
Leporaria.
Ornithones.

Viuaria, quæ nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ uiuæ pascuntur, M. Varro in lib. de re rustica IIII. dicit Leporaria appellari. Verba Var. subieci: Villaticæ pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscina. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritauī nostri dicebant, ubi soli lepores sint: sed omnia septa ædificia uillæ, quæ sunt & habent inclusa animalia quæ pascuntur. Is item infra in eodem lib. ita scribit, Cum emisti fundum Tusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, sunt quos περαολεστος Græci appellant, quæ autem leporaria Var. dicit, haud usquam memini apud uetustiores scriptum. Sed quod apud Scipionem, omnium ætatis suæ purissimè locutum legimus Roboraria, aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus: appellatâ quæ esse à tabulis roboreis, quibus septa essent. quod genus septorum uidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione eius, contra

Clau.

Clau. Afelliū, quinta hæc sunt: Vbi agros optime cultos, & uillas expolitissimas uidisset, in his regionibus excellentissimo locorum murum statuere aiebat: inde corrigere uiam, alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piscinam, alijs per uillam. Lacus uerò, & stagna, quæ piscibus uiuis coërcētur clausa, suo atque proprio nomine piscinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulgus dicit loca, in quibus siti aluci apum: sed neminem eorum fermè, qui incorruptè locuti sunt aut scripsisse memini, aut dixisse. Marcus autè Var. de re rustica IIII. μελιοςῶνες, ut ἀμπελῶνες, id est, ἀφῶνες, inquit, ita facere oportet, quæ quidè mellaria appellabant. Sed hoc uerbum quo Var. usus est, Græcum est: nam μελιοςῶνες ita dicitur.

Piscinæ

Apiaria.

Mellifones.

Mellaria.

Super eo fidere quod Græci ἀμαξαι, nos Septemtriones uocamus: ac de utriusque uocabuli ratione, & origiue.

CAP. XXI.

AB Aegina in Pyræum complusculi earundem disciplinarum sectatores Græci, Romaniq; homines eadem in nauī transmittēbamur. Nox fuit, & clemens mare, & anni ætas, eælumq; liquidè serenum. Sedebamus ergo in puppi simul uniuersi, & lucentia sidera cōsiderabamus. Tum quispiam ex ijs, qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἀμαξαι esset, quid ἀρκτος, quid βοῶτης: & quænam maior ἀρκτος, & que minor: & cur ita appellata: & quam in partem procedentis noctis spatium mouerentur: & quæ obrem Homerus solam eam non occidere dicat, cum & quædam alia scitè, tum ista omnia, ac peritè differebat: hic ego ad nostros iuuenes conuertor: & Quid, inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod

*spatio.

ἀμαξαι

Septentriones. ἑπτάσταντες Græci uocant, nos septentriones uocamus. Non enim satis est, quod septem stellas uidemus: sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire (inquam) id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones à solo numero stellarum dictum putat. Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum: sicut in eo, quod

Triones. Quinquatrus dicamus. quod quiuq; ab idibus dierum numerus sit, atrus nihil. Sed ego quidem cum Lælio, & M. Var. sentio: qui Triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones: hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia simile plaustrum uidetur, antiqui Græcorum ἑπτάσταντες dixerunt: nostri quoq; ueteres, à bubus iunctis, Septentriones appellarunt: id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit, opinionem, id quoq; Varro addit dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ proximæ quæq; inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuētibus enim nobis in illud, ita promemodum res erat: ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento Iapige, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq;, accepta à Phaurini sermonibus.

C A P. X X I I.

*

A pud mensam Phaurini in cōiuiuo familiari legi solitū erat aut uetus carmē melici poetæ, aut historia

ria partim Græce lingua, aliàs Latine. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino ἰάπυγος uentus: quæ sitūq; est, Iapygi quis hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut super cæterorum nominibus, regionibusq; ipse nos docere uellet: quia uulgò neq; de appellationibus eorum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phaurinus ita fabulatus est: Satis, inquit, notum est, li-
 mites, regionesq; esse cæli quatuor, exortum, occasum, meridiem, septentrionem. Exortus, & occasus mobilia, & uaria sunt: Meridies, septentrionesq; statu perpetuo stant, & manent. Oritur enim sol non indidem semper, sed aut æquinoctialis oriens dicitur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσωνύκτιος, aut ἰσημερινός: aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt θεριώσι τροπῶν, ἡγεῖται καὶ χειμερινῶν. Item cadit sol non in eundem semper locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis, aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente uerno, id est æquinoctiali uenit, nominatur Eurus sicto uocabulo, ut isti ἐπυροδρυνοῖσι aiunt, ἀπὸ τῆς ἐω ξέου. is alio quoq; à Græcis nomine ἀπυλιώτης, à Romanis nauticis Subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiuâ, & solstitiali orientis meta uenit, Latine Aquilo, βορέας Græce dicitur: eūq; propterea quidā dicūt ab Homero αἰθρῆν ἡγεῖται appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς: quoniam sit uiolenti flatus & sonori. Tertium uentum, qui ab oriente hyberno spirat, Vulturnum Romani uocāt. Eū pleriq; Græci misto nomine, quod inter tres uēti orientales, Aquilo, Vulturnum, Eurus, quorum me-
 dia

Ventorum descriptio.

Apeliotes.

Subsolanus.

Aquilo.

Boreas.

Vulturnum.

Euronotus.

dius Eurys est. His oppositi & contrarii, sunt alij tres

Caurus, occidui, Caurus, quem solent Græci ἀργεῖον uocare: is
 Argetes, aduersus Aquilonē flat. Item alter Fauonius, qui Græcè
 Fauonius, uocatur ζέφυρος: is aduersus Eurū flat. Tertius Afri-
 Zephyrus, cus, qui Græcè uocatur ἄψις: is aduersus Vulturū flat.
 Libus.

Eæ duæ regiões cœli oriētis, occidētisq; inter sese aduer-
 se sex habere uentos uidentur. Meridies aut quoniā cer-
 to, atq; fixo limite est, unū meridionalem uētum habet, is

Auster. Latine Auster, Græcè νότος nominatur, quoniā est nebu-
 Notus, losus, atq; humectus: uotis enim Græcè humor nomina-

tur. Septentriones autē habent ob eandem causam unū: is

Septentrio- obiectus directusq; in Austrū, Latine septentrionarius,
 narius, ἄπαρακτιός Græcè ἀπαρακτιός appellatur. Ex his octo uentis, alij

quatuor detrahunt uentos: atque id facere se dicunt Ho-
 mero autore, qui solos quatuor uentos nouerit, Eurū,
 Austrū, Aquinolem, Fauonium. Versus Homeri sunt:

Εὐρύ δ' εὐρος τ' ἔπεισε ζέφυρός τε νότος τε Δυσσεῆς
 Καὶ βορέης ἀβρυγέτης μέγα κῆμα κελίνδου:

A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occidente latioribus atq; simplicibus, non tripartitis. Partim autem sunt, qui pro VII. XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inserētes. cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi quatuor; interstiti sunt inter primores duos apud oriētē occidētēq;. Sunt porro alia quædam nomina quasi peculiarium uētorum, quæ incolæ in suis quiq; regionibus fecerūt: aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent: aut ex aliqua causa, quæ ad faciendū uocabulum acciderat. Nostrum nanq; Galli uentum ex sua terra flantem, quem

seniissimū

seniissimum patiuntur, Circium appellant, à turbine (opi-
 nor) eius ac uertigine: ἰάτρυγες ex ipsius Apulia ora p-
 ficiſcentem quasi finibus, Appuli eodē quo ipsi nomine
 Iapygem dicūt. Eum esse propemodū Caurum existimo.
 Nam & est occidētalis, & uidetur aduersus Eurum fla-
 re. Itaq; Vergilius Cleopatrà è nauali praelio in Aegy-
 ptum fugientem uento Iapyge ferri ait: equum quoque
 Appulum eodem quo uentum uocabulo Iapygem appel-
 lauit. Est etiam uentus nomine Cecias, quem Aristoteles
 ita flare dicit, ut nubes nō procul propellat: sed ut ad se
 se uocet, ex quo uersum istū prouerbiale factum ait:
 Κακὰ ἐφ' ἑαυτοῦ ἔλκω, ὡς ὁ κελύξες νεφός.
 Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti
 commentitij, suæ quisque regionis indigenæ, ut est Hora-
 tianus quoque ille Atabulus, quos ipse quoque executu-
 rus fui: addidissē que eos qui Etesia & Prodrōmi ap-
 pellantur, qui certo tempore anni, cum Canis oritur, ex
 alia atq; alia parte cœli spirant: rationesq; omnium uo-
 cabulorum (quia plus paulo adhibi) effudissē: nisi multa iam prorsus omnibus uobis reticentibus uerba fecissē: quasi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδεδουλωτά. In conuiuio autē frequenti loqui solum unum, neq; honestum est (inquit) neq; commodum. Hæc nobis Phauorimus in eo quo dixi tempore, apud mensam suam, summa cum elegantia uerborū, totiusq; sermonis comitate atque gratia denarauit. Sed quod ait uentum, qui ex terra Gallia flaret, Circium appellari, M. Cato in libris originum cum uentum Cercium dicit, non Circium. Nam cum de Hispanis Alpibus scriberet, qui circa Iberū colunt, uerba hæc posuit: Sunt in his regionibus ferraria, Argentifodina
 C 4 pulcher

Argentifodina
 nz.

pulcherrime: mons ex sale mero magnus, quantum demas, tantum accrescit. Venus Cercius cum loquare, buccam implet: armatum hominē, plaustrum oneratū percellit. Quod suprà aut dixi ἐπινοίας ex alia & alia parte cœli flare, haud scio an secutus opinionem multorum, temere dixerim. Publij Nigidij in 11. librorum, quos de uento composuit, uerba hæc sunt:

Et Austri amiuersarij secundo sole flant. Considerandum igitur est, quid sit, secundo sole.

Consultatio, dijudicatioq; locorum facta ex comœdia Menandri, & Cæcilij, quæ Plotium inscripta est.

CAP. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorū poëtarum sumptas ac uersas de Græcis, Menædro, ac Posidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibusdā itē alijs comicis. At qui cum legimus eas, nihil sanē displicent, quin lepide quoq; & uenustē scriptæ uideatur: prorsus ut melius posse fieri nihil censeas. At enim si cōferas, & componas Græca ipsa, unde illa uenerūt, ac singula consideratē atq; aptē iunctis, & alternis lectionibus cōmittas: oppidō quān iam cēre, atq; sordere incipiūt quæ Latina sunt: ita Græcarum, quas emulari nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obsolescūt. Nuper adeō usus huius rei nobis uenit. Cæcilij Plotiū legebamus: haudquaquā mihi, & qui aderant, displicebat. Libitū est Menædri quoq; Plotium legere, à quo istā comœdiā uerterat. Sed enim postquā in manus Menæder uenit, à principio statim (dij boni) quantū superare, atq; fringere: quātumq; nutare à Menædro Cæcilij uisus est. Diomedis hercle arma & Glauci, non dispari magis pretio æstimata sunt. Acceſſerat dehinc lectio ad

eum

Plotium comœdia.

eum locū, in quo maritus senex super uxore diuite atq; de formi querebatur: quōd ancillam suā, non inscito puellam ministerio, & facie non illiberali, coactus erat uenū dare: suspectam uxori, quasi pellicem. Nihil dicam ego quantum differat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

Εἴ πο' ἀμφοτέρω ἢ ἐπίγλυφ' ἢ μέλλω καθ' ὅσ' ἴσθω

Κατ' ὄργαστα μέγα, καὶ περιόχτομ' ἔργω

Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυμῶσα, ἢ βούλετο.

ἢ ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωδύλης πρόσωπον.

Ἡ γ' εὐχνοσος εἶχε με γυνὴ δέσπονα.

Καὶ τὴν ὄψιν αὐρ' ἐκτίνατο ὄνθ' ἐν πενήθῃς

Τὶ τὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τὸ σιωπᾶν βούλομαι.

Τὴν νύκτα τὴν πολλὰν κακῶν ἀρχηγόν.

Οἱμοὶ κρεωδύλην λαβεῖν ἐμὲ, καὶ δέκα τάλαντα.

*Γύνακω οὐδ' ἀτυχέως εἶτ' ἐστὶ τὸ φρόναγμα

Εἰ πως ἀνυπόστατον. Δίκα τὸν ὀλύμπιον,

Καὶ ἀθνητῶν οὐδ' ἀμῶς παιδιστῆριον, θεραπείαν ὄνθ' ἢ

λόγος τάχιον. ἀπαγέδω δέ τις. ἢ ἀρ' ἀντίεισε γέγοσι.

Cæcilij autem sic:

SE NEX. Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit occultare. M A. Ferre ita me uxor forma, & factis facit. Si taceam, tamen indicium est, quæ nisi dotem, omnia quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi ab hoste captus libere seruius, salua urbe atque arce. Quæ mihi quicquid placet, eo priuatum, uin' me seruatum est Dum eius mortem inbio, egomet uiuo, mortuus inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait

e s

Confue

Fortassis
γυναικῶν.

Consuetum, id me arguit: ita plorando, orando,
Instando, atque obiurgando me obtudit, uti eam
Venundarem. nunc credo inter suas equalesis,

*nostrum Et cognatas sermonem serit: Quæ*nostrarum fuit

Integra atatula: quæ hoc itidem à viro

Impetrarit suo, quod ego anus modò

Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?

Hæc erunt consilia hodie, differor sermone miser.

Præter uenustatè autem rerù, atq; uerborum, in duobus

libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo animum

Menandrum
Cæcilio præ
ferri.

attendere: quòd quæ Menæder præclare & appositè &

facetè scripsit: ea Cæcilius nequaquã potuit, & quidem

conatus, enarrare: sed quasi minime probanda prætermi-

sit, & alia nescio quæ inimica inculcauit: & illud Menæ-

dri, de uita hominù media sumptum, simplex, & uerum,

& delectabile, nescio quo pacto omisit. Idem enim ille

maritus senex cum altero sene uicino colloquès, & uxo-

ris locupletis superbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δ' ἐπιπληροῦ λαμίας οὐκ εἰρηκία σοι

τὸ τ' οὐχὶ κυρία τῆς οἰκίας, καὶ τῶ ἀγῶν.

Fortassis
ἔπιπληρω.

Καὶ πάντων αὐτ' ἐκείνης ἔχουμι *ἀπ' ὅλων χαλεπῶν

χαλεπώτατον, ἅπανσι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ

ἢ ὡ πολλὸ μάλλον θυγατρὶ. πρᾶγμα

ἄμαχου λέγεις εὐ οἶδα.

Cæcilius uerò hoc in loco ridiculus magis, quàm perso-

na isti, quam tractabat, aptus atq; conueniens uideri ma-

luit. sic enim hæc corrupit:

S E. Sed tua morosa ne uxor queso est? M A. Quæ rogas?

S E. Qui tandè? M A. Tædet mentionis: quæ mihi ubi domù

Adueni,

Adueni, ac sedi, extemp'ò suauium dabat, ieiuna anima.
S E. Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, quod foris
potaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia posito æsti-

mari debeat, manifestū est. Cuius loci hæc ferme sententiã.

Filia hoīs pauperis in peruigilio uitiata est. Ea resclã pa-

tre fuit, & habebatur pro uirgine. Ex eo uitio grauida

mēsibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cū pro fori-

bus domus staret, & p̄p̄inquare partū herili filiæ, atq;

omnino uitū esse oblatū ignoraret, gemitū & ploratum

audit puella, in puerperio enitētis: timet, irascitur, suspi-

catur, miseretur, dolet. Hi oēs motus eius affectiõesq; ani-

mi in Græca quæ comœdia mirabiliter acres et illustres,

apud Cæciliū aut̄ pigra hæc omnia, & à rerū dignitate

atq; gratia uacua sunt. Pòst ubi idem seruus percontãdo

quid acciderat, reperit: has apud Menandrū uoces facit:

ὦ τρὶς κερδοαίμων ὅς ἴς ἂν πένης γαμῆ

καὶ παιδοποιῆ, ὡς ἀλόγιστος ἔς ἀνῆρ.

ὅς μήτε φυλακῆν τῶν ἀναγκάων ἔχῃ.

εἰ μήτ' *ἀνατρίχισσιν εἰς τὰ κωὰ τῶ βίῳ

εἰ παμφέδ' δὴνα^τ) τὸν χήμασι.

Fortassis
ἀνατρί χυρῶν

ἄλλ' ἐμ ἀνακατακύντῳ καὶ παλαπῶρῳ βίῳ.

Χεμαξόμην^θ ζητῶμι μὲν, ἀνιαρόν δ' ἔχουμι τό μέρ^θ.

* Ἀπάντων ἀγαθῶν οὐδὴνα μίλος

* Ὑπὲρ γὰρ ἐνός ἀλέγωμι, ἅπαντας νεθετῶ.

Ad horum autem sinceritatem ueritatemq; uerborū,

an aspirauerit Cæcilius cōsideremus. Versus sunt hi Cæ-

cilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarci-

nantis uerba tragici tumoris.

Is demum

Is demum infortunatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos: cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat. nam opulento famam
 Facile occultat factio.

Itaque, ut supra dixi, cum haec Caecilij uerba seorsum
 lego neuiquam uidentur ingrata ignaua; cum autem
 Graeca comparo, et contendo: non puto Caecilium sequi
 debuisse, quod assequi nequiret.

De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus
 sumptuarijs.

CAP. XXIII.

Parsimonia apud ueteres Romanos, et uictus atque
 cenarum tenuitas non domestica solum obserua-
 tione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione, le-
 gumq; complurium sanctionibus custodita est. Legi adco-
 nuper in Capitonis Atteij collectaneis Senatus decretum
 uetus, C. Fannio, et M. Valerio Messala c o s s. factum,
 in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensi-
 bus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese conui-
 uia agitarent, iurare apud c o s s. uerbis coceptis, non am-
 plius in singulas coenas sumptus esse facturos, quam cen-
 tenos uicenosq; aëris, praeter holus, et far, et uinum: ne-
 que uino alienigena, sed patrio usuros: neque argenti in
 conuiuio plus pondus, quam libras centum illaturos. Sed
 post id senatuscon. lex Fannia lata est, qua ludis Roma-
 nis, ite ludis plebeijs, et Saturnalibus, et alijs quibusdam
 diebus in singulos dies centenos aëris insumi coeceptis, de-
 cemq; alijs diebus in singulis mensibus tricenos: cete-
 ris autem omnibus diebus denos, Hanc Lucilius poeta le-
 gem signat, cum dicit:

Fanni

Fanni centusisq; misellos.

In quo erauerunt quidam commentariorum in Lucilium
 scriptores, quod putauerunt Fannia lege perpetuos in
 omne dierum genus centenos aëris statutos, Centum enim
 aëris Fannius constituit, sicuti supra dixi, festis quibusdam die-
 bus, eosq; ipsos dies nominauit. Aliorum autem dierum
 omnium in singulos dies sumptus inclusit, intra aëris
 alias tricenos, alias denos. Lex deinde Licinia rogata est:
 qua cum certis diebus sicuti Fannia centenos aëris impedi per-
 misisset, nuptijs duccenos induisit, ceterisq; diebus statuit
 aëris tricenos: cum et carnis aridae, et salsamenti cer-
 ta pondera in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset
 tum è terra, uite, arboreq; premiscue atq; indefinite lar-
 gita est. Huius legis Laelius poeta meminit in *Crotopae
 gnij. Verba Laelij haec sunt: Quibus, haedum, qui ad epu-
 las fuit allatus, dimissum, coenamq; ita ut lex Licinia san-
 xisset pomis holeribusq; instructa: Lex Licinia, inquit,
 introducit, lux liquida haedo redditur. Lucilius quoq;
 legis istius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini.
 Postea L. Sylla Dictator, cum legibus istis situ atque se-
 nio oblitteratis, pleriq; in patrimonijs amplis heluaren-
 tur, et familiam pecuniamq; suam prandiorum gur-
 gitibus proluisissent, legem ad populum tulit: qua cau-
 tum est, ut calendis, idibus, nonisq; diebus ludorum, et
 ferijs quibusdam solennibus non s. tricenos in coenam in-
 sumere, ius potestasq; esset: ceteris autem alijs diebus
 omnibus, non amplius ternos. Praeter has leges, Ae-
 miliam quoque legem inuenimus: qua lege non sum-
 ptus cenarum, sed ciborum genus, et modus praefinitus
 est. Lex deinde Antia praeter sumptum aëris id etiam san-
 xit, ut

*Erotopaig
gnij.

Aemilia lex.

Antia lex.

xit, ut

Mutito.

Vinum alieni
gena.
Fannia lex.

xit, ut qui Magistratus esset, Magistratum ue capturus esset, ne quò ad cœnam, nisi ad certas personas, itaret. Po-
Iulia lex. *stremò lex Iulia ad populũm peruenit Cæsare Augusto imperante, qua profectis quidem diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & alijs quibusdam festiuis trecenti: nuptijs autem, & repotijs n. s. milies. Esse etiam dicit Capito Atteius edictum, diuine Augusti, an Tiberiorij Cæsaris non satis commemorari: quo edicto per diuerum varias solennitates, à c c c. n. s. adusque duomilia sumptus cœnarum propagatus est: ut his saltem finibus luxuria efferuescentis æstus coerceretur.*

Quid Græci, ἀναλογία: quid cōtra, ἀνωμαλία uocent.

C A P. XXXV.

Analogia,
Anomalija.

IN Latino sermone, sicut in Græco alij ἀναλογία sequēdā putauerūt: alij ἀνωμαλία. Ανωμαλία est similitudinē similis declinatio: quā quidam Latine Proportionē uocant. Ανωμαλία est inæqualitas declinationum cōsuetudinem sequens. Duo autem Græci grāmatici illustres, Aristarchus & Crates, summa ope ille ἀναλογία, hic ἀνωμαλία defensitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua Latina octauus, nullam esse obseruationem similitudinum docet: itaq; in omnibus penè uerbis consuetudinem dominari ostendit, Sicuti cum dicimus, inquit, Lupus lupi, Probus probi, & Lepus leporis, item Paro parauī, Lauo laui, Pungo pupugi, Tundo tutudi, & Pingo pinxi. Cumq; inquit, à Cœno, & Prandeo & Poto, & cœnatus sum, & pranfus sum, & potus sum dicamus: & Astringor, tum & Extergor: & Lauor, astrixi, & extersi, & laui dicimus. Itē cum dicamus ob Osco, Thusco, Græco, Oscē, Thuscē, Græcē

Græcē. A Gallo tamen & à Mauro Gallicē & Mauricē dicimus. Item à Probus probē, à Doctus doctē, sed à Rarus non dicitur rarē, sed alij rarō dicunt, alij rarenter. Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est: Assentior tamen ferē omnes dicunt. Sisenna unus assentio in Senatu dicebat, & eum postea multi secuti: neque tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in alijs libris multa pro ἀναλογία tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra ἀναλογία dicere: & item rursum pro ἀναλογία.

Sermones M. Frontonis & Phauorini philosophi, de generibus colorum, uocabulisq; eorū Græcis & Latinis: atq; inibi color Spadix, & cuiusmodi fit.

C A P. XXXVI.

PHauorinus philosophus, cum ad M. Frōtonem consulare pedibus ægrum uiferet: uoluit me quoq; ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plurisq; uiris doctis presentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorū agerentur: quòd multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorū, quàm in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut aliàs eorū concinnitates omitteremus, simplices isti, Rufi & Virides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis Latina uideo, quàm Græca: quippe qui Rufus color, à rubore quidē appellatus est: sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrū, aliter crocus, has singulas Rufi uarietates, Latina oratio singulis proprijsq; uocabulis

Rufus color,
Ruber,

cabulis non demonstrat: omniaq; ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutantur, & igneum aliquid dicit, & flammum, & sanguineum, & croceum, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & Ruber nihil à uocabulo Rufi differunt: neq; proprietates eius omnes declarant. *Ἐρυθρός ὃ ἴσ' ἔρυθρός, ἴσ' ἔρυθρός, καὶ φούρος* scilicet, habere quasdam distantias coloris Rufi uidentur: uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes, Tum Fronto ad Phauorinum, Non inficias, inquit, imus, quoniam lingua Græca, quam tu uidere legisse, prolixior fustiorq; sit, quam nostra: sed in ijs tamen coloribus, quibus modo dixisti, designandis, non perinde inopes sumus, ut tibi uideamur. Non enim hæc sunt sola uocabula Rufum colorem demonstrantia, quæ tu modo dixisti, Rufus & Ruber: sed alia quoq; habemus plura, quam quæ dicta abs te Græca sunt. Fuluus enim, & Flauus, & Rubidus, & Phœniceus, & Rutilus, & Luteus, & Spadix, appellationes sunt Rufi coloris: aut acuentes eum, quasi incendentes: aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes. Nam Phœniceus, quem tu Græcè *φούριξ* dixisti, noster est: & Rutilus, & Spadix Phœnicei *σπώδιον*, qui factus Græcè, noster est, exuberantiam splendorem que significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris, non admodum sole incocti: unde Spadicis & Phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitè, cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atq; uiridi mistus: in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poeta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos

Fuluus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.

fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonem. Sicq; Ennius in annalibus Fuluo ære dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ: & quod mirari quosdam uideo, frondes olearum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo ante Pacuuius Aquam flauam dixit, & Flauuum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemini:

Cedo tamē pedem lymphis flauis: flauum ut puluerem,
Manibus ijslæ, quibus Ulyssi sæpe permulsi, abluam:
Lasitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem est rufus atrore & nigrore multo mixtus. Luteus contra rufus color est dilucidior: unde eius quoq; nomen esse factum uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species Rufi coloris plures apud Græcos, quam apud nos nominantur. Sed ne Viridis quidem color pluribus ab illis, quam à nobis uocabulis dicitur. Neq; non potuit Verg. colorem equi significare uiridem uolens, cæruleum magis dicere equum, quam glaucum: sed maluit uerbo uti notiore Græco, quam inusitato Latino. Nostris autem Latinis ueteribus Cœsia dicta est, quæ à Græcis *γλαυκόπις*: ut Nigidius ait: de colore cœli, quasi cœlia. Postquam hæc Fronto dixit, tum Phauorinus scientiam uberem, uerborumq; eius elegantiam excolatus: Absq; te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longè antefset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homérico est, id facies:

Καὶ νῦν ἐπ' ἀρετῆν ἀμφοτέρου ἔθνεος.
Sed cum omnia libes audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauis coloris enarraſti: fecistiq; ut intelligerem uerba illa ex annali xiiii. Ennij amœnissimam

Rubidus,
Atros,

Cæruleus,
Glaucus,

Cœsia;
Glaucopis,

nissima, quæ minimè intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore flauo.

Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, Flauus color Viridi & Albo mistus, pulcherrimè prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit, super Sallustij uerbis, & Demosthenis: quibus alter Philippū descripsit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

Verba sunt hæc grauiā, atque illustriā, de rege Philippo, Demosthenis: ἐὼρων ἢ αὐτὸν φίλιππου πρὸς οὐκ ἡμῶν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυνασείας, τὸν ἀφραλμὸν ἐκκενομένον, τὴν κλεῖν καὶ ἀκατότητα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπρωμένον, πᾶν ὅτι αὐτὸν Βασιλῆα μέρῳ ἢ τύχῃ ἢ σώματος προελέδα, τὸ το προίεμένον, ὡς τὸ λοιπὸν μετὰ λιμῆς καὶ δόξης εἶναι.

Hæc amulari uolens Sallustius, de Sertorio duce in historijs ita scripsit: Magna gloria* tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Marfico, paratu militum & armorū fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatē, deinde per inuidiam scriptorū celebrata sunt: quæ eminus faciem suā ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo: quo ille dehonestamento corporis maximè letabatur: neque illis anxius, quia reliqua gloriose retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: Non ne, inquit, ultra naturæ modū humanæ est, dehonestamētō corporis letari? Si quidē Læticia dicitur exultatio quædam animi, cum

* tribunus
militum in
Hispania T.
Didius im=
perator.

Læticia.

eum, gaudio; efferuentiore: euentu rerum expetitarum. Quanto illud syncerius, & humanius, magisq; omnibus cōueniēs: πᾶν ὅτι αὐτὸν Βασιλῆα μέρῳ ἢ τύχῃ ἢ σώματος προελέδα, τὸ το προίεμένον. Quibus uerbis, inquit, ostēditur Philippus, nō ut Sertorius, corporis deonestamētō letus: quod est, inquit, insolens, & immodicū: sed præ studio laudis, & honoris, iacturayū, damnorūq; corporis cōtēptor: qui singulos artus suos fortune prodigēdos daret, quæstu atq; compēdio gloriarum.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus.

CAP. XXVIII.

Quænam esse causa uideatur, quamobrem terræ motus fiant, non modò his communibus hominum sensibus opinionibusq; compertum non est: sed ne inter phycas quidē philosophias satis constitit: uentorum ne ui accidant, specus hiatusq; terræ subeūtū: an aquarū subter i terrarū cauīs undatiū fluctibus pulsibusq; ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorū, qui Neptunū ἐννοστυαίου, καὶ σεισχυθονα appellauerūt: an cuius aliæ rei causa, alterius ue Dei ui ac numine, non dum etiam (sicut diximus) pro certo creditū. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in cōstituendis religionibus, atque in Dijs immortalibus animaduertendis castissimi cautiissimiq; ubi terram mouisse senserant, nuntiatum ue erat: ferias eius rei causa edito imperabāt. Sed Dei nomen, ita uti solet, cui seruari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant: ne alium pro alio nominādo, falsa religione populum alligerent. Eas ferias si quis polluisset, piaculoq; ob hanc rem

Terræ motus
ratio.

f 1 remotus

remotus esset: hostiam siue deo, siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis Pontificum obseruatum esse, M. Varro dicit: quoniã & qua ui, & per quem deorũ, dearum ue terra tremere, incertũ esset, Sed de lunæ motibus, solisq; defectiõibus, non minus in eius rei causa reperiẽda sese exercuerunt. Qui ppe M. Cato, uir in cognoscẽdis rebus multi studij, incerta tamen causa, & incuriosa, super ea re opinatus est. Verba Catonis ex Originũ quarto hæc sunt: Nõ libet scribere quod in tabula apud Põ. Max. est: quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obstiterit. Vsq; adeo parui fecit rationes ueras solis, & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aefopi Phrygis memoratu non inutilis.

C A P. X X I X.

Aefopi apolo-
gus,

AEfopus ille è Phrygia fabulator, haud immeritò sapiens existimatus est: cum quæ utilia monitu sua suq; erant, non seuerè, non imperiosè præcepit, & cõsult, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos commentus, res salubriter, ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cum audienti quadam illecebra induit. Velut hæc eius fabula de auicula nidulo lepidè atq; iucundè præmonet: spem, fiduciamq; rerum, quas efficere quis possit, haud unquam in alio, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est Casita: habitat, nidulaturq; in segetibus, id fermè temporis, ut appetat messis, pullis iam iam plumantibus. Ea casita in sementes fortè concesserat tempestiuiores, *propterea frumentis flauescen-
tibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid
ibi

* Præterea.

ibi rei nouæ ficeret, diceretur ue, animaduertent: idq; uti sibi, ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem uocat: & Vides ne, inquit, hæc ematuruissc, & manus iam postulare? eccirco die crastini, ubi primũ diluculabit, fac amicos adeas: Diluculo, & roges, ueniant. operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis * adiuuent: Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; *aduent. ubi redijt casita, pulli trepiduli circumstrepere, orareq; matrem, ut statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: nam dominus, inquit, misit qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit, crastino seges non metetur, neque necesse est, hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uolat: dominus, quos rogauerat, operatur: sol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rursum ad filium, Amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt: quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras tempori ad metendum: Itidem hoc pulli pauesfacti matri nuntiant. Tempori, ad uerbum. Mater hortatur, ut tum quoq; sine metu, ac sine cura sint, cognatos affinesq; nullos fermè tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modò (inquit) aduertite, si modò quid denuo dicetur. Alia luce orta, quis in pastum profecta est: cognati & affines operam quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: Valeant (inquit) amici, cum propinquis: afferes prima luce falces duas: unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram: & frumentum nosmetipsi manibus
f 3 nostris

nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audiuit: Tempus, inquit, est cedendi, & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipso enim iam uertitur, cuius est res: nō in alio, unde petitur. Atque ita castita nidū migravit, et seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum, & propin quorum leui, & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt: neque pro nostris, neq; pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologū Q. Ennius in satyris, scitè admodum & uenustè uersibus quadratis cōposuit, quorū duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoria operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm:
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus: & quæ in mari alio atq; alio modo fiunt, Austris flauitibus Aquilonibusq;

C A P. XXX.

Vndarum motus uarij.

HOc sæpenumero in undarum motu obseruatū est, ne aer fluit: quas ue faciunt in mari Austri atque Africi. Nam fluctus, qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simulac uentus posuit, sternuntur & conflacescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante Austro, uel Africo: quibus iam nihil spirantibus, undæ tamē factæ diutius tumēt, & à uento quidē iandudū trāquillæ sunt: sed mare est etiam atq; etiā undabundū. Eius rei causa esse coniectatur, quod uēti à Septētrionibus ex altiore

altiore cæli parte in mare incidentes, deorsum in aquarum profunda quasi præcipientes deferuntur: undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ui intus commotas: quæ tantisper erutæ uoluntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uerò & Africi, ad meridianum orbis circulum, & ad partem Axis infumam depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus, quam eruunt: & idcirco nō desuper laesæ, sed propulsæ in aduersum aquæ, etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsū impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriosè legat, admimulari potest. Nā de Austri flatibus ita scripsit:

ἔνθα νότ' ἔπλοιο λυδῶνα εἰς λάαυ ὠθεῖ.

Contra autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης ἀβροχονέτης μέγα κῦμα κλυδῶνυ.

Ab Aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab Austris autem ijs, qui humiliores sunt, maiore ui quadam propelli sum atque subijci. Id enim significat uerbum λάαυ ὠθεῖ: sicut in alio loco, λάαυ ἐνω ὠθεῖ. Id quoq; è peritissimis rerum philosophis, obseruatum est: Austris spirantibus mare sicri glaucum, & cæruleū: Aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpimus, notauim: cur Austro spirante, mare cæruleū fiat: Aquilone, obscurius atriusq;: an propterea quod Aquilo minus mare perturbat: omne autem quod tranquillius est, atrum esse uidetur.

Maris colorē à uento mutari.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII. LIB. III.

Quæsitum, ac traditum quam ob causam Sallustius auaritiam dixerit non animum modo uirilem, sed corpus quoq; ipsum effœminare.

CAP. I.

Sallustius in
Catilina,

EME iam discedente, apud balneas Sicias in area sub calido sole cum Phauorino philosopho ambulabamus: atq; ibi inter ambulandum legebatur Catilina Sallustij, quem in manu amici conspectũ legi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta essent: Auaricia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupiuit: ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat: semper infinita, et insatiabilis est, neq; copia, neque inopia minuitur. Tum Phauorinus me aspiciens: Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim isthuc sit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor fermè asequi: sed quonam modo corpus quoque hominis effœminet, nondum reperio. Et ego, inquam, longè iandiu in eo ipso querendo fui: ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atq; inibi quispiam de senatoribus Phauorini, qui uidebatur esse in literis ueterator, Valeriũ, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallustium circumlocutione quadam poetica: et cum dicere uellet hominẽ auaritia

ritia corrumpi, corpus et animum dixisse: quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanque homo ex anima, et corpore est. Nunquam, inquit Phauorinus, quod equidẽ scio, tam importuna, tam que audaci argutia fuit noster Probus: ut Sallustium uel subtilissimum breuitatis artificem, periphrasim poetarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodẽ ambulacro homo quispiam, sanè doctus. is quoq; à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit et corrumpit, qui que sese quæreda undiq; pecunia dederunt, eos plerosque tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque uirilis exercendĩ que corporis studium relictum sit. Negocijs se plerunque umbraticis, et sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elanguescit, et, quod Sallustius ait, effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atque ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniæ cupidus, et eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, nõ hercle inscitè: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, et corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atque in sese colendo non aequè esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet: et si ad incuriam usque corporis graßetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neq; corporis, neque animi cura asit, tum denique is uerè dici potest effœminato esse et animo, et corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam.

pecuniam. Tum Phauorinus, Aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est: aut Sallustius odio auaritiæ, plus quam potuit, eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, post ue eam nati sunt: atque inibi de temporibus, & terminis que dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaque genitium uariè obseruantur: & præter ea quid Q. Mutius scripserit, super ea, quam maritus non iure usurpasset, quod rationem ciuilis anni nõ habuerit,

CAP.

II.

Macrob., libr.
cap. 3.

Quari solitū est, qui noctis hora tertia quarta ue, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat: is ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctē consecuturus est. Marcus Varro in lib. rerum humanarū, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis. xxiiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse: ut qui post solem occasum, ante mediam noctem, natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cæperit. Contrà uerò qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natum, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit: eos que à sole occaso, ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere. Babylonios porro aliter: A sole enim exorto, ad exortum eiusdem incipientem, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uerò in terra Umbria unum & eundem

eundem diem esse dicere, à meridie, ad insequentem meridiem. Quod quidem, inquit, minus absurdum est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debeat & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarum dies, ante horam eiusdem sextam. Populum autem Romanum, ita uti Varro dixit, dies singulos annumerare, à media nocte usq; ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna: sed ea que inter noctem sunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Que igitur sex posterioribus noctis horis sunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoq; & mos auspiciandi eandem esse obseruationē docet. Nam Magistratus quando una die eis auspiciandum est, & id super quo auspiciauerunt agendū, post mediam noctem auspiciantur, & post exortum solem agūt, auspiciati esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea Tribuni plebeij, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem: quando ante horam noctis sextæ regressi, partem aliquā illius in urbe Romana sunt. Quin-
tium quoq; Mutium Iurisconsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierē, que cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cæpisset, ante diem quartā calendas Ianuarias sequentes usurpatū iset: non enim posse impleri trimoctium, quod abesse à uiro usurpandi causa ex x i. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Isthæc autem omnia de dierū temporibus,
& fini

Dierum obsecratio. i

Usurpadi lex

et finibus ad observationem disciplinamque iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoque id ipsum ostenderet, non exposita atque aperte, sed (ut hominem decuit poeticae res agentem) recondita, et quasi operata ueteris ritus significatione.

Torquet, inquit, medios nox humida cursus:

Et me saeuus equis oriens affluit anhelis.

Dies ciuili. His enim uersibus oblique (sicuti dixi) admonere noluit diem quem Romani ciuilem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis, explorandisque Plauti comædijs, quoniam promiscue uerae atque falsae nomine eius inscriptae feruntur: atque inibi quod Plautus in pistrino, & Nauius in carcere fabulas scriptitarint.

C A P. I I I.

Plautus. Verum esse comperio, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerisque Plauti comædijs curiosè atque contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quae dicantur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto moribusque ingenij, atque linguae eius. Hac enim iudicij norma Varronè quoque usum uidemus. Nam praeter illas unam et uiginti, quae Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubio se non erant: sed consensu omnium Plauti esse censebantur, quasdam item alias probauit adductus stylo atque facetia sermonis Plauto congruentis, easque iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit: sicuti ista quae nuperrimè legebamus, cui est nomè Bœotia. Nam cum in illis

Bœotia comædia.

una

ma et uiginti non sit, et esse Aquilij dicatur, nihil tamè Varro dubitauit, quin Plauti foret, neque alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit: si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit: qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicam, Plautinissimi: propterea et meminimus eos, et ascripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,

Quique adeo primus statuit hic solarium,

Qui mihi comminuit misero articulatum diem.

Nam me puero uetus erat solarium

Multo omnium istorum optimum et uerissimum:

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat,

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaque adeo iam oppletum est oppidum solarijs.

Maior pars populi aridi reptant fume.

Phauorinus quoque noster cum Neruulariam Plauti lege Neruularia comædia, quae inter incertas est habita, et audisset ex ea comædia, mædia uersum hunc,

Strateæ scrupedæ stratiuolæ sordidæ.

delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uita atque deformitates significatiu. Vel unus hercle, inquit,

hic uersus Plauti esse hæc fabulæ satis potest fidei fecisse.

Nos quoque ipsi nuperrimè, cum legeremus Fretum (nomen est id comædiae, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitauimus, quin et Plauti foret, et omnium maxime genuina. Ex qua duos hos uersus exscripsimus, ut historiam quaereremus oraculi Arietini. Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Peribo, si non fecero.

Si saxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

de co

Fretum comædia.

Arietinæ oraculum.

de co

de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nã nec Gemini, nec Leones, nec Cordaliũ, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia unquam fuit: neque adeo *ἔγχεσθαι*, neq; Commoriētes: sed M. Acutiici. In eodem libro Var. id quoq; scriptũ etiam Plautium fuisse quẽpiã poetã comœdiarũ: cuius quoniã fabulã Plauti iſcriptã foret, acceptas esse quasi Plautinas: cum essent nõ à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Ferũtur autem sub Plauti nomine comœdiæ circiter cẽtũ atq; x x x. Sed homo eruditissimus Lælius quinq; x x x. esse eius solas existimauit. Nõ tamen dubiũ est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciũtur, ueterũ poetarum fuerint, & ab eo retractatæ expolitæq; sint, ac propterea recipiant stylũ Plautinum. Sed enim Saturnionem & Aditum, & tertiam quandam, cuius nũc mihi nomen nã suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt: cum pecunia omni, quam in operis artificũ scenicoꝝ pepererat, in mercationibus perãta, inops Romam redisset: & ob quaerendum uictum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsisse, Ariolum: & Leontem, cum ob assiduam maledicentiam, & improba in principes ciuitatis, de Græcorum poetarũ more dicta, in uincula Ro. à Triumuiris cõiectus esset: unde post à Tri. Ple. exemptus est, cum in ijs, quas suprà dixi, fabulis, delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos antè læserat, diluisset.

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem seuectam, barbã & genas radere

moris

Plautius poetã.

Molæ trusatiles, Næuius.

moris fuit.

CAP. IIIII.

In libris quos de uita P. Scipionis Africani composuit legimus, scriptum esse animaduertimus P. Scipioni Pauli filio, postquam de Pœnis triumphauerat, Censorq; fuerat, eidem diem dictum esse ad populũ à Clau. Afellio Trib. pleb. cui equũ in censura ademerat. Eumq; cum esset reus, neq; barbã desisse radi, neq; non candida ueste uti, neq; fuisse cultu solito reorum. Sed cum in eo tempore Scipionem minorem x l. annorum fuisse constaret, quod de barba rasa ita scriptũ esset, mirabamur. Comperimus autem ceteros quoq; in iisdem temporibus nobiles uiros, barbã in eiusmodi ætate rãstãuisse. Idcirco pleriq; imagines ueterum, non admodum senum, sed in medio ætatis, ita factas uidemus.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis, ab Archefilao philosopho cuidam opprobata, acerbè simul, & festiuiter.

CAP. V.

Plutarchus refert Archefilaum philosophũ uehemẽti uerbo usum esse, de quodã nimis delicato diuite, qui incorruptus tamen, & castus & perinteger dicebatur. Nam cum uocẽ eius infractam, capillumq; arte compositũ, & oculis ludibũdos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos uideret: Nihil interest, inquit, quibus membris cãmãdi sitis, posterioribus, an prioribus.

De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur.

CAP.

VI.

Perhercle rem mirandam Arist. in viii. problema-
tum, & Plutarc. in viii. symposiacorum dicit:
Si supra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pondera

Radendæ barbæ mos.

Archefilai uerbum.

Dictũ in molle.

Palmæ natura

dura

dera imponas, ac tam grauiter urgeas oneresq; ut magnitudo oncris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec intra flectitur: sed aduersus pondus resurgit, et sursum nititur, recuruaturq;. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriae: quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq; non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Qu. Ceditio Tribuno militum: uerbaq; ex originibus M. Catonis apposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAP. VII.

Ceditius tribunus,

Pvlchrum Dij boni facinus, Græcarumq; facundiarum magniloquentia cōdignum, M. Cato libris originum de Q. Ceditio Tribuno militum scriptum reliquit. Id profecto est ad hanc fermè sententiã: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiensi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi, et perniciæ obnoxium. Tribunus ad Consules uenit: ostendit exitium de loci importunitate, et hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciendum, ut c c c. aliquos milites ad uerrucam illam (sic enim M. Cato locum editum, asperumq; appellat) ire iubeas: eam que uti occupet imperes, horterisq;. Hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq; et promptissimus, ad occurrandum pugnantemq; in eos præuertentur: unoq; illo negotio sese alligabunt, atq; illi omnes c c c. proculdubio obruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, nisi hæc, salutis

salutis uia nulla est. Consul Tribuno respondit, consilium quidem fidum atq; prouidens sibi uiderier: sed istos (inquit) milites c c c. ad eum locum in hostium cuneos quisquam erit qui ducat? Si alium (inquit Tribunus) nuncium reperis, me licet ad hoc periculum utare. Ego hanc tibi et reip. animam do. Consul Tribuno gratias laudesq; egit. Tribunus et c c c. ad moriendum proficiuntur. Hostes eorum audaciam demirantur: quorsum ire pergant in expectando sunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduersum illos imperator Carthaginiensis peditatum equitatumq; illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem superat multitudo. Quadringenti omnes tum una perforesi gladijs, aut missilibus operi, cadunt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; editos subducit. Sed quod illi Tribuno ducenti militum quadringentorum diuinitus eo prælio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subiectus. Verba Catonis: Dij immortales Tribuno militum fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq; inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; spirantem, quod sanguinem defluerat, cognouere: Sanguinem sustulere: isq; conualuit: sepeq; post illam, operam reip. fortem atq; strenuam perhibuit: illoq; facto, quod illos milites subduxit, exercitum ceterum seruauit. Sed id beneficium loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit. Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq;

gratiam præcipuam claritudinis inclutissimæ decorauere monumentis, signis, statuis, elogijs, historijs: alijsq; rebus gratissimum id eius factum habuere. At Tribuno militum parua laus pro factis* relicta: qui idem fecerat, atq; temp. seruauerat. Hanc Qu. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomē fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximie Consulum C. Fabritij & Aemilij ad regem Pyrrhum, à Qu. Claudio scriptor e historiarum in memoriam datæ.

CAP.

VIII.

Pyrrhus.

Timochares,
Fabritius.

Cum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unâ atq; alteram pugnam prosperè pugnasset, satisq; angertur Romani, & pleraq; Italia ad regem descisisset: tum Ambraciensis quispiam Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium Consulem furtim uenit, ac præmiū petiuit: & si de præmio conueniret, promissit regem uenire necare: idq; facile esse factū dixit, quoniam filij sui pocula in conuiuio regi ministraret. Eam rem Fabritius ad Senatū scripsit. Senatus Legatos ad regem misit: mandauitq;, ut de Timochare nihil proderent, sed monerēt, uti rex circumspectius ageret, atq; à proximorū insidijs salutē tutaretur. Hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatia historia scriptum est. Quadrigarius autē in lib. III. non Timocharē, sed Niciam adire ad cōsulem, scripsit. Neq; legatos à Senatu missos, sed à Cōsulibus: & regem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; oēs quos tū habuerit, restituisse & reddidisse. Consules tum fuerūt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum

Pyrrhum super ea causa miserunt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo strenui, commoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli, & fidei ergo uisum est, uti te saluum uelimus: ut esset, quem armis uincere possumus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret, si te clam interfecisset: id nos negauimus uelle: ne ue ob eam rem quicquam commodi expectaret: & simul uisum est, ut te certiorē faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro cōsilio ciuitates putarēt factū: & quod nobis non placet pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, Equus Seianus: & qualis color equorum sit, qui Spadices uocantur: deq; istius uocabuli ratione.

CAP. IX.

CAius Bassus in commentarijs suis, item Iulius Modestus in II. questionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignā memoria atq; admiratione. Cneū Seiū quempiā scribunt fuisse, eumq; habuisse equū natū Argis in terra Græcia, de quo fama cōstans esset, tanquam de genere equorū progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules, Diomedē occiso, è Thracia Argos perduxisset: eum equum fuisse magnitudine inuistata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & cōmanti. iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus* quoq; longè præstirisse. Sed eundē equū tali fuisse fato, siue fortuna, ferunt: ut quisquis haberet eum, possideretq;, ut is cū omni domo, familia, fortunisq; omnibus suis ad inter-

nicionem deperiret. Itaq; primum illum Cn. Scium domi-
num eius, à M. Antonio, qui postea Triumvir reip. cōsti-
tuende fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affe-
ctum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellā Consulem in
Syriam proficiscentē, fama istius equi adductum Argos
diuertisse, cupidineq; habendi eius exarsisse, emissēq; eū
n s. centum milibus: sed ipsum quoq; Dolabellam in Sy-
ria bello ciuili obfessum, atq; interfectum esse. Mox eun-
dem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium, qui Dola-
bellam obsederat adduxisse: quem Cassium postea satis
notum est, uictis Parthis, fusosq; exercitu suo, miserā mor-
tem oppetiisse. Deinde Antonium, post interitum Cassij,
parta uictoria, equum illum nobilem Cassij requisisse:
et cum eo potitus esset, ipsum quoq; postea uictum atq;
desertum, detestabili exitu interisse, Hinc prouerbiū
de hominibus calamitosis ortum, diciq; solitum: Ille ho-
mo habet equum Scianum. Eadem sententia est illius

quoq; ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus: Au-
rum Tolosanum. Nam cum oppidum Tolosanum, in
terra Gallia, Q. Cepio Consul diripuisset, multumq; au-
ri in eius oppidi tēplis fuisset, quisquis ex ea direptione
aurum attigit, misero cruciabilisq; exitu periit. Hunc
equum C. Bassus uidisse se Argis refert: haud credibili
pulchritudine, uigoreq; et colore exuberantissimo.
Quem colorem nos (sicuti dixi) puniceum, Græcè par-
tim φοίνικε, alij πορφυρε appellat: quoniam pala-
ma termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix
dicitur.

Quod est quædā Septenarij numeri uis, & facul-
tas, in multis naturæ rebus animaduersa: de qua

M. Varro

M. Varro in hebdomadibus differit copiosè.

C A P X.

M Arcus Varro in primo librorum, qui inscribuntur
Hebdomades, uel de Imaginibus, Septenarij nu-
meri (quæ Græci ἐβδομάδα appellāt) uirtutes, potesta-
tesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inqt, Septē-
triones maiores minoresq; facit in cælo. Itē Vergilius,
quas ἑβδομάδας uocat. Facit etiam stellas, quas alij Erra-
ticas, P. Nigidius Errones appellat. Circulos quoque ait
in cælo circū longitudinem axis septē esse, è quib; duos
minimos qui axem extimū tangunt, ἑβδομάς appellari di-
cit: sed eos in sphaera quæ οὐρανὸς uocatur, propter
breuitatē nō inesse. At neque ipse zodiacus septenario
numero caret. Nā in septimo signo fit solstitiū à brumæ,
in septimo brumæ à solstitio, in septimo æquinoctiū ab
æquinoctio: dies deinde illos, quibus halcyones hyemē an-
ni in aqua nidulantur, eos quoq; septē esse dicit. Præter
eā scribit lunæ curriculū confici ięgrū, quater septenis
diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uesti-
gio profecta est, eo dē redit: autorēq; optionis huius Ari-
stidem esse Samium. In qua re non id solum animaduerti
debere dicit, quod quater septenis, id est octo et uiginti
diebus, conficeret iter luna suum: sed quod is numerus
septenarius, si ab uno profectus, dū ad semetipsum pro-
greditur, omneis, per quos progressus est, numeros com-
prehendat, ipsumq; se addat, facit numerum octo et ui-
ginti, quot dies sunt curriculi lunaris. Ad homines quo-
que nascendos uim nuuseri istius porrigi, pertinereq;
ait. Nam cum in uterum (inquit) mulieris genitale se-
men datum est, primis septē diebus conglobatur, coagu-
laturq;:

8 3

laturq;:

Septenarius
numerus.

Vergilius,
Pleiades,
Errones.

Zodiacus.

Punicens co-
lor.
Spadix.

laturq; fitq; ad capiendā figurā idoneum. Post deinde quarta hebdomade, quod eius virile foetus futurum est, caput, & spina quae est in dorso, informatur. Septimā autē ferē hebdomade, id est nono & quadragesimo die, totus (inquit) homo in utero absolvitur. Illam quoq; vim numeri huius observatā refert, quod ante mensem septimum, neq; masculus, neq; foemina, salubriter ac secundum naturā nasci potest: & quod ij qui iustissime in utero sunt, post duccentos septuagintatres dies, postquā sunt concepti, quadragesima deniq; hebdomade ita nascuntur. Pericula quoq; vitae fortunarumq; hominum, quae climacteras Chaldaei appellant, gravissima quaeq; fieri affirmat septenarijs. Praeter hanc modū esse dicit summum adolescendi humani corporis septē, pedes: quod esse magis uerū arbitramur, quā quod Herodotus homo fabulator in 1. historiā, inuentum esse sub terrā scripsit Orestis corpus, cubita longitudinis habens septem, quae faciunt pedes duodecim & quadrantem: nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora prolixioraq; fuerint corpora hominum antiquorum: & nunc quasi iam mundo senescente, rerum atq; hominum decremēta sunt. Dentes quoq; & in septem primis mensibus, & septenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis septenis, & genuinos annaei annis ferē bis septenis. Venas etiam in hominibus, uel potius arterias medicos muscos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi appellant τὴν δὲ ῥεοσάρον συμφωνίαν, quae fit in collatione quaternarij numeri. Discrimina etiam periculorū in mobilis maiore uel fieri putat in diebus, qui cōficiuntur ex numero septenarij. Eosq; dies omnium maximē, ita ut medici appellant,

Climacteres.

Herodotus fabulator.
Orestis corporis longitudo.

appellant, ἡπταήμερος ἢ ἡπταήμερος, cuiquam uideri primā hebdomadam & secundam & tertiam. Necnon id etiam est ad uim, facultatesq; eius numeri augendas: quod quibus in media mori consilium est, septimo demum die mortē oppetunt. Hæc Var. de numero septenario scripsit admodum conquistē. Sed alia quoq; ibidē cōgerit frigiduscula: ueluti septem opera esse in orbe terrarum miranda: & sapientes item ueteres septem fuisse: & curricula ludorum circensium solennia septem esse: ad oppugnandas Thebas duces septem electos. tum ibi addit, se quoq; iam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse: & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cū proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, non comparuisse.

Quibus, & quā friuolis argumentis Accius in didascalico utatur, quibus docere nititur, Hesiodū esse, quā Homerus, natu antiquiorem.

CAP.

XI.

Super ætate Homeri, atq; Hesiodi nō cōsentitur. Alij ^{Homeri, Hesiodi ætas.} Homerū, quā Hesiodū, maiorem natu fuisse scripserunt: in quibus Philochorus, & Xenophanes. Alij minorē, in quibus L. Accius poëta, & Ephorus historia scriptor. Marcus autē Varro in 1. de imaginibus, uter natus prior sit, parum cōstare dicit: sed nō esse dubium, quin aliquo tēpore eodē uixerint. idq; ex epigramate ostendit, quod in tripode scriptū est: qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur. Accius autē in 1. didascalico leuibus admodū argumentis utitur, per quae ostendit Hesiodū natu priorē: Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillē esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non

g 4

addidit:

addidit: quam rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictū uideretur. De Cyclope itidē, inquit, uel maxime quod unoculus fuit, rem tam insignem non praterisset, nisi aequē prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria quoq; Homeri multo maxime dī sen sum est: Alij Colophonū, alij Smyrnaeum: sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristot. tradit ex insula Io natum. M. Var. in lib. de imaginib. 1. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hoc tumultum indicat,

Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἐπὶ τὰ πρόβατα δρόριζσι ποδὶ ῥήαυ ὀμύρου.

Σμύρνα, ῥόσδς, κολοφών, κελαμί, ἵσ, ἀργος, ἀβήναε.

Largum atq; auidum bibendi, a P. Nigidio, doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo Bibosum dictum.

CAP. XII.

Bibax.
Bibosus.

Bibendi auidum P. Nigidius in cōmentarijs grammaticis, Bibacē & Bibosum dicit. Bibacē ego, ut Edacem, a plerisq; alijs dictum lego: Bibosum dictum etiam nusquam reperi, nisi apud Laberiū. Neq; aliud est, quod simili inclinata dicatur. Non enim simile est, ut Vinosus, aut Vitiosus, ceteraq; quae hoc modo dicuntur: quoniā a uocabulis, non a uerbis inclinata sunt. Laberius in mimo lib. 1. qui salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur: Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quod Demosthenes etiam tum adolescens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito fortē Callistrato rhetore in concione populi, desistit a Platone, & sectatus est Callistratum.

CAP.

XIII.

Hermippus

Hermippus hoc scriptum reliquit: Demosthenem admodum adolescentem uentitare in Academiam, Platonemq; audire solitum. Atq; is inquit: Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, compluribusq; populos concurrenteis uideret, percontatur eius rei causam. Cognoscitq; currere eos auditum Callistratū. is Callistratus Athenis orator in repub. fuit, quā illi Δημόσθους appellāt. Visum est paulum diuertere: expeririq; an ad digna auditu tanto properatū studio foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam τὴν ποδὶ ὀρόντα δῆμου dicentē. Atq; ita motus, & demulctus, & captus est: ut Callistratum iam inde sectari cœperit, Academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuscemodi qui dicat, uitiosē dicere: eiusq; uitij causas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum ijsce uerbis ita usum esse.

CAP.

XIII.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuscemodi, malē ac uitiosē dici existimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere Dimidiatum librum, non Dimidium: & Dimidiatam fabulam, non Dimidiam. Contrā autem, si ē sextario hemina fusa est, non Dimidiatum sextarium fustum dicendū est. Et qui quoq; ex mille nummum, quod ei debebatur, quingentos recepit, non Dimidiatum recepisse dicemus, sed Dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas partes dissectus sit, Dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non Dimidium. Argenti autem quod in eo scypho inest, Dimidiū meum esse, non

g s

Dimidiatū

Dimidiatum: disserit, ac diuidit subtilissimè, quid *Dimidium* *Dimidiato* interfit: & Q. Ennium scienter hoc in *annalibus* dixisse ait:

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deest à uase, non Dimidiata dicenda est, sed Dimidia. Omnis autem disputationis eius, quam subtiliter quidem, sed subobscurè explicat, summa hæc est: *Dimidiatum* est quasi *dismediatū*, & in parteis duas pares diuisum. *Dimidiatum* ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud conuenit: *Dimidium* uerò est, non quod ipsum *Dimidiatum* est, sed quæ ex *Dimidiato* pars altera est. Cum igitur partem libri *Dimidiam* legisse uolumus dicere, aut partem *Dimidiam* fabulæ audisse: si *Dimidiam* fabulam, aut *Dimidium* librum dicemus, peccabimus. Totū enim ipsum, quod *dimidiatum* atq; diuisum est, *Dimidiū* dicis. Itaq; *Lucilius* eadem secutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus *dimidiatus*

*Vt porcus.

Et alio loco:

Quid ni? & scruta quæ ut uendat, scrutarius laudat.

Præfractam strigilem soleam improbus *dimidiatam*.

Iam in uigesimo manifestius *Dimidiā* horā dicere studio se fugit. Sed ꝑ *Dimidia* *Dimidiū* ponit in hisce uersibus:

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & hora

Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: Et hora *dimidia* tribus confectis: uigilate atq; attentè uerbum non probū mutauit, per quod satis apparet ne horā quidem *Dimidiā* rectè dici, sed uel *Dimidiatā* horā, uel *Dimidiā* partem horæ. Propter eā *Plautus* in *Bacch.* *Dimidiū* auri dicit,

¶ Particula, Vt, non est in antiquo codicē.

dicit, non *Dimidiatum* aurum. Item in *Aulularia*, *Dimidium* obsonij, non *Dimidiatum* obfontum in hoc uersu:

Ei ad eò obsonij hinc iussit *dimidium* dari.

In *Menechmis* autem *Dimidiatum* diem, nō *Dimidium*, in hoc uersu:

Dies quidā iam ad umbilicū *dimidiatus* mortuus est.

M. Cato in libro, quem de agricultura conscripsit. Semē cupressi serito crebrū, ita uti linum feri solet: eò crebrò terrā insternito *dimidiatū* digitum: iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. *Dimidiatū* autem inquit digitum, non *Dimidiū*. Nam digiti quidem *Dimidium*, digitū autem ipsum *Dimidiatū* dici oportet. Item M. Cato de *Carthaginēsis* ita scripsit: Homines de foderunt in terram *dimidiatos*, ignemq; circumposuerunt, ita in: erferunt. Neq; quispiam omnium qui probè locuti sunt, his uerbis secus, quam dixi, usus est.

Extare in literis, perq; hominum memorias traditum, quòd repente multis mortem attulit gaudiū ingens insperatum, interclusa anima, & uim magni nouiq; motus non sustinente.

CAP.

XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animā *Gaudio enca*
Crefert Aristoteles philosophus *Polycratā*, nobile *ti.*
scemina è *Naxo* insula. *Philippides* quoq; comædiarum *Polycrata.*
 poeta, haud ignobilis etate iam edita, cum in certamine *Philippides.*
 poetarū præter spem uicisset, & letissimè gauderet: inter illud gaudiū repētè mortuus est. De *Rhodio* etiā *Diagoras*,
gora celebrata historia est. Is *Diagoras* tres filios adole-
 scentes habuit, unum pugilem, alterū *pancratiasten*, ter-
 tium *luctatorē*: eosq; oēs uidit uincere, coronariq; eodē
 Olympiæ

Olympiæ die. Et cum ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis suauarentur: cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret: ibi in stadio inspectante populo, in oculis, atq; in manibus filiorum animam efflauit. Præterea in nostris Annalibus scriptum legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus pop. Ro. cæsus est, anum matrem, nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit: atq; is adolescens non diu post ex ea pu-gua in urbem redijt: anus repente filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa, exanimataq; est.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita: atq; inibi poetarum quoque ueterum super eadem re opinioniones: multaq; alia auditu atq; memoratu digna: uerbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περί τροφής: id quoq; esse à grauissimis uiris memoriæ mandatum.

C R P. XVI.

Tempus partus humani.

κρηστος

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quaesuerunt ὅσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κρηστος ἔσται: & multa opinio est, eaq; iam pro uero recepta: Postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarer, nunquam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominē gignēdi summū finē, decē mēses non inceptos, sed exactos, Idq; Plautum uerem poetam dicere uidemus in comœdia Cistellaria his uerbis:

Tnm illa, quam compresserat,

Decimo

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem ualde etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula Plotio posui:

γυνὴ κρεῖττον γενέσθην.

Sed noster Cæcilius cum faceret eodem nomine, et eiusdem argumēti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilij uersus hi sunt,

Insolet ne mulier decimo mense pareret?

Pol nono etiam septimo, atque octauo.

Eam rem Cæcilius non inconsideratè dixisse, neq; temere à Menandro, atque à multorum opinionibus descisisse, M. Varro uti credamus facit. Nam mense nonnunquam octauo editum esse partum in lib. xiiii. rerum diuinarum scriptum reliquit: quo in libro etiam x. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusq; sententiæ, tam de viii. quam de xi. mense, Aristotelem laudat autorem. Sed huius de mense viii. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptus est περί τροφής. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἔστι ἡ κρηστος ἔσται ἀπὸ τῶν γενέσθην. Id tam obscure, atq; præcisè, tumq; aduersè dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem cōmodissimè commentatus est, his uerbis enarrauit: ἔστι μὲν φανόμενα ὡς ἴδα μετὰ τῆν ἑκταωστυ. οὐκ ἔστι ἡ ὡς θνήσκοντα μετὰ τῶντα, κρηστυ οὐ φανώσθαι μὲν παρατῆσε ὄντα, δυνάμει ἡ οὐκ ἔστι. Antiquos autē Romanos Varro dicit non recepisse huiusce-

Laudare autorem, pro, citare,

scemodi quasi monstrosas raritates: sed nono mense aut decimo: neq; præter hos alios partionē mulieris secundū naturā fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tribus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mēse. Nam Parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Itē Nona & Decima à partus tempestiui tempore, Cefellius autē Vindex in lectionibus suis antiquis, Tria, inquit, nomina Parcarum sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum hunc Liuij antiquissimi poetæ ponit ex ἰδὺοςία. Quando dies adueniet, quem pro fata Morta est? Sed homo minime malus Cefellius, Mortā quasi nomen accepit, cū accipere quasi μοῖρα deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoque uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis moribus, nō ambigua pudicitia in x i. mense, post mariti mortem peperisse: factumq; esse negotiū propter rationem temporis, quasi marito mortuo, postea concepisset: quoniā Decēiri in decimo mēse gigni hominē, nō in undecimo scripssissent. Sed diuum Hadrianum causa cognita, decreuisse in x i. quoque mēse partum edi posse: idq; ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id statuere se dicit: requisitis ueterū philosophorum, & medicorum sententijs. Hodie quoq; in satyra forte M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures ue in decē mēsis gignuntur: ij si erunt ὄνοι λῦρας, exheredes sunt.

Sunt qui μοῖρα legūt. V: de Cæliū lib. 12. cap. 11, 13.

*acc, est prouerbium.

Quod si quis undecimo mēse, κατ' Ἀ' υἱσοτελυ, natus esto: Accio idē qd' Titio ius esto apud me. Per hoc uetus prouerbū Varro significat, sicuti uulgò dici solitū erat, de rebus iter se nihil distātibus, idē Accij qd' Titij: ita

ita pari eodēq; iure esse in x. mēsisbus natos, & in x i. Quod si ita, neq; ultra decimum mensem foetura mulierum protolli potest: queri oportet, cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Καίρε νύη φιλότιλ, ποδιπλομενς δ' ἐναιωτ
Τεξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ δὲ ἀποφώλοι ὕνα
ἀθανάτω.

Id cum ego ad complureis grammaticos attulissem, partim eorū disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romuli, annū fuisse nō x i. mensium, sed x. Alij conuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore foetus ex eo grandesceret. Alij alia quædā nugalia. Sed Phavorinus mihi ait, ποδιπλομενς ἐναιωτ, nō confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgarie significationis. Affecta enim (sicuti M. Cicero, & ueterum elegantissimi locuti sunt) ea proprie dicebatur, quæ non ad finem ipsum, sed proximè fini progressa deductæ ue erant. Hoc uerbum ad hanc sententiam in Cicero nis oratione fuit, quam dixit de prouincijs cōsularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum cōformatur, & tempus ipsius partitionis nono aut decimo mense definisset: neq; id tamen semper eadem esse fini dixisset, sed aliàs ocuus fieri, aliàs serius: hinc ad postremum uerbis usus est: γίνετ' δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ ὅλο κατὰ μέρος. καὶ εἰπωμεν ἢ καὶ πλείω πλείονω, καὶ ἐλάσσω ἐλασσώνω. Quibus uerbis significat quod aliquando ocuus fieret, non multò tamen fieri ocuus: neque quod serius, multò serius. Memini ego Romæ accuratè hoc, atq;

Affecta quæ sint.

libri 7. cap. 5.
Eius erium libe-
rotum;

atq; sollicitè quaesitum, negotio non rei tunc parua postu-
lante, an v i i mense infans ex utero uiuus editus, &
statim mortuus, ius trium liberorum suppleuisset: cum
abortio quibusdam, nō partus uideatur mensis octauī in-
tempestiuitas. Sed quoniam de Homericō annuo partu,
ac de x i mense diximus quae cognoueramus: uisum est
non praetereundum, quod in Plinij secundi lib. v i i natu-
ralis historiae legimus. Id autem quia extra fidem esse ui-
deri potest, uerba ipsius Plī. posuimus: Masurius autor
est, L. Papyrium Praetorem secundo haerede lege agen-
te, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater
partum se x i i i i mensibus tulisse diceret: quoniam nul-
lum certum tempus pariendi statutū ei uideretur. In eo-
dem libro Plinij secundi uerba haec scripta sunt: Oscita-
tio in enixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici,
& Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mer-
cati sunt, pretijs fidem non capientibus.

CAP.

XVII.

*alias, atqui

Memoriae mandatum est, Platonem philosophum
tenui admodum pecunia familiari fuisse: atq; eū
tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milibus
denariū mercatum. Id ei pretium donasse quidam scri-
pserunt, amicum eius Dionem Syracusanū. Aristotelem
quoq; traditum libros pauculos Speusippi philosophi,
post mortem eius, emisse talentis Atticis tribus: ea sum-
ma sit nummi nostri n s. duo & lxx. milia. τιμων ama-
rulentus librū maledicentissimū conscripsit, qui σιλλο-
inscribitur. In eo lib. Platonē philosophum, quem dix-
ramus

ramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contume-
liosè appellat, quod impenso pretio librum Pythagoricae
disciplinae emisset: exq; eo Timaeum nobilem illum dialo-
gum continuasset. Versus super ea re τιμων hi sunt: * concinnas

Και σὺ πλάτωνος ἐν γὰρ σε μαθητῶν ὁ πῶθ' ἔχει set
Πολὺν δ' ἀργυρίου ὀλίγην ἡμέραν βίβλου
ὄβρι ἀπ' ἀρχαίων γράφει ἐδιδάχθης.

Quid sint Pedarij senatores, & quam ob causam
ita appellati: quamq; habeant originem uerba haec
ex edicto tralatitio Cōsulum, Senatores, quibusq;
in senatu sententiam dicere licet.

CAP.

XVIII.

Non pauci sunt, qui opinantur Pedarios Senatores
appellatos, qui sententiā in Senatu non uerbis dice-
rent, sed in alienam sententiā pedibus irent. Quid igitur
cum SEN A. Consult. per discessionem fiebat? non ne uni-
uersi Senatores sententiam pedibus ferebant? Atqui haec
etiam uocabuli istius ratio dicitur, quā C. Baſus in com-
mentarijs suis scriptā reliquit. Senatores enim dicit in ue-
terum atate, qui Curulem magistratū gessissent, curru so-
litos honoris gratia in curiā uehi: in quo curru sella es-
set, supra quā considerent: quae ob eā causam curulis ap-
pellaretur. Sed eos Senatores, qui magistratū Curule nō-
dum ceperant, pedibus itauisse in curiam. Propterea Se-
natores nondum maioribus honoribus functos, pedarios
nominatos. Marcus autem Varro satyra Menippea, quae
ἐπιτοκῶν inscripta est, equites quosdam dicit pedarios
appellatos: uideturq; eos significare, qui nondū a censs.
in Senatu lecti, Senatores quidem nō erant: sed quia ho-
noribus

De pedarijs se-
natoribus.

h

noribus

noribus populi usi quidem erant, in Senatum ueniebant, & sententiae ius habebat. Nam & curulibus magistratibus functi qui nondum à Censoribus in Senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerant, in eas* descendebat. Hoc significabat edictum, * discedebat quo nunc quoq; c o s s. cum Senatoribus in curiam uocant, seruanda consuetudinis causa, trāslatio utuntur. Verba edicti haec sunt: Senatores, quibusq; in Senatu sententiam dicere licet. Versum quoq; Laberij, in quo id uocabulum positum est, notari iussimus: quem legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Hoc uocabulum à plerisq; barbarè dici animaduertimus: nam pro Pedarijs Pedaneos appellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit Parcum hominem appellatum: & quam eius uocabuli causam putarit: & contra quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit.

C A P. XIX.

A Pud coenam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, coeptusq; erat apponi cibus, seruus assistens mēse eius legere inceptabat, aut Græcarum quid literarum, aut nostratium, Velut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi uiri liber de origine uerborū, & uocabulorum. In quo ita scriptum fuit. Parcus composito uocabulo dictus est, quasi par arca: quando sicut in arca omnia reconduntur, eiusq; custodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruocq; contentus, omnia custodia

C. Bassus.

Parcus.

data & recōdita habet, sicuti arca: quam ob causam parcus, quasi par arca nominatus est. Tum Phauorinus ubi haec audiuit: Superstitiose, inquit, & nimis molestè atque odiose cōfabricatus cōmolitusq; magis est originem uocabuli C. iste Bassus, quam enarrauit, Nam si licet res dicere commētias, cur nō probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam causam dictum, quod pecuniam consumi atque impendi arceat & prohibeat: quasi pecuniarcus? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim neque ab arca, neque ab arcendo: sed ab eo quod est Parum, & paruum denominatus est.

Pecuniarcus.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII. LIBER IIII.

Sermo quidam Phauorini philosophi cum grāmatico iactantior factus, in Socraticum modum: atq; ibi inter sermonem dictum, quibus uerbis penus à Qu. Scæ uola definita sit: quodq; eadem definitio culpata reprehensaq; sit.

C A P. I.

N VESTIBVLO adium Palatinarum omnis fere ordinū multitudo, opperietes salutationē Caesaris, cōstiterant. Atq; ibi in circulo doctorū hominum Phauorino philosopho presente, ostētabat quispiā grāmaticæ rei doctior, scholica quaedā

nugalia, de generibus, & casibus uocabulorum differēs cum arduis supercilijs, uocisq; & uultus grauitate cōposita: tanquā interpres & arbiter Sibyllae oraculorū. Tū aspiciens ad Phauorinum (quanquā ei etiam nondū satis notus esset) Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uariē declinatum est. Nam & hoc penus, & haec penus: & huius peni & peniris, & penitiris, & penoris ueteres dicitur. Mundum quoque muliebrem Lucilius in satyrarū xv. non uirili genere, ut ceteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Mādā omne,
*quis

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.
Quod mūdum atq; penum: nam* qui diiudicat isthuc? Atq; omnium horum & testimonijs, & exemplis constrepebat. Cumq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placidē Phauorinus: & iam bene, inquit, magister quicquid est nomen tibi, abundē multa docuisti, quae quidem ignorabamus, & scire haud sanē postulabamus. Quid enim refert mea, eiusq; qui cum loquor, quo genere Penum dicam, aut in quas extremas literas declinem: si nemo id non nimis barbarē fecerit? Sed hoc planē indigeo addiscere, quid sit Penus, & quo sensu id uocabulum dicatur: ne rem quotidiani usus, tāquā qui in uenabilibus Latine loqui tentant, alia quā oportet, uoce appellem. Queris, inquit, rem minimē obscuram. Quis adē ignorat Penum esse uinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiusmodi cetera? Etiam ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim propemodū haec quoq; eiusmodi. Cumq; ille reticēs haberet: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quae dixi, penus appellentur: sed potes ne

potes ne mihi non speciem aliquā de penu dicere, sed definiere genere proposito, & differentijs appositis, quid sit penus? Quot sint penus genera: & quas differentias dicas, nō hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, plane dicā. Postulas, quod difficilius est, dici planius. Nā hoc quidem peruulgatum est, definitionem omnem ex genere & differentia consistere. Sed si idem me tibi * praemandere (quod aiunt) postulas: faciam sanē id quoq; honoris* tui habendi gratia: atq; deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circumscribas uerbis, quid homo sit, non opinor respondeas * tibi.

*Locus restitutus ab Erasmo in adagio praemansum in os inferere.

hominem esse te, atq; me. Hoc enim, quis homo sit, ostendere est: non quid homo sit dicere. Sed si (inquam) peterem, ut ipsum illud quod homo est, definiret: tum profectō mihi diceret, hominem esse mortale animal, rationis & scientiae capiens: uel quo alio modo diceret, ut eum à ceteris animalibus omnibus separares. Proinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas: nō, ut aliquid ex peni nomines. Tum ille ostentator uoce iam molli, atq; demissa, Philosophias (inquit) ego non didici, nec discere appetiui. Et si ignoro an hordeum ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur: non ea re literas quoq; alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, non ex nostra magis est philosophia, quā grammatica tua. Meministi enim, credo, quæri solitum, quid Vergilius dixerit, Penum instruere, uel longam, uel longo ordine. Vtrūq; enim profecto scis legi solitum. Sed ut faciam aequiore animo ut sis: ne illi quidem ueteris iuris magistri, qui sapientes appellati sunt, definiisse satis rectē existimantur, quid sit Penus. Nam Q. Scauolam ad de-

Aeneidos lib. primo.

monstrandum Penum his uerbis usum audio: Penuus est, inquit, quod esculentum, aut poculentum est. Quod enim ipsius patris familiars, aut liberorum patris familiars, eiusq; familie quæ circum eos aut liberos eius est, et opus non facit, causa paratum est (ut Mutius ait) Penuus uideri debet. Nam quæ ad edendum, bibendumq; in dies singulos prandij, aut coenæ causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis longæ usionis gratia contrahuntur, et reconduntur: ex eo quod non in promptu sint, sed intus, et penitus habeantur, Penuus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophia me dedissem, non in superis amen habui dicere: quoniam ciuibus Romanis Latine loquentibus, rem non suo uocabulo demonstrare, non minus turpe esset, quam hominem non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones in genus commune, a rebus paruis et frigidis abducebat ad ea quæ esset magis utile audire ac discere: non allata extrinsecus, non per ostentationem, sed in didè nata, acceptaq;. Præterea de Penu adscribendum hoc etiam putauit, Ser. Sulpitium in reprehensis Scæuolæ capitibus scripsisse: Seio Helio placuisse, non quæ esui tantum, et potui forent: sed tus quoq; et cereos in penu esse: quodq; esset eius ferme rei causa comparatum. Massurius autem Sabinus in iuris ciuilibus secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, Penori attributum dicit. Ligna quoq; et uirgas, et carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in Penu. Ex ijs autem quæ promer calia, et usuaria in locis istis essent: ea sola esse Penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differant Morbus & Vitium: & quam uim habeant

habeant uocabula ista in edicto Aedilium: & an eunuchus, & steriles mulieres redhiberi possint: diuersaq; super ea re sententiæ.

C A P. II.

IN edicto Aedilium curulium, qua parte de Mancipijs uerba duntaxat scripta sunt, scriptum sic fuit: Titulus seruorum singularum ut scriptus sit curato: ita ut intelligi recte possit, quid morbi, uitijq; cuiq; sit: quis fugitiuus, erro ne sit: nota uerba solutus non sit. Præterea quæ fuerunt iureconsulti uerba, quid Mancipium morbosum, quid uerba uitiosum recte diceretur: quantumq; Morbus à Vitio differret. Cæcilius Sabinus in libro, quæ de edicto Aedilium curulium compositum, Labeonem refert, quid esset Morbus hisce uerbis definit: Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturam, qui usum eius facit deteriores. Sed Morbum aliam in toto corpore accidere dicit, aliam in parte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phibitus, aut febris: partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, et

Morbus.

*atypus, uitiosus magis quam morbosus sunt: et equus morbosus, aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed cui morbus est, is etiam uitiosus est: neque id tam contra fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quamobrem cum de homine morbo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De eunuchis quidem quæ situm est, an contra edictum Aedilium uideretur uenundatus, si ignorasset emptor eum eunuchum esse, Labeonem respondisse aiunt redhiberi posse, quasi morbosum. Sues autem feminas si steriles essent, et uenum essent: ex edicto Aedilium posse agi, Labeonem scripsisse. De sterili autem muliere, si natua sterilitate sit, Trebatium, contra La-

*Bap. Egnatius aphthiphæ legit.

beonē respondisse dicunt. Nam cū redhiberi eam Labeo, quasi minus sanā putasset, nō oportere aiunt Trebatium ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset; ac si ualētudo eius offendisset, exq; ea uitiū factū esset, ut concipere foetus nō posset, tum sanā nō uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope quoq; qui lusciosus Latine appellatur, & πῶδον δισεν sum est. Alij enim redhiberi omnino debere; alij contra, nisi id uitiū morbo contractū esset. Eum uerò, cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respōdit: Labeo in causa esse redhibendi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliq; quo carent: neq; eo magis pleriq; homines morbofi sunt. Et absurdū admodū est dicere, nō sanos nasci homines: quoniā cum infantibus non simul dentes gignuntur. Nō praterēundū est id quoq; in libris ueterū iuris peritorū scriptū esse, Morbū & Vitium distare: quod Vitium perpetuum, Morbus cū accessu discessuq; sit. Sed hoc si ita est, neq; cecus, neq; eunuchus morbosus est: cōtra Labeonis, quam supra dixi, sententiam. Verba Masuriij Sabini apposui, ex libro iuris ciuilibus 1. 1. Furiosus, mutus ue, cui ue quod membrum lacerū lesumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit: morbofi sunt. Qui non longē uidet, tam sanus est, quā qui tardius currit.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma, ante Carbilianum diuortium: atq; inibi quid sit proprie Pellex, quæque eius uocabuli ratio fit.

CAP.

III.

Diuortiū primum Romæ factum.

Memoria traditum est quingentis fere annis post Romā conditam, nullas rei uxoriæ neq; actiones,

neq;

neque cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profectò nihil desiderabantur, nullis etiā tunc à matrimonijs diuertentibus. Seruius quoq; Sulpitius in libro, quē composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxorie necessarias esse uisus scripsit, cum Sp. Carbilius, cui Rurga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit: quia liberi ex ea, corporis uitio, non gignerentur: anno Urbis conditæ DCCCXIII. M. Attilio, P. Valerio Cōsulibus. Atq; is Carbilius traditur uxore, quam dimisit, egregiè dilexisse, charissimamq; morū eius gratia habuisse: & iurisiurandi religionē animo, atq; amoris præuertisse: quod iurare à Cēsoribus coactus erat uxore se liberorum querendorū gratia habiturū. Pellicē autē appellatā, probrosamq; habitā eam, quæ iuncta cōsuetaq; esset cum eo, in cuius manu mācipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostēditur: quā Numæ regis fuisse accepimus: Pellex eadem Iunonis nō tangito: si tangit, Iunoni criminibus dimissis agnū foeminam cedito. Pellex autē Pellex, quasi πῶδον, id est quasi πῶδον, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum est.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure, atque more ueterum sponsaliorum.

CAP.

IIII.

Sponsalia in ea parte Italia, quæ Latium appellatur, hoc more atq; iure solita fieri, scripsit Ser. Sulpitius, in libro quem scripsit de dotibus: Sponsalia quo modo fiebāt. Qui uxore (inquit) daturus erat, ab eo unde ducēda erat, stipulabatur eam in matrimoniu ductū iri: qui daturus erat, itidē spondebat, is cōtractus stipulationū, sponsionumq; dicebatur Sponsalia.

h s

salia.

Sponsus.
Sponsa.

*sponso

salia. Tunc quæ promissa erat, Sponsa appellabatur: qui spopöderat ducturū, Spōsus, Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur: qui stipulabatur ex *sponso agebat, iudices cognoscebant. Iudex quam ob rem data accepta uē nō esset uxor quærebat: si nihil iuste cause uidebatur, litem pecunia æstimabat: quanti; inter fuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui spopöderat, aut qui stipulatus erat, cōdemnabat. Hoc ius sponsa liorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio, lege Iulia, data est. Hæc eadem Neratius scribit in libro, quem de nuptijs composuit.

Historia narrata de perfidia Aruspicum Hetruscorum: quodq; ob eam rem uersus hic a pueris Romæ urbe tota cantatus est: Malum consilium,

Hor; Cocles: consultori pessimum est.

C A P. V.

STatua Rome in comitio posita Horatij Coclitis, fortissimi uiri, de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis Aruspicum Hetruscorū fraus: luēdit. Aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rē cōtrarijs religionibus procurare. Atq; illam statuam suaserunt in infriorē locum perperam trāssponi, quem sol oppositu circum undiq; aliarū ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent: delati ad populū, proditiq; sunt: & cū de perfidia confesi essent, necati sunt: cōstititq; eā statuam (perinde ut ueræ rationes post cōperta monebant) in locum editū subducēdā: atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam: eaq; res bene & prosperè reipublicæ cefit. Tūc igitur quod in Hetruscos Aruspices male cōsulentes animaduersum, uindicatumq; fuerat: uersus hic

hic scitè factus, cantatusq; esse pueris urbe tota fertur: Malum consilium, consultori pessimum est. Ea historia de Aruspibus, ac de uersu isto senario, scripta est in Annalibus maximis, lib. x. i. & in Verrij Flacci lib. i. rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uersus de Græco illo Hesiodi uersu expressus:

Ἦ ἢ κακὸν βολὴ τῶν βυλευσάντων κακίστην.

Verba ueteris Senatusconsulti ista, quo decretum est hostijs maioribus expiandum, quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent: atq; ibi enarratum, quid sint Hostiæ succidaneæ, quod item Tempora præcidaneæ: & quod Capito Arteius Ferias quasdam præcidaneas appellauit.

C R P. VI.

VT terram mouisse nuntiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, Nūtiatū esse Senatui in Sacrario, in regia, hastas Martias mouisse. Eius rei causa Senatusconsultū factū est, M. Antonio, A. Posthumio consulibus: eiusq; exemplū hoc est: Quod C. Iulius, L. Filius, Pōrif. nuntiauit, in sacrario, in regia, hastas Martias mouisse: D. E. R. I. C. ut M. Antonius Cōsul hostijs maioribus toui, & Marti procuraret: quod & ceteris dijs (quibus uideretur) placādis, uti procurasset, satis habendū censuerūt: si quid succidaneis opus esset, Robigus accederet. Quod succidaneas hostias Senatus appellauit, quæri solet, quid uerbū id significet. In Plauti quoq; comœdia, quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succi

D. E. R. I. C.
hoc est, de ea
re ita cōfuerūt,

Succidaneæ
hostiæ.

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, æ, litera per morè cõpositi uocabuli in i, literam commutata. Nam quasi succidaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litæra nō erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cadebantur: quæ quasi prioribus iam casis, luendi piaculi gratia, subdebatur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronũtiata. Audio enim quosdã eã literam in hac uoce barbarè corripere. Eadem autem ratione uerbi, Præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie caduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quã, piaculi gratia, ante fruges nouas fieri ceptas, immolari Cereri mos fuit: si qui familiam festam aut nō purgauerat, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procurauerant. Sed porcã, & hostias quasdam Præcidaneas (sicut dixi) appellari, uulgo notũ est. Feriã præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure cõposuit, scripsi: ibi Cornucario Pont. Max. feriã præcidaneã, in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit non habendum religioni, quin eo die feriã præcidaneã essent.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcelum scripta, super accentu nominum quorundam Punicorum.

CAP. VII.

Val. Probus.

Valerius Probus Grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. Is Annibalem, & Asdrubalem, & Hamilcãrẽ ita pronuntiabat, uti penultimam circumflecteret: ut testis est epistola eius scripta ad Marcelum: in qua Plautũ, & Enniũ, multosq; alios ueteres eo modo

modo pronuntiasse affirmat. solius tamen Ennij uersum unũ ponit, ex libro, qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subiecimus: in quo nisi tertia syllaba de Annibalis nomine circumflexè ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Annibalis copias considerant.

Quid C. Fabritius, de Cornelio Rufino, homine auaro, dixerit: quem cum odisset, inimicusq; esset, designandum tamen eum Consulem curauit.

CAP. VIII.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magnisq; rebus gestis fuit. Publius Cornelius Rufinus manu quidẽ strenuus, & bellator bonus, militariq; disciplina peritus admodũ fuit: sed furax homo, & auaritia acri erat. Hũc Fabritius non probabat, neque amico utebatur: osusq; eum morum causa fuit. Sed cum tẽporibus Reip. difficilimis Consules creãdi forent: & is Rufinus peteret Cõsulatũ: competitoresq; eius essent imbelles quidẽ, & faciles: summa ope adnissus est Fabritius, uti Rufino Cõsulatus deferretur. Eam rem plerisq; admirantibus, quòd hominẽ auarum, cui esset inimicissimus, creari Cõsulem peteret, quẽ hostiliter oderat, Fabritius inquit, Nihil est quod miremini, si malui cõpilari, quàm uenire. Hũc Rufinũ postea bis Consulatu & dictatura functũ, Censor Fabritius Senatu mouit: ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret. Id autem quod supra scripsi, Fabritium de Cor. Rufino, ita in pleraq; historia scriptum est, dixisse. M. Cicero non alijs à Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quòd eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse

esse refert, in libro 1. de oratore. Verba Ciceronis hæc sunt: Arguta etiam significatio est, cū parua re, & saepe uerbo, res obscura, & latēs illustratur. Vt cum C. Fabritio. P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus, & furax, sed egregiē fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus Consulem fecisset, bello præsertim magno & graui, Nihil est quo mihi gratias agas, quit, si malui compilari, quā uenire.

Quid significet propriē Religiosus: & in quæ diuerticula significatio istius uocabuli flexa sit: & uerba Nigidij Figuli, ex commentarijs eius super ea resumpta.

CAP. IX.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctissimus, in undecimo commentario rum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum,

Nigidius Figulus.
Macrob. lib. 1.
cap. 10. & lib.
3, cap. 3.

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmē sit, non scribit. Atq; eodem loco Nigidius: Hoc (inquit) inclinamentū semper huiuscemodi uerborū, ut Vinosus, Mulierosus, Religiosus. Nimosus, signat copiā quādā immodicā rei, super qua dicitur.

Ofus finita,
Religiosus.

Quocirca Religiosus is appellabatur, qui nimia, & superstitiosa religione sese alligauerat: eaq; res res uitio astignabatur. Sed præter ista, quæ Nigidius dicit, alio quodā diuerticulo significationis, Religiosus pro casto, atq; obseruati, cohibentiq; sese certis legibus finibusq; dici ceptus. Simili autē modo, illa quoque uocabula, ab eadē perfecta origine, diuersum significare uidetur: Religiosi dies, & Religiosa delubra. Religiosi enī dies dicuntur, tri

sti omine

sti omine infames, impeditiq; in quibus & res diuinas facere, & rem quampiā nouam exordiri, temperadum est: quos multitudo imperitorum prauē, & perperā Nefastos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) nostri funestiores diem esse uoluerunt Aliensis pugne, quā urbis captæ: quod hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam nunc dicitur, alter in uulgus ignotus. Idem tamē M. Tullius in oratione de accusatore cōstituēdo, Religiosa delubra dicit: non ominosa, nec tristia, sed maiestatis, uenerationisq; plena. Massurius autem Sabinus in commentarijs, quos de idigenis cōposuit: Religiosum (inquit) est, quod propter sanctitatem aliquam remotum, ac sepositū a nobis est. Verbum à relinquendo dictum, tanquam Ceremonia à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem, templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem nō cadit, ut illorum, quorū laus immodesta est, quæ non uulgò ac temere, sed cum castitate ceremoniasq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda sunt, magis quā inuulganda. Sed Dies religiosi dicti, quos ex contraria causa, propter omnis diritatē, relinquimus, licet Terentius in Heaut.

Religiosi dies.

Tum quod dem ei, rectè est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si (ut ait Nigidius) oīa istiusmodi inclinamenta nimīū, ac præter modū significāt, & iccirco in culpas cadūt, ut Vinosus, Mulierosus, Verbosus, Morosus, Famosus: cur Ingeniosus, et Formosus, et Officiosus, et Speciosus, quæ pariter ab ingenio, & forma, et officio iclimata sunt:

sunt: cur etiam Disciplinosus, Consiliosus, Victoriosus, quæ M. Cato ita affiguravit: cur item Facundiosa, quod Sempronius Asellio xii. rerum gestarum ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta non, si minus faciudiosa esse: cur, inquam, ista omnia nunquam in culpâ, sed in laudem dicuntur? Quinquam hæc quoque incrementum sui nimium demonstrant: an propterea, quia illis quidam, quæ supra posui, adhibendus est modus quidem necessarius? Nam et gratia, si nimia atque immodica: et mores, si multi atque uarij: et uerba, si perpetua, atque infinita, et obtundentia: et fama, si magna, et inquieta, et inuidiosa sit: neque laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, et officium, et forma, et disciplina, et consilium, et uictoria, et facundia, sicut ipsæ uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur: sed quanto maiora auctiora que sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in Senatu: iurgiorumque in Senatu C. Cæsar's Consul's, & Marci Catonis diem dicendo exitus mentis.

CAP.

X.

Rogandi Senatus ordo.

An te leges, quæ nunc de Senatu habent obseruatur, ordo rogandi sententias uarij fuit. Alias primus rogabatur, qui à CENS. princeps in Senatu lectus fuerat: alias qui designati C O S S. erant: quidam è C O S S. studio aut necessitudine aliqua adducti, quæ ijs uisum erat, honoris gratia, extra ordinem sententiam primam rogabant. Obseruatum tamē est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio, quam ex consulari loco, sententiam primam rogaret. C. Cæsar in Consulatu, quæ cum M. Bibulo ges-

sit

sit, quatuor solos extra ordinem rogasse sententiam dicitur. Ex hijs quatuor principem rogabat M. Crassum: sed postquam filiam Cn. Pompeio desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum Senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, refert: itaque se ex patrone suo audisse scribit. Id ipsum Capito Atticus in libro, quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem lib. Capitonis, id quoque scriptum est. Caius inquit, Cæsar Consul M. Catonem sententiam rogauit: Cato, rem quæ consulebatur, quoniam non è Republica uidebatur, perfici uolebat. Eius rei gratia ducenda longa oratione utebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori, ut sententiam rogatus, diceret antequam quicquid uellet alius rei, et quoad uellet. Cæsar C O S S. uia torum uocauit: eumque cum finem non faceret, prehendi loquentem, et in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, et prosequeretur Catonem in carcerem. Hæc, inquit, inuidia facta, Cæsar destitit, et mitti Catonem iussit.

Quæ, qualiaque sint, quæ Aristoxenus, quasi magis comperta de Pythagora memoria commendauit: & quæ item Plutarchus in eundem modum, de eodem Pythagora, scripserit.

CAP. XI.

Opinio uetus falsa occupauit, et conualuit: Pythagoram philosophum non esitauisse ex animalibus: ite abstinuisse fabulo, quæ κτάμευ Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta scripsit:

Καὶ κτάμευ ἀπὸ χεῖρας ἔχου κινώωντο ἔδεαδ'.

Κ' ἀγὼ πύθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione i. hæc

i uerba

Pythagoras
abus.Gellius fabna
lum, pro faba
uerti.

Fabæ inflant.

uerba posuit. Inbet igitur Plato sic ad somnum profici-
sci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis
perturbationemq; afferat. Ex quo etiã Pythagoreis in-
terdictum putatur, ne faba uesceretur: quæ res habet in-
flationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis que-
rentibus constat esse contrarius. Hæc equidẽ M. Cicero.
Sed Aristoxenus musicus, uir literarũ ueterũ diligētissi-
mus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quẽ de Py-
thagora reliquit, nullo sæpius legumẽto Pythagorã di-
cit usum quã fabis quoniã is cibus subduceret sensum
alium, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi:
πυθαγόρας ἢ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τῶν κρέμων ἐδο-
κίμασε λίαν, κινητικῶς γὰρ ἔσται, καὶ διαφορητικῶν. διὸ
καὶ μάλιστα κέρη τῶν αὐτῶν.

Porculis quoq; minusculis, & hœdis tenerioribus uia
ctitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur co-
gnouisse ex Xenophilo Pythagorico, familiari suo: &
ex quibusdã alijs natu maioribus, qui ab etate Pythago-
ræ haud multum aberat. Ac de animalibus Alexis etiam
poëta in comœdia, quæ Pythagoræ uita inscribitur, do-
cet. Videtur autem, de κρέμων ἢ esitato causam erroris
fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pytha-
goræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Legumentum

ἄλλοι πάνδεσσοι κρέμων ἀπὸ χεῖρας ἐλάδῃ.

Opinati enim sunt pleriq; κρέμων legumentũ uulgò
dici. Sed, qui diligētius scitiusq; carmina Empedoclis arbi-
trati sunt, κρέμων hoc loco testiculos significare dicũt:
eosq; more Pythagoræ opertẽ atq; symbolicẽ κρέμων ap-
pellatos: qd̃ sunt εἰς τὸ κρέμει δένει, καὶ ἀπὸ τῶν κρέμων.

Iccirco

Iccirco Empedoclem uersu isto nõ à fabulo edẽdo, sed
à rei uenereã proluuio, uoluisse homines deducere. Plu-
tarchus quoq; homo i disciplinis graui autoritate in pri-
mo librorũ, quos de Homero cõposuit, Aristotelẽ philo-
sophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse:
quòd non abstinerũt edundis animalibus, nisi pauca car-
ne quadã. Verba ipsa Plutarchi (quoniam res inopinata
est) subscripsi: Ἀριστοτέλης δὲ μίτρος, καὶ κέρηδες,
καὶ ἀναλίφης, καὶ βουτύου ἄλλου ἀπέχεσθαι φησι
τοῦ πύθαγορος, καὶ οὐδὲν δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀναλίφης
autem est animal marinum, quod urtica appellatur. Sed
& piscibus nonnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus
in sympotiacis dicit: Pythagoram uerò ipsum, sicut cele-
bre est, Euphorbum primò se fuisse dicitasse: ita hæc
remotiora sunt ijs, quãm Clearchus, & Dicaearchus
memoriã tradiderunt: fuisse eum postea Pyradrum, dein
de Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretrix Alcem
cui nomen fuerit Alce.

Notã, & animaduersiones Censoriã in ueteri-
bus monumentis repertã, memoria dignã.

CAP. XII.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq;
indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat:
siue quis arborem suam, uineamq; habuerat derelictam:
non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium. Cen-
sore q; ararium faciebant. Item si quis Eques Romanus
equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus
erat: impolitie notabatur. Id uerbum significat, quasi
tu dicas incuria. Cuius rei utriusq; autoritates sunt: &

i 2 Mar.

Mar. Cato id sepe numero attestatus est.

Quod in centiones quædam tibi arum certo modo factæ, ischiadicis mederi possint.

C A P. X I I I.

Ischiadici tibi
cinè mederi.

Creditum hoc à plerisque est, & memoriæ mandatū, ischiadici, cum maximè doleat, tum si modulis lenibus tibi cinè incinat minui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibi cinem scitè modulateq; adhibitū mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur *πρόξιμου ἢ λογικῶν* *Fortassis *κενῶν. In quo docet plurimis hominū morbis, medicinā fuisse incētionem tibi arū: tāta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq; & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.

Narratur historia de Hostilio Mancino Aedili, & Manulia meretrice: uerbaq; decreti Tribunalium, ad quos à Manulia prouocatum est.

C A P. X I I I I.

Hostilij postu-
lario.
Manulia mer-
trix.

Cum librum v. III. Attei Capitonis collectaneorū legeremus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis: decretū Tribunalium uisum est grauitatis antiquæ plenū: propterea id meminimus: idq; ob eam causam, & in hac sententiā scriptum est. A. Hostilius Mancinus Aedilis curulis fuit. Is Manulie meretrici diem ad populum dixit: quod de ambulo eius noctu lapide ictus esset: uulnusq; ex eo lapide ostendebat, Manulia ad Trib. pleb. prouocauit: apud eos dixit comessatorem Mancinū ad aedes suas *uisum non uenisse: eum sibi recipere *non fuisse in aede sua: sed cum ui irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerūt,

Aedilem

Aedilem ex eo loco iure deiectum, quò cum uenire cum coronario non decuisset: propterea ne cum populo Aedilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quam inimici eius, cum insectatione, malignè reprehenderunt.

C A P. X V.

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, & nouadi studium cum multa prorsus inuidia fuit: multiq; nō mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere pleraq; & obrectare: in quibus plura inscite aut malignè uellicant. Nonnulla tamē uideri possunt, nō indigna reprehensione: quale illud in Catilinæ historia reperiuntur: quod habeat eam speciem, quasi parum attentè dictum, Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem, et autorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res gestas scribere: Primum, quòd facta dictis ex æquanda sunt: deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit: supra, ea ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dicturum causas, quãobrem uideatur esse arduū res gestas scribere, atq; ibi nō primū causas, sed querelas dicit. Nō enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduū sit: quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretatur quæ scripta sunt, aut uera esse nō credat. Obnoxia quippe, & obiecta falsis excitationibus eam rem dicendā, magis aiunt quam arduā: quia quòd arduū est, sui operis difficultate est arduū, nō opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehendunt.

i ε fores

fores dicunt. Sed Arduum Sallustius, nō pro difficili tantum, sed pro eo quoque ponit, quod Græci δυσχερες, aut χαλεπὸν appellant: quod est cum difficile, tum molestū quoque, et incommodum, et intractabile. Quorum uerborum significatio à sententia Sallustij superscripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam à Varrone, & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata. CAP. XVI.

Senatus,
Domus,
Fluctus.

M Arcum Varronem, et P. Nigidium, uiros Romani generis doctissimos, comperimus, non aliter locutos esse, et scripsisse, quam Senatus, et Domus, et Fluctus: qui est patrius casus ab eo, quod est. Senatus, Domus, et Fluctus: huic Senatui, Domui, Fluctui: ceteraque his consimilia pariter dixisse. Terentij quoque comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est:

Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidem è ueteribus grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt: quod omnis datiuus singularis litera finitus i, si non similis est genitiui singularis, s, litera addita genitiuū singularem facit: ut Patri patris, Duci ducis, Cædi cædis. Cum igitur, inquit, in casu dandi huic Senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis Senatuis est, et non Senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo Senatui magis dicendum, quam Senatu: sicut Lucil. in eodem casu, Victu, et Anu dicit, nō Victui, et Anui, in hisce uersibus:

Quod sumptum atque epulas uictu præponis honesto.

Et alio in loco:

Anu no

Anu noceo inquit.

Verg. quoque in casu dandi Aspectu dicit, non Aspectui: Teque aspectu nec subtrahere nostro. Et in Georg. Quod nec concubitu indulgent.

C. etiã Caesar, grauis autor linguæ Latine in Anticato-ne, Vnius, inquit, arrogatiæ superbiæque dominatiuque. Itē in Dolabella: * Actionis illibusti: quoru in ædibus faniisque posita, et honori erant, et ornata. In libris quoque analogicis omnia illiusmodi, sine i, litera, dicenda censet.

De natura quarundam particularum, quæ præpositæ uerbis intendi, atque produci barbarè, atque incitè uidentur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum.

CAP. XVII.

L Vcilij ex undecimo uersus sunt:

Scipiade magno improbus obiebat a sellus:

Lustrum, illo Censore, malum, infelixque fuisse.

Obiebat o, litera producta multos legere audio: idque eò facere dicunt, ut ratio numeri salua sit.

Idem infra: — Et iam

Conicere in uersus dictum præconis uolebam

Græij. In hac quoque prima uerbi præpositione ob eandem causam producunt. Item xv.

Subiicit hinc humilem, et suffercatus posteriorem. * Fortassis Subiicit, u, litera longa legunt, quia primam syllabam breuiffractus. uem esse in uersu heroico non cōuenit. Item apud Plautū in Epidico, con, syllabam productam pronunciant: Age nūc iā et orna te Epidice, et palliū in collū cōijce.

Apud Vergiliū quoque Subiicit uerbum produci à plebisque audio: — Etiam Parnasia laurus

i 4

Parua

Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neq; Ob, neq; Sub præpositio producendi habet naturam; neq; item Con, nisi cum eam litera sequitur, quæ in uerbis Constituit, et Confecit, secundum eam prima sunt: uel cum eliditur ex ea n, litera, sicut Salustius: Foronibus, inquit, coopertus, in ijs autem, quæ supra posui, et metrum esse integrum potest: et præpositiones istæ possunt non barbære protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo ij, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supradictæ particula præpositæ sunt, non Icio est, sed Iacio, et præteritum non Icit, sed Iecit. Idq; ubi compositum est, ex a, litera, in i, mutatur: sicut fit in uerbis Insilio, et Incipio: atq; ita uim consonantis capit. Et iccirco ea syllaba productius latiusq; paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur: sed reddit eam positu longam, Proptereaq; et numerus in uersu, et ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

*Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce: sic esse inijce, ut supra dixi, et scribendum et legendum sciamus. Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quod uerbo, in præpositione metri causa protēdat. Querimus igitur in Obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur: cum id uocabulum factum sit à uerbo Obijcio: et nequaquam simile sit, quod à uerbo Moueo Motus, o, litera longa dicitur. Equidē memini Sulpitium Apollinatē, uirum præstanti literarū sciētia, Obijces, et Obijcibus, o, litera correpta dicere: in Vergilio quoque sic eum legere,*

Qua ui maria alta tumescant

Obijcibus

Obijcibus ruptis. Sed ita ut diximus, i, litera, quæ in uocabulo quoq; gemina esse debet, paulo uberius largiusq; pronunciabat. Cōgruens igitur est, ut Subijces etiā, quod perinde ut Obijces cōpositū est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, Subijces pro aëre alto ponit, qui cælo subiectus est, in his uersibus:

Ergo deum sublimes subijces, humidus

Vnde oritur imber, sonitu sauo, et strepitu.

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta, Idipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit, in oratione, quam de Cōsulatu suo habuit. Ita hoc, inquit, fert uetus ad priorem Pyreneum, quos proijcit in altum. Et Pacuius item in Anchise: Id promontorium, ^{*ligna} cucus *lingua in altum proijcit.

De Africano superiore sumpta quadam ex animalibus, memoratu dignissima. CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, et quā fuerit altus animo, atq; magnificus: et qua sui consciētia subnixus: pluribus rebus, quas dixerit, quasq; fecerit declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiducia, ac exuperantie ingentis. Cum M. Neuius Tri. plebis accusaret eum ad populū, diceretq; accepisse à rege Antiocho pecuniā, ut conditionibus gratiosus et mollibus pax cum eo Pop. Ro. nomine fieret: et quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro: tū Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uite suæ, atq; gloria postulabat, Memoria, inquit, Quirites repeto, diē esse hodiernū, quo Annibalem Poenū imperio nostro inimicissimum magno prælio uici in terra Africa: pacemq; et

i s uictoriam

uictoriam uobis peperit, inſperabilem. Non igitur ſinu aduerſum Deos ingrati: ſed cenſeo relinquamus nebuloſum hunc, eam uſq; nunc protinus Ioui Opt. Max. gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in Capitolium cepit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiã de Scipione ferendam conuenerat, relicto Tribuno, Scipionẽ in Capitolium comitata, atque inde ad ædes eius cum lætitiã & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiã oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inſicias, quin hæc quidẽ uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factũ eius præclarum: Petilius quidã Trib. Pleb. à Marco, ut alit, Catene inimico Scipionis, cõparatus in eũ atq; immiſſus, deſiderabat in Senatu inſtantiffimẽ, ut pecuniã Antiochenã, prædãq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo Imperatori in ea prouincia Legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſq; prædæ. Ille tum, ut palãm recitaretur, & ad ararium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. Eumq; librũ ſtatim corãm diſcidit ſuis manibus, & conerpiſit: egrẽ paſſus, quod cui ſalus Imperij ac rei publicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiã poſceretur.

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſert de modo derando uictu puerorum impubium.

CA P. XIX.

Crapula in genio officit.

Pveros impuberes compertum eſt ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimusq; hinc elici tarditatẽ, corporaq; eorum improcera fieri

fieri, minusq; adoleſcere. Idem pleriq; alij medicorũ philoſophorũq; & M. Varro in Logiſtorico ſcripſit, quæ inſcripta eſt Capys, aut de liberis educandis.

Notati à Cenſoribus, qui audientibus ijs dixerunt ioca quædam intempeſtiuiter: ac de eius quoque nota deliberatum, qui ſteterat fortẽ apud eos oſcitabundus.

CAP.

XX.

Inter Cenſorias ſeueritates tria hæc exempla in literis ſunt caſtigatiſſimã diſciplinã. Vnũ eſt huiusmodi: **CENS.** agebat de uxoribus ſolenne inſurandum. Verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui ſententiã uxorem habes? Qui iurabat, cauillator quidã, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum eſſe ſibi ioci dicendũ ratus, cum ita, uti mos erat, **CENS.** dixiſſet: Et tu ex animi tui ſententiã uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem: ſed non hercle ex animi tui ſententiã. Tum **CENS.** eum, quod intempeſtiuẽ laſciuiſſet, in ærarios retulit, cauſamq; hanc ioci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeueritas eiufdem ſectæ, diſciplinæq; eſt: Deliberatum eſt de nota eius qui ad **CENS.** ab amico aduocatus eſt, & in iure ſtãs, clarẽ nimis ac ſonorẽ oſcitauit: atque inibi propẽ ut pleſteretur, fuit: tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque apertæ ſecuritatis. Sed cũ ille deieciſſet inuitiſſimũ ſeſe, ac repugnantẽ oſcitatione uictũ, teneriq; eo uitio, quod Oſcedo appellatur: tum notæ iam deſtinatæ exẽptus eſt. **P.** Scipio Africanus Pauli filius utrãque hiftoriam poſuit in oratione, quam dixit in Cenſurã, cum ad maiorũ mores populũ hortaretur. Itẽ aliud refert Sabinus Maſſurius

Cenſoria notã.

Locus inter peſtius.

Oſcedo.

Equus strigolus. **S**urius in septimo memorabiliū seuerē factum. **C**ENS. inquit, P. Scipio Nasica, & M. Pompeius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & malē habitū: sed equitem eius uberrimum & habitissimū uiderūt. Et cur, inquit, ita est, ut tu sis, quā equus curator? Quoniam, inquit, ego me curo, equū Staius meus seruus. Visum est parum reuerēs esse responsū, relatusq; in **Staius.** **erarios**, ut mos est. Staius autem serui nomen fuit. Pleriq; apud ueteres serui eo nomine fuerūt. Cæcilius quoq; ille comædiarū poëta inclytus seruus fuit, & propterea nomē habuit Staius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Staius.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII. LIBER V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem à uociferantibus, & in laudando gestientibus.

C A P. I.

Musonius.

MUSONIVM Philosophum solitum dicere accepimus: Cum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliud ue quid disciplinarum discerit: tum qui audiunt, si de summo, & soluto pectore obuias, uulgatasq; laudes effutunt, si clamitant etiam, si gestiūt, si uocum eius festiuitatibus

tatibus, si modulis uerborum, si quibusdam quasi frequentis orationis mouentur, exagitantur: & gestiunt: tum scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinē canere, *Animus is, *Amicus inquit, audientis philosophū quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & errorum, atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profuseq; laudandi non habet. Quisquis ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & poeniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeò uultus dispersasq; sensus gerat, perinde ut eum, conscientiamq; eius affecerit, utrarunq; animi partium, aut syncerarum, aut egrarū, philosophi pertractatio. Præterea dicebat, magnam laudem non abesse ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima est, non parere uerba, sed silentium. Idcirco inquit poëtarum sapientissimus auditores illos Ulysi, labores suos illustrissimè narrantis, ubi loquendi finis factus, nō exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed consuluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad origines usque uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

C A P. II.

EQUUS Alexandri regis & capite, & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares scripsit talentis XIII. & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS. CCCXII. Super hoc equo dignū memoria uisum: quod ubi ornatus erat, armatusq; ad prælium, haud unquā in-

scendi

*se.

scendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, comectisq; undiq; in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus per fossus est: moribundus tamē, ac propē iam exanguis, ē medijs hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atque ubi eum extra tela extulerat, ilico cōcidit: & domini iam superstitis securus, quasi cū sensus humani solatio animam expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli uictoria, oppidum in iisdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon
oppidum,

Quæ causa, quodq; initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi.

C R P. I I I.

Protagoras.

Protagoram uirum in studijs doctrinarum egregiū, cuius nomen Plato libro suo illi in chyto inscripsit, adolescentē aiunt, uictus querēdi gratia, in mercede missum: uecturasq; onerū corpore suo factitauisse: quod genus Græci Βασίλωντας uocant, Latine Baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tū fortē Democritus ciuitatis eiusdē ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cū illo genere oneris tam impedito, ac tam incoibili, facile atq; expeditē incedētem. Et propē accedit, & iuncturā, posituramq; ligni scitē periteq; factam cōsiderat: petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit: atq; itidē Democritus acerrimū illū, & quasi orbem

Baiulus,
Abdera Democriti oppidū.

orbem caudicum breui uinculo cōpressum, ratione quadam quasi geometrica librari, contineriq; animaduertit interrogauit, quis id lignum ita composuisset. Et cū ille à se compositum dixisset: desiderauit uti solueret, ac de nouo in modum eundem collocaret. At postquam ille soluit, ac similiter composuit: tū Democritus animi aciem, solertiamq; hominis, nō docti, demiratus: Mi adolescens, inquit, cum ingeniū bene faciēdi habeas, sunt maiora melioraq; quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptū ministravit, & philosophias docuit: & esse eum fecit, quātus postea fuit. Is tamē Protagoras insyncerus quidē philosophus, sed acerrimus sophistarū fuit. Pecuniā quippe ingentem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quā uerborū industria, causa infirmior, fieret fortior. Quam rē Græcè ita dicebat, τοῦ ἠπλοῦ λόγου, κρείττω ποιείν.

De uerbo Duo & uicesimo, quod uulgo incognitum, à uiris doctis multifariam in libris scriptum est.

C A P. I I I I.

A pud Sigillaria fortē in libraria ego & Iulius Paulus poeta, uir memoria nostra doctissimus, cōsederamus: atq; ibi expositi erant Fabij annales, bonæ atque synceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse cōtendebat. Grammaticus autē quispiam è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unū in libro mendum dicebat. Sed contrā librarius in quoduis pi gnus uocabat, si in una uspiā litera delictum esset. Osten debat grammaticus ita scriptum in lib. I I I I. Quapropter tum primum ex plebe alter c o s. factus est, duo & uicesimo

Iulius Paulus.

Duo deicefimo.
mo.

uicesimo anno postquam Romam Galli cepērunt: Non, inquit, Duo & uicesimo, sed Duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est Duo & uicesimo? Alio quoque loco hic ita scripsit: Mortuus est anno Duo & uicesimo Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal.

Annibalis cauillatio in Antiochum. Macroblib. 2. cap. 2.

C A P. V.

IN libris ueterum memoriarum scriptum est Annibalem Carthaginensem apud regem Antiochum facitissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiusmodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingēteis, quas bellum Pop. Rom. facturus comparauerat: cōuertebatq; exercitum insignibus argenteis, & aureis florentem. In ducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus: equitatumq; frenis, ephippijs, monilibus, phalaris præfulgentem. Atque ibi rex contemplatione tanti, ac tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aspexit: & Putas ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam, imbelliamq; militum eius pretiosè armatorum: Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia: etiam si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neq; tam lepidè, neque tam acerbè dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de æquiparatione æstimanda quæsierat: Respondit Annibal de præda.

De coronis militaribus, quæ sit earum Triumphalis, quæ Obsidionalis, quæ Ciuica, quæ Muralis, quæ Castrensis, quæ Naualis, quæ Oualis, quæ Oleaginea.

C A P. VI.

Militares

Militares coronæ multifariæ sunt: Quarum que non tribulifimæ sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. Est ea quoque corona, quæ Oualis dicitur, Est itè postrema Oleaginea, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphum mittuntur. Id uulgo dicitur Aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro cœptæ. Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dāt ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est, obseruariq; solicum, ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit, bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romam obsidione hostium liberaffet. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, testè uitæ salutisq; perceptæ, dat. Ea fit è frōde querna: quoniam cibus, uictusq; antiquissimus quercus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cecilij:

Aduchuntur, inquit, cum ilignea corona, & chlamyde:

Dij uostram fidem.

Massurius autè Sabinus in x. 1. librorum memorabilium Ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuè seruauerat, eodem tempore & hostem occiderat, neq; locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tyberium tamen Cesarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset.

set, & hostes ibidē duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinuisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eū quoq; ciuica dignū uideri: quod apparet, è tam iniquo loco ciuē ab eo seruati, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quierit. Hac corona ciuica L. Gellius uir censorius in Senatu Ciceronem Consulem donari à republica censuit: quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicta q;. Muralis est corona, qua donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum Imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus transfiliuit. Ea quasi nauis rostris insignita est. Et muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Ouialis uerò corona myrtea est. Ea utebantur Imperatores, qui ouantes introibant Urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt: aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq; aut deditioe repente facta, in puluere (ut dici solet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt: quod nō Martius, sed quasi Veneris quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitiuorum cōfecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciendum per gratiam curauit, ut lauro, non myrto coronaretur. Marcus Cato obiecit M. Ful-

uio

Muralis;

Castrensis;

Naualis;

Ouialis;

uio Nobiliori, quod milites, per ambitionē, coronis leuis simis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catonis. Nam principio, quis uidit corona donari quenam, cum oppidum captum non esset? aut castra hostium non incēsa essent? Fuluius autem, in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia uallum cura uerant, aut quia puteum strenuē foderant. Prætereundū non est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso Senatu.

Personæ uocabulum quàm lepidè interpretatus, quamq; esse uocis eius originem dixerit C. Bassus.

CAP. VII.

Lepidè mehercules, & scitè C. Bassus in libris quos de origine uocabulorum composuit, unde appellata Persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulum factum esse coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimento personæ tectum undiq; unaq; tantum uocis emittendæ uia peruium, *quod non uaga, neq; diffusa est, in unum tantummodo exitum collectam coactamq; uocem, & magis claros canorosq; sonitus facit. Quoniā igitur indumentū illud oris clarescere & resonare uocē facit: ob eam causam Persona dicta est, o, litera propter uocabuli formā, pductiore.

Defensus error à Vergilij uersibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus: & ibidem quid sit Lituus, atq; de etymologia uocis eius.

CAP. VIII.

k 1 Ipse

Ipsē quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, laeva q; ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit, tanquam nō animaduernerit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea succinctus, quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua Augures utuntur: quonam modo succinctus lituo uideri potest? Imō ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictū, ut pleraq; dici per defectiōnem solent: ueluti cum dicitur, M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrunq;, neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten, immani corpore,

Id est, corpus immane habentem.

Et item alibi:

In medium geminos immani podere castus

Proiecit.

Ac similiter:

Domus sanie, dapibusq; cruentis

Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grādi capite erat. Et Est autem, & Erat, & Fuit, plerunq; absunt cum elegātia, sine detrimento sententiae. Et quoniam facta litui mentio est, non praetermittendum est, quod posse queri animaduertimus: utrum lituus auguralis ē tuba, quae lituus appellatur, an tuba à lituo Augurum, lituus dicta sit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruū est. Sed si
(ut qui

Lituus.

Tuba.

(ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homericō uersu λῆγξε βίβου, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubae similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Verg. & pro tuba:

—Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Cræsi filio sumpta ex Herodoti libris.

C A P. I X.

Filius Cræsi regis, cum iam per aetatem fari posset, in fans erat, & cum iam multum adoleuisset: item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cum uerò in patrem eius bello magno uictum, & urbe in qua erat capta, hostis gladio*deducto, regē esse igno*educto. rans, inuaderet: diduxit adolescens os, clamare nitens, eoq; nixu atq; impetu spiritus uitium, nodūq; linguae rupit, planeq; & articulatae elocutus est, clamans in hostē. ne rex Cræsus occideretur. Tum & hostis gladium rediit, & rex uita donatus est, & adolescens loqui prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriae scriptor est: eiusq; uerba sunt, quae priā dixisse filiū Cræsi refert, ὡς ἀμβροτῆ, μὴ κτείνε κροίσου. Sed & quispīā Samius athleta, nomen illi fuit Αἰγύλας, cum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur causam loqui cœpisse. Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos, & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subijci animaduertisset: repente in eū, qui id faciebat, sese uidere quid faceret, magnum in clamauit, Atque is oris uinculo solutus, per omne inde uitae tempus, non turbide, neq; adhæsē locutus est.

Cræsi filius ex
muto uocalis.

Aegles Sas
mius.

De argumentis, quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellan-
tantur, à nobis Reciproca dici possunt.

C A P. X.

Inter uitia argumentorum, longè maximum esse ui-
tium uidetur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci di-
cunt. Ea quidam ex nostris, nõ hercle nimis absurdè recipro-
ca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cum
argumentum propositum referri contrà, conuertiq; in
eum potest, à quo dictum est, & utrunq; pariter ualet,
quale est peruulgatum illud, quo Protagorã sophistarũ
acerrimum, usum esse ferunt aduersus Euathlum discipu-
lum suum. Lis nanq; inter eos, & controuersia super pa-
cta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquen-
tiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disci-
plinam Protagoræ sese dedit: daturumq; promisit merce-
dem grandem pecuniam, quantã Protagoras petiuerat.
Dimidiũq; eius dedit iam tunc statim prius, quã discere-
ret. Pepigitq; ut reliquum dimidiũ daret, quo primo die
causam apud iudices orasset & uicisset: Postea cum di-
uile auditor affectatorq; Protagoræ fuisset: & in studio
quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen non
reciperet, tempusq; iam longũ transcurreret, & facere
id uideretur, ne reliquum mercedis daret: capit consiliũ
Protagoras, ut tum existimabat, astutum. Petere insilit
ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et
cum ad Iudices conijciendæ consistendeq; causæ gratia
uenisset, tũ Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stul-
tissime adolescens, utroq; id modo fore uti reddas quod pe-
to: siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam si
contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur,

Antistrophon-
ta.]Protagoræ &
Euathli pa-
cta.]

tur, quia ego uicero: Sin uerò secũdum te iudicatum erit,
merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uicis. Ad ea re-
spondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ iam ancipiti ca-
ptioni isse obuiam, si uerba non ipse facerem, sed alio pa-
trono uterer. Sed magis mihi in ista uictoria proliudium
est: cum te non in causa tantum, sed in argumento quoq;
istò uinco, Disce igitur tu quoq; magister sapientissime,
utroq; modo fieri, uti non reddam quod petis: siue con-
tra me pronunciatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices
pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententiã debebitur,
quia ego uicero: Sin contra me pronunciauerint, nihil ti-
bi ex pacto debebo, quia ego nõ uicero. Tum iudices du-
biosum hoc inexplicabileq; esse, quod utriq; dicebatur
rati, ne sententiã suã utramcũq; in partem dictã esset, ipsa
se se rescinderet: rem iniudicatam reliquerunt, causamq;
in diẽ longissimam distulerunt. Sic ab adolescente disci-
pulo, magister disciplina eloquentiæ inclytus suo sibi ar-
gumento cõfutatus est, & captionis uersutẽ excogitata
frustratus fuit.

Proliudium.

Dubiosus.

Biantis de re uxoria syllogismum, non posse ui-
deri ἀντιστρέφοντα.

C A P.

X I.

Existimauit quidam etiam illud Biantis, uiri sapien-
tis, ac nobilis, responsum consimile esse, atque est
Protogorion illud, de quo dixi modò ἀντιστρέφου. Nam
cum rogatus esset à quodã Bias, deberet ne uxore ducere,
an uitã uiuere cœlibe, ἢ τοι, inqt, καλλῶ ἐξῆς, ἢ ἀγαθῶν.
καὶ εἰ καλῶν, ἐξῆς κοινῶν, εἰ δὲ ἀγαθῶν, ἐξῆς πῶτονν,
ἐκάτερον ἢ οὐκ ἀγαθῶν, οὐ ληπτέου ἀρεῶν. Sic autem
hoc responsum conuertunt, εἰ μὲν καλλῶ ἐξῶ, οὐχ
ἐξῶ

Biantis argua-
mentum.

ἔξω τῶν ἡμῶν, εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ οὐχ ἔξω ἡμῶν, γαμπτέου
 ἄρα. Sed minime hoc esse uidetur ἀντιστρέφου, quonia
 ex altero latere cōuersum, frigidius est infirmiusq;. Nā
 Bias proposuit nō esse ducēdā uxore: propter alterutrū
 incommodum, quod necessariō patiendum erit ei, qui du
 xerit. Qui conuertit autē, non ab eo se defendit incommo
 do, quod ade st: sed carere se altero dicit, quod nō adest.
 Satis est autem tuendā sententiā, quam Bias dixit, quōd
 eum, qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incom
 modis alterū, ut aut ἡμῶν habeat, aut τῶν ἡμῶν. Sed Pha
 uorinus noster, cum facta esset fortē mentio syllogismi
 istius, quo Bias usus est, cuius prima πρότασις, ἢ τοῖ κα
 λῶ ἔχεις, ἢ ἀπὸ τοῦ οὐχ ἔξω ἡμῶν, nō ratū id, neq; iustū disiunctū esse
 ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, quæ
 disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiuunctiō
 necessarium est. Eminentia enim quadam significari for
 marum turpes et pulchræ uidentur. Est autē, inquit, ter
 tium quoq; inter duo ista, quæ disiunguntur: cuius ratio
 nem prospēctumq; Bias nō habuit. Inter enim pulcherri
 mam fœminā, et de formissimā, media quedam forma est:
 quæ à nimia pulchritudinis periculo, et à summo de for
 mitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa per
 quā elegāti uocabulo Stata dicitur, quia neq; ἡμῶν fu
 itura sit, neq; τῶν ἡμῶν. quā formā modicā et modestā Pha
 uorinus nō mehercle incitē appellabat uxoriā. Ennius
 autē in ista (quā dixi) tragœdia, eas ferē fœminas ait in
 columi pudicitia esse, quæ stata forma fori nt.

De nominibus deorum populi Romani Dijo
 nis, & Veiovis.

C A P. XII.

In an

IN antiquis spectationibus nomina hæc Deorū inesse
 animaduertimus, Dijouis et Veiovis. Est autem etiam
 ades Veiovis Romæ, inter arcem, et Capitolium. Eo
 rum nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Lati
 ni ueteres a iuuando appellauere: eundemq; alio uoca
 bulo iuncto, Patrem dixerunt. Nam quod est in elisis,
 aut immutatis quibusdam literis Iupiter: id plenum atq;
 integrum est Iouis pater. Sic et Neptunus pater con
 iuncte dictus est, et Saturnus pater, et Ianus pater, et
 Mars pater: hoc enim est Marspiter. Itēq; Iouis Diespi
 ter appellatus, id est diei et lucis pater. Idcircoq; simili
 nomine Dijouis dictus est, et Lucetius: quod nos die
 et luce quasi uita ipsa afficeret, et iuuaret. Lucetium
 autem Iouem Cn. Neuius in libris belli Punici appellat.
 Cum Iouem igitur et Dijouem à iuuando nominaissent,
 eum quoq; contra deum qui non iuuandi potestatem,
 sed uim nocendi haberet (nam deos quosdam ut pro
 dēssent, celebrabant: quosdam, ut ne obēssent, placabāt)
 Veiouem appellauerunt: dempta, atq; detracta iuuandi
 facultate. Væ enim particula, quæ in alijs atq; alijs uo
 cabulis uariatim per has duas literas cum a litera media
 immiſsa dicitur, duplicem significatum, eundemq; inter
 se diuersum capit. Nam et augendæ rei, et minuendæ
 ualei: sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod acci
 dit, ut quedam uocabula, quibus particula ista præpo
 nitur, ambigua sint, et utroque uersum dicantur: Væ
 scum, Væhemens, et Vægrande, de quibus alio in loco
 uberiore tractatu facto admonuimus. Vefanus autē et
 Vecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est:
 quam Græci σερπητικῶν μορίων dicunt. Simulachrum
 k s igitur

Dijouis.
 Veiovis.

Iupiter;

Marspiter.
 Diespiter.
 Lucetius.

væ, aut uæ;

væscum.
 Væhemens.
 Vægrande.
 Vefanus.
 Vecors.

Prosais.

Stata forma.

uxoria forma

igitur dei Veiovis, quod est in æde, de qua supra dixi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendū. Quæ propter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulachrum stat. Propterea Vergilium quoq; aiunt, multæ antiquitatis hominem, sine ostentationis odio, peritum: numina læua in Georgicis deprecari, significentem, quandam uim esse huiusmodi deorum in laudando magis quàm in iuuando potentem.

Verfus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at atenuis non gloria: si quem
Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

In istis autē Dijs, quos placari oportet, uti mala à nobis uel à frugibus natis amoueat, Auerruncus quoq; habetur, & Robigus.

Auerruncus.
Robigus.

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato.

C A P. XIII.

Seniorum hominū & Romæ nobilium, atq; in morū disciplinarumq; ueterū doctrina memoriaq; præstitium disceptatio quædam fuit, præsentē & audientē me, de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quaereretur, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opera dāda, faciundōq; officio alios alijs anteferre: non constabat. Conueniebat autem facile, constabatq; ex moribus Populi Romani, primum iuxta parētes locū tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostre creditos: secundum eos, proximum locum cliētes habere, qui sese itidem in fidem patrociniumq; nostrorum dederūt: tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos affinesq;

*nostrum

affinesq;. Huius moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atque documenta in antiquitatibus perscripta: ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod præ manibus est, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud CENS. in Lentulū, ita scripsit: Quod maiores sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem nō fallere: aduersus cognatos, pro cliente testatur: testimoniū aduersum cliētem nemo dicit. Patrem primum, postea patronum proximum nomen habere. Massurius autē Sabinius in lib. iuris ciuilibus III. antiquiorem locum hospitii tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: In officijs apud maiores ita obseruatum est, primū tutela, deinde hospitii, deinde clienti, tū cognato, postea affini: de qua causa scemæ uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tutela mulieri prælata: etiā aduersus quæ affuissent eius filij tutores relictī, in eadē causa pupillo aderant. Firmū atq; clarum isti testimoniū rei perhibet autoritas C. Cæsaris Pōt. Maximi, qui in oratione quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est: Vel pro hospitio regis Nicomedis, uel pro horū necessitate, quorū res agitur, refugere hoc munus Mumi non potui. Nam neq; hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes, sine summa infamia, deserui possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitiōnem inter sese mutuam, ex uetere notitia hominis, & leonis.

C A P. XIIII.

Appion.

Appion poly-
bistor.

Appion, qui Polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarū plurima, at que uaria sciētia fuit. Eius libri nō incelebres ferūtur, quibus omnibus fermē, quæ mirifica in Aegypto uisuntur, audiūturq; historia comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse se se dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est enim sanequā in prædicādis doctrinis suis uēditator. Hoc autem, quod in lib. Aegyptiacorū v. scripsit, neque audisse, neque legisse, sed ipsum se in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, uenationis amplissimæ pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cum fortē essem, spectator, inquit, fui. Multæ ibi seuiētēs feræ, magnitudine bestiarum excellentes, omniumq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros, unius. Is unus leo corporis impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicū fluctuantibus, animos oculos que omnium in sese conuertat. Introductus erat inter complureis cæteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repenti, inquit, quasi admirans stetit: ac deinde sensim atque placidē tanquam noscitabundus ad hominem accedit. Tum candam, more atque ritu adulantium canum, clementer, & blandē mouet, hominisq; sese corpori adiungit: cruraq; eius, manus propē iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contuendū leonem refert.

Androdus Da-
cus seruus.

fert. Tum quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos uideres, hominem, & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit: arcesitumq; à Cæsare Androdum: quæsitam causam, cur ille atrocissimus leonum uni passisset. Androdus rem mirificam narrat, atq; admirandā: Cum prouinciam, inquit, Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus, ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præside tutiores latebræ forent, in camporum, & arenarum solitudines concessi: at si desuisset ciuis, consilium fuit mortem aliquo pacto querere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specum quandam nactus remotam latebrosamq; in eam me penetro, & recondo: neque multo post ad eandem specum uenit hic leo debili uno, & cruēto pede gemitus edens, & murmura, dolorem cruciatumq; uulneris commiserantia. Atque illic primo quidem conspectu aduenientis leonis territum sibi, & pauefactum animum dixit: sed postquam introgressus, inquit, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me procul delitescentem, mitis & mansuetus accessit, & sublatum pedem ostendere mihi & porrigere, quasi opis petendæ gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpem ingentem uestigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptamq; saniem uulnere intimo expressi: accuratiusq; sine magna iam formidine, siccaui penitus, atque deteresi cruorem. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu, eodemq; uictu uiuimus. Nam quas

Leonis & feræ
ui inuouata
noticia.

uena

uenabatur feras, mēbra opimiora ad specū mihi suggerebat: quae ego, ignis copiā nō habēs, sole meridiano torrēs, edebā. Sed ubi me, inquit, uita illius ferina iam perta sum est, leone in uenatū profecto, reliqui specum: et uia fermē tridui permensus, a militibus uisus apprehensusq; sum, et ad dominū ex Africa Romā deductus. Is me statim rei capitalis danādū, dādūq; ad bestias curauit. Intellico autē, inquit, hunc quoq; leonē me tūc separato captū, gratiā nunc mihi beneficij, et medicinā referre. Hāc Appiō dixisse Androdū tradit. Ea q; omnia scripta, circū lataq; tabella populo declarat. Atq; ideo, cūctis petētib; dimissum Androdū, et poena solutū, leonēq; ei suffragijs populi donatū. Postea, inquit, uidebamus Androdum, et leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circūta bernas ire, donari aere Androdū, floribus spargi leonē, omnesq; ferē ubiq; obuios dicere: Hic est leo, hospes hominis: hic est homo, medicus leonis.

Corpus ne sit uox, an ἀσώματον, uarias esse philosophorum sententias.

C A P. X V.

Vetus atq; perpetua quaestio inter nobilissimos philosophorū agitata est: corpus ne sit uox, an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam sinxerunt proinde, quod Graecē dicitur ἀσώματον. Corpus autē est, quod aut efficiens est, aut patiens: id Graecē dicitur ἰσομετρον, ἢ πάχου σωμα. Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res. Alio quoq; modo corpus esse Graeci dicūt: ἰσομετρον. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse

Corpus.

esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem corpus putat. Nō enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atq; percussio, uox est. οὐχ ἀπλῶς πληγὴ αἰερος ἐστὶν ἢ φωνή. πλήττει γὰρ τὸ αἶρα καὶ δάκτυλον παραγόμενον, καὶ οὐδέ τι τοιοῦτον φωνήν. ἀλλ' ἢ πῶς πληγὴ, ἐν σφόδρα, καὶ τῶς ὡς τε ἀκαστή γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare, dicunt: emq; (ut ipsis eorum uerbis utar) ἑνύμα λόγῳ appellant. Hos aliosq; tales arguita, delectabilisq; desidē aculeos cū audiremus, uel lectitarem: neq; in his scrupulis, aut emolumentū aliquod solidum, ad rationem uitae pertinens, aut finem ullū quaerendi uideremus: Ennianum Neoptolemū probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nā omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus.

C A P. X V I.

De uidendi ratione, deq; cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidendi dicunt, radiorum ex oculis, in ea quae uideri queant emissionem, aëris simul intentionem. Epicurus effluere semper ex omnibus corporibus simulachra quaedam corporum ipsorum, eaq; sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum uidendi putat. Plato existimat genus quoddam ignis, lucisq; de oculis exire: idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel cum alterius ignis lumine, sua ui et externa nixum, efficere, ut quaecumque offenderit illustraueritq;, cernamus. Sed et hic quae differimus imaginādum: eiusdemq; illius Enniani

uidendi causae
Macrob. lib. 7
cap. 14.

Enniani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio utendum est: qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quasi religiosum plerique uitant.

CAP. XVII.

Atri dies;

Verrius Flaccus in quarto de uerborum significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgius imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosque; atros esse scribit: Urbe, inquit, a Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in Senatu uerba fecit. Q. Sulpitium Trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse. Tum exercitum populi Romani occisione occisum, & post diem tertium eius diei urbem praeter Capitolium captam esse. Compluresque alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus a magistratu populi Romani facta esset, eius belli proximo deinceps praelio reip. male gestam esse. Tum Senatus eam rem ad pontifices reiecit: ut ipsi quod uideretur, statuerent. Pontifices decreuerunt, nullum ijs diebus sacrificium recte futurum. Ante diem quoque quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominabilem diem plerique uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quaeri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus: nisi quod Claudius annalium quinto, eadem illam pugnae Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis.

*Q. Claudius

In quo

In quo, & quantum differat Historia ab annalibus: superque ea re uerba posita, ex libro rerum gestarum, Sempronij Afellionis, primo.

CAP. XVIII.

Historiam ab Annalibus quidam differre eo putant, quod cum utrunque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit Historia, quibus rebus gerendis inter fuerit is, qui narret: eamque opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de significatu uerborum quarto: ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possesse autem uideri putat non nihil esse rationis, in ea opinione, quod Historia Graece significat rerum cognitionem praesentium. Sed nos audire soliti sumus, Annales omnino id esse, quod Historiae sint: Historias non omnino esse, id quod Annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est, hominem esse. Ita Historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: Annales uero esse, cum res gestae plurimum annorum, obseruato cuiusque anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestae scribuntur, ea Historia Graeco uocabulo εφημερίς dicitur: cuius Latini interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Afellionis primo, ex quo libro plura uerba adscripsimus: ut simul ibidem, quid ipse inter Res gestas & Annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui Annales relinquere uoluerunt, & eos qui Res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc iter fuit: Annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demon

Historia,

Annales,

Ephemeris,

Diarum. id demonstrabant. id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quæ Græci ἐπιμνηστικὰ uocāt. Nobis nō modo satis esse uideo, quod factum esset id pronuntiare: sed etiam quo consilio, quaq; ratione gesta essent, demonstrare. Paulō post idem A. Gellius in eodem libro: Nam neq; alacriores ad rempublicam defendendam, neq; seigniores ad rem perperam faciendam Annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum, quo initum Consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas nō prædicare ait. Interdum qd Senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio ue lata sit, neque quibus cōsilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit Adoptatio, quid itē sit Arrogatio: quārumq; hæc inter se differant: uerbaq; eius quæ quælibet sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

C A P. XIX.

Cum in alienam familiam, inq; liberorū locum extranei sumuntur, aut per Prætorcm fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum a parente, in cuius potestate sunt, tertia emancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quē legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cum sui iuris sint, in alienā sese potestate tradūt: eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes nō temere, nec inexploratē committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præcuriata, quæ curiæ appellantur. Aetas quoque eius, qui arrogare

arrogare uult, a liberis* potius gignūdis idonea sit: bonæ* potestatis: nāq; eius, qui arrogatur, ne insidiosè appetita sint, cōsideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio Pontifice Maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius sibi fiet, quā si ex eo patre matreq; familiās eius natus esset: utiq; ei uita uecisq; in eum potestas fiet, uti pariendo filio est: hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum sceminis nulla comitorum communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciant. Libertimos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse, Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum esse unquam putat: ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorū inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiam seruus à domino per Prætorcm dari in adoptionem potest. Idq; ait pleriq; iuris uetris autores posse fieri, scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam Censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat, quod contra maiorum instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quod filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrū prædes set. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam

procedere, quàm si se natum habeat. Absentis censeri in bere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quòd uocabulum Latinum solæcismo fecerit Capito Asinius: quid ipsum appellauerint ueteres Latini: quibusq; uerbis solæcismum definierit idè Asinius.

C A P. X X.

Solæcismus.
Imparilitas.

Stribiligo.

Solæcismo Latino uocabulo, ab Asinio Capitone, eiusdemq; ætatis alijs Imparilitas appellatus, à uersu sterioribus Latinis Stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet & prauitate tortuose orationis, tãquam sterobiligo quedam. Quod uitiũ Asinius Capito in literis, quas ad Clodiu Thuscum dedit, hisce uerbis definiit: Solæcismus est (inquit) impar, & incoueniens compositura partium orationis. Cũ Græcum autem uocabulum sit solæcismus, an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. Sed nos neque solæcismum, neq; barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut βαρβαροῦ, ita σολεσῖστυ dixerunt. Nostri quoque antiquiores, solæcũ facile, solæcismũ haud scio an uquã dixerint. Quod si ita est, neq; in Græco, neque in Latino solæcismus probè dicitur.

Barbarum.
Solæcum.

Pluria qui dicat & Compluria, & Complures non barbarè dici, sed Latinè.

C A P. X X I.

Pluria fortè quis dixit sermocinans, uir apprimè doctus, meus amicus: nõ hercle studio feruens ostentandi: neque quo Plura dicendum non putaret. Est enim doctus homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborate. Sed opinor assidua ueterũ scriptorũ tractatione inoleuerat lingue illius uox, quam in libris sepe

sepe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborum: qui perpauca, eademq; à uulgo protrita, legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq;, partim non probas: easq;, quasi puluerem ob oculos, cum adortus quæq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro: *Barbare (inquit) dixisti Pluria. Nanq; neque rationem uerborum hoc, neq; autoritatem habet. Ibi ille amicus ridens: Amabò te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis, serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur Pluria siue Compluria (nihil enim differt) non Latine, sed barbarè dixerint M. Cato, & Q. Claudius: Valerius Antais, & L. Lelius: P. Nigidius, et M. Varro: quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter poëtarum oratorumq;, ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter: Tibi (inquit) habeas autoritates istas, ex Faunorum & Aboriginum seculo repetitas: atque huic rationi respondeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero plurali, casu recto, ante extremum a, habet i, literam, sicuti Meliora, Maiora, Grauiora. proinde igitur Pluria, & nõ Pluria dici conuenit: ne contra formã perpetuã in comparatiuo, i, litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem confidètem pluribus uerbis non dignũ existimaret: Asinij, inquit, Capitonis, doctissimi uiri, epistolæ, sunt, uno in libro multæ, opinor positæ in templo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacuuiũ Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet Pluria Latinum esse, Plura barbarum.*

l 3 Capito

Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, Pluria siue Plura absolutum esse, siue simplex: non (ut tibi uideatur) cōparatiuum. Huius opinionis Aristianæ id quoque adiumentum est, quod Cōpluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est Compluria aduerbiū est factum Compluries. Id quoque quoniam minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi, ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uerò. Senti ego cōpluries. Item M. Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Cōpluries eorum milites mercenarij inter se multi, alteri alteros occidère: compluries multi simul ad hostes trans fugère: compluries in imperatorem impetum fecere.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII. LIBER VI.

Quem in modum responderit Chrysippus, aduersus eos, qui Prouidentiam consistere negauerunt.

C A P. I.

De Prouidentia.

HOMINES fecisse dicitur, tantam uim esse ærumnarum, & malorū. Aduersus ea Chrysippus, cū in libro περὶ προυνόιας quarto differeret: Nihil est prorsus istis (inquit) inspidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nā

cūm

cūm bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo aduersoq; fulta nisi consistere: Nullum adeo contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto Iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quàm iniustitiæ priuatio? Qui itē fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? quæ continentia, nisi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia esset, nisi foret cōtrā imprudētia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam considerant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanque itidē sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) ^{*als,} deligatum. Si tuleris unum, abstuleris utrunque. Idem Chrysippus in eodem libro tractat, cōsideratq; dignumq; esse id queri putat, εἰ τῶν ἀνθρώπων νόμι κατὰ φύσιν γίνονται. id est, naturā ne ipsa rerum uel prouidentia, quæ compositionem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates, & ægritudines corporum, quas patiuntur homines fecerit? Existimat autē nō fuisse hoc principale naturæ cōsiliū, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquā enim hoc conuenisse naturæ auctori, parentiq; rerum omnium bonarum. Sed cum multa, inquit, atque magna gigneret, pareretq; aptissima, & utilissima: alia quoque simul agnata sunt incommoda ipsi, quæ faciebat cohærentia: eaq; non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit, quod ipse appellat, κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cum corpora hominum natura fingeret, ratio subtilior

lior, et utilitas ipsa operis postulavit, ut tenuissimis minutisq; osculis caput cōpingeret. Sed hanc utilitatē rei maioris, alia quaedam incommoditas extrinsecus consecuta est: ut fieret caput tenuiter munitum, et ictibus, offensionibusq; parvis fragile: proinde morbi quoq; et agitudines parte sunt, dum salus paritur: sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus, per cōsiliū naturæ gignitur: uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Quo itidem modo uim, necessitatemq; fati constituerit: & esse tamen in nobis consilij, iudicijq; nostri arbitrium confirmauerit.

CAP. II.

Fatum,

Fatum, quod Græci πεπρωμένον, uel ἐμαρμένον uocant, ad hanc fermē sententiam Chrysippus Stoica princeps philosophia definit: Fatū est, inquit, sempiterna quaedā, et indeclinabilis series rerū, et catena: uolūēs semetipsa sese, et implicans per æternos consequētia ordines: ex quibus apta, cōnexa q; est. Ipsa aut uerba Chrysippi, quātū ualui memoria, adscripsi: ut si cui meū istud interpretamentū uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduertat. In lib. enim πρὸς Προνοίας quarto, ἐμαρμένον esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδῶς τῆς ἐτέρας τοῖς ἐτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὐκ ἀπαραβάτως ὅσῃς τῆς καὶ τῆς συμπελοῦς. Aliarum aut opinionū disciplinarū q; autores huic definitiōi ita obstrepūt: Si Chrysippus, inquit, fato putat omnia moueri et regi, nec declinari, trāscendiq; posse agmina fati, et uolumina: peccata quoq; hominū, et delicta nō sustentāda, neq; inducēdā sunt ipsis. uolūtātibusq; eorū: sed necessitati cuidā, et instātia, que oritur

oritur ex fato, oīm que sit rerū domina et arbitra, per quam necesse sit fieri, quicquid futurū est. Et propterea nocentiū pœnas legibus iniquē cōstitutas, si homines ad maleficia, non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea Chrysippus tenuiter multa, et argutē diserit: sed omnium ferē, que super ea re scripsit, sententia huiusce modi est: Quāquam ita sit, inquit, ut ratione quādā necessaria principali, et coacta, atq; connexa sint fato omnia: ingenia tamē ipsa mentiū nostrarum perinde sunt Chrysippus de fato. fato obnoxia, ut proprietates eorum est ipsa et qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterq; ficta: omnem illam uim que de fato extrinsecus ingruit, inoffensus, tractabilius que transmittunt. Sin uero sunt aspera, et inscita, et rudia, nullisq; artium bonarū ad miniculis sulca, et etiam si paruo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur: sua tamen leuitate, et uoluntario impetu, in asidua delicta, et errores ruunt. Id que ipsum ut ea ratione fiat, naturalis illa, et necessaria rerum consequentia efficit, que Fatum uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale, et consequens, ut mala ingenia peccatis, et erroribus nō uacent. Huius deinde rei exemplo nō hercle nimis alienē, neq; illepidē utitur: Sicut, in- Mala ingenia peccatis non uacant. quit, lapidē cylindrum si per spatia terræ prona, atq; dirupta iacias: causam quidem ei, et initium præcipitatie feceris: mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius, et formæ uolubilitas habet: sic ordo, et ratio, et necessitas fati, genera ipsa, et principia causarum mouet: impetus uero consiliorum, mentiūq; nostrarum, actionesq; ipsas, uoluntates cuiusque propria, et animorum ingenia moderatur

Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia:

Διό ὑπὸ τῶν πυνθαγορείων οὕτως εἶρηται,

Ἔνώσει δὲ ἀνθρώπου ἀνθάρετα πῆμα β' ἐλόντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἐκείσιν παρ' αὐτοῖς γινόμενων, καὶ κατ' ὁρίην αὐτῶν ἀμαρτανότων τε, καὶ βλαπτομέ-
νου, καὶ κατὰ τῶν αὐτῶν δianoιαῶν καὶ προθέσιν.

Propterea negat, oportere ferri audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui, cum in culpa, & maleficio reuincti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem: tanquam in aliquod fani asylum: & quæ pessimè fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribueda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus, & antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

ὦ πρόωοι, οἶόν δ' ἴνυ θεοῦς ἔροσι αἰετόωνται.

ἔξ ἡμέων γὰρ φασι κακ' ἐμυδναε, οἱ δὲ καὶ αὐτοῖ
σφῆσιν ἀπαδαλίησιν ὑπὲρ μόρου, ἀλγὲ ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro, quæ de fato conscripsit, cū quæstionē istā diceret obscurissimam esse, & implicatissimā, Chrysippum quoq; philosophum non expedisse se, in ea refert his uerbis: Chrysippus astuans, laboransq;, quonā

ferri pacto explicet, & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis, de serpente inusitata longitudinis. C. A. P. III.

Serpens inusitatae magnitudinis.

Tubero in historijs scriptum reliquit, bello primo Punico Attiliū Regulū Cōsuleri in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prælium græde atq; acre fecisse, aduersus unum serpentē, in illis locis stabulatē inusitatae

inuitata immitatis: eumq; magna totius exercitus cōfistatione, ballistis, atq; catapultis diu oppugnati: eiusq; *als, c. & interfecti longum coriū pedes* c. & x x. Romā misisse. x i i.

Quid idē Tubero in historijs de Attilio Regulo à Carthaginienfibus capto literis mandauerit: quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

C. A. P. IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrimè legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in Senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Carthaginienfibus permutarentur: id quoque addidisse, uenenum sibi Carthaginienfes dedisse, non presentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret: eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem graste sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uerò Regulum Tubero in historijs redidisse Carthaginem, nouisq; exēplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebāt, atq; intēdere in cœlum oculos cogebāt. Palpebras quoq; eius ne conuiere possent, sursum & deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibetum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorū captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo distitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Quod Alphenus iurifconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit.

C. A. P. V.

Alphenus

Alphenus iureconsultus, Seru. Sulpitij discipulus, rerumq; antiquarum non incuriosus, in libro digestorum x x x. et 1111. Collectaneorum autem secundo: in foedere, inquit, quod inter Po. Ro. et Carthaginienses factum, et scriptum inuenitur, ut Carthaginienses quotquot annis darent Pop. Ro. certum pondus argenti puri puti: quaestum est, quid esset Argenti purum putum, Respondi ego, inquit, esse Purum putum ualde purum, sicut Nouum nouitium dicimus, et Proprium proprium, augere atq; intendere uolentes noui et proprii significationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uisam esse Alpheni Puri et Puti, quae sit Noui et Nouitij, Na si esset Puritium, tum sane uideatur retur dici, quasi Nouitium. Id etiam mirum fuit, quod Nouitium per augendi figuram dictum existimauit: cum sit Nouitium non quod magis nouum sit, sed quod a nouo dictum inclinatumq; sit. Iis ergo assentimus, qui Putum esse dicunt a putando dictum: et ob eam causam prima syllaba breui pronuntiant, non longa: uti existimasse Alphenus uidetur, qui a Puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex qua; re, ac non necessaria, aut etiam obstantia, et aliena auferre, et excidere, et quod esset utile, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic nanque Arbores et Vites, et sic etiam Rationes dictae Putari. Verbum quoque ipsum Puto, quod declarandae sententiae nostrae causa dicimus, non signat profecto aliud, quam id agere nos in re dubia obscuraq;: ut decisis, amputatisq; falsis opinionibus, quod uideatur esse uerum, et integrum, et in-

Puti argenti; corruptum, retineamus. Argentum ergo in Carthaginiensi

Purum Puti.

Nouitium.

Putum.

Putare.

nienfi foedere Putum dictum esse: quasi exputatum, excoctumq;, omniq; aliena materia carens, omnibusq; excoctiis detractis, emaculatum, et caedatum. Scriptum est autem Purum Putum non in Carthaginiensi solum foedere, sed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennij tragœdia, quae inscribitur Alexander, et in satyra M. Varronis, quae inscripta est *dis waz = des oi yepoures.*

Temerè inepteq; reprehensum esse à Julio Higino Vergilium, quod Præpetes Dædali pennas dixerit: atq; ibi quid sint Aues præpetes: et quid illae sint aues, quas Nigidius inferas appellauit.

CAP. VI.

DAedalus (ut fama est) fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis ausus se credere caelo, Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos. In his Vergilij uersibus reprehendit Higinus Præpetibus pennis, quasi inproprie et inscite dictum. Nam præpetes, inquit, aues ab Auguribus appellantur, quae aut opportunè præuolant, aut idoneas sedes capiunt. Non aptè igitur usum uerbo augurali existimauit, in Dædali uolatu, nihil ad Augurum disciplinam pertinere. Sed Higinus nimis hercle ineptus est, cum quid Præpetes essent, se scire ratus est: Vergilium autem, et Trimatium doctum uirum ignorasse, qui in secundo Iliadis uictoriam uolucrè Præpetem appellauit hoc uersu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.
Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pœnas Dædali præpetes, sed longè diuersius, inquit,

Quid

Brundis

Præpetes aues.

Brundisium pulchro præcinctum præpete portus
 Et si uim potius, naturamq; uerbi cōsiderasset: neq; id so-
 lū, quod Augures dicerēt, inspexisset: ueniā prorsus poe-
 tis daret, similitudine ac trāslatione uerborū non signi-
 ficatione utētibus. Nam quoniam non ipse tantū aues,
 que prosperius præuolāt, sed etiā loci, quos capiūt, qui
 idonei felicesq; sunt, præpetes appellātur: idcirco Da-
 dali pēnas Præpetes dixit, quoniā ex locis in quibus pe-
 riculū metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos por-
 rō præpetes & Augures appellāt: Et Ennius in ama-
 lium primo dixit:

Præpetes loci.

Præpetibus hilares sese, pulchrisq; locis dant.

Auibus autē Præpetibus cōtrarias, auis Inferas appella-
 ri Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita di-
 cit: Discrepat dextra, sinistra: præpetibus, iferæ. Ex quo
 est coniectare, Præpetes appellatas, quæ altius sublimius
 q; uolitent: cū differre à Præpetibus Nigidius Inferas
 dixerit, Adolescēs ego Romæ, tū cū etiā ad Gramma-
 ticos itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in
 augurum. primis sectabar, cum de iure augurio quæreretur, &
 mentio Præpetum auium facta esset, L. Claro Præse-
 to urbis dicere, Præpetes sibi uideri esse alites, quas
 Homerus τανυπτερυγας appellauerit. Quoniam istas
 potissimum Augures spectarent, quæ ingētibus alis
 patulæ, atq; porrectæ præuolarēt. Atq; ibi hos Homeri
 uersus dixit:

Τὴν δὲ ὀνομαστὴν τανυπτερυγῶσιν καλεῖ ὄψις

Πειθεῖσθαι, τῶν δὲ πτεροπομαεῖ δὲ ἀλεγειῶ.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia: deq; origi-
 ne sacerdotij fratrum Arualium. CAP. VII.

Acca

Acca Larentia, & Caia Tarratia, siue illa Suffe-
 tia est, nomina in antiquis annalibus celebra sunt. Larentia;
 Tarratia.
 Earum altera post mortē, Tarratia autem uiuæ ampli-
 mi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidē uirgi-
 nem Vestæ fuisse, lex Horatia testis est, quæ super ea ad
 populū lata: qua lege ei plurimi honores fuit: iter quos,
 ius quoq; testimonij dicendi tribuitur: testabilisq; una o-
 mnium foeminarū ut sit, datur. Id uerbum est ipsius legis
 Horatiæ. Contrarium est in x i. tabulis scriptum: Im-
 probus intestabilisq; esto. Preterea si quadraginta annos
 nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestas
 q; exauguradi, atq; nubēdi facta est: munificētiæ & be-
 neficij gratia, quod campum Tiberinum, siue Martium
 Pop. Ro. condonasset. Sed Acca Larentia corpus in uul-
 gus dabat: pecuniamq; emeruerat ex eo questu uberem.
 Ea testamēto, ut in Antiātis historia scriptū est, Romu-
 lum regem, ut quidam alij tradiderūt, Po. Ro. bonis suis
 heredem fecit. Ob id meritū à Flamine Quirinali sacri-
 ficium ei publicè sit: & dies, è nomine eius, in fastos addi-
 tus. Sed Sabinus Massurius, in primo memorabilem, secu-
 tus quosdam historiae scriptores, Accam Larentiam Ro-
 muli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex x i. filijs
 maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus
 Accæ Larentiæ sese filium dedit, seq; & cæteros eius fi-
 lios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore Collegiū
 mansit fratrum Arualium numero x i. cuius sacerdotij
 insigne est, spicea corona, & albæ infule.

Testabilis;

Intestabilis;

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu
 digna.

CAP. VIII.

Appion

Lepida quæ-
stio.

Appion Græcus homo, qui πολυίσωρ est appella-
tus, facili atq; alacri facundia fuit. Is cum de Ale-
xandri regis laudibus scriberet, Victi, inquit, hostis uxo-
rem facie inclyta mulierem, uenit in conspectum suum
deduci: ut eam, ne oculis suis quidem, contingeret. Lepi-
da igitur quæstio agitari potest, utrum uideri continen-
tiorum par sit: Publium ne Africanum superiorem, qui
Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uir-
ginem tempestinam, forma egregia, nobilis uiri Hispani
filiam, captam, perductamq; ad se, patri inuiolatam red-
didit: an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorē, ean-
demq; eiusdem sororem prelio magno captam, quam esse
audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducitq; ad
se se prohibuit. Sed hanc utranq; declamatiunculā super
Alexandro, & Scipionis celebrauerint, quibus abudē &
ingenij, & otij, & uerborum est. Nos satis habebimus,
quod ex historia est id dicere, Scipionem istum uero ne
an falsò, incertum: fama tamen, cum esset adolescēs, haud
syncera fuisse: & propemodum constituisse hosce uersus
à Cn. Nauio poëta, in eum scriptos esse:

Etiā qui res magnas manu sepe gessit gloriosè,
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus
Præstat: eum suus pater, cū pallio uno, ab amica abduxit.
His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem,
aduersus cæteros omnes scriptores, de Scipionis moribus
sensisse, & eam puellam captiuā non redditam patri scri-
psisse (contra quam nos supra diximus) sed retentam à
Scipione, atq; in delicijs, amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex Annalibus L. Pisonis, histo-
riæ, & orationis lepidissimæ.

CAP. IX.

Quod

Quod res uidebatur memoratu digna, quam fecisse
Cn. Flauium Annij filium Aedilem curulem, L. Pi-
so in III. annali scripsit: ea q; res per quā
purè & uenustè narrata à Pifone, locum istum totum
huc, ex Pisonis annali, trāspofuimus: Cn. inquit, Flauius
patre Libertino natus, scriptum faciebat. Is q; in eo tem-
pore Aedili curuli apparebat, quo tēpore Aediles sub-
rogantur. Eum q; primæ Tribus Aedilem curulē renun-
tiauerunt. At Aedilis, qui comitia habebat, negat accipe-
re: neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum Aedilem
fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scri-
ptu sese abdicasse. Is q; Aedilis curulis factus est. Idem
Cn. Flauius Annij filius dicitur ad Collegam uenisse, ui-
sere egrotum. Et in conclaue postquam introiuit, adole-
scentes ibi complures nobiles sedebant. Ii contemntes
eū, asurgere ei nemo uoluit. Cneus Flauius Annij filius
Aedilis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferi. Eā in
limine apposuit, ne quis illorū exire posset: uti que ij om-
nes inuiti uiderent, sese in sella curuli sedentem.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo
Taurus philosophus adhortari adolescentes suos
solitus est, ad philosophiam gnauius sectandam.

CAP. X.

Philosophus Taurus, uir memoria nostra in discipli-
na Platonica celebratus, cum alijs bonis multis, salu-
bribusq; exemplis, hortabatur ad philosophiā capessen-
dam, tum uel maxime ista re animos inuenenum experge-
bat: Euclidem quam dicebat Socrati cū factitauisse. De-
creto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris
cuius esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut

Ardor Euclidis
ad audien-
dum Socrate.

¶ ea res

ea res ei homini capitalis esset: tãto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. Indidem, Tum Euclides, qui* in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretum & esse Athenis, & audire Socrate con- sueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem, prius quam adueesperasceret, tunica longa muliebri indu- tus, & pallio uersicolore amictus, & caput & ora uela- tus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commea- bat: ut uel noctis aliquo tempore consiliorũ sermonumq; eius feret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulò amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultro currere, ut do- ceant, ad fores iuuenum diuitum: eosq; ibi sedere, atq; op- periri propè ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne unum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ li- buit meminisse, ad officium grauitatis, dignitatisq; uitæ decencia.

CAP. XI.

Non decertan- dum conuicio cum malis,

Cum inquinatissimis hominibus nõ esse conuicio de- certandum, neq; in maledictis aduersus impudetes & improbos uelitandum (quia tantisper similis & com- par eorum fias, dum paria & similia dicas, atq; audias) non minus ex oratione Q. Metelli Numidici, sapientis uiri, cognosci potest: quam ex libris, & disciplinis philo- sophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Man- lium Tribunum plebis, à quo apud populum in concione lacepsitus, iactatusq; fuerat, dictis petulãtibus: Nũc quod ad illum attinet. Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicũ dictauerit, quem & ego mihi neq; amicum

amicum recipio, neq; inimicum respicio, in eum ego non sum plura dicturus. Nam eum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis malè dicatur. Nam si in eo tempore huiusce modi homunculũ nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quam contumelia afficias.

Quòd neque Testamentum, sicuti Seruius Sul- pitius existimauit, neque Sacellum, sicuti Treba- tius, duplicia uerba sunt: sed à Testatione productũ alterum, alterum à Sacro diminutum.

CAP. XII.

Seruius Sulpitius iurecõsultus, uir ætatis suæ doctis- ^{Testamentum a.} s- simus, in libro de test amētis secundo, qua ratione ad ductus, Testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperi. Nam compositum esse dixit, à mentis contesta- tione. Quid igitur Calciamētum? quid Paludamentum? quid Pauimētum? quid Vestimentũ? quid alia mille, per huiuscemodi formã producta? Etiam ne ista omnia com- posita dicemus? Obrepisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est qui id prior dixit, falsa quidem, sed nõ ab- horrens, neq; inconcinna, quasi mentis quedã in hoc uo- cabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadẽ concinnitas obrepit. Nam in libro de religionibus seun- do: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus, cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & Cellæ, quasi sacra cella: ^{Sacellum,} Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat Sacel- lum & simplex uerbum esse, & non ex Sacro & Cella compositum, sed ex Sacro diminutum?

De quaestiunculis apud Taurum philosophum
in conuiuio agitatís, quæ symposiacæ uocantur.

CAP. XIIL.

Fastitatum, obseruatumq; hoc Athenis est, ab ijs, qui
erant philosopho Tauro iunctiores: cum domũ suã
nos nocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes, & asym-
boli ueniremus, coniectabamus ad cœnula, nõ cupedias
ciborum, sed argutias quaestionum. Vnusquisq; igitur no-
strum commentus, paratusq; ibat, quod quaereret. Eratq;
initium loquendi, edundi finis. Querebantur autem nec
grauia, nec reuerenda, sed εὐθυμιατὰ quaedam lepida,
& minuta, & florentem uino animum laceissentia: qua-
le hoc fermè est subtilitatis ludicræ, quod dicam: *Quæ-*
situm est, quando moriens moreretur: cum iam in
morte esset, an tum etiam cum in uita foret: Et, quando
surgens surgeret: cum iam staret, an tum etiam cum
federet: Et, qui artem disceret, quando artifex fieret:
cum iam esset, an tum cum etiam non esset. Vtrum
enim horum dicas, absurdè atq; ridiculè dixeris: multoq;
absurdius uidebitur, si aut utrunq; esse dicas, aut neu-
trum. Sed ea omnia cum captiones esse quidam futi-
les, & inanes, dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc
quasi nugarum aliquem ludum aspernari. Grauißimi
philosophorum super hac re seriò quaesuerunt. At
alij moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc
uita dici, atque fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore
uitæ reliquerunt: totumq; illud, quod mori dicitur, morti
uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempo-
ra, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, in-
quit, noster, neq; uitæ id tempus, neq; morti dedit: idemq;
in omni

Lepidain con-
uiuio quaeren-
da,

in omni consimiliũ rerũ disceptatione fecit. Vidit quip-
pe, utrũque esse pugnans: neq; posse ex duobus contra-
rijs, altero manente, alterum constitui: quaestionemq; fie-
ri per diuersorũ inter se, finiu, mortis & uitæ coherentiã.
Et iccirco peperit ipse, expressitq; aliud quoddã nouũ in
confinio tempus: quod uerbis proprijs, atq; integris τὸ
ἐξαιρῶν φῶσι appellauit. Idq; ipsum ita, uti dico, in-
quit, in libro cui τὸ πρῶτον τίτλος est, scriptum ab eo
reperietis: ὃ γὰρ ἐξαιρῶν τῶν πῶτε ἔσται συμμέ-
νει, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλου εἰς ἕτερον. Talia
apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum
mensarum, ut ipse dicere solitus erat, τραγυμιατὰ.

Puniendis peccatis treis esse rationes à philoso-
phis attributas: & quamobrem Plato duarum ex
ijs meminerit.

CAP. XVIII.

Puniendis peccatis, treis esse debere causas, existimatu
est. Vna est, quæ ὑπερσία, uel ὑλάσις, uel ὑπερσία
dicitur: cum poena adhibetur castigãdi, atq; emẽdãdi
gratia: ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat, corre-
ctiorq;. Altera est, quã ij, qui uocabula ista curiosius di-
uiserũt τιμωριῶν appellãt. Ea causa animaduertẽda est,
cũ dignitas, autoritasq; eius, in quem est peccatu, tuẽda
est: ne prætermiße animaduersio cõtẽptũ eius pariat, &
honorem* leuet. Iccircoq; id ei uocabulũ, à cõseruatione
honoris, factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ
παράδειγμα à Græcis nominatur: cũ punitio propter
exẽplũ, est necessaria: ut cæteri similibus à peccatis, quæ
prohiberi publicitus interest, metu cognitæ poenæ, deter-
reãtur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maxi-
m 5 mis

Exempla,

*eleuet.

mis grauisimisq; penis dicebant. Quādo igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra poenā ipse sese ultro corrigat: aut spes cōtra nulla est, emendari eum posse, & corrigi, aut iacturam dignitatis eius, in quē peccatū est, metui non necessum est, aut non id peccatum est, cuius exemplo necessario metu sancendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sanē dignum esse imponendae poenae studium uisum est. Has tres ulciscendi rationes, & philosophi alij plurisarium, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis aperitis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendum: alteram, quam in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt haec Platonis in Gorgia: περὸς οὗτος ἡ πέντε, τῶ μὲν ἡμιωρεμέα ἢ ἔπ' ἄλλο ὀρθῶς τιμωρομένῳ βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσεσθαι, ἢ παρὰ δόξα ἄλλοις γίνεσθαι ἢ ἄλλοι οἱ ὀρθῶς τιμωροῦντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. In hisce uerbis facile intelligas, ἡμιωρεμέα Platonē dixisse, nō ut suprā scripsi quosdam dicere: sed ita, ut promiscuē dici solet, pro omni punitione. An ne autē quasi omnino parua, & cōtēptu dignā preterierit poena sumēde causam, ppter tuēdā lesi hominis autoritatē: an magis, quasi ei, quā dicebat, rei nō necessariā, pratermisserit (cū de poenis, non in uita, neque inter homines: sed post uitae tempus capiendis scriberet) ego in medium relinquo.

De uerbo Quiesco, an e litera corripi, an proci debet.

C A P.

X V.

AMicus noster homo multi studij, atque in bonarū disciplinarū opere frequēs, uerbum Quiescit, usitate

tate ē litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis quasi in praestigijs mirificus, communiumq; uocum respuens nimis, & fastidians, barbarē eum dixisse opinatus est: quoniam producere debuisset, non corripere. Quiesco habet re. Nam Quiescit, ita oportere dici praedicaui, ut Cale-^{re} correptam, scit, Nitescit, Stupescit, atq; alia huiusmodi multa. Id etiam addebat, quod Quies ē, producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, N E si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecurum sese fuisse ait, contra perpetuam Latinae linguae consuetudinem. Neque se tam insignitē locuturum, absona, aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit, item inter haec exercitia quaedā ludicra, & Quiesco non esse his simile, quae suprā posui, nec à Quietē dictum, sed ab eo Quietē: Graecq; uocis ἴχου καὶ ἴσρου, Ionice à uerbo ἴχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere, demonstrauit. Rationibusq; haud sanē frigidis docuit, Quiesco ē, litera longa dici non conuenire: ut diceret eiusmodi quispiam, qui tumultuarijs, & modicis linguae exercitationibus ad famam se facundiae permiserat, neq; orationis Latinae modos usurpationes ue ulla didicerat. ^{rat} ^{*premise}

Notum uerbum Deprecor à poeta Catullo, inuitate quidem, sed apte positum & proprie: deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum scriptorum.

C A P.

X V I.

CUm in Lycio fortē uespera ambularem, uir quidam ludo ibi nobis, & uoluptati fuit. Nā cū esset uerbum deprecor doctiusculē positum in Catulli carmi-

m 4

ne, quia

ne, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidem meo iudicio uenustissimos: quos subscripsi.

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me: dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Arsidue: uerum dispeream, nisi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque a uulgo dicitur: quod significat, ualde precor, et oro, et supplico. In quo, De, prepositio ad augendum, et cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidum sane uersus forent. Nunc enim contra omnino est. Nam De, prepositio, quoniam est anceps, in uno eodemque uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim Deprecor a Catullo dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contra autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quam multorum hic uitam a Sylla deprecatus est. Item in dissuasiōe legis agrariae: Si quid delinquerō, nullae sunt imagines, quae me a uobis deprecantur. Sed neque solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni admodum sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum et alterum quae suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechitheo non longe secus dixit quam Catullus:

Quibus nunc, inquit, erumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, et amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cum mea uita parcam, letum inimico deprecor. Cicero in libro sexto de rep. ita scripsit: Quod quidem eo fuit maius, quia cum in causa pari collegae essent, non

modò

modò inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidia Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoque item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, et defensabat inuidiam: quod Graeci propinqua significatione *προπαλα* *τοῦμα* dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Nonne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actio nis secundo prooemio: Nunc uerò quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur: an hominem flagitiosissimum, libidinosisissimum, nequissimumque defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quaerens ueniam, quod et malediceret ei palam, respueretque et recusaret, detestareturque arsiuè: et tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos: quantusque numerus fuerit Athenis, ante clades Perficæ, librorum in bibliothecis publicorum.

C A P. X V I I.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius, accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit, asportauitque in Persas. Hos porro libros uniuersos multis post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto a Ptolemæis regibus, uel conquisitus, uel confectus est: ad

mi 5

milia

Opera consula
ta: pro, dedita
opera,

milia fermè uoluminum septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè, neque opera consulta, sed à militibus fortè auxiliarijs incensa sunt.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIIL. LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de P. Scipione Africano superiore. CAP. I.

VOD de Olympiade, Philippi regis uxore, Alexandri matre, in historia Græca scriptum est: idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoria datum est. Nã & C. Oppius, & Iulius Higinus, alij que qui de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt: Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentem anguem: eum que, ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse: id ipsum P. Scipionem ad Aruspices retulisse: eos sacrificio facto respondiisse, fore ut liberi gignerentur. Neq; multis diebus, posteaquam ille anguis in lecto uisus est, mulierem concepisse: concepti foetus signa, atque sensum

Scipio Africanus à serpenti-
bus generatus,

sum pati: exinde mense decimo peperisse: natumq; esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem, & Carthaginienses in Africa bello Punico secundo uicit. Sed & cum impendio magis ex rebus gestis, quam ex illo ostento, uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod iisdem illi, quos supra nominavi, literis mandauerint Scipionem hunc Africanum sollicitauisse noctis extremo, priusquam diluculet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solum diu demorari, quasi consultantem de Republica cum Ioue: Aedituosq; eius templi sæpe demiratos, quòd solum id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios sæuientes, neq; latrarent eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare, atq; approbare uidebatur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda: ex quibus est unū huiuscemodi: * Asidebat, oppugnabatq; oppidū in Hispania, situ mœnibusq; ac defensoribus ualidū, & munitū, re etiā cibaria copiosum: nullaq; eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum è militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factū. Die tertio, in quem uadari iusserat, oppidum captū est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Cefellij Vindicis pudendo errore, què offendimus in libris eius, quos inscripsit Lectionum antiquarum.

CAP. II.

Turpe

Diluculo.

Cum Ioue consultabit,

Obsidebat fortassis,

contrariu
opinionem

Cesellij errat.

Tyrpe erratum offendimus in illis celebratissimis
 cōmentarijs Lestionum antiquarū Cesellij Vindi-
 cis, hominis hercle pleraq; haud indiligentis, quod erra-
 tum multos fugit, quanquam multa in Ceselio reprehen-
 dendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autem
 Cesellius, Q. Ennium in XII I. lib. annalium Cor dixisse,
 masculino genere. Verba Cesellij subiecta sunt: Mascu-
 lino genere Cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius. Nam in
 XII I. annalium quem Cor dixit. A scripsit deinde uer-
 sus Ennij duos: ,

Annibal au daci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur, &
 permouetur, quod Annibal Carthaginienſis bellum se fa-
 cere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uersus
 Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: An-
 nibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit,
 æquale cor putat habere me ei: quam stultum esse me cre-
 dit, cum id mihi persuadere uult. Hoc Cesellius quidem,
 sed aliud longè Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo,
 ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium
 uersum Cesellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal
 ille audētissimus, atq; fortissimus, quem ego credidi (hoc
 enim est, cor meū credidit) perinde atq; diceret, quē ego
 stultus homo credidi fore summū suasorem ad bellandū,
 is me dehortatur, dissuadet q; ne bellum faciā. Cesellius
 autem

autem forte ἐαδὺ μὲν τοῦ ἑαφῆ; ista uerborum captus,
 quem Cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit,
 quasi ad Cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit
 me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi Cor
 Cesellij masculinum: ut uideatur tertius uersus sepa-
 ratim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisus,
 interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorem sum-
 mum. Sed non dignum est eis, qui hoc dixerint, respon-
 deri.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus repre-
 henderit in M. Catonis oratione, quam pro Rho-
 dienſibus in Senatu dixit: & quid ad ea, quæ repre-
 henderat, responderimus.

CAP. III.

Ciuitas Rhodiēsis & insulae opportunitate, & ope
 rum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; Rhodos,
 uictorijs celebrata est. Ea Rhodiēsis ciuitas cum amica
 atq; socia Populi Rom. foret, Persa tamen Philippi filio
 Macedonum rege, cū quo bellum Populo Ro. fuit, ami-
 co usa est. Connixiq; sunt Rhodiēses legationibus Ro-
 mam saepe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi
 ista pacificatio perpetrari nequit, uerba à plerisq; Rho-
 dienſibus in concionibus eorū ad populum facta sunt: ut
 si pax non fieret, Rhodiēses regem aduersus Populum
 Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum
 decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, Perse,
 Rhodiēses pertinuere, ob ea, quæ compluries in coeti-
 bus populi acta dictaq; erant: legatosq; Romam misere-
 runt, qui temeritatem quorūdam popularium suorū de-
 precarentur, & fidem consiliumq; publicum expurga-
 rent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatū
 intromissi

intromissi sunt, uerbis pro sua causa suppliciter factis de curia exceſſerunt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellumq; eos illis faciendum censerent: tum M. Cato exurgit, & optimos fidiſimosq; socios (quorum opibus diripiendis possidendisq; non pauci ex summatis uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatumq; pergit, orationemq; inelytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est.

Tyro Tullius
Ciceronis lib.
bertus,

Tyro autem Tullius, M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab inuente etate liberaliter instituto, adminiculatore, & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profectò plus ausus est, quàm ut tolerari, ignoscisq; possit. Namq; epistolam conscripsit ad Q. Axium familia rem patroni sui confidenter, & nimis callidè: in qua simet uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum fortè nobis est reprehensiones eius quasdam attingere: maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronem, quàm tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primùm hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώνως, ut ipse ait, principio nimis insolenti, nimisq; acri, & oburgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque lætitiâ rerum gestarum prosperè, de statu mentis suæ deturbati non satis conspicerent, neque ad rectè intelligendum, consulendumq; essent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro reis dicunt: con-

ciliare

ciliare sibi, & complacare iudices debent: sensusq; eorū expectatione causæ suspensos, rigentesq; honorificis uerendisq; sententijs commulcere: non iniurijs atque imperiosis comminationibus confricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba hæc sunt: scio solere plebisq; hominibus rebus secundis, atque prolixis, atq; prosperis animum excellentem, atque superbiam, atque ferocitatem auſciscere atque crescere: quod nunc mihi magna cura est, quòd hæc res tam secundè processerit, ne quid in consulendo aduersi eueniat, quòd nostras secundas res confricat: ne uerba hæc lætitiâ nimis luxuriosè eueniat. Aduersæ res se domant, & docent quid opus sit factò: secundæ res lætitiâ transuersum trudere solent ad rectè consulendo, atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, sua deoq; uti hæc res aliquot dies prosperatur, dum ex tanto gaudio, in potestatem nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta dicit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem: neque propulsationem, translationem uer criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem: quòd scilicet nihil ad purgandum est. Atq; etiã, inquit, insuper profitetur, Rhodienses qui accusabantur, quòd aduersus Populum Rom. regi magis cupierint, fauerint que, id eos cupisse atque fauisse utilitatis suæ gratia: ne Romani, Perse quoque rege uicto, ad superbiam, ferociam que & immodicum modum insoleſcerent. Ea que ipsa uerba ponit, ita ut infra scriptum est: Atque ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neque regem Perſen uiciſſe, nõ Rhodienses id modò uoluere, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror.

Atq;

Atque haud scio an partim eorum fuerint, qui non no-
stra contumeliae causa id uoluerunt euenire: sed enim me-
tuere, si nemo esset homo, quem uereremur, quicquid libe-
ret, faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute no-
stra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbi-
tror. Atque Rhodienses tamen Persen publicè nunquam
adiuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautius faci-
mus. Nam unusquisq; nostrum, si quis aduersus rē suam
quid fieri arbitratur, summa ui contrā nititur, ne aduer-
sus eam fiat, quod illi tamen perpepsi. Sed quod ad princi-
pium reprehensum attinet, scire oportuit Tyronem, de-
fensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à Senatore, &
Consulari, & Censorio uiro, quod quidem optimum esse
publicum existimabat, suadente: non (ut à patrono solet)
causam pro reis dicente. Alia nanque principia condu-
cunt, reos apud iudices defendenti, & clementiam mise-
ricordiamque undique indaganti: alia cum Senatus de
republica consultitur, uiro autoritate praestanti, senten-
tias quorūdam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus
publicis, ac pro salute sociorum grauius ac liberè indi-
gnanti simul ac dolenti. Quippe rectè & utiliter in disci-
plinis rhetorū praecipitur, iudices de capite alieno, de q;
causa ad sese non pertinenti cognituros: ex qua, praeter
officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolu-
menti, redundaturum est, conciliandos esse, ac propitios
laudabiliter ac placabiliter, & leniter existimatio-
ni salutisque eius, qui apud eos accusatus est. At cum di-
gnitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur,
ob eamq; rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam
concepto differendum est: tum qui se in eiusmodi principijs
occupat,

Defenditur
oratio Cato-
nis.

Rhetoricum
praecipitum.

occupat, ut beneuolos, benignosque sibi auditores pa-
ret, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iam-
dudum enim negocia, periculaque ipsarum rerum com-
munia, consilijs eos capiendis conciliant: & ipsi potius
sibi exposcunt consultoris beneuolentiam. Sed quòd ait
confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnare,
uti depugnatum est, neque regem Persen à Pop. Rom.
uinci, atque id audisse eum dixisse non Rhodienses mo-
dò, sed multas quoque alias nationes noluisse, sed id ni-
hil ad purgandum, extenuandumue crimen ualere: iam
hoc primum Tyro improbè mentitur. Verba ponit Ca-
tonis, & alij tamen cum uerbis calumniatur. Non enim
Cato confitetur Rhodienses noluisse uictoriam esse Pop-
pu. Roma. sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod
erat proculdubio suae opinionis professio, non Rhodien-
sum culpae confessio. In qua re, ut meum quidem iudi-
cium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoque lau-
de, admirationeque est: cum & ingenue, & religiose di-
cere uisus est contra Rhodienses, quod sentiebat: & par-
ta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod contra-
rium putabatur, flexit & transtulit: ut eos idcirco uel
maximè aequum esset, acceptiores, charioresq; fieri Pop.
Rom. quòd cum & utiles essent, & uellent regi esse fa-
ctum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Postea
uerba haec ex eadem oratione ponit: Ea nunc derèpen-
te tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam
relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos
prioris facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema
nequam, & uitiosum est. Responderi enim potuit, occu-
pabimus certè. Nam si non occupauerimus, opprime-

Polyphontes
rex.

mur, incidendumq; erit in insidias, à quibus ante nos non cauerimus. Rectè, inquit, hoc uitio dat Lucilius poeta Eurididi, quòd cum Polyphòtes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis eluserit:

εἰ γὰρ σε ἔμελεν, ὡς σὺ φῆς, κτείνειν πρόσις,
Χρὴ καὶ σὲ μέλλειν, ὡς ἔροντο παρῶν Διόθευ.

fallaciosus,

At hoc enim, inquit, planè stultitia plenum est, eo cõ filio, atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro animum nõ aduertit, non esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neq; humana uitæ negocia, & actiones, & officia uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugnae gladiatoriae. Nam gladiatori cõposito ad pugnandum, pugnae hæc proposita fors est: aut occidere, si occupauerit: aut occumbere, si cessauerit. Hominum aut uita nõ tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeat, quam nisi feceris, pati possis. Quòd tantum aberat à Po. Ro. mäsuetudine occupare, ut sæpe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, qualis fuit, sed uasris, ac fallaciosi, & quasi Græcorum sophistarũ solertijs. Nam cum obijceretur, inquit, Rhodiensibus, quòd bellum Pop. Romano facere uoluissent: negauit penè. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, & si maximè uoluissent:

Res sophistica.

uoluissent: induxissèq; eum dicit, quam dialectici ἐπὶ τὰ γοῶν appellat, rem admodum insidiosam, & sophisticam: neque ad ueritates magis, quam ad captiones repertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere, confirmareq; neminem, qui male facere uoluit, plecti æquum esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex oratione M. Catonis hæc sunt: Qui acerrimè aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum, qui quòd ad sese attineat, æquum censeat quenquam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur male facere uoluisse? Nemo opinor. Nam ego, quòd ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: Quid nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere uoluerit, mille nummis dimidium familiae multa esto: Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta pœna esto: Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni esto. Atqui nos* omnia plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: Sed si honorem nõ æquum est habere, ob eam rem, quòd bene facere uoluisse quis dicit, neque fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non quòd male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumentis Tyro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse debere, quòd hostes quidem Pop. Rom. esse uoluissent, & qui maximè non fuissent. Dissimulari autem non posse ait, quoniam paria, & consimilia non sint, plus quingenta iugera habere uelle, quòd plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum, atque impium Po. Ro. facere

facere uelle: Neque item inficiari posse, quin alia causa in premio sit, alia in poenis. Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque antè remunerari, quàm facta sint: iniurias autem imminentes præcauisse, iustum est magis, quàm expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq; ut cum admissa, & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur. Hæc Tyro in Catonem, non minus frigide sanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariam, nec improtectâ hanc ἐπαγγελίαν facit. Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis, quàm reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit: quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios niteretur. Ac primum ea non incallidè conquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iussarum: sicut est de numero pecoris, & de domino agri præfinito, aut eiusmodi aliquo: in quibus rebus quod prohibitum fieri per leges quidem non licet: uelle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. Atque eas res contulit seorsum, miscuitq; cum eo, quod neque facere, neque uelle per sese honestum est: tum deinde ne disparilitas collationis euidēs fieret, pluribus id propugnaculis defensat. Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat: sed id solum ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex repub.

ex repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoscenda: atque interim, neque fecisse Rhodienses bellum, neque facere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit, atque in iudicium uocanda: sed uoluntates nudas inanesq;, neque legibus, neque poenis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat: & ignoscentias utiles ^{Ignoscentias.} esse rebus humanis docet, ac nisi ignoscant, metus in republica rerum nouarum monet: sed enim contra si ignoscatur, conseruatum iri ostendit populi Rom. magnitudinem. Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cætera in Senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis figura elusit, & eluit. Verba adèò ipsa ponemus Catonis, quoniam Tyro ea prætermisit: Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minimè dici uelim. Sint sanè superbior est, quàm nos? Nihil prorsus hac cõpellatione dici potest neq; grauius, neq; munitius, aduersus homines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarèt, in alijs reprehenderent. Prætereâ animaduertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarum arma, atq; subsidia mota esse: sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulachris prætorü uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam distinctè nimis, ac comptè, atq; modulatè res acta est: sed quasi in ancipiti certamine cum sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, cū superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque inuidia flagraret, omni-

bus promiscuè tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nunc ut optimè meritos commendat, nunc tanquam si innocentes purgat, & ne bona, diuitiâq; eorum expectantur, obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios reipub. ostentat: nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ comunefacit: eaq; omnia distinctius, numerosiusq;, ac comptius furtasse dici potuerint, fortius, atque uiuidius potuisse dici non uidentur. Iniquè igitur Tyro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulenti orationis aptis inter sese, & coherentibus paruum qui spiam, nudumq; sumpsit, quod obretaret: tanquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tyroni respondi, modò æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere, & legere curauerit. Ita enim nos sincerius, exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit: & quæ mæcipia sub corona more maiorum nenierint: atq; id ipsum, sub corona, quid sit.

CAP. IIII.

Pileati serui nendebantur.

Pileatos seruos uenum solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptū reliquit. Cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mæcipia insignia esse in uendendo deberent:

rent: ut emptores errare, & capi non possent: neque lex uendendi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta ueniebant, & idcirco dicebantur sub coronis uenire. Nanque ut ea corona signum erat captiuorum uenalium, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quorum nomine emptori uenditor nihil præstaret. Est autem alia rationis huius opinio, cur dici solitū sit, captiuos sub corona uenundari: quod milites custodiæ causa, captiuorum uenalium greges circumstarent: eaq; circumstatio militum Corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod supra dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus ueneat.

Historia de Polo Histrione memoratu digna.

CAP. V.

Histrion in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus & uocis claritudine, & uenustate cæteris antestabat: nomen fuisse aiunt Polum: tragœdias poetarum nobilium scitè atq; assèueratè actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstum artis. ^{Polus histrio.} ^{Quoniâ, præ quando.} In eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, gestare urnâ, quasi cum Orestis ossibus, debebat. Ita compositum: fabulæ argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferens, Electra compleret, comiseraturq; interitū eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indu

indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij: & quasi
 *in Orestis *Orestis amplexus oppleuit omnia, nõ simulachris, neq;
 amplexu imitamentis, sed luctu atq; lamentis ueris, & spiratibus.
 Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor acitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defe-
 ctione Aristoteles scripserit.

C A P.

VI.

EX quinque sensibus, quos animatibus natura tribuit,
 uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci ἀ-
 ὁρατικῆς, ἀκουστικῆς, ὀσμητικῆς, ἀφῆτικῆς, ὁσφρητικῆς appellat:
 quedam animalium alia alio carent: & aut cæca natura
 gignuntur, aut inora, inaurita uel. Nullum autem gigni
 animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat,
 aut tactus. Verba ex libro eius, quem πρὸς ἰωνίους com-
 posuit, hæc sunt: τὸ δὲ ἀφῆτικὸν καὶ τὸ ὀσμητικὸν πρῶ-
 τὰ ἔχει, πλὴν ἐπὶ τοῦ ἀτελειώτου.

An, Affatim, quasi Admodum prima acuta pro-
 nunciandum sit: & quedam itidem non incuriosè
 tractata, super aliarum uocum accentibus,

C A P.

VII.

Annianus poeta præter ingenij amcenitates, litera-
 rum quoq; ueterum, & rationum in literis oppi-
 dō quam peritus fuit: & sermocinabatur mira quadam,
 Affatim, & scita suauitate. Is Affatim, ut, Admodum, prima acu-
 ta, non mediè pronuntiabat, atq; ita ueteres locutos cen-
 sebat. Itaq; se audiente Probum grammaticum hos uer-
 sus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potim' es tu homo facinus facere strenuum?

Aliorum est affatim qui faciant,

Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Cau

Causamq; esse huic accentui dicebat, quod Affatim non
 essent duæ partes orationis: sed utraq; pars in unam uo-
 cem coalisset: sicuti in eo quoq; quod Exaduersum dici Exaduersum
 mus, secundam syllabam debere acui existimabat: quoniã
 una, non duæ essent orationis partes. Atq; ita oportere
 apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat ludo, exaduersum loco

Tonstrina erat quedam.

Addebat etiam quod, Ad, prouerbium tum fermè acueret Ad,
 tur, cum significaret ἐπίτασιον, quam intentionem nos
 dicimus: sicuti Abfabre, & Admodum, & Adprobe di-
 cuntur. Cætera quidem satis commodè Amianus: sed hæc Adfabre,
 particulam, Ad, semper cum intentionem significaret, Admodum,
 acui putauit: non id perpetuum uidetur. Nam & Adpò-
 tus cum dicimus, & Adprimus, & Adprime, intentio in
 his uerbis demonstratur, neq; tamen, Ad, particula satis Adprime,
 commodè accentu acuto pronuntiatur. Adprobus tamē,
 quod significat ualde probus, non inficias eo quod prima
 syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, que inscribitur Adprobus;
 tur Triumphus, uocabulo isto utitur:

Hierocles hospes est mihi, adolefcens adprobus.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus,
 ea causa est, quod syllaba insequitur natura lōgior, quæ
 non fermè patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum
 plurium quàm duarum: Adprimus autem longè primum Adprimum.
 L. Liuius in Odysea dicit in hoc uersu:

Ibi deniq; uir summus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in Odysea Præmodū dicit quasi Admodū:

Parcentes, inquit, præmodū: Quod significat supra
 modum, dictumq; est quasi propter modum, in quo scilicet Præmodum.

n s cet

cet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore Delphino, & puero amatorio. C A P. VIII.

Delphini pueri
scilicet ueneri et
amatorij.

Delphinos uenercos esse, et amafios, non modò historia ueteres, sed recentes quoq; memoria declarant. Nam et sub Caesaribus, in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, et aliquot seculis antè apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores gratissimi delphinorum quidam cogniti compertiq; sunt. Neq; ij amaerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in uadis littorum conspectos, miris et humanis modis arserunt. Verba subscripti ἀπίωνος, eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus delphini amanti, et pueri non ubhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert: eaq; oia sese ipsum, multosq; alios uidisse dicit: καὶ αὐτὸς δὲ οὐκ εἶδεν ποδὶ δὴκωιαρχείῳ δελφίνα ἐρωῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικῶν ἐπισημένου φωνήν. ἀτὰρ οὐκ ἐπὶ προσνηχόμενῳ ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκόντας περὶ σέλλων ἴνα μὴ τὸν ποδούμνου χρωτὰ ἀμύξει, καὶ ἐπιπλοῦν περιβεβηκότα μέχρι διαποσίῳ αὐτῆν σκεδῶν, ἐφέχετο δὲ ἄρα ἢ ἔωκεν, καὶ πᾶσα ἢ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθύος νηχόμενου ὑπὸ ἔρωτῳ.

Delphinus as
more perijt.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amas, ubi sæpe ad litus solitum amauit, et puer, qui in primo uado aduentu eius opperi cõsueerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq; est: et

est: et in littore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, Memordi, Pepugi, Spepondi, & Occæcurri, plerisque ueterum dixisse: non uti postea receptum est dicere, per o, aut per u, literam in prima syllaba positam, sed per e, atq; ideo Græcæ rationis exemplo dixisse: præterea notatum, quod uiri non indocti neq; ignobiles, à uerbo Descendo non Descendi, sed Descendidi dixerunt.

C A P. IX.

Poposci, Momordi, Pupugi. Cucurri probabiliter dici uidentur: atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in satyris Memorderit, dixit per e, literam, non Momorderit: Meum, inquit, non est, at si me canis memorderit. Itè Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum milia nummum memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaque leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:
Scrpēs si memordit, gallina deligitur, et opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

—Vt admemordi Hominem.—

Sed idem Plautus in Trigemini, non Præmordisse, neq; Præmordisse dixit, sed Præmorfisse:

Ni fūgissēm, inquit, medium credo præmorfisset.

Præmorfisse,

Item Accius in Conciliatrice:

Ursum se memordisse autumat. Peposci quoq; non Peposci, Poposci Valerius Antias lib. annalium x l v. scriptum reliquit:

reliquit: Deniq; Licinius Tribunus pl. bis perduellione ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio prætorè peposcit. Pepugero æquè Accius in Aedilitia dicit.

Pepugero. Sed si pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem libro ad C. Oppium scripto Occurrit dixisse Probus annotauit: & hæc eius uerba apposuit: Si generalis species occurrit. Idem Probus Valerium Antiam lib. historiarum x. i. i. Spondei, ponderat scripsisse annotauit: uerbaq; eius hæc apposuit: Tyb. Gracchus, qui Quæstor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri qui pacem sponderant. Ratio autem istarum dictionum hæc esse uideri potest: quoniam Græci in quadam specie præteriti temporis, quod *παρορκεῖν* appellant, secundam uerbi literam in e, plerunq; uertunt, *ῥαφω γεγραφα, ποιω, πωπινα, λαλω λελαληκα, κεραιω κεραιηκα, λυω λεληκα*. Sic ergo mordeo Memordi, posco Peposci, tendo Tetendi, tango Tetigi, pungo Pepugi, spondeo Spondei, curo Cecurri, tollo Tetuli facit. Sic & M. T. & C. Cæsar, mordeo memordi, pungo pepugi, spondeo spondei dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed seciderat dictum esse. L. Accius in Sotadicorum lib. primo Seciderat dicit. Verba eius hæc sunt: Non ergo aquila, ita ut hi prædicant, seciderat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antias in libro historiarum. l. x. v. uerba hæc scripsit:

Descendit, Deinde funere locato ad forum descendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mamma mihi descendiderat.

Vsucapio

Vsucapio & copulatè, & recto uocabuli casu dicitur: ita Pignoris capio coniunctè, & eadem uocabuli forma dictum est.

CAP. X.

Vt hæc Vsucapio dicitur copulato uocabulo, a. li. uocabulo? Pignoris capio? Pignoris capio? iuncta sunt partes, & productè dicebatur. Verba Catonis sunt, ex primo epistolicarum questionum: Pignoris capio ob es militare, quod es à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit: per quod satis dilucet, hanc Capionem, posse dici, quasi hanc Captionem Capio onis, & in usu, & in Pignore.

Neque Leuitatem, neq; Nequitiam, ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur.

CAP. XI.

Leuitatem plerunq; nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio: & Nequitiam pro solertia astutiaq; sed ueterum hominum, qui propriè atq; integrè locuti sunt, Leues dixerunt, quos uulgò nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus, & Leuitatem appellauerunt Leuis, perinde quasi lenitatè. Et Nequã hominem nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ: quod genus Græci ferè *ἄσωτον*, *ἢ* *ἀσολατον*, *ἢ* *ἀρρητον*, *ἢ* *ἀρρατον*, *ἢ* *κεντροπικον*, *ἢ* *μαρον* dicunt. Quæ exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonianarum: nam cum genus quoddam sordidissimum uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demonstraturus esset, quod in caupona delitesceret, quod ad uesperum perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc & alia eiusmodi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, hominis leuitatem, tanquam

quam prorsus ista dedecora hoc uitio in homine nota
rētur. At postea cū in eundem Antonium probra quæ
dam alia ludibriosa, et turpia ingeßisset, ad extremum
hoc addidit: O hominem nequam: nihil enim magis pro-
priè possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uer-
ba compluscula libuit ponere: At uidete leuitatem
hominis, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset,
delituit in quadam cauponula: atque ibi se occu-
lens perpotauit ad uesperum. Inde cisis celeriter ad ur-
bem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat,
Quis tu? A Marco tabellarius. Confestim ad eam, cuius
causa uenerat, deducitur: eiq; epistolam tradit. Quam
illa cum legeret flens (erat enim scripta amatorie: caput
autem literarum hoc erat, sibi cum illa mimæ posthac
nihil futurum, omnem se amorem abiectisse illius, atque
in hanc transfudisse). Cum mulier fletu uberius, homo
misericors ferre non potuit. Caput aperuisti, in collum
inuasisti. O hominem nequam: nihil enim magis pro-
priè possum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opi-
nato cum ostendisset, præter spem mulier aspiceret:
idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum
dierum metu perturbasti? Consimiliter Q. quoq; Clau-
dium in primo annalium, Nequitiam appellauit luxum ui-
tæ prodigum, effusumq; in hisce uerbis: Persuadeti cui-
dam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere na-
tus erat, sed luxuria et nequitia pecuniam magnam con-
sumpserat. M. Varro in libris de lingua Latina: Vt ex
Nō. et Volo, inq; Nolo fit: sic ex Ne, et Quicquā, me-
dia extrita syllaba, cōpositum est Nequam. P. Africanus
pro se contra Tib. Asellium, de multa ad populum: Omnia
mala,

Catamitus
puer merito
stus,

Nolo,
Nequam.

mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus re-
bus sunt: malitia, atq; nequitia. utrum defendis, malitiā, Malitiā
an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere
uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absum-
psisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini in-
censum dedicauisti. Si hoc ita est, qui spondet mille num-
mum? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti,
atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spon-
det mille nummum? non uis nequitia? Agè, malitiā saltē
defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente
animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

De tunicis χερσίδωσις, quod earū usum P. Afri-
canus Sul. Gallo obiecit. C A P. XII.

Tunicæ man-
cate dede-
cores.

Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia, et usque
in primores manus, ac propè in digitos, Romæ at-
que omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco
uocabulo nostri χερσίδωσις appellauerunt. Fæminisq;
solis uestem longè lateq; diffusam indecorem existimaue-
runt, ad ulnas, cruramq; aduersus oculos protegenda. Viri
autem Rom. primò quidem sine tunicis, toga sola amicti
fuerunt: postea substrictas, et breues tunicas citra hu-
merum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt
ἐξωκίδωσις. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pau-
li filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præ-
ditus, P. Sul. Gallo homini delicato, inter pluraq; alia
quæ obiectabat, id quoq; probro dedit, qd' tunicis utere-
tur, manus totas operietibus. Verba sunt hæc Scipionis:
Nā qui quotidie unguētatus aduersum speculū ornetur,
cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq;
subuulsiis

Exomides,

Tunica chiro-
dota. **subuulsis ambulet: qui in conuiujs adolefcentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferior accubuerit: qui nō modō uirosus, sed uirosus quoq; sit: cum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinedi facere solent? Vergilius quoq; tunicas huiuscemodi, quasi foemineas, ac probrosas criminatur:**

Et tunica, inquit, manicas, & habet redimicula: mitra. Quintus quoq; Ennius Carthaginensium tunicatam iuuentutem non uidetur sine probro dixisse.

Quem Classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

C A P. XIII.

Classici, infra classem.

Classici dicebatur, nō oēs qui in classibus erant, sed **prime tantū classis homines: qui c. & x x v. milia aris, amplius ue, censi erāt. Infra classem autē appellabantur secūda classis, caterariūq; omniū classiu: qui minore summa aris q̄ supra dixi, cēsebantur. Hoc eō strictim notauit, quoniā in M. Catonis oratione, qua Voconia legem suafit, queri solet quid sit Classicus, quid Infra classem.**

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philosophis, qui ab Atheniensibus ad Senatum Romanū legati sunt.

C A P.

XIII.

Tria dicendi genera.

ET in carmine, & in soluta oratione, genera dicēdi **probabilia sunt tria, quae Graeci χερεινους, uocant, nominaq; eis fecerunt apponi: αδου, εχου, μεου. Nosq; quem primum posuimus, uberem uocamus: secundum, gracilem: tertium, mediocre. Vberi dignitas, atq; amplitudo est: gracili uenustas, & subtilitas: medius in confinio est utriusque modi particeps. His singulis orationis uirtutibus uitia agnata sunt, pari numero: quae earum**

Stylus uber, Gracilis, Medius.

earum modum, & habitum simulachris falsis ementuntur. Sic plerunq; sufflatis, atque tumidi fallunt, pro uberibus: squalentes, & ieiuni dicti, pro gracilibus: incerti, & ambigui, pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi formarum exempla, in Latina lingua M. Varro esse dicit: ubertatis, Pacuuium: gracilitatis, Lucilius: mediocritatis Terentium. Sed ea ipsa genera dicendi iā antiquitus tradita ab Homero sunt, tria, in tribus: Magnificum, in Ulyse, & uber est: subtile, in Menelao, & cohibitum: mixtū, moderatūq; in Nestore. Animaduersa eadē tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad Senatum Populumq; Romanum legauerant, impetratum, uti multam remitterer, quam fecerant propter Oropi uastationē. Ea multa fuerat talentum ferē quingentium. Erāt isti philosophi: Carneades, ex Academia: Diogenes, Stoicus: Critolaus, Peripateticus. Et in Senatum quidem introducti, interprete usi sunt* Cæcilio Senatore. Sed antē ipsi seorsum quoque quisq; ostentandi gratia, magno conuentu hominum disertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius, & Polybius, philosophorum trium sui cuiusq; generis facultiam. Violenta, inquit, & rapida Carneades dicebat: scita, & teretia Critolaus: modesta Diogenes, & sobria. Vnumquodq; autē genus, ut diximus, cum castē pudicēq; ornatur, fit illustrius: cū fucatur, atq; praelinitur, fit praestigiosum.

Quam seuerē moribus maiorum in fures uindictatum fit: & quid scripsit Mutius Scæuola super eo, quod seruatum, datum, commodatum ue esset.

C A P.

XV.

o Labeo

Macrob. scria pu b. bet, Cza ho lib. 4. cap. 5.

Furtum. **L**abeo in lib. de xij. tabulis secūdo, acria et seuera iudicia de furtis habita esse, apud ueteres, scripsit. Idēq; Brutum solitum dicere, furti damnatū esse, qui iumentum aliorum duxerat, quā quo utendū acceperat. Item qui longius produxerat, quā quem in locum petierat. Itaq; **Q** Scauola in librorū, quos de iure ciuili composuit, sextodecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandū datum est, si id usus est: siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit usus est: furti se obligauit.

Locus exscriptus è satyra M. Varronis, quæ πρόδι ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborū generibus: & appositi uersus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit.

C A P.

XVI.

Varro in satyra, quā πρόδι ἐδεσμάτων, id est, de ciuis peregrinis, et lautitijs inscripsit, lepidè admodum, et scitè factis uersibus, cœnarū, ciborūq; exquisitas delicias* cōprehendit. Nā pleraq; id genus, quæ heluones isti terra, et mari cōquirūt, exposuit, inclusitq; in numero senarios. Et ipsos quidē uersus cui otii erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera aut, nominaq; edulium, et domicilia ciborū omni bus alijs præstātia, quæ profunda ingluuiēs uestigauit, quæ Varro opprobrijs executus est, hæc sunt ferme, quātū nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hœdus ex Ambracia, pelamis Chæcedonia, muræna Tartesia, aselli Pefinūtij, ostrea Tarētina, pectūculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glās Iberica. Hæc aut peragratis gula, et succos insuetos inquirētis industrū, atq; has undiq; uorsum indagines cupediariū, maiore detestatiōe dignas cēsebimus: si uersus Euripidis recordemur,

*reprehen = dit
Dinersi cibi ad regales & pontificias mēsas.

demur, quibus utebatur sapissime Chrysippus philosophus, tanquā edendi irrationes quasdā repertas esse, nō per usum uitæ necessarium, sed per luxum animi, parata atq; facilia fastidiētis per improbam satietatis lasciuia. **Versus Euripidis a dscribendos putauit:**

Ἐπεὶ τί δ' αἰ βροτοῖσι πλὴν δεινῷ μόνου
Διμήτρος ἀκτιῶς, πώματ' ἢ ὕδρουχός,
ἄτνα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφει
ὄψ' ἀπαρκεῖ πλοσμονὴ τρυφῆ δέ τοι
ἄλλω ἐδ' ἐδω μυχωνῆς θρωύμεθα.

Sermo habitus cū grāmatico, insolentiarū & imperitariū pleno, de significatione uocabuli, quod est Obnoxius: deq; eius uocis origine. C A P. XXVII.

Percōtabar Romæ quēpiā grāmaticū, primæ in docēdo celebritatis, nō hercle experiūdi uel tētandi gratia: sed discēdi magis studio, et cupidine: qd significaret Obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio esset. Atq; ille aspicit me, illudēs leuitatē quæstiois, paruitatēq; obscurā, iquit, sanè rē quæris, multaq; prorsus uigilia indagāda. **Quis ad eō tā liguæ Latine ignarus est, q nesciat eū dici obnoxium, cui qd ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incōmodari et noceri potest ei, q habeat aliqū noxæ. i. culpæ suæ cōsciū? Quin potius, iqt hæc mittis nugalia, et affers ea quæ digna quæri tractariq; sint. Tū uerò ego per motus, agēdū iā oblique, ut cū hoīe stulto existimauit: Et cætera, inquā, uir doctissime, et grauiora remotioraq; si discere, et scire debuero qm̄ mihi usus uenerit, tū quæ rā ex te, atq; discā. Sed enī quia dixi sepe obnoxius, et qd dicerē, nesciui, didici ex te, et scire nūc cœpi, qd nō ego**

o 2 omnium

omnium solus, ut tibi sum uisus, ignoravi: sed (ut res est) Plautus homo linguae, atque eleganter in uerbis Latinae princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Stichio illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij plane, non obnoxie. Quod minime congruit cum ista, quam me docuisti, significatio-
ne. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se con-
traria, plane, et obnoxie: quod a tua significatione longe
abest. At ille Grammaticus satis ridicule quasi Obno-
xius, et Obnoxie, non declinatione sola, sed re atque sen-
tentia differrent: ego, inquit, dixi quid esset Obnoxius,
non quid Obnoxie. At tunc ego admiratus insolentis ho-
minis insentiam, mittamus, inquam, sicuti uis, quod Plau-
tus Obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, at-
que illud quoque praetermittamus, quod Sallustius in Catilina
scribit: Minari etiam ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod
uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim
Vergilij sunt notissimi:

Nam neque tunc astris acies obtusa uideri,

Nec fratris radijs obnoxia surgere luna.

Quod tu ais, culpe suae conscium, alio quoque loco Verg.
uerbo isto uititur, a tua sententia diuersè, his uersibus:

Iuuat arua uidere,

Non raris hominum, non ulli obnoxia curae.

Cura enim praesens aruis solet, non nocere: quod tu de obno-
xio dixisti. Id uero illud etiam Q. Ennij quo pacto congrue
re tecum potest: quod scribit in Phoenice, in hisce uersibus.

Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit fortiter,
Eumque; innoxium uocare, aduersus aduersarios,
Ea libertas est, qui pectus purum et firmum gestitat.
Aliae res, obnoxiae nocte in obscura latent.

At ille oscitans, et hallucinanti similis: Nunc, inquit, mi-
hi operae non est: cum otium erit, reuises ad me, atque di-
sces, quid in uerbo isto et Vergilius, et Sallustius, et
Plautus, et Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi
hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem
solam uerbi istius, sed significationem quoque eius, uarie
tateque recedere, ut hoc etiam Plautinum spectet, adscri-
psi uersus ex Asinaria:

Maximas* optimas, et gaulio effertissimas

Suis heris ille mecum unam pariet, gnatoque et patri:

Deuota ut etate ambo ambobus nobis sint obnoxij,

Nostro deuincti beneficio.

Qua uero ille Grammaticus finitione usus est, ea uidetur
in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem
eius notasse: quae quidem congruit cum significato, quo
Cecilius usus est in Chryso, in his uersibus:

Quamquam ego mercede hic conductus tua aduenio,

Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare:

Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata, custoditaque apud Romanos iu-
risiurandi sanctimonia: Atque inibi de decem capti-
uis, quos Annibal Romam, deiurio ab his accepto,
legauit.

CAP. XVIII.

Iuratumque est. Id et moribus, legibusque multis ostendi-
tur, et hoc, quod dicemus, ei rei non tenu argumentum
esse potest. Praelio Cannensi Annibal Carthaginensium
imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit,
mandauitque eis, pactusque est, ut si Po. Ro. uideretur, per-
iuratum.

*optumitates
legitur apud
Plautum.

mutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argentum pondo libram scilicet, & selibram. Hos priusquam proficiscerentur, iureiurando adigit, redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiuum: mandatum Poeni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio Senatui non placita: parentes, cognati, affinesque captiuorum amplexi eos, postliminio in patriam redisse dicebant, statumque eorum integrum, incolumemque esse: ac ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postliminium iustum non esse sibi, responderunt, quoniam de iurio uincti forent: statimque uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt: duo reliqui Romae manserunt, solutosque esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio consilio regressi eodem die tanquam si ob aliam fortuitam causam isse: atque ita iureiurando satisfacto, rursum iniurati abiissent. Hac eorum fraudulenta calliditas, *de spectis* tam esse turpis aestimata est, ut contempti uulgo *discerpti*que sint: censaque eos postea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerint: quoniam quod se facturos dictauerant, non fecisset. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum v. id quoque literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero plurium, quibus id non uideretur, superata: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usque ad eum testabiles, inuisosque fuisse, ut tedium uitae ceperint, necemque sibi consciuerint.

Historia ex annalibus de Tyberio Sempronio Graccho

Deiurium,

* de spectis

que tam esse turpis aestimata est, ut contempti uulgo discerpti que sint: censaque eos postea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerint: quoniam quod se facturos dictauerant, non fecisset.

Graccho sumpta, patre Gracchorum Trib. plebis: atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipfis uerbis relata.

CAP. XIX.

Pvlchrum, atque liberale, atque magnanimum factum Tyberij Sempronij Gracchi in exemplis repositum est. Id exemplum huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus Trib. pleb. multam irrogauit, eumque ob eam causam praedes poscebat, Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium Tribunorum prouocabat: petebatque, ut uirum consularum triumphalem que a Collega ui defenderent. Octo tribuni, cognita causa, decreuerunt. Eius decreti uerba, quae posui, ex annalium monumentis excipita sunt: Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, contraque morem maiorum Trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicato sententiam de eo tulerit, multam que nullo exemplo irrogauerit, praedesque eum ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum a Collega ui prohibeamus: & quod contra Collega postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostrum sententia omnium data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, Collega arbitrato praedes dabit, Collega ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato praedes non dabit, quominus Collega sua potestate utatur, non intercedemus. Post hoc decretum, cum Augurinus Trib. pleb. L. Scipionem praedes non dantem prehendi, & in carcerem duci iussisset: tum Tyberius Sempro. Gracchus Trib. pleb. pater Tyberij, atque C. Gracchorum, cum P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob plerasque in rep. dissensiones esset,

o 4 iura

iuravit palam in amicitiam, inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atque ita decretum ex tabula recitavit. Eius decreti uerba hæc sunt: Cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem coniecisset, alienum uidetur esse à dignitate reipublicæ, in eum locum imperatorem Po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à Tyberio Graccho dixit: neq; multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniâ, quia prædes non daret, in carcerem duci coeptum, atq; ita intercedente Graccho exemptum.

Quod Vergilius à Nolanis ob aquam sibi non permissam, fustulit è uersu suo, Nola, & posuit, Ora, atq; ibi quædam alia, de consonantia literarum, iucunda.

C A P. XX.

Scriptum in quodam commentario reperi uersus istos à Vergilio ita primum esse recitatos, atque editos: Talem diues arat Capua, & uicina Vesueo Nola iugo: Postea Verg. petisse à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus: Nolanos beneficium petatum non fecisse: poetam offensum, nomen urbis eorum, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, Oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse:

-Et uicina Vesueo Ora iugo.

Ea res uera ne, an falsa sit, non laboro: quin tamen melius suauiusq; ad aures sit, quam Nola, Ora, dubium id non

non est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequenti prima, canoro simul atq; iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poetas huiusmodi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter ceteros omnes apud Homerum plurima. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & sonitus in assiduis uocibus pluribus facit:

ἢ δ' ἕτερον θέσει προρῆσι εἰκῆα χαλαρῆν
ἢ χίονι λυγρῆν ἔξ ὕδατος κρυσαλλῶ.

Atq; item alio loco:

Λάκρ' ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφου.

Catullus quoq; elegantissimus poetarum, in hisce uersibus:

Minister uetuli puer salerni,

Ingere mi calices amariores,

Vt lex Posthumia iubet magistræ

Ebriosa acina ebrioflores.

Cum Ebrioso dicere posset, & quod erat usitatus, Acinum neutri generis.

Homerici suauitatem, Ebriosa dixit, propter consequentis literæ concentum. Qui Ebrios autem Catullum dixisse purant, aut Ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

Quoad uiuet, & Quoad morietur, cur idipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrarijs.

C A P. XXI.

Quoad uiuet, Quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariae: sed idem atq; unum tempus utraq; uerba demonstrant. Itæ cum dicitur, Quoad Senatus habebitur, & Quoad Senatus

tus dimittetur, tametsi haberi atq; dimitti cōtraria sunt: unum atq; idipsum tamē utroq; in uerbo ostēditur. Tempora enim duo cum inter se opposita sunt, atq; ita coherentia, ut alterius finis cum alterius initio misceatur: nō referēt utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis, locus ipse confinis demonstretur.

Quōd Censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis, & præpinguibus: quæsitum que utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

CAP. XXII.

Nimis pingui homini, & corpulēto CENSUS equū adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciēdum equitis munus. Non enim pœna id fuit, ut quidam existimant: sed munus sine ignominia remittebatur. Tamē Cato in oratione, quam de sacrificio commissō scripsit, obijcit hęc rem criminosis: uti magis uideri possit cū ignominia fuisse. Quod si ita accipias, id profectō existimandum est, non omnino inculpatū, neq; in desidē uisum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriasset, exuberassetq;.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

liber octauus, hac etate non reperitur: sed ex uetustissimo exemplari hæc capita excerpta sunt.

CAP. I.

Hæsterna noctu rectē, an cum uitio dicatur: & quenam super istis uerbis grāmatica traditio sit. Itemq; quōd Decemuir

Decemuir in XII. tabulis Nox pro Noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina, & barbarata: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio cōmuniq; usu Latine loquētium minimē Latina sunt, neq; in ueterum libris reperiantur.

CAP. III.

Quem in modum, & quā seuerē increpauerit, audientibus nobis, Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assiduē oscitantem.

CAP. IIII.

Quōd Herodotus scriptor historiæ memoratissimus, parum uerē dixerit, Vnā, solamq; pinum arborū omnium casam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare: & quōd item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam, pro comperta, posuerit.

CAP. V.

Quid illud sit, quōd Vergilius, Cælum stare puluere: & quod Lucilius, Pectus sentibus stare dixit. CAP. VI. Cum post offensusculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minimē utile esse: superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta: & quod M. Cic. de amore amicitie senserit, cum ipsius uerbis additum.

CAP. VII.

Ex Aristotelis lib. qui πῶς τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atque inibi de alia quadam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;.

CAP. VIII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti

uolenti iocos quosdam Platonicos Latina oratione.

C A P. IX.

Quod Theophrastus philosophus omnium suæ ætatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit: quodq; idē hoc Demostheni ad Philippum regē uerba facienti euenerit.

C A P. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum grammatico quodam prestigioso, tempora uerborū & puerilia meditata ignorante: remotarū autem questionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos ostentante.

C A P. XI.

Quam festiuē responderit Xantippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionysia largiore sumptu cenitaret.

C A P. XII.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; oēs: Et quōd ea uerba accepta à Græcis uidentur.

C A P. XIII.

Quisones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Pœnicum, sed Græcum.

C A P. XIII.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuū, de ambiguitate uerborū disrentem, atq; inibi uerba quædam ex Næuio poëta, & Cn. Gallo non usitatè collocata: atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

C A P. XV.

Quibus modis ignominatus, tractatusq; sit à C. Cæsare Laberius poëta: atq; inibi appositi uersus super eadem re, eiusdem Laberij.

A. Gellij

A. G E L L I I

N O C T I V M A T T I C A R V M

COMMENTARIJ. LIB. IX.

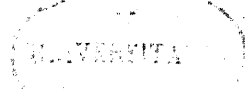
Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit rectoriosq; certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum.

C A P. I.

VINTVS Claudius in undeuicesimo annali, cū oppidū à Metello Procons. oppugnari, corra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cū funditore utrinq; summo studio *spargunt fortissime: sed sagittam *agunt

atque lapidem deorsum, an sursum mittat, hoc interest. Nam neutrum potest deorsum uersum rectè mitti, sed sursum utrunq; optimè: quare milites Metelli sauciabantur multò minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillimè. Percōtabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut cōtigni magis, directioresq; ictus fiat, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quàm deorsum: cum procliuior, faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, quàm ex infimis in superna. Tum Iulianus comprobato genere questionis: Quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Facilior autè iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus & impe

et impetus iactus temperatus dirigendusque est: tum si in prona iacias, moderatio atque ratio mittendis, precipitata ipsa et pondere cadentis teli corumpitur. At si in editiora mittas, et ad percutiendum supernè aliquid, manum et oculos conlimes: quò modus à te datus fuerit, eò telum ibit, quod ieceris. Ad hanc ferme sententiam, Iulianus super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus est. Quod autem ait idem Q. Claudius, à pinnis hostes defendebant facillimè: animaduertendum est, usum esse eum uerbù defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed admodum propriè et Latine. Nam *Defendere* et *Offendere* inter sese aduersa sunt, quorum alterum significat, ἐμπαρόδω εἶναι: alterum, ἐκπαρόδω ποιεῖν, quòd hoc in loco à Q. Claudio dicitur.

Defendere.
Offendere.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu, amictuque nomen, habitumque philosophie mentiente m.

C A P. II.

AD Herodè Atticum, Cōsularem uirum, ingenioque ameno, et Græca facundia celebrem, adiit, nobis presentibus, palliatus quispiam, et crinitus, barbaque propè ad pubè usque porrecta: ac petit es sibi dari, εἰς ἀπρεως emēdos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset. Atque ille uultu, sonituque uocis obiugatorio, philosophum sese esse dicit: et mirari quoque addit, cur querendum putasset, quòd uideret. Video, inquit, Herodes, barbam et pallium: philosophum nondum uideo. *Quæso autem te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumētis existimas, ut esse te philosophum noscitemus? Interibi aliquo ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum esset*

esse hominem dicere, et nullius rei, incolamque esse sordentium generarum: ac nisi accipiat quòd petit, cōuitio turpi solitū incesserit. Atque ibi Herodes, Demus, inquit, huic aliquid æris, *cuiusmodi est: tanquam homines, non tanquam homini. Et iussit dari pretiū panis x x x. dierum. Tum nos aspiciens, qui eū sectabamur, Musonius, inquit, æruscanti cuiquam id genus, philosophum sese ostentati, dari iussit mille nummum: et cum plerique dicerent nebulationem esse hominem, malum et malitosum, et nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem dixisse aiunt, αἰεὶ οὐκ ἐστὶν ἀγρυγῖς. Sed hoc potius, inquit, dolori mihi, et ægritudini est, quòd istiusmodi animalia spurca atque probra, nomen usurpent sanctissimum, et philosophi appellantur. Maiores autem mei Athenienses, nomina iuuenum fortissimorum Harmodij, et Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippium tyrannum interficere adorsi erant, ne unquam seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, seruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomē philosophia illustrissimum in hominibus deterrimis exsordescere? Simili autem, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos Romanorum audio prænomina Patritiorum quorundam, malè de Republica meritorum, et ob eam causam capite damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoque eorum defamata, atque demortua cum ipsis uiderentur.

*cuiuscuius
modi est

Mali argento
digni.

Nomina fors
tū uerba nom
danda.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum, super Alexandro recens nato,

C A P.

III.

Philippus

Philippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute industriâq; Macedones locupletissimo imperio aucti, gentiũ nationumq; multarũ potiri cœperant, & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendam, metuendâq; incly:æ illæ Demosthenis orationes concio:nesq; notificant. Is Philippus, cũ omni ferè tempore negotijs belli, uictorijsq; aff:ctus exercitusq; esset, à liberali tamè Musa, & a studijs humanitatis nunquàm absuit, quin lepide, comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Feruntur ad eò libri epistol:ũ eius, munditiæ, & uenustatis, & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum est: sibi Alexandrum nuntiavit. Ea epistola, quoniam curæ, diligentiaq; in liberorum disciplinâ hortamētum est, exscribenda uisi est, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur est ad hãc ferè sententiã. Philippus Aristoteli salutē dicit. Filium mihi genitũ scito: quod equidem dijs habeo gratiam: nõ proinde quia natus est, quàm pro eo, quòd cum nasci cõrigit tēporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione. Ipsius aut̃ Philippi uerba hæc sunt: φιλιππὸ ἀριστοτέλει χεῖρα. ἔστι μοι γεγονότα γόνυ. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάρις ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ γενέσθαι τὸ παιδίος, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτοῦ γενέσθαι, ἐλπίζω γὰρ αὐτῶν, ὑπὸ σὸ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἀξίον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentium prodigiosis miraculis: det̃q; diris & exitiosis fascinationibus: atq; inibi de fœminis uersis repente in mares. CAP. IIII.

Cum

Cum è Græcia in Italiam rediremus, & Brundusium Ciremus: egressiq; è nauì in terrâ, in portu illo inclyto spatia remur, quem Q. Ennius remotiore paulum, sed admodum scito uocabulo, Præpetem appellauit: sacces librorum uenaliũ expositos uidimus, atque ego statim auidè pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci miraculorum fabularumq; pleni: res inauditæ, incredulæ. Græci historici. Le: scriptores ueteres, non parue autoritatis, Aristæas Proconnesius, & Isigonus Niceensis, & Ctesias, & Onesicritus, & Polystephanus, & Hegeſias. Ipsa autem uolumina ex diutino situ squalabant, & habitu aspectuq; tetra erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & adductus mira, atq; inſperata utilitate, libros plurimos ere pauco emo: eosq; omneis duabus proximis noctibus cursim transeo: atque in legendo carpsi exinde quædam, & notaui mirabilia, & scriptoribus ferè nostris intentata: eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lectitabit, is ne rudis omnino, & auidus in eiusmodi rerum auditionibus reperiatur. Erant igitur in illis libris scripta huiuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrionibus etatem agunt, corporibus hominum uesci, eius que uictus alimento uitam ducere, & Antropophagus Antropophagus αὐθροποφάγος nominari. Item esse homines sub eadem Arimaspi. regione cœli, unum oculum habentes in frontis medio, Arimaspi, qui appellantur Arimaspi: qua facie fuisse κύκλωπες Cyclopes, poëta ferunt. Alios item esse homines, apud eandē cœli plagam, singularis uelocitatis: uestigia pedum habētis retro porrecta, non ut cæterorum hominum prospectantia. Præterea traditũ esse memoratumq; in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in Albania. pueritia

pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctem, quam inter diem. Item esse compertum & creditum, **Sauromataz.** *Sauromatas*, qui ultra Borysthenem fluuium longè colunt, cibum capere semper diebus tertijs, medio abstinere. Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod ^{capite 2.} ^{*legimus.} postea quoque in lib. Plinij Secundi naturalis historiae septimo legis: esse quasdam in terra Africa familias hominum, uoce atque lingua effascinantium: qui si impensius fortè laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos: pecudes pastu atque **Aliz,** ^{pro alij.} cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli alia causa obnoxia. Oculis quoque exitialem fascinationem fieri, in iisdem libris scriptum est: traditurque esse homines in Illjrijs, qui interimant uidendo, quos diutius irati uiderint: eosque ipsos mares scæminasque, qui uisu tam centi sunt, pupillas in singulis oculis binas habere. Item **Cynocephali.** esse in montibus terra India homines, caninis capitibus, & latratibus: eosque uesci auium, & ferarum uenatibus. <sup>*Plinius scrip-
tū habet lib. 7.
ca. 4. monofce-
liid est, uni
crures.</sup> Atque item esse alia apud ultimas Orientis terras miracula, homines qui ^{*Monomeri} appellantur, singulis cruribus saltuatiu currētes, uiuacissimæ pernicitatis. Quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. Iam uerò hoc egreditur omnem modum admirationis, quòd iisdem illi scriptores gentem esse aiunt, apud extrema India, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus: nullo cibatu uescentem, sed spiritu florum naribus hausto uictitantem. **Pygmaos** quoque haud longè ab ijs nasci: quorum qui longissimi sunt, nō longiores esse quàm pedes duos & quadrantē. Hæc atque alia istiusmodi plura legimus. Sed cū ea scriberemus, tenuit nos non idonea scriptura

scripturae tedium, nihil ad ornandum, iuuandumque usum uite pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculorum notare id etiam quod Plinius Secundus, uir in tem- ^{Plin. lib. 7. c. 4.} poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisque gratia, autoritate magna præditus, non audisse neque legisse, sed scire sese atque uidisse, in libro naturalis historiae v. 11. scripsit. Verba igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profectò faciunt, ut neque respicienda, neque ridenda sit notissima illa ueterum poetarum de Ceneo cantilena. Ex scæminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in annalibus **Qu.** Licinio Crasso, **C.** Cassio Longino Consulibus, Casini puerum factum ex uirgine, sub parentibus: iussuque Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit uisum esse à se Argis Ariscotem, cui nomen Arescusa fuisset nupsisse etiam: mox barbam & uirilitatem prouenisse, uxoremque duxisse: Eiusdem sortis & Smyrnae puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in marem die nuptiarum **L.** Cositium ciuem Tifritanum: uiuebatque cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc scripsit: Gignuntur homines utriusque sexus, quos hermaphroditos uocamus: olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uerò in delitijs.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ, de genere ac natura uoluptatis: uerbaque Hieroclis philosophi, quibus Decreta Epicuri insectatus est.

C A P. V.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententiās tenuerunt, atque dixerunt. Epicurus uoluptatē summā uoluptas.
p 2 bonum

bonum esse ponit, eam tamē ita definit: σπουδὸς ὄβραστης
 ἡγερέσιμα Antisthenes Socraticus summum malum
 dicit, Eius nanque hoc uerbum est: μὲντιμὸν μᾶλλον, ἢ
 ἰδούτιμὸν. Speusippus, uetiq; omnis Academia, uolupta-
 tem & dolorem, duo mala dicunt esse opposita inter se:
 se: bonum autem esse, quod utriusq; medium foret. Zeno
 cēsuit uoluptatem esse indifferēs, id est neutrum, neq; bo-
 num, neq; malū: quod ipse Græco uocabulo ἀδύνατον
 appellauit. Critolaus Peripateticus & malum esse uolu-
 ptatem ait: & multa alia mala parere ex sese, iniurias,
 desidiās, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita
 uariē & multiformiter de uoluptate differuit: ut cun-
 ctæ istæ sententiæ, quas supra posui, uideantur ex sermo-
 num eius fontibus profuixisse. Nam perinde unaquaq;
 utitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multi-
 plex: & causarum quas tractat, rerumq; quas efficere
 uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quoties sa-
 ctæ mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat
 uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri sancti, & grauis: ἡδὴ βυ-
 νῆς τέλει πόντος δόγμα ἀπείσω πορνεία, ὁδὸν πόν-
 τος δόγμα.

Verbum ab eo quod est Ago, frequentatiuum,
 in prima syllaba quonam sit modo pronūciandū.

CAP. VI.

Actio. **A**B eo quod est Ago & egi, uerba sunt quæ appel-
 lant grāmatici frequētatiua, Actio, & actitui.
 Hæc quosdam non sanē indoctos uiros audio ita pronun-
 ciare, ut primam in his literam corripiant, rationemq;
 dicant, quoniam in uerbo principali quod est ago, prima
 litera breuiter pronūciatur. Cur igitur ab eo quod est
 edo

Edo & Vngo, in quibus uerbis prima litera breuiter di-
 citur, Esito & Vnctito, quæ sunt eorum frequentatiua,
 prima litera longa promimus: & contra, Dictito ab eo
 uerbo quod est dico, correptè dicimus: Num ergo potius
 Actio & actitui producenda sunt: quoniam frequenta-
 tiua fermè omnia eodem modo in prima syllaba dicun-
 tur, quo participia præteriti temporis: ex ijs uerbis
 unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronūciantur,
 sicut Lego, lectus, lectito facit: Vngo, unctus, unctito:
 Scribo, scriptus, scriptito: Moneo, monitus, monito: Pen-
 deo, pensus, pensito: Edo, esus, esito: Dico autem, dictus,
 dictito facit: Gero, gestus, gestito: Veho, uectus, ue-
 ctito: Rapio, raptus, raptito: Capiō, captus, captito: Fa-
 cio, factus, factito. Sic igitur Actio productè in prima
 syllaba pronūciandum: quoniam ex eo fit quod est Ago
 & Actus.

De conuersione foliorum in arbore olea, bru-
 mali & solstitiali die: deq; fidibus id temporis ictu
 alieno sonantibus.

CAP. VII.

Vlgo & scriptum, & creditum est, folia olearum Folia olearū,
 arborum brumali & solstitiali die conuerti: &
 quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam su-
 prā* fieri, atq; exponi ad oculos & ad solem. Quod no* ferri.
 bis quoq; semel atque iterū experiri uolentibus, ita esse
 propemodum uisum est. Sed de fidibus rariis dictu, &
 mirabilius est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius
 etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo, satis
 compertum esse, satisq; super ea re constare affirmat:
 neruias in fidibus brumali die, alias digitis pelli, alias Neruiæ.
 sonare.

Neceffum eſſe, qui multa habeat, multis indige-
re: deq; ea re Phauorini philoſophi cum breuitate
eleganti ſententia. CAP. VIII.

Verum eſt proſectò quod obſeruato rerum uſu ſa-
piētes uiri dixerunt: multis egere, qui multa habeat:
magnamq; indigentiam naſci non ex inopia magna, ſed
ex magna copia. Multa enim deſiderari ad multa, que ha-
beas tuenda. Quiſquis igitur multa habens, cauere atq;
proſpicere uelit ne quid egcat, ne ue quid deſit: iactura
opus eſſe, non quaſtu: & minus habendum eſſe, ut minus
deſit. Hanc ſententiam meminimus à Phauorino inter ingen-
tes hominū clamores *detornatā, incluſamq; uerbis his
pauciſſimis: ἴδῃ γὰρ μυρίων ἢ πεντακχιλιῶν χλα-
μύδων δρόμων οὐκ ἔστι μὴ πλεονῶν δειδῶ, οἷς γὰρ
ἔχω προσδρόμους, ἀφελῶν ἔχω, ἀρκῶμαι οἷς ἔχω.

*detornatam

Qui modus ſit uerba uertendi in Græcas ſenten-
tias: deq; ijs Homeri uerſibus, quos Vergilius uer-
tiſſe aut bene apteq; aut improſperè exiſtimatus eſt.

CAP. IX.

Quādo ex poematis Græcis uertēde mutādēq; ſunt
inſignes ſententiæ, nō ſemper aiunt eni enūm, o-
mnia omnino uerba in eū, in quē dicta ſunt,
modum uertamus. Perdunt enim gratiā pleraq; ſi quaſi
inuita & recuſantia uiolētius tranſferantur. Scitè igitur
& conſideratè Vergilius, cum aut Homeri, aut Heſtodi,
aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theo-
criti, aut quorundam aliorum locos eſſingeret, partē reli-
quit, alia expreſſit. Sicut nuperrimè apud menſam cum
legeretur utraq; ſimul Bucolica, Theocriti & Vergi-
lij, animaduertimus reliquiſſe Vergilium, quod Græcum
quidem

quidem mirè, quā ſuaue eſt: uerti autē neq; debuit, neq;
potuit. Sed enim quod ſubſtituit, pro eo, quod omiſerat,
non abeſt quin iucundius, lepidiusq; ſit:

Βάλλει καὶ μάλλοισι τοῦ ἀπτόλου ἃ κλεαρῖσα

Τὰς αἰγῶς παρελθόντα καὶ ἀδύλη ποταπυλικόσδε.

Malo me Galatea petit, laſciua puella:

Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè uideri.

Illud quoq; alio in loco animaduertimus cautè omiſſum,
quod eſt in Græco uerſu dulciſſimum:

Τίτυρ' ἐμὴ τὸ κελεύει πεφιλῶμενε βόσκει τὰς αἰγῶς Idil. 4.

Καὶ ποτὶ τοῦ κρένου ἀγέ Τίτυρε, ἢ τῶν ἐνόρχου.

Τῶν λιβυκῶν κνάκωντα φυλάσσο μὴ τυ κερύβη.

Quo enim pacto diceret τὸ κελεύει πεφιλῶμενε uerba
hercle nō tranſlatitia, ſed cuiuſdam natiuæ dulcedinis.
Hoc igitur reliquit, & cætera uertit nō inſeſtiuiter: niſi
quòd caprum dixit, quē Theocritus ἐνόρχου appellauit.
Autore enim M. Varrone, is demum Latine caper dici-
tur, qui excaſtratus eſt.

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas:

Caper.

Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum,

Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de tranſferendis ſententijs loquor, meminimus
audiſſe me ex Valerij Probi diſcipulis, docti hominis, &
in intelligendis penſitandisq; ueteribus ſcriptis bene cal-
lidi, ſolitum eum dicere: nihil quicquam tam improſperè
Vergiliū ex Homero uertiſſe, quā uerſus hos amœniſſi-
mos, quos de Nauſicaa Homerus ſecit:

ὄν δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὐρεσὶ ἰοχέαιρα,

Odyſſ.

ἢ κατὰ τινύβου περιμῆκεβου, ἢ ἐρυμάνθου

Τὸ ἄνω μὲν κέφαλοι, καὶ ὠκίης ἐλάφοισι,
 Τῆ δ' ἐθ' ἄμα νόμοιαι κοῦραι δῖος ἀγχιόχοιο
 ἀχρόνομοι πάλλοισι, γένηθε δ' ἐπεὶ φρένα λητῶ.
 Πασσάων δ' ἠπὸρ ἢ γὰρ κέρον ἔχει, ἠδὲ μέτωπον.
 Ῥεῖα δ' ἀργυῶντι πέλετ, καὶ λαὸ δ' ἐπεὶ πᾶσαι,
 Ὡς ἢ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἁδμῆς.
 Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi
 Exercet Diana choros: quam mille secuta
 Hinc, atq; hinc glomeratur Oreades: illa pharetram
 Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis.
 Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido, talem se læta ferebat
 Per medios, instans operi regnisq; futuris.

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod
 apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda in-
 ter familiares puellas in locis solis, rectè atq; commodè
 confertur cum Diana, uenante in iugis montium, inter
 agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergi-
 lium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens in-
 ter Tyrios principes, cultu atque incesu serio, instans
 operi (sicut ipse ait) regnisque futuris, nihil eius simili-
 tudinis capere possit, que lusibus atque uenatibus Dia-
 na congruat. Tum postea, quod Homerus studia atque
 oblectamèta in uenado Diane, honestè apteq; dicit: Ver-
 gilius autem, cū de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram
 tamen facit eam ferre in humero: tanquam si onus, et
 sarcinam. Atq; illud impensè Probum esse demiratum in
 Vergilio dicebant: quod Homericam quidem λητῶ gau-
 dium gaudeat genuinum, et intimum, atq; in ipso pene-
 trali

trali cordis, et anima uigens. Siquidem non aliud est
 γένηθε δ' ἐπεὶ φρένα λητῶ: ipse autem imitari hoc uo-
 lens, gaudia fecerit pigra, et leuia, et cunctantia, et
 quasi in summo pectore supernantia. Nescire enim sese,
 quid significaret aliud, Pertentant. Præter ista omnia,
 florem ipsius totius loci Vergilium uideri omisisse: quod
 hunc Homeri uersum exiguè secutus sit:

Ῥεῖα δ' ἀργυῶντι πέλετ, καὶ λαὸ δ' ἐπεὶ πᾶσαι,

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus
 dici potuerit, quam quod una inter omneis pulchra ex-
 celleret, una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilij, qui-
 bus Veneris & Vulcani concubitum pudicè opera-
 te que dixit, reprehensione insulsa, & odiosa inqui-
 nauit.

CAP.

X.

Annianus poëta, et plerique cum eo eiusdem Mu-
 se uiri, summis assiduis que laudibus hos Vergilij
 uersus ferebant: quibus Vulcanum et Venerem iunctos,
 mistosq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam, ue-
 recunda quadam translatione uerborum, cum ostende-
 ret demonstraretq; protexit: Sic enim scripsit:

—Ea uerba locutus,

Optatos dedit amplexus, placitumq; petiuit

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, ad istiusmodi re-
 ticenda, uerbis uti uno atq; altero, breui tenuiq; ea signo
 demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

—παρθενικῆν ἑάνην, καὶ λέκτροισι θεσμού,

καὶ ἔργα φιλοτήσια

P

S

Τὸν

Τὸν μὲν αὖ ἐν τῶν ῥητοῖσι κατεκινῶσα τ' ἐν λεχέεσσιν.
Tot uerò & tam euidentibus, ac tam nō prætexitatis, sed
puris honestisq; uerbis uenerandum illud concubij pudici
secretum, neminem quenquam alium dixisse. Sed Arneus
Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus, neque
imprudens, in secundo tamen librorū, quos de figuris sen-
tentiarum composuit, egregiam totius istius uerecundia
laudem, insulsa nimis, & odiosa scrutatione uiolauit. Nā
cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspectè fa-
ctos esse uersus dixisset: Membra tamē, inquit, paulò in-
cautius nominauit.

De Valerio Coruino: & unde Coruini fit cogno-
mentum.

C A P. XI.

Coruinus: **D**E Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est,
Dob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud
quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea
res, prorsus admiranda, sic profectò est in libris annali-
*Italo bus memorata: Adolescens *tali genere editus, L. Furio,
Clau. Appio Consulibus fit Tribunus militaris. Atq; in
eo tempore copie Gallorum ingentes agrum Pontinum
infederant: instruebanturq; acies à Consulibus, de ui ac
multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallo-
rum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præful-
gentibus, gratia dumicandi ingrediens, & manu telum
reciprocans, incedebat: perq; cōtemptum & superbiam
circumspiciens, despiciensq; omnia, uenire & congredi,
si quis pugnare secum ex omni Rom. exercitu auderet.
Tum Valerius Tribunus, cæteris inter metum pudorēq;
ambiguus, impetrato prius à c o s s. ut in Gallum, tam
imma

immaniter arrogantem, pugnare sese permitterent, pro-
greditur intrepidè modesteq; obuiā: & congregiuntur,
& consistunt. Et conserebantur iam manus, atq; ibi uis
quædam diuina fit: Coruus repentè improuisus aduolat,
& super galeam Tribuni insistit, atque in aduersarij os
atq; oculos pugnare incipit: insibilat, obturbat, ungui-
bus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atque
ubi satis sauierat, reuolabat in galeam Tribuni. Sic Tri-
bunus spectate utroq; exercitu, & sua uirtute nixus, &
opera alitis propugnantis, ducem hostium ferocissimum
uiciter interfecitq; atq; ob eam causam cognomen habuit
Coruinus. Id factū est annis c c c c. & v. post Romam
conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro
suo statuendam curauit. In eius statuæ capite corui simu-
lachrum est, rei, pugnaq; quam diximus, monumentum.

De uerbis, quæ in utraq; partem significatione
reciproca & aduersa dicuntur.

C A P. XII.

VT Formidolosus dici potest, & qui formidat, & Nsmina in
qui formidatur: ut Inuidiosus, & qui inuidet, & osus.
cui inuidetur: ut Suspiciosus, qui suspicatur, & qui su-
spectus est: ut Ambiciosus, & qui ambit, & qui ambi-
tur: ut item Gratosus, & qui adhibet gratias, & qui
admittit: ut Laboriosus, & qui laborat, & qui labori
est: ut pleraque alia huiusmodi in utraq; partē dicū Infestus;
tur: ita Infestus, ancipiti quoq; significatione est. Nā &
is infestus appellatur, qui malū infert cuiquam, & cōtra,
cui aliunde impendet malum, is quoque infestus dicitur.
Sed quod prius posui, profectò exemplis non indiget.
Sic adeò multi loquuntur, ut Infestum dicant inimicum,
atque

atque aduersum. Alterum autem illud ignorabilius, ob-
scuriusq; est. Quis enim è medio facile dixerit infestum
esse, cui alter infestus est? Sed et ueteres plerique ita di-
xerunt: et M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Plan-
co dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, in-
dices, et acerbè ferebam, si huius salus ob eam ipsam
causam esset infestior, quòd is meam salutem atque ui-
tam sua beneuolentia, presidio, custodiaq; texisset. Nos
igitur de origine, et ratione uerbi quærebamus: atque
ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, In-
festum à festinando dictum: Nam qui instat, inquit, ali-
cui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet,
festinatq;: aut contra de alicuius periculo et exitio fe-
stinatur: is uterque Infestus dicitur, ab instantia atque
imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiam, uel pas-
surus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra po-
suimus, et de formidoloso, in eam partem, quæ minus
usitata est, exemplum requirat: inueniet de Suspicio-
so apud Mar. Catonem, de re florid, ita scriptum:
Sed nisi qui palàm corpore pecuniam quæreret, aut
se lenoni locauisset, * et si famulosus et suspicio-
sus fuisse, uim in corpus liberum non æquum cen-
suere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspi-
ctum significat, non suspicantem. Formidolosum au-
tem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita di-
cit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non
locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis
formidolosus. Item C. Caluus in poematis Laboriosus di-
cit, non ut uulgò dicitur, qui laborat, sed in quo la-
boratur:

* et si aut fa-
mosus, aut
suspiciosus

Durum,

Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.
Eadem ratione Laberius quoq; in Sororibus:
Accastor, inquit, multum somniculosum.
Et Cinna in poematis:

Somniculosum: ut Pœnus aspudem Psyllus.

Metus quoq; et Iniuria, atque alia quædam id genus, sic ^{Metus.}
utroque uersum dici possunt. Nam Metus hostium re-
ctè dicitur, et cum timent hostes, et cum timentur. Ita-
que Sallustius in historia prima, metum Pompeij di-
xit, non quòd Pompeius metueret, quod est usita-
tius: sed quòd metueretur. Verba hæc Sallustij sunt:
Id bellum excitabat metus Pompeij uictoris Hiem-
psalem in regnum restituentis. Item alio in loco: Post-
quam remoto metu Punico, similitates exercere ua-
cuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui pa- ^{Iniuria.}
tiuntur, quam qui faciunt. quarum dictionum exem-
pla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Vergilio
eandem habet formam, communicatæ ultro et citro signi-
ficationis:

Et uulnere, inquit, tardus Vlysi.

Cum diceret uulnus, non quòd accepisset Vlyses, sed ^{vulnus.}
quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nesci- ^{Nescius.}
tur, quam qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens
huius uocabuli usus est: infrequens autem de eo est, quòd
nescitur. Ignarus æquè utroque uersum dicitur, non ^{Ignarus.}
tantum qui ignorat, sed et qui ignoratur. Plautus in
Rudente:

Que incolis nescius nescias pessimus. Sallustius:
More humanæ cupidinis ignara uisendi. Verg.
-Ignarum Laurens habet ora Numata.

Verba

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Gal li prouocatoris pugnam depinxit.

C A P. XIII.

T. Manlius
Torquatus,

Titus Manlius summo loco natus, apprimèq; nobilis fuit: ei Manlio cognomentum factum Torquato: causam cognomenti fuisse accepimus, torquis ex auro induuis, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit: sed quis hostis, & quod genus, & quam formidandæ uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum, *Qu.* Claud. primo annalium purissimè atque illustrissimè, simpliciq; & incompta orationis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cum legeret, non minoribus quati afficiq; animum suum motibus, pulsibusq; dicebat, quam si ipse coram aepugnantes eos spectaret. Verba *Qu.* Claudij, quibus pugna ista depicta est, adscripsi: Cum interim Gallus quidam nudus præter scutum, & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit: qui & uiribus, & magnitudine, & adolescentia, simulq; uirtute cæteris antestabat, is maximè prælio commoto, atq; utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utrique ut quiescerent pugnare. Pugnae facta pausa est. Extemplò filètio facto, cum uoce maxima inclamat, si quis secum de pugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat, propter magnitudinem atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam exertare. Id subito perditum est cuidam T. Manlio summo genere nato: tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminè prodire.

Facies in genituo.
Perditum,

Is, ut

Is, ut dico, processit: neq; passus est uirtutem Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallum constitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constiterunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quam arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statum Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto cõstituere studet, Manlius iterum scuto scutum percussit, atq; de loco certo hominè iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein continuò humerum dexterum eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit: ne Gal-
ici genitus? lus impetum icti haberet. Vbi eum euertit, caput præcudit, torquemq; detraxit, eamq; sanguinolètam sibi in col lum imponit. Quo ex facto ipse, posteriq; eius Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam Manliana ima Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia, *Peria.* Manliana dicta sunt: quoniam postea bello aduersum Latinos, cum esset c o s. filium suum securi percussit: qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret, interdicto, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies, patrio casu probè & Latine dixit: & quædam alia apposita de similibus uocabulorum declinationibus.

C A P.

XIIII.

Quod autè supra scriptum est in *Q.* Claudij uerbis, Propter magnitudinè atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus: atq; ita esse ut scriptum est, cõperimus. Sic enim pleraq; etas

uetea

Facies facies. *ueterum declinauit hæc Facies huius facies, quod nunc propter rationem grammaticam Faciei dicitur. Corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus Faciei scriptum est, illo quod antè scriptum erat oblitterato. Meminimus etiam in Tyburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro scriptum utrunq; Facies & Facij: sed Facies in ordine scriptum fuit, & contra per ij geminũ*

Facij. *Facij. Neq; id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab eo, quod est hic Dies, tam huius dij: & ab eo quod est hæc Fames, tam huius famij, dixerunt. Q. Ennius in xvi. annali Dies scripsit pro Diei, in hoc uersu:*

*Dies dij.
Fames famij,
Dies in geniti
uo.*

Postrema longinqua dies confecerit atas.

Ciceronem quoq; affirmat Cefellius in oratiõe, quã pro P. Sestio fecit, Dies scripsisse pro Diei: quod ego impẽsa opera, cõquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cefellius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij: Equites uero daturus illius dies pœnas. Quocirca factũ hercle est, ut facile ijs credã, qui scripserunt idiographũ librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptũ uidetur: ita in illo uersu nil dubiũ est, quin Diij scripserit pro Diei: Munera lætitiãq; dij. Quod imperitiores Dei legunt ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem Dies dij à ueteribus declinatũ est: ut Fames Famij, Pernicies Pernicij, Progenies Progenij, Luxuries Luxurij, Acies Acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi cõposuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebantur famij causa.

Luci

Lucilius in xi. i. Rugosum atq; famij plenum. Sisenna in historiarum libro v. i. Romanos inferendæ pernicij causa uenisse. Pacuuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis x. xi.

Alter pars acij uitasset fluminis undas,

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat specij simulachrum, in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij causa aiunt institui. Et ibidem infra ita scriptum est: non est ea luxurij, quæ necessariò parentur uitæ causa. Propter quod apparet, eum ab eo quod est luxuries, luxurij patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua Sextum Rosciũ defendit, Pernicij scriptũ reliquit, Verba hæc sunt: Quorum nihil pernicij causa diuino cõ*

**esse*

filio, sed uel ipsa & magnitudine rerum factũ putamus. Aut facies ergo in casu patrio, aut facij, Quadrigarium scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissimè locuti sunt, nõ faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt.

*Facies in dandi
uo.*

Lucilius in satyris:

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tue se

Fautorem ostendat, fore amicũ polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legant. Sed C. Cesar in libro de analogia secundo huius Die, & huius Specie, dicendum putat. Ego quoque in Iugurtha Sallustij, summe fidei, & reuerendæ uetustatis libro, Die, casu patrio scriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima

*Die in geniti
uo.*

q par=

parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersiarum, quod Græcè *ἄπορον* appellatur.

C A P. XV.

Ant. Iulianus.

Cum Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus. Atque ibi erat adolescens tunc quispiam ex ditioribus, cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquentiæ Latinæ facultatem. Atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius, quàm ætatis eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis præoptus, & proficiens: & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitanea dictione periculum sui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam partem consistentem, quod genus Græci *ἄπορον* uocant: Latine autem id non nimis incommode inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiusmodi: De reo septem iudices cognoscant: eaque sententia sit rata, quæ plures ex eo numero dixerint. Cum septem iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandū, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendū. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicū, & contradicit. Hac ille audita, nec considerata, neque alijs ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandem hanc controuersiam principia

Aporon.

incipia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuum, uerborumque uolumina, uocumque iurbas fundere: cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus: Iuliano autem male ac miserè rubete & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressusque inde sumus, amici familiarisque eius Iulianum prosecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atque ibi Iulianus festiuissime: Noli te querere, inquit, quid sentiam: adolescens hic sine controuersia disertus est.

Amara irritatio

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque uitium argumenti, quod *ἀντιστροφῶν* Græci dicunt.

C A P. XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos studiosorum inscripsit, haud mediis fidijs usquequaque aspernandos. In ijs libris multa uariè ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. Refert etiam plerasque sententias, quas in declinandis controuersijs lepide arguteque dictas putat: sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiusmodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eadem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde: si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententio lam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod Græcè *ἀντιστροφῶν* dicitur. Et est uitium insidiosum,

diosum & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario idipsum aduersus eundem potest, atque ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non reddo: si non placet, non reddo.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ. LIBER X.

Tertium ne Consul, an Tertio dici oporteat: & quonam modo Cn. Pompeius, cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quaestionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit.

C A P. I.

Tertium consul.
Tertio consul.

FAMILIARI meo cuiquam literas Athenis Romam misi. In ijs scriptum fuit: me illi iam Tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitque, ut ratione dicerem, cur Tertium ac non Tertio scripsissent. Id etiam adscripsit, ut eadem quid super illo quoque mihi uideretur, facerem se certiore: Tertium ne COS. & Quartum, an Tertio & Quarto dicendum esset: quoniam Romae doctum uirum dicere audisset, Tertio & Quarto COS, non Tertium. Quartumque: Idque in principio libri Caelium scripsisse: & Q. Claudium in lib. XI. C. Marium creatum Septimo COS dixisse. Ad haec ego rescripsi nihil amplius, quam uerba M. Varr. hominis (opinor) quam fuit Claudius cum Caelio, doctioris: quibus uerbis utrumque de quo

de quo ad me scripserat, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis, ex libro disciplinarum quinto haec sunt: Aliud est, Quartum Praetorem fieri, & Quartum: quod Quartum locum adsignificat, ac tres ante factos: Quartum tempus adsignificat, & ter ante factum. Igitur Ennius recte conscripsit:

Quintus pater quartum fit Consul.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne adscriberet Consul Tertium aut Tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Pompeio Varro breuiter & subobscure dixit: Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad huc ferme modum: Cum Pompeius, inquit, eadem Victoriae dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenque eius & honores inscriberentur: queri coeptum est, utrum Consul Tertio inscribendum esset, an Tertium. Ea rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cuique dissentiretur, & pars Tertio, alij Tertium scribendum contenderet: rogauit, inquit, Cicerone Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet. Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis, ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque Tertium neque Tertio scriberetur: sed ad secundum usque T. fieret littera, Tert. ut uerbo non perscripto, res quidem demonstraretur: sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea

scena quæ procciderat, refecta esset, numerus Tertij Consulatus, nõ uti initio prioribus literis Tert. sed tribus tantum lineolis IIII, incisus significatus est. In M. autè Catonis quarta Origine ita per scriptum est: Carthaginenses sextum de foedere decessere. Id uerbum significat, quinque ante eos fecisse: contra foedus, et tum Sextum. Graeci quoq; in significandis huiusmodi rerum numeris, ἑξήκοντα dicunt, quod congruit cum eo, quod Latine dicitur Tertium Quartumq;.

Quid Aristoteles de numero puerperij memoriae mandauerit.

CAP. II.

Partus quinque puerorum.)

Aristoteles philosophus memoriae tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinque pueros enixam: eamque esse sine dicit multijugæ hominum partionis, neque plures unquam simul genitos compertum: hunc autem esse numerum ait rarissimum. Sed et diuo Augusto imperate, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Caesaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt, eosque pauculos dies uixisse, matrem quoque eorum non multo post, quam peperit, mortuam: monumentumque ei factum, iussu Augusti, in uia Laurentina: in quo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustrium collatio, contentioque facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis.

CAP. III.

C. Gracchus.

Fortis, ac uehemens orator existimatur esse C. Gracchus: nemo id negat: sed quod nonnullis uidetur superior, acrior, ampliorque esse: M. Tullio, ferri id qui potest: Legebamus admodum nuper orationem Gracchi, de legibus

bus promulgatis, in qua M. Marium, et quosdam ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam casos a magistratibus Pop. Ro. quanta maxime inuidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinum Consul uenit, uxorem dixit in balneis uirilibus lauari uelle. Questori Sidicino a M. Mario datum est negotium, uti balneis exigeretur, qui lauabantur. Uxor renunciat uiro, parum citò sibi balneas traditas esse: et parum lautas fuisse. Idcirco palus* destitutus est in foro: eoque adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius: uestimenta detracta sunt, uirgis casus est. Caleni ubi id audierunt, edixerunt, ne quis in balneis lauasse uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam Prætor noster Questores arripi iussit. Alter se de muro deiecit: alter prehensus, et uirgis casus est. In tam atroci re, ac tam miserâ, atque mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut ampliter insigniterque, aut lachrymose atque miseranter, aut multa copiosaque inuidia, grauique, et penetrabili querimonia dixerit: breuitas sanè et uenustas et mundities orationis est, qualis haberi ferè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaque intemperantia sit hominum adolescentium, unum exemplum uobis ostendâ: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur: ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: et per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit, num mortuum ferret. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi: stuppis, quibus lectica deligata erat, usque adeo uerberatus

defixus

M. Ciceronis
vehementia.

ri iussit, dum animum efflavit. Hæc quidem oratio super
tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profectò abest.
à quotidianis sermonibus. At cum in simili causa apud
M. Tullium ciues Ro. innocentes uiri, contra ius con-
traq; leges uirgis cæduntur, aut supplicio extremo necã-
tur: quæ ibi tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius
rei sub oculos subiectio? quod, & quale inuidiæ, atque
acerbitatis fretum efferuescit? Animum hercle meum,
cum illa M. Cic. lego, imago quedam, & sonus uerbo-
rum, & uocum, & eiulationum circumplectitur: uelut
sunt ista, quæ de C. Verre dicit: quæ nos (ut in præsens
potuimus) quantum memoria suppeditabat, adscripsim-
us. IPSE inflammatus scelere & furore, in forum ue-
nit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Ex-
pectabant omnes, quo tandem progressurus, aut quid-
nam acturus esset: cum repente hominem proripi, atq; in
foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet.
Iam hæc mediis fidiis sola uerba, nudari, ac deligari, &
uirgas expediri iubet, tanti metus horrorisq; sunt: ut
non narrari, quæ gesta sunt, sed rē geri prorsus uideas.
Gracchus autem noster, non querentis neq; implorantis,
sed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro* destitutus est,
uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim M.
Cic. præclare, cum diutina representatione, non cæsus
est, sed cædebatur, inquit, uirgis in medio foro Meßa-
næ ciuis Ro. cum interea nullus gemitus, nulla uox illius
miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur,
nisi hæc: Ciuis Ro. sum. Hac commemoratione ciuitatis,
omnia uerba depulsurū, cruciatumq; à corpore deiectu-
rum arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerba
rei,

rei, & odium in Verrem, detestationem que apud ciues
Ro. incense, atque acriter, atque inflammanter facit,
cum hæc dicit: O' nomen dulce libertatis: o' ius eximium
nostræ ciuitatis: o' lex Pōrtia, leges que Sempronæ: o'
grauiter desiderata, & aliquando reddita plebi Ro. Tri-
bunitia potestas. Huccine tandem hæc omnia reciderūt,
ut ciuis Ro. in prouincia Po. Ro. in oppido scæderato-
rum, ab eo qui beneficio Pop. Ro. fastes ac secureis ha-
beret, deligatus in foro uirgis caderetur? Quid, cum
ignes, ardentēsq; lamina, cateriq; cruciatus admoueban-
tur? Si te acerba illius imploratio, & uox miserabilis nō
leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tum aderant, fletu,
gemituq; maximo commouebare? Hæc M. Tul. atrociter,
grauiter, copiose, apte que miseratus est. Sed si quis est
tam agrestis aure, ac tam hispida, quem lux ista, & amœ-
nitas orationis, uerborum que modificatio parum dele-
ctat: amat autem priora idcirco, quod incompta, & bre-
uia, & non operosa, sed natiua quadam suauitate sunt:
quodq; in ijs umbra, & color quasi opaca uetustatis est:
si quid iudicij habet, consideret in causa pari M. Cato-
nis, hominis antiquioris, orationem, ad cuius uim & co-
piam Gracchus nec aspirauit: intelliget (opinor) Cato-
nem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id
iam tum facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In
eo nanque libro, qui de falsis pugnis inscriptus est, ita de
Quinto Thermo conquestus est: Dixit à Decemuiris pa-
rū sibi bene cibaria curata esse: iussit uestimēta detrahi,
atq; flagro cædi: Decēuiros Bruciani uerberauere: uide-
re multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc im-
perium, quis hanc seruitutē ferre potest? Nemo hoc Rex
ausus

M. Catonis ex
cellens oratio

ausus est facere. Ea ne fieri bonis bono genere natis bo-
ni consulitis? Vbi societas? ubi fides maiorum? insignitas
iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carni-
cinas, per dedecus atque maximam contumeliam (in specta-
tibus popularibus suis, atque multis mortalibus) te face-
re ausum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitu:
quid lacrymarum, quantumq; fletuum factum audiuit?
Serui iniurias nimis aegre ferunt: quid illos bono genere
natos, magna uirtute praeditos, opimamini animi habuisse,
atq; habituros dum uiuent? Quod Cato dixit, Brutia-
ni uerbera uere: nequis fortasse de Brutianis requirat, id
significat: Cum Annibal Poenus cum exercitu in Italia
esset, et aliquot pugnas Po. Rom. aduersas pugnauisset,
primi totius Italiae Brutij ad Annibalem desciuerunt. Id
Ro. aegre passi, postquam Annibal Italia decessit, supera-
tiq; Poeni sunt, Brutios ignominiae causa non milites scri-
bebant, nec pro socijs habebant: sed magistratibus in pro-
uincias euntibus parere, et praeministrare seruorum ui-
cem iusserunt. Itaq; ij sequebantur magistratus: tanquam
in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij: et quos erant
iussi, uinciebant, aut uerberabat. Quot autem ex Brutijs
erant, appellati sunt Brutiani.

Brutiani

Lorarij

Quod P. Nigidius argutissimè docuit, nomina
non positiua esse, sed naturalia.

CAP. IIII.

* **N**omina uerbaq; nō posita fortuito, sed quadam ui-
ratione naturae facta esse, P. Nigidius in gram-
maticis cōmētarijs docet: rem sanè in philosophiae diser-
tationibus celebrè. Queri enim solitū apud philosophos,
ὄνομα ἢ ἀπόφασις, ἢ ἄσθεν. In eā rem multa argumen-
ta dicit

ta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis,
q̄ arbitraria, ex quibus hoc uisum est lepidum, et fe-
stiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris
conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur,
et labias sensim primores emouemus, ac spiritum atque
animam porrò uersum, et ad eos quibus cum sermocina-
mur, intendimus. At contra cum dicimus, Nos, neque
profuso intentoq; flatu uocis: neque proiectis labijs pro-
nūciamus, sed et spiritum et labias, quasi intra nosmet
ipsos, coercemus. Hoc fit idē fit et in eo, quod dicimus.
Tu, et Ego, et Tibi, et Mihi. Nam sicuti cum adnu-
mus, et abnuimus, motus quidem ille uel capitis, uel
oculorum, à natura rei, quam significat, non abhorret: ita
in his uocibus quasi gestus quidam oris, et spiritus
naturalis est. Eadem ratio est in Graecis quoq; uocibus,
quam esse in nostris animaduertimus.

Labias

Auarus, simplex ne uocabulum sit, an cōpositum
& duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

Auarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copu-
latumq; esse Nigidius dicit in cōmētariorū un-
detrice simo: Auarus, inquit, appellatur, qui auidus eris
est: sed in ea copula, E, inquit, litera detrata est. Itē Locu-
pletē ait dictū, ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca,
hoc est, qui multas possessiones tenet. Sed probabilius, id
firmiusq; est, quod de Locuplete dicit: nam de Auaro am-
bigitur. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo
inclinatum, quod est Aueo? eademq; esse factura, qua est
Auarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Auarus.

Locuples.

Multā dictā esse ab Aedilibus plebis Appij Cæ-
ci filiae mulieri nobili, quod locuta esset petulātius.

CAP.

Appij Cæci filia libertas pu
nita,

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulatiores publicè uindicatū est, ita enim debere esse uisa est Romanæ discipline dignitas inuiolabilis. Appij nanque illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiens, turba undiq; confluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, eū se malè habitā diceret: Quid enim in me nūc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; conflictata essem, si P. Claudius frater meus nauali praelio classem nauū cū ingenti ciuium numero non perdidisset: certe quidem maiore nunc copia populi oppressa intercedissent. Sed utinam, inquit, reuiuiscat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miseram conuexauit. Ob hæc mulieris uerba, tam improba, ac tam inciuilia, C. Fudanius, & Tib. Sempronius Aediles plebei multam dixerunt ei æris grauis x xv. milia. Id factum esse dicit Cæpito Atteius in commentario de iudicijs publicis, bello Punico primo: Fabio Licinio, & T. Acilio Crasso Consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secundum Istrum, proxima Rhodanum: sicut M. Varronem memini scribere.

Nilus.
Istrus.
Rhodanus.

Omnia fluminum quæ in maria, quæ imperiū Romanū est, fluunt, quæ Græci τῶν εἰσὼ θαλάσσης appellant, maximum esse Nilum cōsentitur: proxima magnitudine esse Istrum, scripsit Sallustius. Varro autē cū de parte orbis, quæ Europa dicitur, differeret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit: per quod

quod uidetur, eum facere Istro æmulum. Istrus enim quod que in Europa fluit.

Inter ignominias militares, quibus coercerentur, fuisse sanguinis dimissionem: & quam esse uideatur causā huiuscemodi castigationis.

Fuit hæc quoq; antiquitus militaris animaduersio, in sanguinis emissionem* dimitti, cuius rei ratio in literis ueteribus, quas ^{ho} ignominiosa, ^{sa,} mitti. equidē inuenire potui, nō extat, sed opinor factū hoc primitus, in militibus stupentis animi, at que à naturali habitu declinatū: ut nō tam pœna, quàm medicina uideretur. Postea tamen ob pleraq; alia delicta, idem factitatū esse credo per consuetudinem: quasi minus sani uiderētur, omnes qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit: quæq; earum instructionum sint uocabula.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet: frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, alæ, turres. Hæc & quedam item alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. Tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumq; rerum in acie instruenda sui cuiusque uocabuli imagines ostenduntur.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres, & Romani auluum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

Analligatio.
Macrobius, lib. 7.
cap. 8.

Veteres Græcos anulum habuisse in digito accepti-
mus sinistrae manus, qui minimo est proximus: Ro-
manos quoque homines autem, sic plerumque annulis usitatos.
Causam esse huius rei Appionem in libris Aegyptiacis, hæc
dicit: quod insectis apertisque humanis corporibus, ut
mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὴς appellat, re-
pertum est, nervum quendam tenuissimum, ab eo uno digi-
to de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire.
Propterea non inscitum visum esse, cum potissimum digi-
tum tali honore decorandum: qui continens, et quasi con-
nexus esse cum principatu cordis videretur.

Verbum Maturè quid significet, quæque vocis eius
ratio sit: & quod eo verbo vulgus hominum impro-
priè utitur: atque inibi, quod Præcox declinatum,
Præcocus facit, non Præcoquis.

Maturè.

Macrobius, lib. 7.
cap. 8.

C A P.

X I.

Maturè, nunc significat properè et citò, contra
ipsum verbi sententiam. aliud enim est Maturè, quod
quod dicitur Propere. P. Nigidius homo in omnium bo-
narum artium disciplinis egregius: Maturè, inquit, est,
quod neque citius est, neque serius: sed medium quiddam, et
Matura. temperatum est. Bene atque propriè Nigidius: Nam et in
frugibus, et in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda
et immitia sunt, neque caduca et decocta: sed tempore suo
adultæ maturatæque. Quoniam autem id, quod non segniter
fiebat, maturè fieri dicebatur, progressu plurimum verbi
significatio est: et non iam quod non segnius, sed quod
festinantius fit, id fieri maturè dicitur: quando ea quæ præ-
ter sui temporis modum properata sunt, immatura ue-
rius dicuntur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi tem-
peramentum.

peramentum, diuus Augustus duobus Græcis verbis ele-
gantissimè exprimebat. Nam et dicere in sermonibus, et
scribere in epistolis solitum esse aiunt, *καὶ ὁ δὲ βραδέως*.
Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhibere-
tur et industria celeritas, et diligentia tarditas: ex qui-
bus duobus contrariis fit maturitas. Vergilius quoque (si
quis animum attendat) duo ista verba properare et Ma-
turare, tanquam planè resonantia contraria, scitissimè
separavit in hisce versibus:

Maturitas.
Maturare.

Frigidus agricolam siquando continet imber,
Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.

Elegantissimè ista duo verba diuisit. namque in properatu
rei rusticæ, per tempestates pluuiasque cum otium est, ma-
turari potest: per serenas, cum tempus instat, properari
necessum est. Cum significandum autem est coactius quid
factum, et festinantius: tum rectius præmaturè factum
id dicitur, quam maturè: Sicut Afranius dixit in togata,
cui titulus *volæ* est:

Properare.

Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.
In quo uersu animaduertendum est, quod Præcocem in-
quit, non Præcoquem. Est enim casus eius rectus, non
Præcoquis, sed Præcox.

Præmaturè.

Præcox.

De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus
indignissimè in Democritum philosophum cõfert:
& ibidem de simulario uolucris columbæ.

C A P.

X I I.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de
lui et natura Chamæleontis, eumque se legisse Plinius
Secundus

Chameleontis
Natura.

Ex Plinio legē
dum uidetur,
in furno igni
calefacto, lib.
88, cap. 8.

Secundus in naturalis historiae xxviii. refert: multaque uana atque intoleranda auribus, deinde quasi a Democrito scripta tradit, ex quibus pauca haec inuiti meminimus, quia pertasum est: Accipitrem auem rapidissimam a Chameleonte humi reptante, si eum forte superuolet, detrahi, et cadere uel quadam in terram, caeterisque auribus laeniandum sese sponte sua obijcere et dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput et collum Chameleontis, si uratur ligno, quod appellatur Robur, imbres et tonitrua derepente fieri: idque ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis uratur. Item aliud hercle an ponerem dubitavi, ita est deridicula uanitas: nisi idcirco plane posui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, quae plerumque capiuntur, et ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia, eaque potissimum quae discendi cupi diora sunt. Sed redeo ad Plinium: Sinistram pedem, ait, Chameleontis, ferro et igni calefacto torreri cum herba quae appellatur eodem nomine Chameleon: et utrumque macerari unguento, colligique in modum pastilli, atque in uas mitti ligneum: et eum qui id uas ferat, etiam si is in medio palam uersetur, a nullo uideri posse. His portentis atque prestigijs a Plinio Secundo scripris, non dignum esse cognomine Democriti puto, uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo lib. Democritum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uocabulis, et earum auium confuso sanguine gigni serpentem: eum si quis ederit, linguas auium et colloquia interpretaturum. Nulla autem uidentur ab hominibus male solertibus huiusmodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis

nobilitatis autoritatisque eius per fugio utentibus. Sed id quod Archyta Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur, neque minus admirabile, neque tamen uanum aequum uideri debet. Nam et plerique nobilium Graecorum, et Phauorinus philosophus memoriarum ueterum exequentissimus, affirmatissime scripserunt, simulachrum columbae et ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramentis suspensum, et aura spiritus inclusa atque occulta cœcitur. Libet hercle super re ista abhorrenti a fide, ipsius Phauorini uerba ponere: *Ἀρχύτας ταραντίου φιλόσοφου ἄμα καὶ μηχανικός ὡν ἐποίησε πρῶτος αὐτὸν ἐκ ξυλίνῳ πεποιημένῳ, ἵστις εἰπῶσε κελύπτειν, ὅτι ἐστὶ ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.*

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.

CAP. XIII.

Partim hominum uenerunt, plerumque dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam Partim hoc in loco aduerbium est, neque in casus inclinatur: sicuti. Cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, et quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit et conuiuio, cum partim illorum iam saepe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, Cum partim legunt, itaque declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbium. Sed Q. Claudius xx. annali insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominum adolescentium placentem sibi. Item Q. Claudij in xxiii. annali uerba haec sunt: Sed idcirco me fecisse, quod utrumque negligentia partim magistratum, an auaritia, an calami

r tate

Memoriarum,
Columbae ligno
uolatus.

Partim hominum,
Cum partim hominum.

tate popu. Roma. euenisse dicam, nescio.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordi-
ne Cato dixerit. CAP. XIII.

Iniuria factum
itur.

Avdio illi iniuriã factũ iri, Audio contumeliã dictũ
iri, uulgo quoq; ita dici, & istã esse uerborũ figu-
ram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis super se
deo. Sed cõtumelia illi, uel Iniuria factũ itur, paulo est re-
motius. Exemplũ igitur ponemus. M. Cato pro se contra
C. Cassium: Atq; euenit ita Quirites, uti in hac contume-
lia, quæ mihi per huiusce petulantia factũ itur, rei quoq;
publicæ medijs fidijs miserear, Quirites, Sicut autem Cõtumeliã
factum iri, significat iri ad contumeliã faciẽ-
dam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita Cõtume-
lia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

De Flaminis Dialis, deq; Flaminicæ ceremonijs:
uerbaq; ex edicto Prætoris apposita, quibus dicit,
non coacturum se ad iurandum, neque uirgines
*Vestæ, neq; Diales. CAP. XV.

*Vestales
Flaminis Dia-
lis ceremoniz.

Cerimonie impostæ Flamini Diali multæ, itẽ casus
multiplices, quos in libris, qui de Sacerdotibus pu-
blicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum pri-
mo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ comme-
minimus: 1. Equo Dialem Flaminem uehi, religio est 11.
Classẽm procinctam extra pomeriũ, id est, *exercitum
armatum uidere: idcirco rarerẽt Flamen Dialis creatus
Consul est, cum bella Consulibus mandabantur. 111. Itẽ
iurare Dialem fas nõquã est. 1111. Item anulo uti, nisi
peruio cassoq; fas non est. v. Ignem è flaminia, id est,
flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferrĩ, ius non est. v. 1.
Vinctum si ædes eius introierit, solui necessum est: &
uincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde
foras

foras in uiam demitti. v 11. Nodũ in apice neq; in cinctũ,
neque in alia parte ullum habet. v 11. Si quis ad uerbe-
randũ ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo
die uerberari piaculum est. 1 x. Capillum Dialis, nisi qui
liber homo est, non detonet. x. Capram & carnem in-
coctam, & ederam, & fabam, neque tangere Diali mos
est, neq; nominare. x 1. Propagines è uitibus altius præ-
tentis nõ succidet. x 11. Pedes lecti, in quo cubat, luto te-
nui circumlitos esse oportet, & de eo lecto trimotũ con-
tinuum non decubat: neq; in eo lecto cubare aliũ fas est,
neq; apud eius lecti fulcrum, capsulam esse cũ strue atq;
ferro oportet. x 111. Unguiũ Dialis, & capilli segmina,
subter arborem siliquam terra operiuntur. x 1111. Dia-
lis quotidie* festatus est. x v. Ac sine apice sub diuo esse
licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à Pon-
tificibus constitutum. Masurius Sabinus scripsit & alia
quædam remissa, gratiamq; aliquot ceremoniarũ factam
dicit. x v 1. Farinam fermento imbutam attingere ei fas
non est. x v 11. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non
exiit: ne sub cælo, tanquam sub oculis Iouis, nudus sit.
x v 111. Super Flaminẽ Dialem in conuiuio, nisi Rex sa-
crificulus, haud quisquam alius accumbit. x 1 x. Vxorem
si amisit, Flaminio decedit. x x. Matrimonium Flaminis,
nisi morte, dirimi nõ est ius. x x 1. Locum, in quo bustum
est, nunquã ingreditur. x x 11. Mortuum nunquã at-
tingit: funus tamen exequi, non est religio. Eadem ferme
cerimonie sunt, quas flaminicas sacerdotissas Dialis scor-
sum aiunt obseruitare. Veluti est: 1. Quod bene nato ope-
ritur. 11. Et quod uirica surculum de arbore* siliqua ha-
bet. 111. Et quod scalas, quæ Græcè κλίμακας appellantur,
cas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est.

*Puto legens
dum, testatus
est id est, quos
cumq; die dece-
dat testamen-
tum condidit
se uidetur, ne-
q; mori inter-
status.

Flaminicã
Dialium Ceri-
moniz.

*Ab, felici

Argeos quid IIII. Atque etiam cum it ad Argeos, quod neque constat, docet Beza: mit caput, neque capillum depectit. Verba Prætoris ex edicto perpetuo de Flamine Diali, & de sacerdote Vestæ adscripti: Sacerdotem Vestalem & Flaminem Dialem in omni mea iurisdictione iurare non cogam.

Verba Varro Verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum superioribus, per Flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet galerum, uel quod maximus est, uel quod Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilij animaduertit, in historia Romana erratos.

CAP. XVI.

Vergilium ab hac calumnia Pötanus in Antonio uindicat.

Reprehendit Higinus Vergilium, correcturumque eum fuisse existimat, quod in libro sexto scriptum est: Palmurus est apud inferos, petens ab Aenea, ut suum corpus requirendum, & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Inijce (nanque potes) portusque; require Velinos.

Quo, inquit, modo aut Palmurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire: cum Velia oppidum, à quo portus, qui in eo loco est, Velinum dixit. Seru. Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcentimum, quam Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatum est. Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Veliam, partim Masiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portus Velinum requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neque simile, inquit, illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fat o profugus, Lauinia uenit

Littora.

Littora.

Aut quod æquæ est in sexto libro:

Chalcidicæque leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poeta ipsi quedam uerba πρῶτον. In historia dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidienfi. Sed Palinurus qui posuit, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetque:

— Quid Thesea? magnum

Quid memorem Alcide? et mi genus ab Ioue summo est.

Postea tamen infert:

— Sedet, æternumque; sedebit

Infelix Theseus. —

Qui autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum ijs nominat, qui descenderat illuc, atque inde rursum euaserint, præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atque sic Hercules cum euellcrit à petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dixit:

Eruct ille Argos, Agamemnoniasque Mycenæ,

Ipsumque; Aæciden genus armipotenti Achilli,

Vltus auos Troiæ, templæ & tem: rata Mineræ.

Confudit, inquit, & personas diuersas, & tempora. Nā neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achaëis, & cū Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italian transgressus, cū Romanis depugnauit, aduersus Manium Curium, in eo bello ducem. Argiuum autem bellum, id est, Achaicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestū est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho impotunè immisus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit: & super ea re uersus Laberij, purè admodum & uenustè facti.

Democriti ex
caecatio.

CAP.

XVII.

Laberij poë
ta.

*popinatio
nem.

Democritum philosophum in monumentis historiae Graecae scriptū est, uirum praeter alios uenerandū, autoritateq; antiqua praeditū, luminibus oculorum sua spē se priuasse, quia existimaret cogitationes, cōmentationesq; animi sui in contēplandis naturae rōnibus negetiores & exactiores fore, si eas uidēdi illecebris, & oculorum impedimentis liberaſſet. Id factum eius, modumq; ipsum, quo caecitatē facile solertia subtilissima cōsciuit, Laberij poëta in Mimo quē inscripsit Rectorē, uersibus quidē satis mundè atq; graphicè factis, descripsit: sed causam uoluntariē caecitatis finxit aliam: uertitq; in eam rem quam tum agebat non inconcinniter. Est enim persona, quae hoc apud Laberij dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum cōsumit, & *popinationē adolescentis filij deplorantis. Versus Laberijani hi sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeū
Constituit

Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere ut possēt splendore aëreo: ita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne uideret ciuibus: sic ego
Fulgenti splendore in pecuniam uolo
Lucificare exitium atati meae.

Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia: deq; eo certamine, quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inlyctis decertatum est.

CAP. XVIII.

Artemisia Mausolum uirū amasse fertur, supra 0 = Artemisia; Maufolus, annis amorū fabulas, ultraq; affectionis humane fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terrae Cariae: ut quidam Graecarum historiarum scriptores dicunt, prouinciae Graecae Praefectus, quē Ἄρτεμις Graeci uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est: Artemisia luctu, atque desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mixta odoribus, cōtusaq; in pulueris faciē, aquae indidit, ebibitq;: multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandae mariti memoriae causa sepulchrū illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septē omnium terrarū spectacula. Id monumentū Artemisia cum Dijs manibus sacris Mausoli dicaret, ἀγδρα id est, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; premia pecuniae, aliarumq; rerū bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicitur uiri nobiles ingenio, atque lingua praestabili Theopopus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiā, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse, memorie madauerint. Sed eo certamine uicisse Theopopum iudicatum est.

Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribitur Mausolus: in qua eum magis, quam in prosa placuisse, Higinus in exemplis refert.

Non purgari, neq; leuari peccatum, cum præ-tenditur peccatorum, quæ alij quocq; peccauerūt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione, super ea re, Demosthenis.

CAP. XIX.

Incessabat quæpiam Taurus philosophus seuera atq; uehementi obiurgatione adolescentē, a rhetoribus & facundia studio ad disciplinas philosophiæ transgressum: quod factum quiddam esse ac eo diceret inhonestè & im-probè. At ille non ibat inficias fecisse: sed id solitum esse fieri, defendebat: turpitudinēq; delicti, exēplorū usū, & *Consuetudine, ueniā ipso defensionis genere irritator: Homo, inquit, stulte, & nihili, si te à malis exēplis autoritates, & ratiōes philosophiæ non abducunt: ne illius quidem Demosthenis uerbi sententia tibi in mentem uenit: quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adherere memoriæ tuæ potuit. Nā si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis, aduersus eū, qui (ut tu nūc facis) peccatum suum peccatis alienis exemptum, purgatūq; ibat: σὺ ἢ μὴ λέγεις ὡς γέγονεν οὕτω πολλὰ καὶ ἄλλα, ἃ ὡς προσήκει γίνεσθαι. ἔ γὰρ εἶναι πῶποτε μὴ ἦν τῶν νόμων ἐπὶ ἀρχῆς, σὺ ἢ τῶν ἐμμελίω, διὰ τῶν ἀποφύγους αὐ δικάως. ἀλλὰ πολλὰ μάλ- λου ἀλίσις. ὡσπερ γὰρ εἶναι ἐάλω, σὺ ταῦτα ἐκ αὐ ἐγάλας, ἔ τως αὐ σὺ νῦν ἀλλῶς, ἀλλ' ἔ γράφεις, Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; gene-
re

reutens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit Rogatio, quid Lex: quid Plebiscitum, quid Priuilegium, & quantum omnia ista differant.

CAP. XX.

Quæri audio quid Lex sit, quid Plebiscitū, quid Rogatio, quid Priuilegiū. Attæius Capito publici priuatiq; iuris peritissimus, quid Lex esset, hisce uerbis definiuit. Lex, inquit, est generale iussum populi, aut plebis, rogante magistratu. Ea definitio, si probè facta est, neq; de imperio Cn. Pompeij, neque de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæstio, neq; alia id genus populi plebis uel iussa, leges uocari possunt. Nō sunt enim generalia iussa, neque de uniuersis ciuibus, sed de singulis cōcepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres Priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo satyrarū libro usus est: Priuilegium, Priua.

Abdomina thynnii uenientibus priua

Dabo, cephaleamq; carnem.

Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à Populo diuisit: quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omnesq; eius ordines cōtineatur. Plebs uero ea dicitur, in qua gētes ciuium patriæ nō insunt. Plebiscitū igitur est (secundum eum Capitonem) lex, quam plebes, non populus accipit: sed totius huius rei iurisq; siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos pertinet. caput ipsum & origo, & quasi fons Rogatio est. Ista enim omnia uocabula, censentur, cōtinenturq; Rogatiōis principali genere, & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis, aut populi iussum fieri potest. Sed
r 5 quanquam

quancumque hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis non magnam uocabulorum istorum differentiam esse animad uertimus. Nā & Plebiscita, & Priuilegia, translato nomine, Leges appellauerunt: eademque omnia confuso, & indistincto uocabulo, Rogationes dixere. Sallustius quoque proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syllam c o s. de reditu eius legem ferentem, ex composito Tribuni plebis, C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, Nouissimè & Nouissimus, uti obseruantissimè uitarit.

C A P. XXII.

Nouissimus,
Nouissimè,

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronè noluisse uti, manifestum est: quòd ea nō probaret. uelut est & Nouissimus, & Nouissimè, Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alij quoque ætatis eiusdè, uerbo isto promiscuè usitati sint, multi etiā nō indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen, tanquā nō Latino, uidetur. Quoniam qui doctissimi eorū temporū fuerat Aelius, illo ut nouo, & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoque Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem v. demonstrandum putauit: A quo etiam, inquit, extremum Nouissimū quoque dici coeptum uulgo: quòd mea memoria: ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum uerbum quod esset, uitabant: Cuius origo, ut à uetere uetustius, ac ueterinum, sic à nouo declinatum nouius, & nouissimum,

Locus exemptus ex Platonis libro, quis inscribitur Gorgias, de falsa philosophiæ probris, quibus philoso-

philosophos temere incesit, qui emolumēta ueræ philosophiæ ignorant.

C A P. XXII.

Plato ueritatis homo amicissimus, eius que omnibus exhibendæ promptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignauosque, qui obtentu philosophiæ nominis, inutile otium, & lingua uitæque tenebras sequuntur: ex persona quidem nō graui, neque idonea, uerè tamē, ingenueque dixit. Nā etsi Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestæ, indignaque in philosophos confert, perinde tamē accipienda sunt, quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoque culpationes huiusmodi mereamur: ne uel inerti, inani que desidia cultum, & studiū philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi: quoniam uertere ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio aspirare, ac multò minus etiam mea: φιλοσοφία γάρ τῃ ἐστὶν ὡς σόκρατες, χείριεν ἀνὴρ ἀντὶ μετρίως Platōnis
ἀλλὰ ἐν τῇ ἡλικίᾳ. εἰ μὴ ἢ πρῶται τὰ δέοντα uerba.
ἐν διατριβῇ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων, εἰ μὴ γὰρ καὶ πάντων εὐφυνὴς ἢ καὶ πρῶτος τῆς ἡλικίας φιλοσοφῆσθαι ἀνάγκη πάντῃ ἀπειροῦ γεγονέναι ἐστὶν, ὡς χεὶρ ἔμπειρον εἶνα, τὸν μέλλοντα καλεῖ καὶ γὰρ καὶ εὐδαιμονοῦ ἔσεσθαι ἀνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἀπόροι γίγνεται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δὲ ἡρώμενον ὁμιλεῖ ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐλλήθεσιν τῶν ἡδῶν παντίπασιν ἀπειροὶ γίγνεται. ἐπειδὴ οὐκ ἔλασσιν

σιμ εἰς ἴσῳα ἰδίῳα ἢ πολλοῖσιν προέξῃ, καὶ ἀγέλασσι γίγνον-
 ται. ὡσπερ γὰρ οἶμαι οἱ πολλοὶ κοῖ, ἐπειδὴ αὐτῶν αὖτις τὰς ὑμε-
 τήρας διατελιβάς ἔλθωσι, καὶ τὸς λόγους, καταγέλαστοί
 εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ ἔχειν εὐριπίδου, λαμπρόσ, τὸ ἐπι-
 ἔκαστον ἐν κούτῳ, καὶ ὡδὶ τὸ ἐπείγει, νέμων τὸ πλε-
 σον ἡμέρας κούτῳ μέρωσ, ἢ αὐτὸσ αὐτῶν τογχαίνῃ ἐβλί-
 σθῶν ὡμ. ὅπου δὲ αὐτῶν φαῦλθῶν ἢ ἐντεῦθεν φεύγει, ἢ λοῖ-
 δορεῖ κούτῳ. τὸ δὲ ἔτερον ἐπανεῖ εὐνοία τῆ ἐαυτῶ. ἡγού-
 μινθῶν ὅπως αὐτὸσ ἐαυτὸν ἐπεινεῖ. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθό-
 πατόν ἐστι, ἀμφοτέρωσ μεταχθεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὄσον
 παιδείας χάρισ, καλοῖ μετέχει, ἢ οὐκ ἀσχρόν μερρακίῳ
 ὄντι φιλοσοφεῖ. ἐπειδὴ αὐτὸ δὲ ἡδὴν προσεβύτερον ὡμ ἀνθρώ-
 πῳ ἐν φιλοσοφεί, καταγέλαστον ὡ σῶκρατες τὸ χῆμα
 γίγνετ, ἢ ἔγωγε ὁμοίωταρον πάσῳ πρόσ τὸσ φιλοσοφῶν-
 τασ, ὡσπερ πρόσ τὸσ φελλίζομένωσ καὶ παίζοντασ. ὅταν
 μὲν γὰρ παιδίον ἰδῶ ὡ ἐπι προσήκει διαλέγεσθ, ὅντω
 φελλίζομινθῶν καὶ παίζου, χάρω τε, ἢ χάρειν μοι φαί-
 νετ, καὶ ἐλευθέρω καὶ πρόσωπον τῆσ παιδείσ ἡλικία.
 ὅταν δὲ σαφῶσ διαλεγόμενῳ παιδάρωσ ἀκούσῳ, πικρόν
 τι μοι δοκεῖ χῆμα εἶν, ἢ ἀνὰ μετὰ ὡτα, ἢ μοι δοκεῖ δια-
 λωπρεπέτ, τι εἶν. ὅταν δὲ ἀνθρώποσ ἀκούσῃ τῆσ φελλίζομέ-
 νωσ, ἢ παίζοντα ὄρα, καταγέλαστον φαίνετ, καὶ ἀνάνθρω-
 καὶ πληγῶν. ἀξιόμτανον οὐμ ἔγωγε τοῦτο πασχῶ
 καὶ πρόσ τὸσ φιλοσοφῶντασ. πῶδὲν ὡ μὲν γὰρ με-
 ρρακίῳ ὄσον φιλοσοφίῳ, ἀγαμαι, καὶ πρόσωπον μοι
 δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλευθέρω τινῶ τούτων τὸν ἀνθρώ-
 πον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφῶντα ἀνελευθέρω, καὶ οὐδέ πο-
 τε

τε οὐδὲν ὀξείοντα ἐαυτὸν, οὐτε καλοῦ οὔτε γυναικῶσ
 πράγματθῶ, ὅταν δὲ ἡ προσεβύτορον ἰδῶ ἐν φιλο-
 σοφῶτα, καὶ μὴ ἀπαλασθῆμινθῶ, πληγῶν μὴ δοκεῖ
 ἡδὴν δὲ αὐτῶ ὡ σῶκρατες οὐτθῶ ὁ ἀνὴρ. ὃ γὰρ νῦν δὲ
 ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν οὐρανῶν
 ἢσ ἢ ἀνάνθρωπῶσ γυνεῶσ φθόγουλι τὰ μέλα τῆσ πόλεωσ ἢ
 τὰσ ἀγορῶσ, ἐμ αἶσ ἔφθῶ ὁ σωματῆσ τὸσ ἀνθρώποσ, ἀεπρε-
 πῶσ γίγνεσθ, καταδέδωκῶ ἢ, τὸν λοιπὸν βίον βιώναι
 μετὰ μερρακίῳ ἐν γυνία τρωῖν ἢ τετάρω, φθουρήον-
 τα, ἐλευθέρω ἢ ἢ μέγα καὶ ἡσανόν μὴ δέ ποτε φθέ-
 ξασθ. ἐγὼ ἢ ὡ σῶκρατες πρόσ σε ἐπεικῶσ ἔγω, καὶ
 φιλικῶσ κινδυνεύω οὐμ πεπονηῖται νῦν ὅπῳ ὁ ζῆθος
 πρόσ τὸν ἀμφίονα εὐριπίδου, οὐ πῶρ ἐμνήδην, ἢ γὰρ
 ἐμοῖσ αὐτῶ ἀτῆα ἀπερχεται πρόσ σε λέγειν οἷα πῶρ
 ἐκείνθῶ πρόσ τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖσ ὡ σῶκρατες
 ὡμ δὲ σε ἐπιμελεῖσθ, ἢ φύσιν ψυχῆσ ὡδε γυναικῶσ
 μερρακίῳ δὲ ἰωὶ διαπρέπετ, μορφώματι, καὶ οὐτ' αὐ-
 δίκησ βουλαῖσ προσθεῖ αὐτῶ ὄρθωσ λόγου, οὐτ' εἰκόσ καὶ
 πθανόν αὐτῶ λάβοισ. οὐθ' ὑπὲρ ἄλλωσ νεανικόσ βούλευ-
 μα βούλευσῶ, ἢ τῶ ὡ φίλε σῶκρατες, ἢ μοι μηδ' ἐμ
 ἀχθεδῆσ, εὐνοία γὰρ ὄρα τῆσ, οὐκ ἀσχρόν δοκεῖ σοι
 εἶν ὅπως ἔχειμ, ὡσ ἐγὼ σε οἶμαι ἔχειμ, ἢ τὸσ ἄλλωσ
 τὸσ πρόσω αἶσ φιλοσοφίας ἐλαίνοντασ, νῦν γὰρ εἶλωσ
 σο λαβομινθῶ, ἢ ἄλλω ὅττω οὐμ, εἰσ τὸ δεσποτικῶσ
 ἀπῆροσ, φάσκω ἀδικεῖμ, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἷα δὲ
 ὄλονθ αὐτῶσ ὅτι χρεῖσῶσ ἄντῶ. ἀλλ' ἀλεγχμῶσ αὐτῶ ἢ
 χασμῶσ.

χασμῶο, οὐκ ἔχω ὅ, τι εἴποις καὶ εἰς τὸ δικασέμεν
 αἰσθῆς καταγέρσ τυχῶν πάνυ φαύλου καὶ μοχθη-
 ρῶ, ἀποθάνοις ἂν εἰβούλοισι τοι θανάτω τιμᾶσαι,
 καὶ τοι πῶς ὁφου τὰ τὸ ἐσι μὲν ὡ σῶκρατες, εἴ τις ἐφῆν
 λαβδῶ τήνμ φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μῆτε αὐτὸν αὐ-
 τῶ δ' ἰδιώκην ἔθηκεν, μῆδ' ἐποῶσαι ἐκ τῶν μεγί-
 στων, κινδύνοῦ μῆτε αὐτὸν, μῆτε ἄλλου μισθῆνα, ὑπὸ
 ἧ τῶν ἐκθῶν περιουλαῶσαι πάρεν τῶν οὐσίαν, ἀτεχ-
 νῶς ἧ, ἔτυμον ἡμῶν ἐν τῇ πόλει, ἔν τῶν εἰς, εἴτι καὶ
 ἀγροῖότερον εἰρηδαί, ἔφῃσι, ἐπὶ κέρους τῶν πῶντα,
 μὴ δίδουαι δικῶν, ἀλλ' ὡ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθε, παύ-
 σαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' ἐνδοσίαν ἀσκεῖ.
 καὶ ἀσκή ὁπότεν δὲξῆς φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κοινὰ
 ταῦτ' ἀφείς, εἰτεληρήματα χρὲ φάνα εἶναι, εἴτε
 φλυαρίας, ἐξ ὧν κενόισιν ἐγκαλοῖσεις δῆμοις,
 ἡλῶν, οὐκ ἐλέγχοντες ἀνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ'
 οἷς ἐσι καὶ βίβη, καὶ δῆξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia
 duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, nō proba, sed
 cum sensu tamen, intelligentiæq; communis fide, & cum
 quadam indissimulabili veritate disseruit: nō de illa scilicet
 cet philosophia, quæ uirtuū omniū disciplina est: quæq;
 in publicis simul & priuatis officijs excellit: ciuitatesq;
 & Rempublicā, si nihil prohibeat, constanter, & fortiter,
 & peritè administrat: sed de ista futili, atque puerili
 meditatione argutiarum, nihil ad uitam neq; tuendam,
 neq; ordinandam promouēt: qua id genus homines con-
 senescunt malè feriat, quos philosophos esse & uulgas
 putat: & is putabat, ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ue-
 terum uictu, & moribus, atq; inibi quod fuerit ius
 marito, in adulterio uxorem deprehensam necare.

C A P. XXIII.

Qui de uictu, atq; cultu po. Ro. scripserūt, mulieres Abstemie mu-
 Romæ, atq; in Latio etate abstemias egisse, hoc lieres.
 est, uino semper, quod temetū prisca lingua Roma;
 appellabatur, abstinuisse, dicūt: institutumq; ut cognatis Temetum,
 osculū ferret, reprehēdi causa: ut odor indicium face-
 ret, si bibissent. Bibere autē solitas ferūt loreā, passam,
 murinam, & quæ id genus epotāt, potu dulcia. Atq; hæc
 quidē, in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M.
 Cato nō solū existimatas, sed multatas quoq; à iudice mu-
 lieres refert: non minus si uinū bibissent, quam si probriū,
 & adulterium admisissent. Verba M. Catonis adscripti,
 ex oratione quæ inscribitur, De dote: in qua id quoque
 inscriptum est, in adulterio uxores deprehensas, ius suis
 semaritis necare. Vir, inquit, cum diuortium fecit, mu-
 lieri iudex pro Censore est. Imperium, quod uidetur, ha-
 bet. Si quid peruersè tetrequ; factum est à muliere, multa-
 tur: si uinum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit,
 condemnatur. De iure autem occidēdi ita scriptum est:
 In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio
 impune necares: illa te (si adulterares) digito nō auderet
 contingere: neq; ius est.

Adulterij lex
 iniqua.

Diepristini, & Diecraftini, & Diequarti, & Die-
 quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse: non ut ea
 uulgo dicuntur nunc.

C A P. XXIIII.

Diequarto, & Diequinto, quod Græci εἰς τετάρτῳ Diequarto;
 τετῶν εἰς πέμπτῳ dicūt, ab eruditis nunc quoq; Diequinto.
 dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atq; indocto de-
 spicitur.

Diequinte.
Diequinti.
Dius Augustus,

spicitur. Sed M. Tullij atate, ac supra eam, nõ (opimor) ita dixerunt Diequinte enim, & Diequinti pro aduerbio copulatè dictum est; & secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequentissimus, linguæ Latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariâ significatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuæ ueterum consuetudinis demonstradæ gratia, uerba solennia Prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quæ appellantur Compitalia. Ea uerba hæc sunt: Dienoni populo Ro. Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, non Dienono; neq; Prætor solum, sed pleraq; omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pöponiani in mentè, qui est ex Attellana, quæ Metui adscribitur:

Dies hic sextus, cum nihil egi, die

Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cælianum illud ex libro historiarum secundo: Si quis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cæna sit cocta. Et historiam autem, & uerbum hoc sumpsit Cælius ex Origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur Dictatorem Carthaginiensium Mastiger equitum monuit. Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cæna cocta erit. Extremam istius unci syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sanè quàm consuetum ueteribus fuerat, literis ijs plerunq; uti indifferèter: sicuti Pristini & Pristinè, Procliui & Procliuè, atq; alia itè multa hoc generuariè dixerunt. Depristini quoq; eodè modo dicebatur, quod

Diepristini,

quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo Pridie dicitur, cõuerso cõpositionis ordine, quasi pristino die. Atq; item simili figura Diecrastini dicebatur, id est,crastino die. Sacerdotes quoq; populi Romani tunc cum dicunt In diem tertium, Dieperendini dicunt. Sed ut pleriq; Diepristini, ita Marcus Cato in oratione contra Furium, Dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Marius, homo impensè doctus, in Mimiambis pro eo dixit, quod Nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Nuper diequarto ut recorder, & certè

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut Diequarto quidem de præterito dicamus, Diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ scripta in ueterum libris reperiuntur.

C A P.

XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumq; uocabula, quæ in historijs ueteribus scripta sunt: item nauigiorum quoq; genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda cõquirere: neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur suppetierat, hæc sunt: Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, facces, tragulæ, frameæ, mesanculæ, cateiæ, rhompheæ, scopius, scibones, sicilices, ueruta, enses, sica, machæra, spatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniã est minus frequens, admonendū existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolū oblongum, in speciem linguæ factū, cuius meminit Næuius, in tragœdia Hefiona. Versum Næuij

Telorum neta
mina.

s apposui:

Rhomphaea. *apposuit. Sine mihi gerere morē uidear lingua, uerū lingu-
la. Itē rhomphaea genus teli est Thracæ nationis: positūq;
hoc uocabulum in Q. Ennij annalium XIII. Nauium
Nauium nomi- autem quas reminisci tunc potuimus, appellationes ha-
na. sunt: gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri,
celoces, uel ut Græci dicunt, κελυρες, lembus, oxia, remū
*uel, ἔπτα= culi, actuaria quas Græci ἰσοόπτερος uocat, uel ἑπτακρο-
κροικέλη = δας, profumia, uel gesoretæ, uel orioles, catta, scaphæ,
της βαρῆς. pontones, nuclucia, mediz, phaseli, parones, myoparone-
nes, lyntres, capulicæ, mareplacide, cidarum, rataria, ca-
tasopium.*

Inscitè ab Afinio Pollione reprehensum Sallu-
stium, quod Transfretationem Transgressum dixe-
rit, & Transgressos qui Transfretassent.

C A P.

X X V I.

A Sinio Pollioni in quadā epistola, quam ad Plancū
scripsit, & quibusdam alijs C. Sallustius iniquè di-
gnus nota uisus est, quod in primo historiarū maris trāsī-
tum transmissumq; nauibus factū, Transgressum appella-
uit, eosq; qui fretum transmiserant, quos transfreta se
dici solitū est, Transgressos dixit. Verba ipsa Sallustij po-
sui: Itaq; Sertorius, leui presidio relicto in Mauritania,
naclius obscurā noctem, æstu secundo furtim, aut celerita-
te uitare præliū in trāsgressu conatus est. Ac deinde in-
frā ita scripsit: Trāsgressos omnis recipit mons receptus
à Lusitanis. Hoc igitur & minus propriè & à nullo gra-
ui autore dictū aiunt. Nā Transgressus, inquit, & Ingres-
sus, à transgrediendo dicuntur, idq; ipsum ab ingressu &
à pedum gradu appellatum est. Iccirco uerbū Transgre-
di, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; serpenti-
bus,

Transgredi.

bus, neq; nauigantibus: sed ijs solis qui gradiuntur, &
pedibus iter emetiuntur. Propterea negant apud scri-
ptorem idoneum, aut nauium Transgressum reperiri
posse, aut pro transfretatione Transgressum. Sed quæ-
ro ego, cur non sicuti cursus nauium rectè dici solent,
ita Transgressus etiam nauibus factus dici possit? præfer-
tim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Afri-
cam Hispaniamq; interstuit, elegantissimæ transgressio-
nis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium defini-
ta sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant di-
ctum Ingredi Transgredi ue in nauigantibus: uolo uti
respondeant, quantum existiment interesse, Ingredi atq;
Ambulare. Atqui M. Cato in lib. de re rustica: Fundus,
inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum propè
amplum sit, & mare: aut annis, qua naues ambulant.
Appetitas porrò huiuscemodi translationes, habitasq;
esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque te-
stimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim li-
bro, clamorem per arterias & per fauces gradientem di-
cit: quod est nimio confidentius: quā illud de nauibus
Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Corpoream quoq; enim uocem constare fatendū est,

Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.

Præterradit enim uos fauces sepe, facitq;

Asperiora foras gradientis arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodē libro, non eos solum, qui nau-
ibus ueherentur, sed & scaphas quoq; nantes, progressus
dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum alie paulu-
lum progressæ nimio simul & incerto onere, cum pauor
corpora agitauerat, deprimebantur.

S

2

Histo-

Historia de populo Romano, deq; po. Punico,
quod pari propemodum uigore fuerint æmuli.

C A P. XXVII.

Po. Ro. & po.
mi paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quon-
dam uigor, & acritudo, amplitudoq; populi Roma-
ni, atq; Pœni: neq; immeritò existimatum. Nam cum
alijs quidem populis de uniuscuiusq; repub. cum Pœnis
autem de omnium terrarum imperio decertatum est.
Eius rei specimen est in illo utriusque populi uerbo fa-
ctum, cum Q. Fabius imperator Romanus dedit ad
Carthaginenses epistolam, ibi scriptum fuit, Pop. Rom.
misse ad eos hastam & caduceum, signa duo belli, aut
pacis: exq; ijs utrum uellent, eligerent: quod elegerent,
id unum ut esse missum existimarent. Carthaginenses
responderunt, neutrum sese eligere, sed posse quæ attu-
lissent, utrum mallent relinquere: quod reliquissent, id
sibi pro electo futurum. Marcus Varro autem non ha-
stam ipsam, neque ipsum caduceum missa dicit: sed duas
tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera simula-
chra haste fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ
ex Tiberonis historia sumptum.

C A P. XXVIII.

Pueri,
Iuniores,
Seniores.

Tuvero in historiarum primo scripsit Seruîu Tul-
lium regem Po. Romani, cum illas quinque classes
iuniorum cœsus faciendi gratia institueret, pueros esse exi-
stimasse, qui minores essent annis septemdecim: atq; inde
ab anno xvi. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur,
milites scripsisse: eosq; ad annu quadragesimū sextu
iuniores, supraq; eum annum seniores appellasse. Eam rē
pro

propterea notauit, ut discrimina, quæ fuerunt indicio mo-
ribusq; maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista
censione Seruîi Tullij, prudentissimi regis, noscerentur.

Quod particula Atque, non complexiua tatum
sit, sed uim habeat plusculam uariamq;.

C A P. XXIX.

ATque particula à grammaticis quidem coniunctio
esse dicitur cōnexiua: & plerunq; sanè coniungit ^{Atque}
uerba, & connectit. Sed interdum alias quasdam potesta-
tes habet, non satis notas, nisi in ueterum literarum tra-
datione, atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ua-
let, cum dicimus, Aliter ego feci, atq; tu: significat enim
aliter, quàm tu. Et gemina si fiat, auget intendiq; rem
de qua agitur: ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus,
nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.
Cui significationi contrarium est, quod itidem à ueteri-
bus dictum est, Deq;. Et præterea pro alio quoq; ad-
uerbio dicitur, id est Statim. Quod in his Verg. uersibus
existimatur obscure, & *insequenter particula ista posi-
ta esse: ^{*infrequen-}
ter.

—Sic omnia fati

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quàm qui aduerso uix flumine lembum

Remigijs subigit, si brachia fortè remisit,

Atque illum in præceps pronò rapit alueus anni.

S 3 Aul

putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, uitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus non ab ingenij elegātia, sed qui nimis lato amœnoq; cultu, uictuq; esset. Postea elegans reprehēdi quidē desijt: sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegātia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scauole nō meram elegantiam, sed multā parsimoniā mistam laudi dedit. Crassus (inquit) erat parciſſimus elegantium: Scauola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam sparsim, & interciſe cōmeminimus: Vestiri (inquit) in foro honeste mos erat, domi quod satis erat: equos carius quam coquos emebant. Poëticae arti honos non erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad cōuiuia applicabat: graſſator uocabatur. Illa quoq; ex eodem libro præclaræ ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) humana propē uti ferrū est.

M. Cato, de uita humana si mili ferro.
*tandem ru bigo interficit. Item homines exercēdo uidemus conteri: si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quam exercitatio.

Qualis quantaq; sit Pro particulæ uarietas: deq; exemplis eius uarietatis.

C A P.

III.

*arbitris

Quando ab arbitrijs, negotijsq; otii est, & motandi corporis gratia aut spatiamur, aut uictamur, querere nonnunquam apud memetipsum solo res eiusmodi, paruas quidē minutasq;, & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad ueterū scripta penitus noscenda, & ad scientiam lingue Latine cum primis necessarias, uelut est, quod fortē nuper in Prænestino recessu

cessu uespertina ambulatione solus ambulans considerabam: qualis quantaq; esset particularū quarundā in oratione Latina uarietas, quod genus est præpositio, Pro. Aliter enim dici uidebā, pontifices pro collegio decreuissent: aliter, quempiam testem introductum pro testimonio dixisse: aliter M. Catonē in Originum IIII. prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse: & item in V. Vrbes, insulasq; omnes pro agro Illyrico esse. Aliter etiā dici, pro æde Castoris: aliter, pro rostris: aliter, pro tribunali: aliter, pro concione: atq; aliter, Tribunalum Plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes, & pares, aut usquequaque diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietate istam eiusdem quidem fontis, & capitis, non eiusdem tamē esse finis putabā. Quod profecto facillè intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionē: & habeat ueteris orationis usum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit.

C A P.

I III.

Euripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, sn̄a, breuitate insignes, illustresq;. Hecuba est ad Vlyssē dicēs:

Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακῶς λέγει τὸ σῶν.

Ρᾶσαι λόγῳ γὰρ ἐκτ' ἀδυσχόνητων ἰῶν.

Κακῶν δὲ δουλῶντων, αὐτὸς οὐ ταυτοῦ δίνεις.

Hos uersus Q. Ennius, cū eā tragœdiā uerteret, nō sanè incommode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruersè dices, facillè Achiuos flexeris.

Nam cū opulenti loquuntur pariter, atq; ignobiles:

Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æquè ualet.

s

s

Bene

Bene (sicut dixi) Ennius: sed tamen ignobiles, ἀντι ἀδελφούτων: & opulenti, ἀντι δούλων τῶν satisfacere sententia nō uidentur. Nam neq; omnes ignobiles, ἀδελφοί: neque omnes opulenti, ἐπιδέξοι.

De Pyrrhonibus philosophis quaedam, deq; Academicis strictim notata, deq; inter eos differentia.

C A P.

V.

Pyrrhonij philosophi,

Quos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij Græco cognomento σκεπτικῶς appellantur. Id ferme significat quasi quæsitores, & consideratores. Nihil enim decernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper considerandoq; sunt, quidnam sit omnium rerū de quo decerni constituiq; possit. Ac ne uidere quæque plane quicquam, neq; audire sese putant: sed ita pati afficiq; quasi uideant uel audiāt. eaq; ipsa quæ affectio nes istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cōtinentur atq; insistant. Omniumq; rerū fidem ueritatēq; mistis confusisq; signis ueri atq; falsi, ita incomprehensibile uideri aiunt: ut quisq; homo est nō præceps, neq; iudicij sui prodigius, his uti uerbis debeat, quibus autorem philosophiæ istius Pyrrhonē usum esse tradūt, οὐ μὲν ἄλλοι οὐτῶς ἔχει τὸ δὲ ἢ ἐκείνως ἢ οὐδὲ τῶς. Indicia enim rei cuiusq; & synceras proprietates negāt posse nosci & percipi: idq; ipsum docere, atq; ostēdere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissimè argutissimeq; decem libros cōposuit, quos πρῶτων τῶν τῶν inscribit. Vetus autem quæstio, & à multis scriptoribus Græcis tractata, an quid & quantum inter Pyrrhonios & Academicos philosophos intersit. Vtrique enim σκεπτικῶς, ἐπελευθῶς, & ὁμοῦ τῶν dicuntur: quoniam utriq; nihil

nihil affirmant, nihilq; comprehendī putant. Sed ex omnibus rebus perinde uisi fieri dicūt, quas φαντασίας appellant: non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporis uē est eorum, ad quos ea uisa perueniūt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus hominū mouēt, τῶν πρῶτων τῶν esse dicūt. Id uerbū significat, nihil esse quicquā quod ex sese constet, nec quod habeat uim propriam & naturam: sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri esse, qualis sit eorum species dum uidētur: qualiaq; apud sensus nostros quō peruenerūt, creantur: non apud sese, unde profecta sunt. Cum hæc autē consimiliter tam Pyrrhonij dicāt quàm Academicis: differre tamē inter sese & propter alia quædā, & uel maxime propterea existimati sunt: quōd Academicis quidē ipsum illud nihil posse comprehendī, quasi comprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernūt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil esse uerum uidetur.

Quōd mulieres Romæ per Herculem non iurauerint: neq; uiri per Castorem.

C A P.

VI.

In ueteribus scriptis neq; mulieres Romana per Herculem deierant: neq; uiri per Castorē. Sed cur illæ non iurauerunt Herculem, obscurum non est: nam Herculano sacrificio abstinet. Cur autē uiri Castorē iurantes non appellauerunt, non facile dictū est. Nusquam igitur scriptum inuenire est, apud idoneos quidē scriptores, aut mehercule feminā dicere: aut mecastor uirū. Aedepol autē, quod iusurandum per Pollucē est, & uiro & fœminæ commune est. Sed M. Varro a seuerat antiquissimos uiros neque per Castorem, neq; per Pollucem deierare solitos: sed id iusur

insurandum fuisse tantū sceminarum, ex initijs Eleusinis acceptum: paulatim tamen, inscitia antiquitatis, uiros dicere ad epol cœpisse, factumq; esse ita dicendi morem: sed mecastor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis, relictisq;, & desitis minime utendum.

C A P. VIII.

Verba noua fugienda.

Verbis uti aut minus obsoletis exculcatisq;, aut in solentibus, nouitatisq; dura & illepida: par esse delictum uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; esse a bitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere: quam inuulgata & sordentia. Noua autē uideri dico etiā ea, quæ sunt inusitata & desita: tametsi sint uetusta. Est ad eò id uitii plerūq; seræ eruditionis, quam Græci δψιμαβία appellāt: ut quod nūquā didiceris, diu ignoraueris: cum id scire aliquando cœperis, magnificias, quo in loco cunque & quacunq; in re dicere: Veluti Romæ nobis presentibus, uet us celebratusq; homo in causis, sed repētina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cū apud præfectū urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quædam miseroq; uictu uiuere, & fur fureum panem esitare, uinumq; eructum & foetidum potare: Hic, inquit, eques Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt omnes qui aderant, alius aliū, primo tristiores turbato & requirente uultu, quidnam illud utriusq; uerbi foret: post deinde, quasi nescio qd Thuscè aut Gallicè dixisset, uerbi riserūt. Legerat autem ille, Apludam ueteres rusticos frumentum fur furem dixisse. Idq; à Plauto in comœdia (si ea Plauti est) quæ Astraba inscripta est positum esse.

Floces uini. Itē floces audierat prisca uoce significare uini fecem è uinaceis

naceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæciliū ἐν πωλαμείνοις legerat, eaq; sibi duo uerba ad orationum ornamenta seruauerat. Alter quoq; à lectionibus id genus paucis ἀπὸ φρονολογίας, cum aduersarius causam differri postularat: Rogo prator, inquit, subueni, succurre: quonam usq; nos bouinator hic demoratur: atq; id uoce magna ter quater ue in clamauit, bouinator. Commurmuratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant: quasi monstrum uerbi admirantibus. At ille iactans & gestiens: Non enim Lucilium, inquit legistis, qui tergiversatorem bouinatorem dicit. Est autem in Lucilij undecimo uersus hic:

Hic strigosus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus, Græca oratione res Romanas, uenia sibi ante eius linguæ imperitiæ petita, composuit.

C A P. VIII.

Iuste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitauit. In eius historie principio scriptū est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parū compositè aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum (inquit) homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam gratiamq; male existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cū legisset M. Cato: Ne tu, inquit, Aule, nimium nugator es: cum maluisti culpam deprecari, quam culpa uacare. Nā petere ueniā solemus, aut cum imprudentes errauimus, aut cum compulsi peccauimus. *Te, inquit, oro te, quis *Tibi perpulit

A. Albinus.
M. Cato.
Macrob. in Saturnalis
ne proœmij
Saturnalium
rum 1.

Deprecari.

perpulit ut id committeres: quod priusquam faceres, pe-
teres ut ignosceret? Scriptum est hoc in libro Cornelij
Nepotis de illustribus uiris.

Historia de legatis Mileti, & Demosthene rhe-
tore, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

In antiquo li-
bro non sunt
hæc tria uer-
ba: fortasse an
dixerit.

Critolai scripsit legatos Mileto publicæ rei cau-
sa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxiliij peten-
di gratia: tum qui pro sese uerba facerent, quos uisum
erat aduocasse: aduocatos (uti erat mandatum) uerba
pro Milesijs ad populum fecisse: Demosthenem Milesio-
rum postulatis acriter respondiisse, neq; Milesios auxilio
dignos, neq; ex republica id esse contendisse. Rem in po-
sterum diem prolata: legatos ad Demosthenem uenisse,
se, magnoq; opere orasse, uti contra ne diceret: eum pec-
uniam petiuisse, & quantam petiuerat abstulisse: postri-
die cum res agi denuo ccepta esset, Demosthenem lana-
multa collum ceruicesq; circumuoluit: uti ad populum pro-
dixisse, & dixisse se στυγῶν pati, eò contra Milesios lo-
qui non quire: tum è populo unum exclamasse, Non
στυγῶν quod Demosthenes pateretur, sed ἀργυ-
ρῶν esse. ipse eti Demosthenes, ut idem Critolaius re-
fert, non id postea conclauit: quin gloriæ quoq; hoc sibi
assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actore
fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepisset: &
Aristodemus talentum respondiisset: At ego plus, inquit,
accepi, ut tacerem.

Aristodemus.

Quod C. Gracchus in oratione sua historiam
supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni
attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata.

CAP. X.

Quod

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse
diximus super Demosthene: id C. Gracchus in ora-
tione, qua legem Aufciam disuasit, in Dema-
dem contulit uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sa-
pientia atq; uirtute uti: & si quaeritis, neminem nostrum
inuenietis sine pretio huc prodire. omnes nos, qui uerba
facimus, aliquid petimus: neq; ullius rei causa quisquam
ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud
uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo faci-
lius uestra commoda & reip. administrare possitis, non
gratis prodeo. Verum peto à uobis, non pecuniam, sed bo-
nam existimationem atq; honorem. Qui prodeunt disua-
suri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à uo-
bis, uerum à Nicomede pecuniam. Qui suadent ut acci-
piatis, ij quoq; petunt nō à uobis bonam existimationem:
uerum à Mithridate* familiaritatis sue pretiū & præ-
mium. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacēt, ij uel
acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, &
omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos
esse, impertitis bonam existimationem. Legationes autem
à regibus, cū putant eos sua causa reticere, sumptus atq;
pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia. Quo in
tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentum magnū
ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus ciuita-
tatis suæ Demades ei respondiisse dicitur: Mirum tibi ui-
detur, si tu loquendo talentum quaesisti? Ego, ut tacerem,
decem talenta à rege accepi. Itidem nunc isti pretia ma-
xima ob tacendum accipiunt.

*rei familia-
ris sue

Demades.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit Mentiri,
& Mendacium dicere. CAP. XI.

Verba

Mentiri,
Mendacium
dicere,

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellētis: quem M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summè reueritus est: Inter mendacium dicere, & mentiri, distat. Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur, qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: at qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoque super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat: alterum incidit in hominem, alterum non. Variè mehercle, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atq; aliud diceret, disparauit.

Quod Chrysippus philosophus omne uerbum ambiguum dubiumq; esse dicit: Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

CAP. XII.

Chrysippus,
Diodorus Cronus,

Chrysippus ait, omne uerbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, uerbum est ambiguum: nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit: nec aliud dici uideri debet, quam quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti: obscure magis dictum, quam ambiguum uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret: nemo autem duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Castritius de uerbis, de que sententia quadam C. Gracchi existimauerit: quodq; esse eam
sine

T. Castritius,

sine ullo sensus emolumento docuerit.

CAP. XIII.

A pud T. Castritium, disciplina rhetoricæ doctorè, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popillum. in eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatiusq; quam ueterum oratorum consuetudo fert. ea uerba, sicuti dixi, Gracchi uerba composita sunt hæc: Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atq; uoluistis: ea si temere repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus rotunda uolubilisq; sententiæ, eximie nos, & unice delectabat: tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & seuero, eiusmodi compositione fuisse cordi uidebamus: Sed enim cum eadem ipsa uerba sæpius petentibus nobis lectitarentur: admoniti à Castritio sumus, ut consideraremus, quæ uis, quod ue emolumentum eius sententiæ foret: neque pateremur, ut aures nostræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione ista attentiores fecisset: Inspecite, inquit, penitus, quid efficiant uerba hæc: dicatq; mihi quæso aliquis uestrum, an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas, aut gratia. Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis: ea temere si repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse
† dica

dicaris? At si opinor, inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atque uolulistis, ea nunc si repudiastis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetistis, aut nunc temere repudiastis dicamini. Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorque fieret sententia: et acciperet aliquid iuste in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc cupidè et temere, in quibus uerbis omne momentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur: sed supra quoque nondum desiderata ponuntur: et quæ nasci oriturque ex ipsa rei conceptione debebant, antè omnino, quam res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, Si hoc feceris, cupidè fecisse diceris: rem dicit sensus alicuius ratione collectam, et confectam, qui uerò ita dicit, Si cupidè feceris, cupidè fecisse diceris: non longè secus dicit, atque si diceret, Si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non, ut C. Graccho uitio darem (Dij enim mentem meliorem mihi: nam si quicquam in tam fortis facundie uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne et autoritas eius exhaustis, et uetustas consumpsit) sed uti cauere, ne uos facillè præstringeret modulatus ali quis currentis facundie sonitus: atque ut uim ipsam rerum, uirtutemque uerborum prius pensitaretis: et si quidem grauis, atque integra, et synchra sententia diceretur, tum si ita uideretur, gressibus quoque ipsis orationis, et gestibus plauderetis: si uerò frigidi et leues, et futiles sensus, in uerba aptè numerosque posita includerentur, non esse id secus crederetis, quam cum homines insigni deformitate, ad facièda ridicula imitatur histriones, et gestiunt.

Sobria

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio, circa uini usum.

CAP. XIII.

Simplicissima suauitate et rei, et orationis L. Piso Romuli sobrietatis & lepidum responsum. Frugi usus est, in primo annali: cum de Romuli regis uita atque uictu scriberet. Ea uerba, quæ scripsit, hæc sunt Eundem Romulum dicunt ad cenam uocatum, ibi non multum bibisse: quia postridie negotium haberet. Et dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, Imò uerò carum, si quantum quisque uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus: & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda: atque inibi quòd Sisenna per huiusmodi uerbum noua figura usus est.

CAP. XV.

Laberius in lacu Auerno mulierè amante uerbo inusitatius ficto, Amorabundam dixit. Id uerbum Cefellius uel Cefellius uel Cefellius Amoralis uel Badius uel Cefellius *ea lius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, et errabunda dicitur, ludens, et ridens, et errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter alia, quæ de Cefellij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit: quòd idem esse putauerit, ludens, et ludibunda, errans, et errabunda, ridens et ridibunda. Nam ludibunda, inquit, et ridibunda, et errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantem agit aut simulat. Sed quæ ratione Scaurus adductus sit, ut Cefellium in eo reprehenderet: non hercle

t 2 repe

reperiebamus. Non est enim dubium, quin hæc genere ipso duntaxat idem significant: quòd ea demonstrant, à quibus producuntur. Quid esset autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quàm insimulare eum, tanquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæselli criminantem, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit: an quid, & quantum differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, ceteraq; horum similia: an à principalibus uerbis paululum aliquid distarent, & quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolento, & luxulento, & turbulento, uacua ne & inanis sit isthæc productio: cuiusmodi sunt, quæ *παρὰλογός* Græci dicunt: an extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriâ nobis redijt, quòd Sisenna in quarto historiârû eiusdem figuræ uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidû peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur: non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirêtib; nobis quenam ratio & origo esset huiusce modi figuræ, populabundus & errabundus, & letabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum: *ἑρπιδόλως* hercle Apollinaris noster sibi uideri ait, particula istam postremâ, in quâ uerba talia exeunt, uim & copiam quasi abundantiam rei, cuius id uerbum

Letabundus, esset, demonstrare: ut letabundus is dicatur, qui abunde letus

letus sit: & errabundus, qui longo, atq; abundanti errore Errabundus: sit. Ceteraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit: ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Quòd Græcorum quorundam uerborum difficilima est in linguam Latinam mutatio: uelut quòd Græce dicitur, *πολυπαραμοσύνη*.

C A P. XVI.

A Dicimus sæpe animum ad uocabula rerû nõ pau- ^{Græca quædã uerbi uix pos-}
cissima, quæ neq; singulis uerbis, ut à Græcis: neq; se,
si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide,
tamq; aptè demonstrari Latina oratione possunt, quàm
Græci ea dicunt prius uocibus. Nuper etiam cum allatus
esset ad non Plutarchi liber, & eius libri indicẽ legissemus,
qui erat *πρὸς πολυπαραμοσύνης*, percõ tanti cuiusdam,
qui & literarû, & uocû Græcarû expers fuit, cuiusnam liber,
& qua de re scriptus esset: nomen quidem scriptoris
statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus.
Ac tum quidem primò, quia non satis commodè opinabar
interpretaturum esse, si dicerem librum scriptum esse, de negotiositate,
aliud institui apud me exquirere: quod, ut dicitur,
uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus,
quod aut meminissim legere me: aut si etiam uellem fingere,
quod non insigniter asperum, absurdum, durumq; esset,
si ex multitudine & negotio uerbum unum cõpingere:
sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia.
Sed nõ minus illepidè ita diceretur: quàm si interpretari uoce
nua uelis *πολυφιλία*, aut *πολυπροπία*, aut *πολυσχεκία*. Quamobrẽ eũ diutulè taci

t 3 tus in co

tus in cogitatio fuisset: respōdi tādē, nō uideri mihi si-
gnificari eā rē posse uno nomine. Et idcirco iūcta oratio
ne, quid uellet Græcum id uerbum, pararam dicere. Ad
multas igitur res aggressio, earumq; omnium rerū actio,
πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua hunc
librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille
opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uir-
tutē quidē esse πολυπραγμοσύνη: Hortatur, inquit,
nos pfecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capes-
senda, & ad res obeundas plurimas cum industria &
celeritate: nomenq; ipsius uirtutis, de qua locuturus
esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommode præscripsit.
Minimè, inquam, uerò. Neq; enim ista omnino uirtus est,
cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstra-
tur: neq; id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio,
aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem
in libro, quam potest maximè, a uaria promiscuaq;
& non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogi-
tatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris
culpam esse intelligo in mea scilicet facundia: qui ne plu-
ribus quidem uerbis potuerim non obscurissimè dicere,
quod à Græcis perfectissimè uno uerbo, & planissimè di-
citur.

Quid significat in ueteribus Prætorum edictis,
quod flumina retanda publicè redempta habent.

C A P. X V I I.

Edicta ueterum Prætorum, sedentibus fortè nobis in
bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirè-
tibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere
libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scri-
ptum

ptum inuenimus: Qui flumina retanda publicè redēpta
habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur,
quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecis-
se. Retanda igitur quid esset, quærebatur. Dixit ibi quis
pian nobiscum sedens, amicus meus, in libro se Caij de
origine uocabulorum septimo legisse, retas uocari arbo-
res, quæ aut ex ripis fluminum* eminerent, aut in alucis * aliis, cor-
eorum extarēt: appellatasq; esse à retibus, quod præter-
euntē naues impedirent, & quasi irretirēt. Idcirco sese
arbitrari retanda flumina locari solita esse: id est, purgā
da: ne quid aut mora, aut periculi nauibus in ea uirgulta
incidentibus fieret.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas
populo Atheniensi scripsit, fures affecerit: & qua
postea Solon: & qua item decemuirii nostri, qui
duodecim tabulas scripserunt: atque inibi adscri-
ptum, quod apud Ægyptios furta licita & per-
missa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio
quoq; affectata, & pro exercitio utili celebrata: ac
præterea M. Catonis de puniendis furtis digna
memoria sententia.

C A P. X V I I I.

Draco Atheniēsis uir bonus, multaq; esse prudētia
existimatus est: iurisq; diuini & humani peritus
fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterētur, pri-
mus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunq; modi
furti, supplicio capitis puniēdum esse, & alia pleraque,
nimis seuerè censuit sanxitq;. Eius igitur leges, quoniā
uidebantur impendū acerbiores, nō decreto iussq;. sed
tacito illiteratoq; Atheniēsum cōsensu obliteratæ sunt.

t 4 Postea

Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis, usi sunt. Is Solon ex septem illis in clytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli pœna vindicandum existimavit. Decemviri autem noctri, qui post reges exactos, leges quibus Po. Ro. uterentur, in xij. tab. scripserunt, neque pari seneritate in puniendis omnium generum furibus, neq; remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prehensus esset, tum demum occidi permiserunt: si aut cum faceret furtum, nox esset: aut interdum se telo, cum prehenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberum verberari, addicq; iusserunt ei, cui factum furtum esset: si modò id luci fecissent, neq; se telo defendissent, seruos item furti manifesti prehenso, verberibus affici, & è saxo præcipitari: sed pueros impuberes prætoris arbitrato verberari uoluerunt, noxamq; ab his factam sarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem liciumq; concepta essent, perinde ac si manifesta forent, vindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemvirali discessum est. Nam si quis super manifesto furto, iure & ordine experiri uelit: actio in quadruplum datur. Manifestum autem furtum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum fit: faciendi finis est, cum perlatum est, quò ferri cœperat. Furti concepti, item oblato, tripli pœna est. Sed quod sit oblatum, quod conceptum, & pleraq; alia ad eam rem, ex egregijs ueterum moribus accepta, neq; inutilia cognitu, neq; inuicunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librum, cui titulus est, de furtis. In quo id quoq; scriptum est, quod uulgò inopinatum: nò hominum tantum, neq; rerum motum, quæ auferri occultè & surripi possunt, sed fundi quoq;

Per lancem
liciumq;

quoq; & adium fieri furtum: condemnatum quoq; furti colonum, qui fundo, quem conduxerat, uedito, possessio= ne eius dominum interuertisset. Atq; id etiam (quod magis inopinabile est) Sabinus dicit: furem esse hominis iudicatum, qui cum fugitiuus præter oculos domini fortè iret, obtentu togæ tanquam se amiciens, ne uideretur à domino, obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnam imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me in lib. Aristonis iureconsulti, haud quaquam indocti uiri: apud ueteres Aegyptios (quod genus hominum constat et in artibus reperiendis solertes extitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces) furto omnia fuisse licita, & impunita. Apud Lacedæmonios quoq; sobrios illos & acres uiros, cuius rei non adeò ut Aegyptijs fides longinqua est, non pauci neq; ignobiles scriptores, qui de moribus legibusq; eorum memorias condiderunt, ius atq; usum fuisse furandi dicunt: idq; à iuuentute eorum, non ob turpia lucra, neq; ad sumptum libidini præbendum, comparandum uel opulentiam, sed pro exercitio disciplinaq; rei bellicæ factitatum: quod & furandi solertia & assuetudo, acueret, obfirmaretq; animos adolescentium, & ad insidiarum astus, & aduigilandi tolerantiam, & obrepenti celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quæ de præda militibus diuidenda scripsit, uehementibus, & illustribus uerbis de impunitate peculatus, atq; licentia cõqueritur. Ea uerba, quoniam nobis impensè placuerunt, adscripsimus: Fures, inquit, priuatorum furtorum, in ueruo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura. Quam castè autè, & quam religiosè à pruden=

Ariston iure
consultus,
Aegyptijs fur
rum licitum.
Lacedæmonia
laudat.

Pulchra sententia M. Catonis.

Furti qui tenetur, Sabino autore.

dentissimis uiris quid esset furtū definitum sit, præterundum non puto: ne quis eum solum esse furem putet, qui occultè tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabinus ex libro iuris ciuilibus secundo: *Qui alienā rem attrectauit, cū id se iuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur.* Item alio capite: *Qui alienum tacens lucri faciēdi causa sustulit, furti obstringitur: siue scit cuius sit, siue nescit.* Hæc quidem sic in eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de rebus furti faciēdi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundum ea quæ supra scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse: sola mēte atque animo, ut furtum fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnādus, qui seruo suo uti furtum faceret, imperauit.

A. GELLII

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII. LIB. XII.

Difertatio Phaurorini philosophi, qua suafit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperisset, non nutrum cum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

C A P. I.

NONTIATVM quondam est Phaurorino philosopho, nobis præsentibus, uxore auditoris sectatorisque sui paululum antè enixam, auctumque eum esse nato filio. Eamus, inquit, et puerperam uisum, et patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij, ex familia

familia nobiliori. Imus unà, et qui tū aderamus, profectique eum sumus ad domum quò pergebat, et cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis adibus complexus hominem, congratulatusque assedit: atque ibi percontatus est, quàm diutinum puerperium, et quàm laboriosus nixus fuissent: puellamque defessam labore ac uigilia, somnū capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cum mater puellæ, parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutritionis graue ac difficile accederet: Oro te, inquit mulier, sine eam totam integram esse matrē filij sui. Quod est enim hoc contra naturā imperfectū atque dimidiatū matris genus, peperisse, ac statim ab se abiicisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod nō uideret: nō alere nunc suo lacte, quod uideat iā uiuentē, iam hominē, iā matris officia implorantē? An tu quoque, inquit, putas naturā fœminis mammarū ubera quasi quosdam neuulos uenustiores, nō liberorum alendorū, sed ornādi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis scilicet abest, plerumque istæ prodigiosa mulieres fontē illū sanctissimum corporis generis humani educatorē arefacere, et extinguere, cum periculo quoque auersi, corruptique lactis laborāt: tāquam pulehritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidē faciunt eadē uecordia, qua quibusdam commentitijs fraudibus nitūtur, ut fœtus quoque ipsi in corpore suo cōcepti aboriātur: ne æquor illud ueris irrugetur, ac de grauitate oneris, et labore partus fatiscat. Quod cū sit publica detestatione cōmuniq; odio dignum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum animatur

animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectum iri: quantum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprii atq; consueti, atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur et uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capeendis naturæ sensibus tam obfurduit: non id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine concretus homo et coalitus sit? An qui à spiritu multo et colore exalbuit, non idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? Nonne hac quoq; in re solertia naturæ euidentis est, quòd postea quam sanguis ille optifex in penetrabilibus suis omne corpus hominis finxit, aduentate iam partus tempore, in supernas se parteis profert, et ad fouenda uitæ atq; lucis rudimenta præsto est, et recens natis notum et familiarem uictum offert? Quamobrem nõ frustra creditum est, sicuti ualeat, ad fingendas animi atq; corporis similitudines, uis et natura seminis: non secus ad eandem rem, lactis quoq; ingenia et proprietates ualere. Neq; in hominibus id solũ, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nã si ouium lacte hædi, aut caprarum, agni alerentur: constat fermè in his lanam duriolem, in illis capillum gigni teneriolem. In arboribus etiam et frugibus maior plerunq; uis et potestas est, ad earum indolem uel detrectandam, uel augendam, aquarum atq; terrarum quæ alunt, quàm ipsius, quod iacitur seminis. Ac sæpe uideas, arborem letam et nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terræ succo deperisse. Quæ (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpusq; et animũ benignè ingenitis primordijs inchoatum

Lactis uirtus et
efficacia.

choatum, in situo degeneriq; alimento lactis alieni corrumperet: præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut feruulis: et ut plerunq; solet, externæ atq; barbaræ nationis: si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerunq; sine discrimine, quæcunque id temporis lactans est, adhiberi solet. Patienur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici: et spiritum ducere in animũ atque in corpus suũ ex corpore et animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod sæpenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere. Scitè igitur et peritè noster Macro, quod cum uersus illos Homeri confectaretur:

Macrob. lib. 5
cap. 11.

Ὅκ ἄρα τί γε πατήρ ἢ ἰππότης πλεὺς,

Ὅν δὲ θέλεις μῆτηρ, γλαυκὴ δὲ σ' ἔτικτε θάλασσα.

Πέτρος τ' ἄλβατος, ὃν τοι νόθος ἐστὶν ἀπηνής: non partionem solam, tanquam illam quam ille sequebatur, sed alituram quoq; feram et seuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

—Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam ferè partem ingenium altricis, et natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretionem, ex matris etiam corpore, et animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem quis illud etiam negligere aspernariq; possit, quòd quæ partus suos deserunt ablegantq; à sese, et alijs nutriendos dedunt: uinculum illud, coagulumq; animi atque amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, interscindunt, aut certè quidem diluunt deterruntq;. Nam ubi infantis aliorum sum dati, facta ex oculis amo-

lis amolito est: uigor ille maternæ flagrantia sensim atq; paulatim restinguitur, omnisq; impatientissima sollicitudinis strepitus consilescit: Neq; multò minor mandati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neque sensum ullum, neque desiderium capit. Ac propterea obliteratis, & abolitis nativæ pietatis elementis: quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis. Hæc Phauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uerò, & copias, ubertatesq; uerborum, Latina omnis fecundia uix quidem indipisci potuerit: mea te nuntas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans, de Q. Ennio, deq; M. Tullio, leui futiliq; iudicio fuit.

CAP. I I.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scripto re minimè utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & protrita: res atque sententiæ aut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autè uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uerò elegantia quidem in uerbis parum esse nõ inficias eunt: sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt: & in uitij morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inueniunt

stant. Mihi de omni eius ingenio, deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est: sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim XXI I. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit:

— Dictus olli popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,
Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros, & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bonos eius uersus & hos refert. Atque id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cum fuerit qui laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiam addidit insulsissime: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædam, ex quibus intelligas, illum non perdidisse operam, quod Ennium legit. Poni deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de republica, quod Menelao Laconi quædam fuit suauiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & non fuit, inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Necessè erat hæc dici, cum illa legerentur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis, & nitidæ. De Vergilio quoq; eodè in loco uerba

ba hæc ponit: Vergilius quoque noster non ex alia causa duos quosdam uersus, & enormes, & aliquid supra mensuram trahentes interposuit, quam ut Ennianus populus agnosceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi hominis iocosa non præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennij: ut licet scripti sint inter hircosos, possunt tamen inter unguentatos placere. Et cum reprehendisset uersus, quos supra de Cethego posuimus: Qui huiuscemodi, inquit, uersus amat, liceat sibi & eosdem admirari & Soterichi lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectio, ac studio adolescentium, qui honorem, coloremque ueteris orationis Soterichi lectis compararit: quasi minima scilicet gratia, & relictis iam contemptisque. Audias tamen commemorari ac referri pauca quedam, quæ ipse idem Seneca bene dixerit: quale est illud, quod in hominem auarum & auidum, & pecuniæ sitientem dixit. Quid enim refert quantum habeas? multò illud plus est, quod non habes. Bene hoc sanè, bene. Sed adolescentium indolem non tā iuuant, quæ bene dicta sunt, quam inficiunt, quæ pessimè: multoque magis si & plura sint, quæ deteriora sunt. Et quedam in his non pro eorum uirtute aliquo rei parua ac simplicis, sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumque sit: & super eo diuersæ sententiæ Valgij Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ.

C A P. I I I.

Valgij Rufi in secundo librorum, quos inscripsit fus. Lictor. **V**algij Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolam quæ sitis: lictorem dicit à ligando

gando appellatum esse: quòd cū magistratus populi Romani uirgis quempia uerberari iussissent, crura eius & manus ligari uinciriisque à uiatore solita sint: isque qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sic appellatus. Utiturque ad eam rem testimonio M. Tullij: uerbaque eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabinio: Lictor (inquit) colliga manus. Hæc ita Valgij, & nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius, M. Ciceronis libertus, lictorem uel à limo, uel à licio dictum scripsit. Licio enim transuerso, quod linium appellatur, qui magistratibus (inquit) præmissis trabant, cincti erant. Si quis autè est, qui propterea putet probabilius esse, quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo uerbo, quod est ligo, correpta est: nihil ad rem istum pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à struendo structor, productis, quæ corripiebantur, uocalibus dicta sunt.

Ex Q. Ennij septimo annalium uersus, quibus depingitur, finiturque ingenium, comitasque hominis minoris erga amicum superiorem.

C A P. I I I I.

Descriptum definitumque est à Q. Ennio in annali uel graphicè admodum sciteque sub historia Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumque ueterum, ac nouorum scientia, quantaque seruandi tuendique secreti religione, qualibus denique ad minuendas uitæ molestias sumentis, leuamentis, solatijs amicū esse conueniat hominis

hominis genere et fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequenti, assiduo que memoratu dignos pu-
to, quam philosophorum de officijs decreta. Ad hæc odor
quidam uetustatis in his uersibus tam reuerendus est, sua
uitas tam impromiscua, tamque ab omni furo remota est:
ut, mea quidem sententia, pro antiquis, sacratis que ami-
citiæ legibus obseruandi, tenendi, colendi que sint. Quam
propter adscribendos eos existimaui, si quis iam statim
desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sepe libenter

Mensam, sermonesque suos, rerumque suarum

Comiter impertit, magna cum lapsa diei

*Parte fuisse, de paruis, summisque gerendis

Consilio, indusoro, lato, sanctoque senatu:

Cui res audacter magnas, paruasque, iocumque

Eloqueret, quæ timida malis, et quæ bona dicta

Euomeret, si quid uellet, tutoque locaret:

Quo cum multa uolupte, ac gaudia, clamque palamque

Ingenium cui nulla malum sententia suadet,

Vt faceret facinus, *leuis, haud malus, idem

Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoque

Contentus, scitusque beatus secunda loquens in

Tempore, commodus, et uerborum uir paucorum,

Multa tenens antiqua, sepulta, et sepe uetustas

Quæ facit, et mores ueteresque, nouosque tenentem,

Multorum ueterum leges, diuinique, hominumque

Prudentem, qui multa loqui uel tacere uel possit,

Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aelium Scillonem dicere solitum ferunt, Quod etiam
nium de semetipso hæc scripisse: pieturam que istam
morum,

*dies iam

*aP sic, Pars
foret et summis
rebus paruisque
regendis.

*lenis tamē

morum, et ingenij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione
tolerandi doloris, secundum Stoicorum decreta.

CAP. V.

Cum Delphos ad Pythia, conuentumque totius ferme
Græciæ uisendum philosophus Taurus iret: nosque
ei comites essemus: inque eo itinere Lebadiam uenisse-
mus, quod est oppidum antiquum in terra Bœotia, affer-
tur ibi ad Taurum, amicum eius quempiam nobilem in
stoica disciplina philosophum, ægra ualetudine op-
pressum decumbere. tunc omisso itinere, quo aliò matu-
randum erat, et relictis uehiculis, pergit eum properè
uidere: nosque de more, quem in locum cunque iret, secuti
sumus. Et ubi ab ædes, in quibus ille ægrotus erat, perue-
nimus: uidemus hominem doloribus cruciatibusque alla-
bi, quod Græci κωλύ dicunt, et febris simul ad
rapida afflicti, gemitusque ex eo compressos erumpere,
spiritusque et anhelitus è pectore eius euadere, non do-
lorem magis indicantes, quam pugnam aduersus dolo-
rem Post deinde cum Taurus et medicos accersisset, col-
locutusque de facienda medela esset: et eum ipsum ad
retinendam patientiam testimonio tolerantie, quam ui-
debat perhibito stabilisset, egressique deinde ad uehicula,
et ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non
sanè iucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile,
congruentes compugnantesque philosophum et dolo-
rem. Faciebat uis illa et natura morbi, quod erat suum,
distractionem cruciatumque membrorum: faciebat con-
traria ratio et natura animi, quod erat æquè suum, per-
petiebatur et cohibebat coerceratque intra sese uiolen-
tias

Lebadia,

Patientie ex-
emplum,

tias effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas complorations, ne ullas quidem uoces indecoras edebat: signa tamen quædam (sicut uidistis) existebant uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnatiuum. Tum è sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ non ignarus, Si tanta, inquit doloris acerbitas est, ut contra uoluntatem, contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominem cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi scientis: cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malum? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere: cum & dolorem Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodum letiore (delectatus enim iam uidebatur illecebra quæstionis): Si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionem dissoluisset. Me autem scis cum Stoicis non bene conuenire, uel Stoica potius disciplina. Est enim pleraq; & sibi et nobis incongruens, sicut in lib. quem super ea re conposuimus, declaratur. Sed ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctius (ut aiunt) & apertius: quæ fuisse dicturum puto sinuosius atq; solertius, si quis nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbum illud uetus, & peruulgatum: ἀμαρτῆτος πᾶς εἶπε, καὶ σφῆτερον λέγει. Atq; hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici ægrotatis, ita disseruit. Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis moleuitq; in ipsis statim principijs, quibus nati sumus, amorē nostri & charitatē ita prorsus, ut nihil quicquā esset charius p̄suisq; nobis, quam nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentū rata est cōseruanda,

Dolor cur à Stoicis dicitur indifferens, & non esse malū.

*illinitq;

seruandæ hominum perpetuitatis, si unusquisq; nostrū, simulatq; editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemq; caperet, quæ à ueteribus philosophis τὰ πρῶτα καὶ τὰ φῶσι appellata sunt: ut omnibus sci licet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per incremēta atatis exorta è seminibus suis ratio est, & utendi consilij reputatio, & honestatis utilitatisq; ueræ cōtemplatio, subtiliorq; & exploratio commodorum delectus: atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfuit decori & honesti dignitas: ac si ei retinendæ obtinendæ ue incommodum extrinsecus aliquod obstaret, contemptum est. Neq; aliud esse uerè & simpliciter bonū, nisi honestum: aliud quicquā malū, nisi quod turpe esset, existimatiū est. Reliqua omnia, quæ in medio forēt, ac neq; honesta essēt, neq; turpia, neq; bona esse, neq; mala decretū est. Productiones tamen & relationes, suis quæque momētis distinctæ diuisæq; sunt: quæ πρῶτον μὲν καὶ ἀποπρῶτον μὲν ipsi uocant. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finem ipsum bene beateq; uiuēdi pertinet, & in medijs relicta, & neque in bonis, neque in malis iudicata sunt. Sed enim quoniā his primis sensibus doloris uoluptatisq; ante consilij et rationis exortum, recens natus homo imbutus est, & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autē, quasi à graui quodā inimico abiūctus alienatusq; est: ita circo affectiones istas primitus penitusq; inditas, ratio post addita, cōuellere, obstipare, atq; extinguere uix potest. Pugnat autē cū ijs semper, & exultateis eas opprimit obteritq;, & parēre sibi, atque obedire cogit. Itaq; uidistis philosophum ratione decreti sui nixū, cū petitiua morbi

morbi dolorisq; exultatia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque (ut pleriq; dolentes solent) eiu-
lantem, atq; lamentatem, ac miserum sese & infelicem
appellantem: sed acres tantum anhelitus, & robustos ge-
mitus edentem, signa atq; indicia non uicti, neq; oppressi
à dolore, sed uincere cum atq; opprimere enitentis. Sed
haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pu-
gnat, quod gemit, si malum dolor non est, cur neces-
se est gemere, & pugnare? Quia enim omnia quae non
sunt mala, molestia quoq; omni non carent: sed sunt ple-
raq; noxa quidem magna & pernicie priuata, quia non
sunt turpia: contra naturae tamen mansuetudinem leni-
tatenq; opposita sunt & infesta, per obscuram quandam
& necessariam ipsius naturae consequentiam. Hæc ergo
uir sapiens tolerare, & cunctari potest: non omnino
sensum sui amittere potest. ἀναλυσία enim atque
ἐκτασία, non meo tantum, inquit, sed quorundam etiam
ex eadē porticu prudentiorū hominum, sicuti iudicio Pa-
natij grauis atq; docti uiri, improbata abiectaq; est. Sed
cur contra uoluntatē suā gemitus facere cogitur philoso-
phus Stoicus, quē nihil cogi posse dicunt? Nihil sanē po-
test cogi uir sapiēs, cū est rationis obtinēda locus. Cū ue-
rò natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Que-
re etiā, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repē-
te agitata, inuitus cōniueat? cur fulgente cœlo à luminis
iactu, nō sua spēte & caput & oculos declinet? cur toni-
tru uehementius factō, sensim pauescat? cur sternutam en-
tis quatiatur? cur aut in ardoribus solis aestuet? aut cur in
pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim, et pleraq; alia,
nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur: sed na-
tura

turæ necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autē nō ea est, Fortitudo
quæ cōtra naturam monstri uice nititur, ultraq; modum
eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut
quadam misera & necessaria in perpetiendis doloribus
exercitatione: qualem fuisse accepimus ferum quēdam in
ludo Cæsaris gladiatorem, qui, cū uulnera eius à medicis
execabantur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba for-
titudō est, quā maiores nostri scientiam esse dixerunt rea-
rum tolerandarum, & non tolerandarum. Per quod ap-
paret esse quædā intolerabilia, quibus fortes uiri aut ob-
eundis abhorreant, aut sustinendis. Cū hæc Taurus di-
xisset, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus,
peruentum est ad uehicularum, & conscendimus.

Quod Græci ænigma dicūt, Latini antiqui scrupos appellauerunt.

CAP. VI.

Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex
nostris ueteribus* scirpos appellauerunt: quale est
quod nuper inuenimus, perhercle anti-
quum, perq; lepidum, tribus uersibus senarijs compositū
ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentiū con-
iecturas in requirendo acueremus.

Ænigma:
*Scirpos legē-
dum esse Cæs-
lius lect. anri.
lib. 12. cap. 47.
contendit.

Versus tres hi sunt:

Semel, minus ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunq; horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc q nolet diutius apud se quærere, inueniet quid sit in
M. Varronis de sermone Latino ad Marcellū secundo li.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul reā
mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areopagitas
reiecerit.

CAP. VII.

U 4 Ad

AD Cn. Dolabellā, proconsulari imperio provinciam Asia obtinentē, deducta mulier Smyrnaea est. Eadē mulier uirum & filium, eodē tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se confitebatur: dicebatq; habuisse se faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimū & innocentissimū, exceptum insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat: quod & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: & digna tamen poena in homines sceleratos uindicatū fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagite cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam quae accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neq; absolutum mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit: neq; nocens damnata punitaq; quae digna uenia fuit. Scripta haec historia est in libro Valerij Maximi, factorū & dictorum memorabilium octauo.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignae.

CAP.

VIII.

Publius Africanus superior, & Ty. Gracchus, Tyb. & C. Gracchorū pater, rerū gestarū magnitudine, et honorū atq; uitae dignitate illustres uiri, disenserūt se penitēro de republica: & ea, siue qua alia re nō amici fuerunt. Ea similtas cū diu mansisset, & solēni die ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificiū senatus in Capitolio epula

Areopagitarū
iudicium.

epularetur: fors fuit, ut apud eandem mensam duo illi iunctim locarentur. Tum quasi Dijs immortalibus arbutris, in conuiuio Iouis Opt. Max. dextrās eorum conductibus, repente amicissimi facti, neq; solū amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tyberio Graccho, quem probauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus est. Aemilius quoq; Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, amplissimiq; honoribusq; honoribus, & summo loco in ciuitate praediti, odio inter sese graui, & similitate diutina conflictati sunt. Postea populus eos simul CENS. facit. Atq; illi, ubi uoce praconis renuntiati sunt, ibidem in campo statim nondum dimissa conione, ultro uterq; & pari uoluntate coniuncti complexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidissimē amicissimēq; uixerunt.

Quae dicantur uocabula ancipitia: & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

CAP.

IX.

Est plurifariam uidere, atq; animaduertere in ueteri Vocabula ancipitia. bus scriptis, pleraq; uocabula, quae nunc in sermonibus uulgi unam, certamq; rem demonstrant, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter sese res cōtrarias. Ex quibus quaedā satis nota sunt: ut tempestas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, industria. Haec enim ferē iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiam, & uenenum, & cōtagium, nō uti nunc dicuntur, pro malis tantū dicta esse multum explorū eiusmodi reperias. Sed Honorē quoq; me-

periculum,
Venenum,
Contagium.

u 5 diam

Honos malus. *diam uocē fuisse, & ita appellatū, ut etiā malus honos diceretur, & significaret iniuriam, id profectō rarissimum est. Quintus autē Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his uerbis usus est. Qua in re quāto uniuersi me unū antestatis, tāto uobis, quāto mihi, maiorem iniuriā atq; cōtumeliā facit Quirites: & quāto probi iniuriā facilius accipiūt, quāto alteri tradunt, tāto ille uobis, quāto gratiā mihi, peiorem honorē habuit. Nā me iniuriā ferre, uos facere uult Quirites: ut hic cōquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorē, inquit, peiorē uobis habuit, quāto gratiam mihi: cuius uerbi sententia est, quā ipse quoq; supra dicit, maiore uos affecit iniuria & contumelia, quāto me. Præter huius autē uerbi notionem, adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut definiremus Socratis esse decretum.*

Κακῶν εἶνεκα τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Quod æditimus uerbum Latinum sit.

C A P. X.

Æditimus. *A* **Æditimus** uerbum Latinum est, & uetus: ea forma dictum, qua Finitimus & Legitimus. Sed pro eo à plebisq; nūc ædituus dicitur, noua & cōmētitia usurpatioe, quasi à tuēdis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonēdi gratia dixisse, propter agrestes quosdā & indomitos certatores: quā nisi autoritatibus adhibitis, nō cōpriumuntur. Marcus Varro in libro secūdo ad Marcellū de Latino sermone, æditimū dici oportere cēset magis quāto ædituum: quōd alterū sit recenti nouitate fictum, alterū antiqua origine incorruptum. Liuius quoq; (ut opinor) in Protefilaodamia, Claustritimū dixit, qui claustris ianuæ præset: eadē scilicet figura, qua æditimum dici uidebat,

Liuii Andronicum poetā intellige.

debat, qui ædibus præest. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesq; mature sentiunt. In libris autē uulgarijs æditui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, qua ita inscripta est, Aeditimus: in qua hic uersus est:

Qui postq̄ tibi appareo, atq; æditimor in tēplo tuo.
Titus autem Lucretius in carmine suo, pro ædituis, ædituentes appellat: — Onerataq; passim

Cuncta cadaueribus cœlestium templa manebant,

Hospitibus loca qua complerant ædituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo, ex Sophoclis poetæ sententia.

C A P. XI.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomen Proteus factum est, uirum grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cum que ad eum frequenter uentitarem, multa hercle dicere eū utiliter, et honeste audiuius, in quibus id fuit, quod præcipuū æditu meminimus: Virum quidē sapientem non peccaturū esse diceba: etiam si peccasse eum dii atq; homines ignoraturi forent. Nō enim poenæ aut infamiae metu, non esse peccandū censebat: sed iusti, honestiq; studio, & officio. Si qui tamē nō essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se ui sua, ac sponte facile à peccado tenerent: eos omnes tunc peccare procliuius existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines nihil omnium rerum

Peregrinus
philosophus,
Proteus.

rum diutius posse celerari, suppressius prudentiusq; peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat:

Ἡδὸς ταῦτα κενὴν μὲν ὡς ἀπαιτὸν ὄραδν

Καὶ πάντ' ἀκούου πάντ' ἀναπύουσι γέροντες.

Veritas repositis filiis.

Alius quidem ueterum poetarum, cuius nomen mihi tunc memoria non est, Veritatem temporis filiam esse dixit.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij. CAP. XII.

Rhetoricum præceptum.

HAec quoq; disciplina rhetorica est, callidè & cum astu res criminosas, citra periculum, cõfiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam, quàm crimine, sicut fecisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutua u. s. uicies tacitè accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit: obiectumq; ei est, quòd pecuniam domus emende causa, à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se negauit: ac domum quoq; se empturum negauit. Atq; adrd, inquit, uerum sit, accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur, risit satis: atq; inter ridendum, ἀνομιώμετοι, inquit, homines estis, cum ignoratis prudentis, & cauti patrisfamilias esse, quod emere uelit, conpturum sese negare: propter competitores emptionis.

Intra

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrum ante calendas, an calendis, an utrunque. Atq; inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola intra modum. CAP. XIII.

Cum Romæ à c o s s. iudex extra ordinem datus, Intra Calendas pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus sum, an his uerbis Intra calendas, ipse quoq; calendæ tenerentur: Dixiq; ei, me uidelicet datum iudicem, calendasq; mihi producas, ut intra eum diem pronuntiare, Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex istis aliquem peritis studiosisq; uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi solitus es? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discendum esset, issem planè sciscitantum ad istos, quos dicis: sed cum uerborum Latinorum sententia, usus, ratio exploranda sit, leuius profectò & cæcus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimem: sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differerò, sed quod in ea re omnium plurimum ue consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ atq; propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoq; ipsarum iussu consensu tacito obliterantur. Tum deinde differuit, me & plerisq; alijs audientibus, in hunc ferme modum: Cum dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calend. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non esse dubium, quin ante Calendas

Ia, Ci, VI.

Consuetudo.

das iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quaeris, an Calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum sic proculdubio natum est, atq; ita sese habet, ut cum dicitur, Intra cal. non alius accipi dies debeat, quam sola calendæ. Nam tres istæ uoces, intra, ci- tra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in- cis, uls. Hæ deinde particulae, quoniam paruo exiguoq; sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omni- bus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici coeptum est citra Tyberim, & ultra Tyberim. Item quod erat, in, accedente eadem sylla- ba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contera- mina, iunctis inter se finibus coherentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum: ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit, intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias: non dicit aliud, quam in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra cal. igitur non ante calen. est, sed in calendis: id est, eo ipso die, quo cal. sunt. Itaq; se- cundum uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra ca- lend. pronuntiare: nisi cal. pronuntiet, contra usum uocis facit. Nam si ante id fiat, non intra id pronuntiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgò interpre- tatio est absurdissima, ut intra cal. significare uideatur, etiam citra cal. & uel ante calē. Nihil, enim fermè in- tere est. Atq; insuper dubitatur, an calendis quoq; pronū- tiari possit, quādo neque ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est, intra calen. id est calendis pronuntian- dū sit. Sed nimirum consuetudo uicit, quæ cum omnium do- mina rerum, tum maximè uerborum est. Ea omnia cum

Apol

Apollinaris scitè perquam, atq; enucleatè disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priusquam ad te irem, quaerere explorare que, quonam modo uete- res nostri particula ista, qua de agitur, usi sint: atq; ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autem modò locus intra Oceanum iam nullus, neque tam longinquus, neq; tam reconditus, quo non per hæc tem- pora nostrorum hominum libido iniquitasq; peruasit. Intra Oceanum dicit contra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in Oceano. Terras enim demonstrat omnes, quæ Oceano ambiuntur, ad quas à nostris homi- nibus adiri potest, quæ sunt citra Oceanum, non in Ocea- no. Neq; enim uideri pōt insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa Oceani dicuntur. Tūc Sulpitiū Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè inquit, nec incallidè opposuisti hoc Tullianum: sed Cice- ro intra Oceanum, non (ut tu interpretare) citra Ocea- num dixit. Quid enim potest dici citra Oceanum esse, cū undiq; Oceanus circumscribat omnes terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Quæ autem potest in- tra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tantum parte orbis Oceanus foret, citra Oceanum esse dici potest, uel ante Oceanum. Cum uerò omnes terras omnisariam & undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra, oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol non citra cælum uertitur, sed in cœ- lo, & intra cælum. Hæc tunc Apollinaris scitè acutèq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolæ- rum ad Ser. Sulpitium, sic dictum esse inuenimus: intra modum,

Intra modum,
Modicè.

modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperitè non putare, si perpetuò tacerem, modicè hoc faciam, aut etiam intra modum, ut illius uoluntati, & meis studijs seruiam. Modicè dixerat hoc faciam: id est, cum modo æquo, & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiã intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quod fieri modicè uideretur: id est non ad ipsum modum, sed retro paululum, & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit, Intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usq; ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illum maiores nostri magna belli contentione, terra mari que superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt: Asiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt: quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietis in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur, Intra Calendas pronuntiare: is & ante Calendas, & ipsis

& ipsis calendis iure pronuntiare potest? Neque id fit quasi privilegio quodam incitæ cõsuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse rectè dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAP.

XIII.

Saltem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factam esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædam supplemèta orationis temere & incõdite assumpta. Atq; erat qui diceret legisse se in grammaticis commentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitum per defectiõnem. Nam plenam esse sententiã, si aliter non potest. Sed id nos in ijsdem commentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incuriosè legissemus, nusquam inuenimus. Videntur aut uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidè uocula huius, de qua querimus, non abhorrire: sed tot uerba tamè in paucissimas literas cludere, improba cuiusdã subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret, homo in libris atq; literis asidus, saltem sibi dictum uideri, u. media litera extrita. Salutem enim antè dictum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata sunt: tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere: tanquam salutem postremo petentes, quam & impetrari certè, & obtineri, sit æquissimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur commentitium. Censuimus igitur amplius querendum.

x

Quod

Quod Sisenna in libris historiarum aduerbijs huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

CAP. XV.

Aduerbia
in im.Celatim.
Velitatim.
Saltuatim.

Cum lectitaremus historiã Sisennæ, assidue huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus: cuiuscemodi sunt hæc, *cursum*, *properatim*, *celatim*, *uelitatim*, *saltuatim*. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiã sexto sic scripta sunt: *Quam maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.*

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ. LIB. XIII.

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum. Multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterque fatum: tractatumque an idem duo ista significant, fatum atque natura, an diuersum.

CAP. I.

ARCVS Cicero in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: Huc igitur ut sequerer properaui, quæ presentes non sunt secuti: non ut proficere aliquid (neque enim sperabam id, nec prestare poteram) sed, ut si quid mihi humanitus accidisset

accidisset (multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterque fatum) huius diei uocem testem reipublicæ relinquerem mea perpetuæ erga se uoluntatis. Præter naturam, inquit, præterque fatum. An utrumque idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, et duas res uerò εὐδὸς ὑποκειμένους, πρὸς ποικίλῳ τῷ φούτῳ: an uerò diuiserit separauitque, ut alios casus natura ferre uideatur, alios fatum, considerandum equidem puto. Atque id maxime requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse, præter fatum: quando sic ratio et ordo, et insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint: nisi illud sanè Homeri secutus est:

μὴ τῷ ὑπερ μοίραυ δόμου ἀϊδὸς εἰσφύραται.

Nihil autem dubium est, quin uiolentam et inopinatam mortem significauerit: quæ quidem potest rectè uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare, neque temporis. Illud tamen non prætermittendum est, quod Vergilius quoque id ipsum quod Cicero de fato opinatus est: cum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quemortem per uim potita est:

Demosthenes

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat. tanquam in faciendo sine uita, quæ uiolenta sunt, non uideantur è fato uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia pari atque facundia præditi: uerba idem ferè significantia de natura atque fato M. Cicero secutus uidetur. Ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est πρὸς τὸν Περικλέα: ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νόμῳ μόνῳ γυγνώσθαι, τὸν τῆς εὐμαρτυρίας

εἰμαρμένως καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον προδιώκει
 ὃ ἢ καὶ τῆ περὶ οὐδὲν ὑπὲρ τῶ μὴ πάντων ἐπιδεδίωκτο
 δ'αλευδ'αυ', ἀπὸ θνήσκου ἐβελίσει. Quod Cicero
 fatum, atq; naturam uidetur dixisse: Id multo antè De-
 mosthenes τὴν περὶ μὲν λέγει, καὶ τὸν αὐτόματον θά-
 νατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi na-
 turalis & fatalis, nulla extrinsecus ei coactus uenit.

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio fa-
 miliari in oppido Tarentino. CAP. II.

M. Pacuuius,
 L. Accius.

QVibus etiam & studium fuit, uitas atq; etates do-
 ctorum hominum querere, ac memoriae tradere,
 de M. Pacuuiio, & L. Accio tragicis poetis,
 historiam scripserunt huiusmodi. Cum Pacuuius, in-
 quiunt, grãdi iam etate & diutino corporis morbo affe-
 ctus. Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc
 haud paruo iunior proficiscens in Asiam, cum in oppi-
 dum uenisset, diuertit ad Pacunium, comiterq; inuita-
 tus, plusculis ab eo diebus retentus, tragœdiam suam,
 cui Atreus nomen est, desideranti legit. Tum Pacuuium
 dixisse aiunt, sonora quidem esse quæ scripsisset, &
 grandia: sed uideri ea tamen sibi duriora paulum &
 acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis: neq; id sanè me
 poenitet. Meliora enim fore spero, quæ demceps scri-
 bam. Nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse aiunt in
 ingenijs: quæ dura, & acerbata nascuntur, post sunt mi-
 tia, & iucunda. Sed quæ gignuntur statim uieta & mol-
 lia, atq; in principio sunt uiuida: non matura uox fiunt,
 sed putria. Relinquendum igitur uisum est in ingenio,
 quod dies atq; etas mitificet.

An uoca.

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differen-
 ti significatione sint. CAP. III.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum plerique
 grammaticorum asseuerant, necessitudinem & ne-
 cessitatem mutare longè differreq;: ideo quòd necessitas
 sit uis quæpiam premens & cogens: necessitudo autem
 dicatur ius quoddam & uinculū religiose coniunctionis:
 idq; unū solitariū significet. Sicut autem nihil quicquam
 interest, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sancti-
 tas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius
 in Neoptolemo scripsit) acritas: ita nihil rationis dici
 potest, quin necessitudo & necessitas separètur. Itaq; in
 libris ueterum uulgò reperiatur necessitudinem dici, pro
 eo quòd necessum est: sed necessitas sanè pro iure offi-
 cioq; obseruantia affinitatis ue infrequens est: quan-
 quam qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis ue
 cõiuncti sunt, necessarij dicuntur, Reperi tamè in oratio-
 ne C. Casaris, quæ Plautiam rogationem suafit, necessita-
 tem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Ver-
 ba hæc sunt: Equidem mihi uideor pro nostra necessita-
 te, non labore, non opera, non industria defuisse. Hoc
 ego scripsi de utriusq; uocabuli indifferètia, admonitus
 forte uerbi istius, cū legerem Sempronij Asellionis uete-
 ris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P.
 Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem
 suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, minus bonum
 imperatorem signis collatis decertare: nisi summa neces-
 situdo, aut summa ei occasio data esset.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudēs
 ad filium rescriptio. CAP. IIII.

x 5

In ple

Acerbitas,
 Acerbitudo,
 Acritas,
 Acritudo,
 Necessitudo,
 Necessitas.

Olympiadis
prudēs refcri-
ptum.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gesta-
rum, & paulò antè in libro M. Varronis qui inscri-
ptus est Orestes, uel de insania, Olympiadem Philippi
uxorē festiuissimè rescripsisse legimus Alexandro filio.
Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander
Iouis Ammonis filius Olympiadi matri salutem dicit.
Olympias ei rescripsit ad hanc sententiā: Amābo, inquit,
mi fili quietescas, neq; deferas me, neq; criminere aduersum
Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum
tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris
scitæ atq; prudentis erga ferocem filium comitas, sensim
& comiter admonuisse eum uisa est: deponendam esse o-
pinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adu-
lātium blandimētis, & rebus supra fidē profferis imbi-
aerat, genitum esse sese de Ioue.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemphi-
losophis: deq; eleganti uerecundia Aristotelis, suc-
cessorem diatribæ suæ eligentis.

C A P. V.

ARistoteles philosophus, annos iam ferè uatus duo-
 & sexaginta, corpore agro affectoq; ac spe uitæq;
 tenui fuit. Tūc omnis eius sectatorum cohors ad eum ac-
 cedit, orantes obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui &
 magistris successorem: quo post summum eius diem, per-
 inde ut ipso, uterentur ad studia doctrinarum complenda
 excolendaq; quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in
 eius ludo boni multi: sed præcipui duo, Theophrastus &
 Menedemus. ingenio ij atq; doctrinis cæteros præstabāt.
 Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo,
 Aristoteles respondit, facturum esse quod uellēt, cum il-
 sibi

Theophrastus
Menedemus

sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum ijdem
 illi, qui de magistro destinādo petierāt, presentes essent,
 unū ait, quod tum biberet, non esse id ex ualeitudine sua,
 sed insalubre esse atq; asperum: ac propterea queri debe-
 re exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Lesbium. Id sibi
 utrūq; ut curaret, petiuit: usurūq; eo dixit, quod sese ma-
 gis iuuisset. Eunt, curant, inueniunt, adferūt. Tum Aristo-
 teles Rhodiū petit, degustat: Firmum, inquit, hercle ui-
 num, & iucundū. Petit mox Lesbium, quo item degusta-
 to: Vtrūq; inquit, oppido bonum: sed ἄστωρ ὁ Ἄσβιος. Id
 ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepidè simul & uere-
 cundè, successorem illa uoce sibi, non uinum delegisset. Is
 erat è Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni lin-
 guæ pariter atq; uitæ. Itaq; non diu post Aristotele uita
 defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Vinum Rho-
dium.
Vinū Lesbiū.

Aristotelis uer-
recūdia in suc-
cessore eligē-
do.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci προ-
σώδῳα appellant: & item quod uocabulum barba-
risi non usurpauerint neq; Romani antiquiores,
 neq; Attici.

C A P.

V I.

QUAS Græci προσώδῳα dicunt, eas ueteres docti,
 tum notas uocum, tum moderamenta, tum accen-
 tiunculas, tum uoculationes appellabant.
 Quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id uitii
 sermonis, non barbarum esse, sed rusticum: & cum eo ui-
 tio loquentes, rusticè loqui dicitabāt. Publius Nigidius
 in commētarijs grammaticis: Rusticus sit sermo, inquit,
 si aspices perperam. Itaque id uocabulum quod dicitur
 uulgò barbarismus, qui ante diui Augusti etatem purè
 atque integrè locuti sunt, an dixerint, nondum equidem
 iuueni.

Accētus quo-
rundam nomi-
num.

Rusticè loqui
Barbarismus.

x 4

Diuersum

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum
in carminibus, & Herodotum in hiftorijs.

CAP.

VII.

Λεωνά παρ
τους.
Herodotus.

L Eonas inter omnē uitā ſemel parere, eoq; uno par-
tu nunquam edere plures quam unū. Herodotus in
tertia hiftoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc
ſunt: ἄδ' ἐ δ' ἡ λέωνά, ἐὼν ἰχυρότατον, καὶ θρασύτατον,
ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἔμ. τίκτεισα γάρ συνεκάλει
τῷ τέκνω τὰς κήτρας, τὸ δ' ἐ αἵλωι τοῦτον τοῦτ'
ἐστίν, ἐπεὶ ἄμ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ ἐὼν ἀρχὴν
διακονοῦ μιν, ὁ ἣ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλῶν
πάντ' ὀφειλάτος, ἀμύσει τὰς μήτρας. ἀξανά-
μνος τε δ' ἡ πολλῶ μάλλον ἐπικνεῖται κατὰ γρά-
φωι. πέλας τε δ' ἡ ὁ τόνος ἐστίν, καὶ τὸ παράπαν
δ' εἶπεται ἀντέων ὑγιῆς οὐδέμ. Homerus autē leones (ſic
enim ſæminas quoq; uirili genere appellat) quod grama-
tici ἐπικονοῦ uocāt, plures gignere atq; educare catulos
dicit. Verſus quibus hoc aperte demonſtrat, hi ſunt:

εἰσὶ κείναι ὡς τις τε λέων ποδὶ οἷσι τέκεσσι
ὡς εἶα τε νῆπι ἀγόνει σωματῆσόντ' ἐν ὕλη
ἀνδρῆς ἐπαστῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat:

πικρά μάλα σενάχων, ὡς τε λῆς καὶ γένει
ὦ ῥαβ' ὑπὸ σκύμνος ἐλαφνέσολ' ἀρπασεμ ἀνὴρ,
ὑλῆς ἐκπυκνῆς, ὁ δ' ἐ τ' ἀχνητ' ὕσεσθ' ἐλθῶν
πολλὰ δέτ' ἀγνὸς ἐπὶ λῆε μεί' ἀνέρεθ' ἰχνί' ἐρευνῶν
εἰσὼθεμ ἐφεύροι μάλα γάρ θομῆς χόλ' ἀρεῖ.

Ea

Ea nos diſſenſio atq; diuerſitas cum agitaret, inclytiſſimi
poëtarum & hiftoricorū nobiliſſimi, placuit libros Ari-
ſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquisitiſ-
ſimè compoſuit: in quibus quod ſuper iſta re ſcriptum
inueniremus, cum ipſius Ariſtotelis uerbis in his commē-
tarijs ſcriberemus. Verba Ariſtotelis hæc ſunt ex lib. de
hiflor. animalium v. 1.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὀπιθεῖν, καὶ ἐστὶν ὀπιθεῖν
κόμ, εἴρηται πρότερον, ὀχεύει ἣ τίκτει οὐκ ἄρα ὄραμ,
καθ' ἕκαστον μέρτοι ἐνιαυτοῦ. τίκτει μὲν οὐμ τὸ ἕαρος
τίκτει ἣ ὡς ἐπιτοπολὺ δύνο. τὰ μέρτοι πλεῖστα ἐξ.
τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἐμ. ὁ δ' ἐ λεχθεῖς μῦθος ποδὶ τε
ἐκάλει τὰς ὕσερας τικέουσα, λιρῶδης ἐστίν. σιωε-
τέλλει δ' ἐκ τῶ σπανίος ἐν τῶς λέοντας, ἀπορῶτ'
πῶ ἀπῆται τὸ τὸν μύθου σιωθέντος. σπανίον γάρ τὸ
γαθ' τὸ τῶ λέοντων, καὶ οὐκ ἐμ πολλῶ γίγνεται τό-
πον, ἀλλὰ τῆς ἐν ἡρώπικῃ ἀπάσης ἐμ τῷ μεταξὺ τῶ
ἀγελῶς καὶ τῶ νέος ποταμῶ, τικτεῖ ἣ καὶ ὁ λέων τάνυ
μικρὰ οὕτως, ὡς τε δ' ἀμνη ὄντα μόλις βαδίζει, οἱ δ' ἐ
ἐμ σειρά λέοντες τικτεσσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε
εἶτα αἰεὶ ἐνὶ ἐλάτῃονα. μετὰ ἣ ταῦτα οὐκ ἐτι οὐδέμ
τίκτεσσι, ἀλλ' ἀγνοὶ διατελεσσι. οὐκ ἔχει δ' ἐμ λέων
κα χέστη, ἀλλ' ὁ ἀρῆμ ὁ λέων. βάλλει δ' ἐ λέων τὸς
κινόδουτας κα' ὁ σμένος τέπασας μόνους, δ' ὅ μὲν ἄνω
θεμ, δ' ὅ δ' ἐ κάτωθεμ. βάλλει δ' ἐ ἐξάμιν' ὡμ πῶ
κίνακμ.

Quod Afranius poëta prudenter, & Iepidè, Sa-
pientiam filiam eſſe uſus & memoriae dixit.

X 5 CAP.

Sapientia
parentis.

MAximè hoc atq; uerissimè Afranius poëta de gignenda comparandaq; Sapientia opinatus est: quòd eà filià esse usus & memoriæ dixit. Eo nanq; argu-
mento demonstrat, qui sapiens esse rerū humanarū uelit, non libris solis, neq; disciplinis rhetoricis dialecticis que opus esse: sed oportere eū uersari quoq; exerceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq; eaq; omnia acta & euenta firmiter meminisse: & perinde sapere ac cōsulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imaginū, tanquam mimo aut insomnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit Memoria.

Σοφίαν uocant me Graij, uos Sapientiam.

Item uersus est in eandem fermè sententiā Pacuij: quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha sua.

Nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius dicebat, quàm quòd homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingua, uerborumq; artes conuerterent: & uitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi uitijs madentes.

Quid Tullius Tyro in cōmentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum uocabula.

Tyro.

Tullius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorū eius fuit. Is libros complures de usu atq; ratione linguae Latinae, item de uarijs atq; promiscuis quæstionibus composuit. In ijs esse præcipui

cipui uidentur, quos Græco titulo *πρωδ'ικτος* libros in-
scripsit: tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continēteis. Ibi de ijs stellis, quæ appellantur Suculae, hoc scriptū est: Aded, inquit, ueteres Ro. literas Græcas nesciuerunt, & rudes Græca linguae fuerunt, ut stellæ quæ in capite Tauri sunt, ppter eā suculas appellarint, quòd eas *υαδ'ας* Græci uocant: tanquam id uerbum Latinum Græci uerbi interpretamentum sit: quia Græce *υες*, sues Latine dicantur. Sed *υαδ'ας*, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν υἱῶν, ita ut nostri opici putauerūt, sed ab eo quod est, *υδ'υ*, appellantur. Nam & cū oriuntur, & cū occidunt, tempestates, pluias, largosq; imbres cient: Pluere aut Græca lingua *υεϋ* dicitur. Hæc quidem Tyro in Pande'tis. Sed enim ueteres nostri, non usque eò opici & agrestes fuerunt, ut stellæ hyadas idcirco suculas nominarent: quod *υες* Latine sues dicantur: sed ut quod Græci *υτ'επ*, nos supra dicimus: quod illi *υτ'ι*, nos supinus: qd' *υφορ'ος*, nos subulcus: quod item illi *υτ'υ*, nos primo sopnus, deinde per y Græca, Latine que o literas cognationem, sopnus: sic quod ab illis *υαδ'ες*, à nobis primò syades, deinde suculae appellatae. Stellæ aut istæ non in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit: nullū enim uidetur præter eas stellæ Tauri caput: sed eæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sitæ locatæq; sunt, ut ex earum positu species quædam, & simulachrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti ceteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusq; earum stellarū, quas Græci *πρωδ'ας*, nos uergilias uocamus.

Quid sororis *ετ'υου* dixerit Labeo Antistius: & quid fratris Nigidius.

Labeo

Labeo Antistius.

Labeo Antistius, iuris quidem civilis disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsum dedit, ceterarum quoque bonarum artium non expertus fuit, & in grammaticam sese, atque dialecticam literasque antiquiores altioresque penetraverat: Latinarumque uocum origines rationesque percullerat: eaque precipue scientia ad enodandos plerisque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur: quorum librorum tres continui tricesimus octauus, tricemus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam & illustrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum scripsit, multa posuit, partim lepide atque argute reperta, sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror, inquit, appellata est, quod quasi seorsum nascitur, separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus argute subtilisque et ἑρμῆος interpretatur: Frater, inquit, est dictus, quasi ferre alter.

Quem M. Varro iustum aptumque esse numerum conuiuiarum existimari: ac de mensis secundis, & de bellarijs.

C A P. XI.

Idem Macrob. lib. 2. cap. 7.

Conuiuatum numerus.

Lepidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippæis, qui inscribitur: Nescis quid uesper serus uehat: in quo differit de apto conuiuiarum numero, deque ipsius conuiuij habitu cultuque. Dicit autem conuiuarij numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum, id est, proficisci à tribus; & consistere in

re in nouem. ut cum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint quam tres: eum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit: quod turba plerumque est turbulenta: * & Romæ quidem constat, sed * ut & Athenis. Nusquam autem plures cubabant. Ipsum Conuiuium ex quatuor constat, & rat, tum denique omnibus suis numeris absolutum est: si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus, si tempus lectu: si apparatus non neglectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec multos legere oportet: quia eloquentia in foro & apud subfellia: silentium uero non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet, non super rebus anxij, aut tortuosis: sed iucundos atque inuitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate utiles: ex quibus ingenium nostrum uentusius fiat & amoenius. Quod profecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad communem uitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotijs agendis loqui non est otium. Dominum autem, inquit, conuiuij esse oportet non tam lautum, quam sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ simul sint βιωφελῆ, & delectent. Neque non de secundis quoque mensis, cuiusmodi esse eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur: Bellaria, inquit, ea maxime sunt mellita, quæ mellita non sunt: τρέμμασι enim κύ τρέψαι, societas infida. Quod Varro in hoc libro dixit bellaria, ne quis forte in ista uoce hæreat: significat id uocabulum omne mense secundæ genus. nam quæ τρυγµατα Græci, aut τρέμματα dixerunt: ea ueteres nostri bellaria appellauerunt. Vina quoque dulciora est inuenire in comædijs antiquioribus hoc

Sermones conuiuiales.

Bellaria;

Tragemata;

hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

Tribuuos plebis prehensionem habere, uocationem non habere. CAP. XII.

Labeonis liber
III.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptū legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Po. Ro. iurisq; civilis doctum apprimē fuisse. Sed agnabat, inquit, hominem libertas quadam nimia atq; uecors: usq; eo, ut D. Augusto iam principe, & remp. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctumq; esse in Rom. antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem à Trib. plebis uocatus, responderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni plebis aduersum eum adui, Gellianum ad eum misissent ut ueniret, & mulieri responderet: iussit eum qui missus erat, redire, & Tribunis dicere, ius eos non habere, neque se, neque alium quequam in causa uocandi: cum moribus malorum Trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent: posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere, Cum hoc in ea Capitonis, epistola sublegissemus id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & uicesimo libro enarratius scriptum inuenimus: uerbaq; ipsa super ea re Varronis adscripsimus: In magistratu, inquit, habent alij uocationem, alij prehensionem, alij neutrum. Vocationem, ut c o s s. & ceteri qui habent imperium, prehensionem, ut Trib. Pleb. & alij, qui habent uiatorem: neq; uocationem, neq; prehensionem, ut Quæst. & ceteri, qui neq; licetorem habent, neque uiatorem. Qui uocationem habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos

quos uocant, siue acciri iusserunt, Trib. Pleb. uocationē habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea sunt usi. Nam quidam non modò priuatum, sed etiam c o s. in rostra uocari iusserūt. Ego Triumuir uocatus à Portio Trib. Pleb. non iui, autoribus principibus: & uetus ius tenui. Item Tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatum à collega parere inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror, uana tunc fiducia, cum priuatus esset, uocatum à Trib. non isse. Quæ (malū) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos confiteare ius habereprehendendi. Nam qui iure prehendi, is etiam in uincula duci potest. Sed querentibus nobis, quam ob causam Tribuni, qui haberent summam coërcendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit: quòd Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur, non iuri dicundo, nec causis querelis que de absentibus noscendis: sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum: quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorū, & præsentium oculis opus erat.

Quòd in libris humanarum M. Varronis scriptū est, Aediles & Quæstores Pop. Ro. in ius à priuato ad Prætorem uocari posse.

CAP.

XIII.

Cum ex angulis secretisq; librorum ac magistrorū in medium iam hominum & in lucem fori prodissent, quæsitum esse memini, in plerisq; Romæ stationibus ius publicè docentium aut respondentium, an Quæstor Pop. Ro. ad Præto. in ius uocari posset. Id autem non ex otiosa

otiosa questione agitabatur: sed usus fortè natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius Quæstor. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum Prætori nō esse: quoniam magistratus Pop. Ro. proculdubio esset: & neque uocari, neque, si uenire nollet, capi atque prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc queri dubitari que animaduertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarū librum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque uocationis populi uirum habent, neque prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quodque uocari est potestas. M. Leuinius Aedilis curulis à priuato ad Prætorem in ius est* eductus: nunc stipati seruis publicis non modò prehendi non possunt, sed etiã uultro summonent populum. Hoc Varro in ea libri parte de Aedilibus. Suprà autem in eodem libro, Quæst. neque uocationem habere, neque prehensionem dicit. Vtraque igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt: Quæstor que in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ Auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & Consulem Prætoremq; collegas esse: & quædam alia de auspicijs.

CAP.

XIII.

Pomærium. Pomærium quid esset, Augures Po. Rom. qui libros de auspicijs scripserunt istiusmodi sententia definiunt: Pomæriū est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum, pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finē urbani auspicij. Antiquissimum autē pomærium quod à Romulo institutū est, Palatini montis

tis radicibus terminabatur. Sed id pomærium pro incrementis reipublicæ aliquoties prolatum est, & multos editosq; colles circumplexum est. Habebat autem ius proferendi pomærij, qui Pop. Rom. agro de hostibus capto auxerat. Propterea quæsitum est, ac nunc etiam in questione est, quam ob causam ex septē urbis montibus, cum ceteri sex intra pomærium sint, Auentinus solus, que pars non longinqua nec infrequens est, extra pomæriū sit: neque id Ser. Tullius rex, neq; Sylla, qui proferendi pomærij titulum quæsiuit, neq; postea D. Iulius, cum pomærium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unā probat, quòd in eo monte Remus urbis condēde gratia auspicauerit, auesq; irritas habuerit, superatusq; in auspicio à Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomærium protulerunt, montem istū excluderunt: quasi auibus obscœnis ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putauit, quòd nō pridem ego in Elidis grammatici ueteris commentario offendi: in quo scriptum erat, Auentinum antea, sicuti diximus, extra pomærium exclusum: post autem D. Claudio receptum, & intra pomærij fines obseruatū. In edito c o s. quo edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua, nequis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit: quoniã liber Marci Messalæ Auguris de auspicijs primus, cū hæc scriberemus, fortè adfuit: propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsimus: Patriciorum auspicia in duas sunt potestates diuisa

Auentinus
mons.

2 Maxima.

Magistratus
maiores.

Maxima sunt Consulium, Prætorum, Censorum. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis: ideo quod collegæ non sunt Censores Consulium, aut Prætorum: Prætores Cōsulium sunt. Ideo neque Consules aut Prætores Censoribus, neque Censores Consulibus aut Prætoribus turbant, aut retinēt auspicia. At Censores inter se, rursus Prætores Consulesque inter se et vitiant et obtinent. Prætor et si collega Cōsulis est, neque Prætozem, neque Cōsulem iure rogare potest: ut qui dem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tēpora seruatem est. Et ut in commentario XIII. C. Tuditanus patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Cōsul: et a minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus Prætores Prætoze creāte ueterum autoritatē sumus secuti: neque his comitijs in auspicio fuimus. Censores æquē non eodē rogantur auspicio atque Cōsules et Prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, Tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Maiores cēturiatis comitijs fiūt. Ex his omnibus uerbis Messala manifestum fit, et qui sint magistratus minores, et quamobrem minores appellentur. Sed et collegā esse PRÆTOR. COS. docet: quod eodē auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quam aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse Ad populum loqui, aliud Cum populo agere: & qui magistratus à quibus auocentur comitiatum. Eiusdem capituli XIII. portio.

Idem

Idem Messala in eodē libro de minoribus magistratibus ita scribit: eos ab omnibus magistratibus, et comitiatum, et concionem auocare potest. Prætor et comitiatum et concionem usquequaque auocare potest, nisi à eos. Minores magistratus nusquam, nec comitiatum, nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocatur ad comitiatum, is recte agit: quia bifariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alij possit, si concionē habere uolunt, uti ne cum populo agant: quamuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse, Cum populo agere, aliud, Concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragiis suis aut iubeat, aut uetet: concionem autem habere, est uerbu facere ad populum, sine ulla rogatione.

Agere cum populo.
Cōcienem habere,

Humanitatem non id significare, quod uulgus putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAP. XV.

Quia uerba Latina fecerunt, quique ijs probe usi sunt, Humanitas. Humanitatem non id esse uoluerunt, quod uulgus existimat, quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, et significat dexteritatem quādam beneuolentiamque erga omnes homines promiscuam: sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci τῶν ἀρετῶν uocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiunt, appetuntque, ijs sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura, et disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est: idcircoque humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbō ueteres

γ 2 esse

esse usos, & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tul-
lium, omnes ferme libri declarāt. Quamobrē satis habui,
interim exemplum proponere. Itaq; verba posui Varro-
nis, è libro rerum humanarū primo: cuius principii hoc
est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini
est paulūmodo humaniori ignotus, Humaniori, iquit,
nō ita ut vulgō dicitur, facili & tractabili, & beneuolo,
tametsi rudis literarū sit (hoc enim cū sentētia nequa
quam cōuenit) sed eruditiori doctioriq; qui Praxitelem,
*quis *quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

Humanior.

Quid apud Marcum Catonem significant uer-
ba hæc. Inter os atque offam.

CAP. XVI.

O Ratio est M. Catonis Censorij de Aedil. uitio crea-
tis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt,
in segetibus & in herbis bona frumēta esse: nolite ibi ni-
miam spem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam mul-
ta interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi
uerò longum interuallum est. Erutius Clarus, qui Præse-
ctus urbi, & bis Consul fuit, uir morum literarūq; uete-
rum studiosissimus, ad Sulpitium Apollinarē scripsit, ho-
minem memoriæ nostræ doctissimum: querere sese, & pe-
tere, ut sibi rescriberet, quanam esset eorum uerborū sen-
tentia. Tum Apollinaris nobis presentibus (nam id tem-
poris ego adolescēs Romæ sectabar eū, discendi gratia)
rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissimè: Vetus esse
proverbium, inter os & offam: idem significans, quod
Græcus ille παροιμιώδης uersus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλας κύνων, καὶ χείλεσσι ἀκροῦ.
Plato

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uersum:
& inueniri uersus uerbis iisdem aut paucis syllabis
immutatis, apud diuersos poetas temporibus uar-
rijs natos.

CAP. XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

Σοφοὶ τὺραννοὶ τῶν ἑσθῶν εὐνοσσία.

Eū uersum Plato in Theætheto Euripidis esse dicit: quod
quidem nos admodū miramur. Nam scriptum eum legi-
mus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est ἄλκιος ὁ λό-
κρος. Prior autem natus fuit Sophocles, quàm Euripi-
des. Sed etiam ille uersus non minus notus:

Ἐσθῶν γέροντες παυδ' ἀγαγόντω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est, Φε-
λοκλήτης, & in Bacchis Euripidis: id quoq; animaduerti-
mus apud Aeschylū ἐν τῷ τρυφώρῳ προμύθει. Et apud
Euripidē in tragœdia quæ inscripta est ἰνώ, eūdem esse
uersum absq; paucis syllabis.

Aeschylus sic:

Σιγᾶν τέ ὄπ' ἀλέ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides ita:

Σιγᾶν τε ὄπ' ἀλέ, καὶ λέγων ἀσφαλές.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familiæ Portiæ.

CAP. XVIII.

M. Cato Ne-
pos,

Cum in domus Tyberianæ bibliotheca sederemus,
ego & Apollinaris Sulpitius, & quidā alij mihi
aut illi familiares: prolatus fortè liber est, ita inscriptus,
M. Catonis Nepotis. Tū queri cœptū est, quisnā is fuisset
Mar. Cato Nepos. Atque ibi adolescens quispiam

2 3 (quod

Portia seu Ca-
toni familia.

(quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis: Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos: qui pater fuit M. Catonis Pratorij uiri, qui bello ciuili Vtica necem sibi gladio manu sua consciiuit, de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur, quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes feruntur inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinariis (ut mos eius in reprehendendo fuit) placidè admodum leniterq;: Laudo, inquit, te mi fili, quòd in tantula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc queritur, quis fuerit ignoras, auditiuincula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui et orator et Censor fuit, filios habuit: et matribus diuersos, et ætatibus longè diffares. Nā iā adolescente altero, matre eius amissa, ipse quoque iam multū senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomen tum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autē Catonis filio, qui Prator designatus patre uiuo mortuus est, et egregios de iuris disciplina libros reliquit: nascitur hic, de quo queritur, M. Cato, M. filius, M. nepos, is satis uehemēs orator fuit, multasq; orationes ad exēplū aui scriptas reliquit, et Cōsul cū Q. Martio Rege fuit: inq; eo consulatu in Africam profectus, in eā prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis Pratorij

Cato Salonianus.

torij uiri, qui se Vtica occidit, et quē Cicero laudauit, pater fuit. nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modò prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit: sed non eum, qui Vtica periit: sed qui cum Aedilis curulis et Prator fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita sanctus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, et M. Cato. Is M. Cato Tribunus plebis fuit, et Praturam petēs mortem obiit: exq; eo natus est M. Cato Pratorius, qui se bello ciuili Vtica interemit: de cuius uita laudibusq; cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse, Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solūm generi ipsius tramitibus, sed temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, scuti dixi, natus fuit: prognati quoq; ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facili animaduertetis ex hac ipsa oratione, cum eam legistis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit: quæ postea ita esse, uti dixerat, cognouimus: cum et laudationes funebres, et librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quòd à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum, atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis ὑπονομία dici tur, quàm regulæ, disciplina, quæ à grammaticis

cis reperta est.

C A P.

XIX.

Accusatiuorū
tertia flexio
nia uarij sine

Interrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari eius quōdam comperi, Has ne urbis, an Has urbes: & Hęc turrem, an Hanc turrim dici oporteret. Si aut uersum, inquit, pāgis, aut orationem solutam struis, atq; ea uerba dicenda sunt: non finitiones illas præuancidas, neq; fecutinas grammaticas spectaueris: sed anrem tuā interroga, quo quid loco conueniat dicere: quod illa suaserit, id profectō erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probum ait respondisse, quo suam Vergilius percōtatus est, qui diuersis in locis, urbes & urbis dixit: arbitrio confusioq; usus auris. Nam in primo Georgicōn, quem ego, inquit, librum manu ipsius* collectum legi, urbis per i, literam scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

*correctum

Urbis;

- Urbis ne inuisere Caesar,

Urbes.

Terrarumq; uelis curam.

Verte enim, & muta, ut Urbes dicas: insipidius nescio quid facies & pinguius. Contrā, in tertio Aeneidos, urbes per e, literam dixit:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut Urbis dicas: nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturae differentia est, in cōponantia uocum proximarū. Præterea idem Vergilius Turrim dixit non Turrem, & Securim non Securem:

Turrim;
Securim.

Turrim in præcipiti stantem. Et,

Incertam excussit ceruice securim.

Que sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quā si suo utrūq; loco per e, literā dicas. At ille qui interrogauerat rudis

rudis profectō, & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, non sanè intelligo. Tum Probus iam commotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debes dicere, Urbis, an Vrbes: Nam cum id genus sis, quod uideo, ut sine iūctura tui pecces: nihil perdes, utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominem dimisit, ut mos eius fuit erga indociles, propè inclemēter. Nos autem aliud quoq; post eā consimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam Tres & Tris posuit eodem in loco: ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq; & aliud quid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuideri. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios Boreæ de gente supremæ,

Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tres hic, Tris illic, utrunq; pensiculatè modulateq; reperies suo quidq; in loco sonare aptissimè. Sed in illo quoq; iidem Vergilij uersu:

Hęc finis Priami fatorum.

Simul ut & hic finis dicas, durum atq; absonum erit, refluentq; aures quod mutaueris: sicut illud contrā eiusdē Vergilij insuauius facias, si mutes:

- Quem das finem rex magne laborum?

Nam si ita dicas, Quā das finem, iniucundum, nescio quo pacto, & laxiorē uocis sonū feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit cōtra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Capitibus* nutanteis pimos, rectosq; cupressos.

Firmior ei, credo, & uiridior sonus esse uocis uisus est, tibus rectos dicere cupressos, quā rectas. Contrā uero idem Ennius in annali x v i i i, aère fulua dicit, non fuluo: nō

y s ob id

Fretu.

Peccatu.

Incestus.
Tributus.Allegatus.
Arbitratus.

Funis aurea.

ob id solū, quōd Homerus ἀέφα Βαββαῖον dicit, sed quōd hic sonus (opimor) uocalior est uisus, & amoenior. Sicut enim M. Ciceroni mollius, teretiusq; uisum est in quinta in Verrem, fretu scribere quā fretu: Perangusto, inquit, fretu diuisa. Erat enim crassius uasiusq; perangusto fretu dicere. Itidem in secunda simili usus modum lamine: Manifesto Peccatu inquit, non Peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset expers: nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in facto, tum impudentior uideretur, si negaret. Huius autem uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, rectè Latineq; dicitur: sicut hic Incestus, non qui admisit, sed quod admissum est: & hic Tributus, quod tributum nos dicimus, à plevisq; ueterum dicta sunt. Hic quoque Allegatus, & hic Arbitratus, pro Allegatione, proq; Arbitratione dicuntur. Quæ ratione seruata, arbitrato, & allegato meo dicimus. Sic igitur In manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quoniam Latinum esset Peccato dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius æquè auribus inseruiens, funem foemimino genere appellauit in hisce uersibus:

Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de cælo demisit funis in arua.

Cum dicere usitatus, manente numero posset,

Aureus è cælo demisit funis in arua.

Sacer

sacerdotes quoq; foeminas M. Cicero Antistitas dicit, nō Antistitas, secundum grammaticā legem Antistites. Nam cū in solentia uerborū à ueteribus dictorum plerūq; respiceret: huius tamē uerbi in ea parte sonitu delectatus: Sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fani Antistitæ. Usque adeo in quibusdā neq; rationē uerbi, neq; cōsuetudinē, sed solam aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantē. Quod qui non sentiunt (inquit idem ipse M. Cicero, cū de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeāt, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uerō cū primis apud Homerum ueteres grammatici annotauerunt, quōd cum dixisset quodam in loco κολσιός τε Ἰπράος τε, alio in loco non Ἰπράου, sed Ἰαράου dixit.

Τῶν Ἰῶς τε Ἰαράου νεφθ' ἐρχε' ἢ ἐ κολσιῶν.

Secutus non communem, sed propriam in quocūq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterū in alterius loco ponas utrunq; feceris sonitu insuauē.

Verba Titij Castritij rhetoris ad discipulos adulescentes, de uestitu, atque calceatu non decoro.

CAP. XX.

Titus Castritius rhetoricæ discipline doctor, qui ^{Castritius} habuit Romæ locum principē declamandi, & docēdi, summa uir autoritate grauitateq; & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus, cum me presente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdā suos senatores uidisset, die feriato tunicis, & lacernis indutos, & gallicis calceatos. Egdē, inquit, maluissim uos togatos esse. Pigritū est cinctos saltē esse, & penulatos. Sed si hoc uester huiuscemodi uestitus die multo iā usu ignoscibilis ^{Pigritum est.} est,

est: soleatos tamē uos Po. Rom. senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: nō hercle uobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hęc me audiēte, Casritius & quaedā alia, ad eam rē cōducentia Romanē & seuerē dixit. Pleriq; autē ex ijs, qui audierāt, requirebāt, cur soleatos dixisset: qui gallicas, nō soleas haberent. Sed Casritius profectō scitē atq; incorruptē locutus est, Omnia enim ferme id genus,

*iuncta quibus platarū calces tantū infimē tegūtur, cetera prope nuda, & teretibus habentibus *iuncta sunt, soleas dixerunt.

Galicæ. rūt: nonnunquā uoce Græca crepidulas. Gallicas autem uerbū esse opinor nouū, nō diu ante etatē M. Cic. usurpāri cōceptū. Itaq; ab eo ipso positū est in secunda Antoniana: Cum gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. Neq; in ea significatione id apud quenquā aliū scriptū lego, grauioris dūtaxat autoritatis scriptorē: sed (ut dixi)

Crepidulæ. crepidas & crepidulas prima syllaba correpta, id genus calceamentū appellauerunt, quod Græci κρηπίδων uocant: eiusq; calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo: Crepidarium, inquit, cultellum rogauit a crepidario sutore.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expositæ in libris sacerdotū, inter quas Marti Nerienem tribuunt: & quid Neriene, seu Nerio nomen importet.

C A P. XXI.

Comprecatio,
mē Deorum,

Comprecationes Deorū immortalū, quæ ritu Romano dijs fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotum Pop. Rom. & in plerisq; anti quis orationibus. In ijs scriptum est, Lactiam Saturni, Salaciā Neptuni, Horā Quirini

Quirini, *Iurites Quiritij, Maian Volcani, Nerien Iunonis, *Iuriten Molas Martis, Nerienem quoq; Martis. Ex quibus id postremū posui, sic plerosq; dicere audio: ut primam in eo syllabam producat, quo Græci modo dicūt νηριδ' ας, maris deas. Sed qui probē locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterum scriptum est, Nerio: quanquam M. Varro in satyra Menippeæ, quæ inscribitur, σπουδαχία, uel κρηπιαχία, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theana, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,

Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio a ueteribus sic declinatur, quasi Anio: Nam perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt: tertia syllaba producta. Id autem, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbum est: eoq; significatur uirtus, & fortitudo. Itaq; ex Claudijs, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atq; præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini a Græcis accepisse uidentur: qui uincula & firmamenta membrorum νηριος dicunt: unde nos quoq; Latine neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis & potentia, & maiestas quedam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxore suam Super ea re audiui nō incelebrē hominē dicere, nimis comicē Plautū imperito & incōdito militi falsam nouāq; opinionem tribuisse: ut Nerienem cōiugē esse Martis putaret.

En. Gellius scri-
ptor.
Herfiliz preca-
tio.

taret. Sed id peritè magis quàm comicè dictū intelliget,
qui legit Cn. Gellij annalem tertiu: in quo scriptū est,
Herfiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq;
oraret, ita precatam esse: Neria Martis, te obsecro pa-
cem dare, ut liceat nuptijs proprijs & prosperis uti:
quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem in-
tegras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patria
pararent. De tui (inquit) coniugis consilio, Martem sci-
licet significans, per quod apparet, non esse id poëtice à
Plauto dictum: sed eam quoq; traditionem fuisse, ut Ne-
rio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem
animaduertendum est, quòd Gellius Neria dicit per a, lia-
terā, nō Nerio, neq; Nerienes. Præter Plantū etiā, præ-
terq; Gellii, Licinius Imbrex uetus comœdiarum scri-
ptor in fabula, quæ Neera inscripta est, ita scripsit:

Nerio Martis
uxor.

Licinius Im-
brex.

Nolo ego Neeran te uocent, sed Nerienem,
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia
in eo nomine syllaba, contra quàm supra dictū est, cor-
ripienda sit. Cuius sonitus quāta apud ueteres indifferē-
tia sit, notius est, quàm ut plura in id uerba sumēda sint.
Ennius autem in 1. anuali, in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi qd minime solet, numerū seruauit, primā
syllabā intēdit, tertiā corripuit. Ac ne id qdē prætermi-
tendū puto, cuiusmodi est quod in cōmētario quodā Ser-
uij Claudij scriptū inueni, Nerio dictū, quasi netrio: hoc
est, sine ira, et cū placiditate: ut eo nomine mitè tràquil-
lūq; fieri Martē precemur. Ne enim pticula, ut apud Gra-
ecos, ita plerunq; in Latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Ca

M. Catonis Consularis & Censorij pulcherri-
ma exprobratio contra philosophantes nomine, &
non re.

C A P. XXII.

M Arcus Cato Cōsularis, & Censorius, publicis iā
& priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas
& rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse dicit, ad an-
num usque ætatis suæ LXX. atque ibi postea his uerbis
utitur: Neque mihi (inquit) edificatio, neq; uasum, neq;
uestimentum ullum est in manu pretiosum: neque pretio-
sus seruus, neque ancilla. Si quid est (inquit) quo utar,
utor: si nō est, ego sum. *cuiq; per me uti, atq; frui licet.
Tum deinde addit, Vitio uertit, quia multa egeo: at ego
illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tusculani
hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere di-
centis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimo-
niam, sustinendamq; inopiam, quàm Græcæ istorum præ-
stigia, philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum
manes fingentium: qui se nihil habere, & nihil tamē ege-
re, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egerendo,
& cupiendo ardeant.

uasum,

*cuiq; per
Eg eo multe,

Quæsitū tractatumq; quid sint manubiæ: atq;
inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluri-
bus idem significantibus.

C A P. XXIII.

I N fastigijs fori Traiani simulachra sunt sita circū un-
diq; inaurata, equorum atq; signorum militariū: sub-
scriptumq; est. Ex manubijs. Quærebat Phauorinus, cum
in area fori ambularet, & amicum suum c o s. operire
tur, causas pro tribunali cognoſcentem, nosq; tunc eum
sectare=

sectaremur: *Querebat, iquã, quid nobis uideretur signi-
ficare proprie, manubiarum illa inscriptio. Tum quisspiã
qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atque ce-
lebrati nominis: Ex manubijs, iquit, significat, ex præda.
Manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiã
si (inquit Phauorinus) opera mihi princeps, et propè o-
mnis in literis disciplinisq; Græcis sumpta est: nõ usq; eo
tamen infrequens sum uocum Latinarum, quas subscripsit,
atq; tumultuario studio colo, ut hæc ignorem interpreta-
tionem uulgariã, quòd esse dicatur Manubiæ præda. Sed
quero an M. Tullius, uerborum homo diligentissimus, in
oratione quam dixit de lege agraria, Calendis Ianuarij
contra Rullum, inani et illepidã geminatione iunxerit
Manubijs et Prædam, si duo hæc uerba idem significat,
neq; ulla re aliqua disidēt. atq; (ut erat Phauorinus) egre-
gia quadam, uel diuina memoria uerba ipsa M. Tullij
statim dixit: Ea nos adscribimus hic: Prædam, manubias,
sectionem, castra deniq; Cn. Pompeij, sedente imperatore
decemuiru uendēt. Et infra itidem duo hæc simul iunctim
posita dixit. Ex præda, ex manubijs, ex auro coronario.
Ac deinde ad eum cõuertit, qui manubias esse prædam di-
xerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cice-
ro duobus uerbis idem, sicuti tu putas, significantibus,
ineptè et frigide esse usus: ac tali ioco dignus, quali
apud Aristophanem facetissimũ comicorum Euripides
Aeschylum infectatus est: cum ait:*

Δις παντὸς ἡμῶν ἔπερ ὁ Ἔφορ ἀέχυλῶ.
ἦκω γὰρ εἰς γῆν φησί, καὶ κατέρχομαι.
ἦκω ἢ παντὸς ἐστὶ τῶν κατέρχομαι.

Nã

Νᾶ τοῦ δὲ ὠσπερ εἰς ἑσσοὶ γέρονι,
Χρᾶτον σὺ μάκτρον, εἰ ἢ βούλει, κατέρχομαι.

Nequaquam uerò, inquit ille, talia uidentur, quale est *μα-
κτρον καὶ κατέρχομαι* qua à poetis uel oratoribus Gra-
ecis, nostrisq; celebrada et ornada rei gratia, duobus ea-
dẽ pluribus ue nominibus frequeratur. Quid igitur, inquit
Phauorinus, ualet hæc repetitio, instauratioq; eiusdẽ rei
sub alio nomine, in manubijs et in præda? Nũ ornat, ut
alioqui solet, orationem: num eã modulatioẽ aptioreq;
reddit: num onerandi uel exprobradi criminis causa, ex-
aggerationem aliquã speciosam facit: sicuti in libro eius-
dem M. Tullij, qui de cõstituendo accusatore est, una ea-
dẽq; res pluribus uerbis uehemẽter atq; atrociter dicitur
Sicilia tota, si una nocte loqueretur, hoc diceret: quod au-
ri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus,
sedibus, delubris fuit. Nã cum urbes totas semel dixisset,
sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus,
Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouin-
ciam C. Verres, per trienniũ depopulatus esse, Siculoru
ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliassẽ dicitur
Ecquid uidetur, cũ Siciliam prouinciã dixerit, atq; etiã
in super ciuitates addiderit: domos etiã et fana, quæ infra
posuit, cõprehēdisset, uerba hæc item multa atque uaria:
depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliassẽ, nõ ne unã
et eandem uim in se habēt? Sanè: sed quia cum dignitate
orationis, et cum graui uerborum copia dicuntur, quã-
quam eadẽ ferè sint, et ex una sententia coorientur, plu-
ra tamen esse existimantur: quoniã et aures et animum
sepius feriūt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus

2
multis

multis, atq; sæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato anti-
quissimus in orationibus suis celebravit: sicuti in illa, quæ
in scripta est, De decem hominibus, cum Thermū accusa-
uit, quod decem liberos homines eodem tēpore interfecisset:
hisce uerbis eandem rē omnibus significantibus, usus
est, quæ quoniā sunt eloquentiæ latinæ tunc primū exo-
rientis lumina, uerba quidem sublustria, libitum est ea
mibi ἀπο μνημονεύει. Tuū ne fariū facimus peiore faci-
nore operire postulas, succidias humanas facis, decē sine
ra facis, decē capita libera iterfiscis, decē hominibus uitā
eripis, in dicta causa, in iudicatis, in dēnatis. Item M. Cato
in orationis principio, quā dixit in Senatu pro Rhodien-
sibus, cum uellet res nimis prosperas dicere, tribus uoca-
bulis idem sentiētibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio so-
lere plerisq; hominibus in rebus secundis, atque prolixis,
atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atq;
ferocitatem augete. Itidem Cato ex Originum septi-
mo, in oratione quā contra Seruium Galbam dixit, com-
pluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me de-
hortata sunt huc prodire, ann., etas, uox, uires, senectus:
uerum enim uero, cum tātam rempublicam agier arbitra-
rer. Sed ante omneis apud Homerum, eiusdem rei atq; sen-
tentia luculenta exaggeratio est:

ἔκθρα δ' ἐκ βελέων ὕπταγα ζεύς, ἔκ τε κωνίης,
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἐκ θ' αἰμάτων, ἔκ τε κνυδόνος.

Item alio in uersu:

ἰομυαί τε, μάχαι τε, φένοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.
Nam cum omnia ista utrobisq; multa, et continua nomi-
na, nihil plus demōstrent, quam prælium: huius tamē rei
uariā

uariā facies, delectabiliter ac decorē multis uariisq; uer-
bis dicta est. Neq; nō illa quoq; apud eūdem poētā una in
duobus uerbis sentētia, cum egregia ratione repetita est.
Idem enim, cum inter Aiace[m] et Hectorem decertantes
armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

Μυκρά τ' ἀπὸ φίλων πολεμίζετε, μὴ δὲ μάχεσθον.
In quo uersu nō oportet alterum uideri uerbū, idē quod
superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus
additū et cōsurmatum. Est enim hoc inane admodū, et
futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrantibus,
peruicaciā ferociamq; et cupidinē pugnae, leniter tamē
ac placidē obiurgaret: atrocitatē rei, et culpam per se ue-
randi bis idem dicēdo, alio atq; alio uerbo auxit, inculca-
uitq; duplexq; eadem compellatio admonitionē facit in-
stantiorem. Noc illa quidē eiusdem significationis repe-
titio, ignaua et frigida uideri debet:

Μυηδῆρες δ' ἄρα τυλεμάχῳ θάνατόν τε μέρον τε
ἦρτον. quod bis idem dixerit, θάνατόν τε καὶ μέρον.
Indignitas enim molliēda tā acerbæ tamq; iniustæ necis,
miranda mortis iteratione defleta est. Cæterum quis tam
obtus ingenio est, qui nō intelligat, πολεμίζετε καὶ μά-
χεσθον uerba, idem duo significantia, non frustra posita
esse, ut illa quoq;

Βάσκη ἴθι οὐλε ὄνειρε, καὶ βάσκη ἴθι ἰοί τακεία.
Neque ἐκ πῆραλλίης, ut quidam putant, sed hortamētū
esse acre iussæ, imperatæq; celeritatis. Verba quoque illa
M. Ciceronis in L. Pisonē trigemina, etiam si dura auris
hominibus nō placēt, nō uenustatē modū numeris quæ-
surr: sed figurā, simulationēq; oris pluribus simul uoci-
bus

bus uerberauerūt: Vultus deniq̄, inquit, totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impu- lit: hic eos, quibus erat ignotus: decepit, sefellit, indu- xit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præ- da & manubijs? Nihil profectò istiusmodi. Nam neq̄ ornatus sit, additis Manubijs: neque exaggeratius, mo- dulatius ue: sed aliud omnino Præda est: ut in libris re- Præda, Manubiæ, rum uerborumq̄, ueterum scriptum est, aliud Manubia. Nam præda dicitur corpora ipsa rerum, quæ capta sunt: Manubiæ uerò appellatæ sunt pecunia à Quest. ex uen- ditione prædæ redacta. Vtrunq̄ ergo dixit M. Tullius cumulanda inuidiæ gratia Decemuiros ablaturus, per secuturosq̄: prædam, quæ nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ percepta esset. Ita- que hæc inscriptio, quam uidetis, ex Manubijs, non res corporaq̄ ipsa prædemonstrat: nihil enim captū est horum à Traiano ex hostibus: sed facta esse hæc, comparataq̄ ex manubijs, id est, ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti iam dixi, non præ- da, sed pecunia per Quest. Popu. Rom. ex præda uen- dita contracta. Quod Per Quest. autē dixi, intelligi nūc oportet Præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à Quest. ad Præfectū translata est. Est tamē non nusquā inuenire, ita scripsisse quosdam nō ignobiles scriptores, ut aut temere, aut curiose prædā pro manubijs, & manu- bias pro præda posuerint: & tropica quadam figura mu- tationem uocabuli fecerint. quod facere cōcessum est, sci- tē id periteq̄ faciētibus. Sed enim qui propriè atq̄ signa- tē locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manu- bias pecuniam dixerunt.

Verba

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Vale- ri in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem uerbis, ad rectam scri- pturam pertinentia.

C A P. XXIII.

Pvblj Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grā- maticorū. XIII. hominis in disciplinis doctrina rū omniū præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio qui po- terit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri utrū Valeri. interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secū- da syllaba superiore tono est quàm prima, deinde nouissi- ma deijcitur. At in casu uocandi summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uo- candi, secūdum id præceptum Nigidij, acuerit primā: nō aberit, quin rideatur. Summū autem tonum πρῶτον δ' ἰσχυ Voculatio, Casus interro- gandi, acutam dicit: & quem accentum nos dicimus uoculatio- nem appellat: & casum interrogādi eum dicit, quem nūc nos genitiuum dicimus: Id quoq̄ in eodem libro Nigidia- no animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius ma- gni scribas, unū i, facito extremam: Sin uerò hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante i, scribēdum erit e: atq̄ id ipsum facies in simibus. Itē si huius, terrei, scribas, i litera sit extrema: Si huic terræ, per e, scribendū est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cū di- Mi & mei, cimus mi studiosus, per i, unum scribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoq̄ rerum scientiam querunt, nō præ- mittenda existimauimus.

z 3 De

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur, ac
Homeri Parthenij. CAP. XXV.

PArthenij poëta uersus est:
Γλαυκῶ, καὶ νῆρσι, καὶ εἰνελίῳ μελικέρτῃ.
Eū uersum Vergilius emulatus est: itaq; fecit duobus uo-
cabulis uenustè immutatis parem:

Glauco, & Panopæ, & Inoo Melicerta.

Sed illi Homericò non sanè rem parem, neque similem se-
cit. Esse enim uidetur Homeri simplicior, & syncerior:
Vergilij autem νεοτόμιος τὸ ῥῶμα: & quodam quasi ser-
rumine immisso, ficatior:

Ταῦρου δ' ἀλφειῶ, ταῦρου ἧ ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit
in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homi-
nes ad cauendas iniurias, in omni loco intenti pa-
ratiq; sint. CAP. XXVI.

LEgebatur Panætij philosophi liber de officijs secu-
ndus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius
magno cū studio, maximoq; opere emulatus est. Ibi scri-
ptum est, tū multa alia ad bonā frugem ducentia, tū uel
maximè quod esse herereq; in animo debet. Id autem est
ad hanc ferme sententiā: Vita, inquit, hominum, qui etiā
tē in medio rerū agunt, ac sibi suisq; esse usui uolūt: nego-
tia periculaq; ex improviso asidua & ppè quotidianā
fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde esse oportet
animo semper prōpto atq; intēto, ut sunt athletarū,
qui pancratiaste uocantur. Nā sicuti illi ad certandū uo-
cati, proiectis altè brachijs cōsistunt, caputq; & os suū
mani

Pancratiaste:

manibus oppositis, quasi uallo, præmuniūt: membraq; eo-
rum omnia priusquam pugna mota est, aut ad uitandos
ictus cauta sunt, aut ad faciēdos parata: ita animus atq;
mens uiri prudentis aduersus uim & petulantias iniuria-
rum, omni in loco atque in tempore prospiciens, debet
esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam con-
niuens, nusquam aciem suam flectens: consilia, cogitatio-
nesq; contra fortuna uerbera, contraq; insidias iniquo-
rum, quasi brachia, & manus prætendens: ne qua in re
aduersa & repentina incurso, imparatis improtectisq;
nobis oboriatur.

Quòd Quadrigarius, cū multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, si dixisset, cum
multis hominibus.

CAP. XXVII.

VERBA sunt Claudij Quadrigarii ex annalium eius
XII. Cōcione dimissa, Metellus in Capitoliū ue-
nit, cū multis mortalibus. Inde cū domū proficisceretur,
tota ciuitas eum reduxit. Cū is liber, eaq; uerba M. Frō-
toni, nobis ei ac plerisq; alijs asidentibus legerentur: &
cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis morta-
libus pro hominibus multis, ineptè frigideq; in historia,
nimisq; id poëtice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uideba-
tur: An tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantif-
simi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum
dicis? Nil autè arbitrare cause fuisse, quod uir modestus,
& puri atq; propè quotidiani sermonis, mortalibus ma-
luit, quàm hominibus dicere eandemq; credis futurā fuis-
se multitudinis demonstrationem, si Cum multis homi-
nibus, ac non Cum multis mortalibus diceret? Ego qui-
dem,

M. Fronto.

dem inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, omniscique antiquae orationis amor atque ueneratio, caeco esse iudicio facit) longè lateque esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius propè ciuitatis multitudinè, mortales quàm homines dixisse. Nanque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, et quoniam sensu inenarrabili omne serè genus, quod in ciuitate est, et ordinum, et aetatum, et sexus comprehendant. Quod scilicet Quadrigarius (ita ut res erat) in gentem atque promiscuam multitudinè uolens ostendere, cum multis mortalibus Metellum in Capitolium uenisse dixit $\epsilon\mu\phi\alpha\lambda\omega\upsilon\tau\epsilon\pi\omicron\upsilon\varsigma$, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quae Fronto dixit: cum ita, ut par erat, non approbantes tantum, sed admirantes quoque au diremus: Videte tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Graecum illud de Var. satyra pro uerbiu, $\pi\upsilon\epsilon\tau\iota\tau\eta\ \phi\epsilon\rho\upsilon\ \mu\upsilon\sigma\phi\omicron\upsilon\varsigma$. Hoc iudiciu Frontonis etiam in paruis minutisque uocabulis, non pratermittendum putau, ne nos fortè fugeret lateretque subtilior huiuscemodi uerborum consideratio.

Non hactenus esse faciem, quae uulgo dicitur.

C A P. XXVIII.

A Nimaduertere est, pleraque uerborum Latinorum ex ea significatiõe, in qua nata sunt, decepsisse uel in alia longè, uel in proximã: eamque decessiõe factam esse consuetudine, et inscitia temere dicentium, quae cuiusmodi sint, non didicerint: Sicuti quidam faciẽ esse hominis putat os tantum, et oculos, et genas, quod Graeci $\pi\epsilon\sigma\sigma\omega\omega\upsilon\varsigma$ dicunt: quãdo fa

Mortaleis.

do facies sit forma omnis et modus, et factura quaedam corporis totius: à faciendo dicta, ut ab aspectu species, et à fingendo figura. Itaque Pacuuius in tragœdia, quae Niptra inscribitur, faciẽ dixit hominis, pro corporis longitudine: Aetate, inquit, ite gra, feroci ingenio, facie procerâ uirum. Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusque modi aliarum facies dicitur: Nam montis, et caeli, et maris facies, si tẽpestiuè dicatur, probè dicitur. Sallustij uerba sunt ex hyst. secunda: Sardinia in Africo mari, facie uestigij humani in orientem, quàm in occidentem latior promque: et. Ecce autem id quoque in mentem uenit, quod etiam Plautus in Penulo, faciẽ pro totius corporis colorisque habitu dixit.

Verba Plauti haec sunt:

P O E. Sed earum nutrix, quae sit facie mihi expedi.

M I L. Statura non magna, corpore aquilo est.

P O E. Ipsa est M I. specie uenusta, ore atque oculis pernigris

P O E. Formam quidem hercle uerbis depinxit probè.

Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciẽ pro statura totiusque corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prandium.

C A P. XXIX.

L Audabat, uenditabatque se nuper quispiam in libraria sedes, homo ineptè gloriosus: tanquam unus esset sub omni caelo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippeas appellant. Et iaciebat inde quaedam non admodum difficilia, ad quae conijcienda aspirare posse neminem dicebat. Tum fortè eum ego librum ex iisdem satyris ferebam, qui $\upsilon\delta\omega\pi\ \kappa\epsilon\upsilon\delta\upsilon\varsigma$ inscriptus est. Propius

z s igitur

Species ab aspectu. Figura a fingendo.

igitur acceſſi, & Noſti, inquam, magiſter uerbum illud ſcilicet uetus, Egregiam Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei: Oro ergo te, legas hos uerſus pauca: & prouerbij iſtius, quod in his uerſibus eſt, ſententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis: ut ea tibi ego enarrem. Quoniam, inquã, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſe quor? Induſtincta nãq; ſient, & conſuſa, quæ legero, & tuam quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus, deſiderantibusq; accipit à me librum ueterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum. Accipit autem inconstantiffimo uultu & mœſtiſſimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercie poſtulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridiculi fuiſſent. Ita, & ſententias intercidebat, & uerba corruptè pronuncia-
bat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, aſiduiſq; lubricationibus propè iam perditos? Vix ipſos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuiſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. Sed in quo illis nihil opus eſt, id rogo te, dicas mihi: Caninum prandium in hoc loco, què legiſti, quid ſignificat? At ille egregius nebulo, quaſi difficili quaſtione perterritus, exurgit ſtatim: Et abiès, Non, inquit, paruam rem quaeris: talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbum eſt, uerba hæc ſunt: Non uides apud Mneſtheum ſcribi, tria genera eſſe uini, nigrum, album, medium, quod uocant $\alpha\gamma\gamma\alpha\upsilon$ id eſt, giluum: nouũ, uetus, medium: & eſſiøre nigrum

Vini genera,

nigrum: uires, album urinam, medium uerò $\alpha\gamma\gamma\alpha\upsilon$ nouum re-
frigerare, uetus caleſcere, medium uerò eſſe prandium
caninum. Quid ſignificet prandium caninum, rem leuicu
lam diu & anxie quaſiimus. Prandiũ autem abſtemiũ, Prandium caninum, Abſtemium.
in quo nihil uini potatur caninum dicitur: quoniã canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellafſet, quod neq; nouum eſſet, neq; uetus: & plerũq; homines ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum eſſe dicat, aut uetus: nullam uim habere ſignificauit, neq; noui, neque ueteris, quod medium eſſet: iccirco pro uino nõ habendum: quia neque refrigeraret, neq; caleſceret. Refrigerare id dicit quod Græcè dicitur $\alpha\psi\chi\alpha$.

Refrigerata.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ. LIB. XIII.

Diferatio Phaurorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq; ſiderum & ſtellarum, fata ſe hominum dicturos pollicentur.

C A P. I.

DVERSVM iſtos, qui ſeſe Chaldæos, ſeu Genethliacos appellat, ac de motu, deq; poſitu ſtellarũ dicere poſſe quæ futura ſunt, proſitetur, audiimus quondã Phaurorinũ philoſophũ, Romana Græcè diſſerētè, egregia atque illuſtri oratione, excedendi ne aut oſtentandi gratia ingenij, an quòd ita ſerio iudica

iudicatioq; existimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumentorumq; quibus usus est, quoad eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope anno tavi: eaq; fuerunt ad hanc ferme sententiam: disciplinam istam Chaldaeorum tanta uenustatis non esse, quantae uideri uolunt: neque eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferat, sed id praestigiarum atque officiarum genus commentos esse homines aruscatores, & cibum questumq; ex mendacijs captantes: atque eos, quoniam uiderent terrena quaedam inter homines sita, coelestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunae comes, cum ea simul senescit adolescentiq; hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua & maxima, tanquam stellis atque sideribus euincta duci & regi. Esse autem nimis quam ineptum absurdumq;, ut quoniam aestus oceani cum lunae curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquaeductu ciuiualibus, aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est: ut existimemus id negotium, quasi habena quadam de caelo uinctum gubernari. Quod & si ui, & ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat, in tam breui exiguoq; uitae spatio, quantouis hominis ingenio comprehendi posse et percipi. Sed coniectari pauca quaedam, ut uerbo ipsius utar *πρόχρησες ποῦ*, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter Deos atque homines differt, si homines quoque res omnes possent

futuras

futuras praescerent, ipsam deinde siderum stellarumq; obseruationem, quam esse originem scientiae suae praedica rent, haudquaquam putabit liquidè consistere. Nam si principes Chaldaei, qui in patentibus campis colebant stellarum motus, & uias, & discessiones, & coetus inuentus, quid ex ijs efficeretur obseruauerunt: procedat, inquit, haec sanè disciplina, sed sub ea modò inclinatione caeli, sub qua tunc Chaldaei fuerunt. Non enim potest (inquit) ratio Chaldaeorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit sub diuersis caeli regionibus. Nam quanta, inquit, partium circularumq; caeli, ex deuegentia & conuexionibus mundi uarietas sit, quis non uidet? Eadem igitur stella, per quas omnia diuina humanaq; fieri contendunt: sicuti ne usquequaq; pruinas aut calores cient, sed mutant & uariant, tempestatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent, cur uon euenta quoq; rerum, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldaeis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, insequens, ipsum quidem corpus, & habitum tam profundè aëris sub alio, atq; alio: caeli curuamine non eundem manere: in hominum autem negotijs stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacumq; terra cõspexeris. Praeterea mirabatur, id cuiq; pro praeepto liquere, stellas istas, quas à Chaldaeis & Babylonijs, siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi erratice, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quam uulgo dicerentur. Posse enim fieri existimabat, ut & alij quidam planetae pari potestate essent, sine quibus recta atq; perpetua obseruatio perfici non quiret: neq; eos tam cernere homines possent, propter exuperantiam uel splendoris

*ferri.agi.

Stellae erratis
ca.
Errones.

Officiar.
Aruscatores.

splendoris, uel altitudinis. Nam & quaedam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota sunt, sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse: quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tempora satis esse uisa sunt ad percipiendum: quid præmonstraret, aut cætus stellarum, aut circuitus, aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduerteteretur quo habitu, qua forma, quaq; positura stellarum aliquis nasceretur: tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius, & mores, & ingenium, & circūstantia rerum negotiorumq; & ad postremum finis etiam uitæ spectaretur: eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsa illæ eodem in loco, eodemq; habitu forent, eadem cæteris quoq; euentura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent. Si isto, inquit, modo obseruari cœptum est, exq; ea obseruatione composita quaedam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicant enim quot tandem annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici uerit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum, ad eundem locum, cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi: ut neq; ullus obseruationis tenor, neq; memoriæ ullæ effigies literarū tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiusmodi esset, cōsiderandum putabat, quod aliud stellarū agmen foret, quo pri-

mum

um tempore conciperetur homo in utero matris: aliud postea, cum in decem mensibus proximis in lucem ederetur. Quærebatq; quid conueniret, diuersam super eodem fieri demonstrationem: si, ut ipsi putarent, aliud atq; aliud earundem stellarum situs atq; ductus, alias atq; alias fortunas daret? Sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærentur, atque ipso etiam illo maris atque foeminae coitu iam declarari oportere dicebat, certo quodam & necessario stellarum ordine, quales qualiq; fortuna homines gignerentur: ac multò etiam antè, quam pater ipse, atq; mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse iam tum prospici, quinà olim futuri essent, quos ij creaturi forent, & supra longè atq; longè per infinitum: ut si disciplina ista fundamento aliquo ueritatis nitata est, centesimo usq; abhinc seculo, uel magis primo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iam deinceps continua significatione, quoties generis autores eiusdem homines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint, qualis, qualiq; fato futurus sit quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusq; stellarum formæ & positionis sortem atq; fortunam, uni omnino homini certam destinatamq; esse? eamq; formam post longissima seculorum spatia restitui, si uitæ, fortunarumq; eiusdè hominis indicia, in tā breuibus interuallis per singulos maiorū eius gradus, perq; infinitū successionū ordinè, tam sæpe ac tam multipliciter, eadè ipsa nō eadè stellarum facie denotantur? Quid si id fieri potest, eaq; diuersitas atq; uarietas admittitur, per omnis antiquitatis gradus, ad significanda eorū hominū, qui post nascitur, exordia: imparilitas hæc turbat obseruationem: omnisq;

ratio

Arbitrii liber-
tate defendit.

*Caelius neuro-
spalta legit li.
4, cap. 6.

ratio disciplinæ confunditur. Iam uerò id minime ferendum esse censebat, quòd non modo casus & euenta, quæ euenirent extrinsecus, sed consilia quoq; hominum ipsa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitione scq; & declinationes, & fortuitos, repentinosaq; in leuissimis rebus animorum impetus recessusq; moueri agitariq; desuper è cælo putarent: tãquam si fortè ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atq; id rursum uolueris, nõ ex aliqua dispari uariaq; animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium siderum reciprocatione contigerit: ut planè homines, nõ quod dicitur ἀστυκὰ ἴδα, sed, ludicra & ridenda quædam * ὑδρόβιαττα esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus. Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhus ne rex, an Manius Curius prælio uicturus esset: cur tandem non de alea quoq; ac de calculis, & aluæolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines reru sibi uindicant, magisq; esse perspicuas, & facilius comprehendi posse dicunt: Volo, inquit, mihi respondeant, qui in hac totius mundi contemplatione præstantis nature operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs fortunisq; hominum, magnum putent? Atq; id uelim etiam, inquit, ut respondeant, si tam paruum, atq; rapidum est momētum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo cæli, plures simul ad eandem competentiam nasci non queat: & si ita circo gemini quoq; nõ eadē uitæ sorte sunt, quoniam nõ eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeat, cursum

cursum illum temporis transuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut cõsulato asequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: cum in tam præcipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremum autē, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat: quòd homines utriusq; sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longè distantibus, oēs tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in nauis fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu tēporis interirent? Quòd scilicet, inquit, nunquam eueniret, si momēta nascendi singulis attributa, suas unumquodq; leges haberent. Quòd si quædam, inquit, in hominum morte atq; uita, etiam diuersis tēporibus editoru, per stellarum pares quosdam postea conuentus, paria nõnulla & consimilia posse dicuntur obtingere: cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per huiuscemodi stellaru concursiones & similitudines Socrates simul & * Antisthenes, & Platonēs multi, genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? quod nequaquã, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa probè uti queunt aduersum hominum impares ortus, interitus pares. illud autē cõdonare se ijs dicebat, quòd nõ id quoq; requirerēt, si uitæ, mortisq; hominum, rerumq; humanarum omnium tempus & ratio, & causa in cælo, & apud stellas foret: quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutissimis, terra mariq; animantibus dicerent? An ista quoque ijsdem, quibus homines, legibus

A nascere

nascantur, isdemq; itidem extinguantur: ut aut rursus nunculis quoq; & culicibus nascendi fata sint de coelestium siderum motibus attributa: aut si id non putarent, nulla ratio uideretur, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in ceteris. Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus. At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; Græcæ facundia copia simul & uenustas) latius ea, & amoenius, & splendidius, & profluentius exequatur. Atque identidem commonebat, ut caueremus, nequæ nobis isti sycophantæ, ad faciendam fidem, irreperent, quod uiderentur quædam interdum uera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neque definita, neque percepta dicunt: sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque uera pedere, quasi per tenebras ingredientiæ eunt: & aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callidè ad ea, quæ uera sunt, & idcirco uidentur in præteritis rebus, quàm futuris, ueritatem facilius imitari. Ista tamen omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præ ceteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non sit milleesima. Hæc autem, quæ dicentem Phauorinum audiimus, multa etiam meminimus poetarum ueterum testimonia confirmare, quibus huiusmodi ambages fallaciosa consulantur: ex quibus est Pæculianum illud:

*Sunt qui legunt multem: ma: referentes ad quæ, eam dictionem, πολυμοδία

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,
Aequivalent Ioui. Item Accianum illud:
Nihil, inquit, credo auguribus, quæ aures uerbis diuitat
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adolescentes à genethliacis istis, & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur: nullo pacto adeundos esse, consulendosq; huiuscemodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando. Si aduersa dicunt, & mentiuntur: miser fies, frustra timendo. Si uera respondent, eaq; sunt non prospera: iam inde ex animo miser fies, antequam fato fias. Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt: tum plane duo erunt incòmoda: & expectatio te spei sustinere fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus, res futuras presagientibus.

Quemadmodum disseruit Phauorinus, consuluisti à me, super officio iudicis. CAP. II.

Quo primum tempore à Prætoribus lectus in iudices sum, ut iudicia quæ appellatur priuata susciperem: libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos conquisiui: ut homo adolescens, à poetarum fabulis, & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites uocatus, rem iudicariam quoniam uocis (ut dicitur) uia uenia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Atq; in rerum quidem diffusionibus, comprehensionibus, & alijs quibusdam legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massurij, & ex quorundam aliorum iurisperitorum commentarijs communiti & adminiculati sumus: in ijs autem, quæ existere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuersarum circumstantia, nihil quicquam nos huiuscemodi

Prognostici non sunt consilendi,

Muti magistri libri.

A 2

modi libri iuuerunt. Nam etsi cōsilia iudicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt: generalia tamen quædam præmonita & præcepta sunt, quibus antè causam præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futurarum difficultatum debeat: sicut illi mihi iunc accidit inexplieabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: sed qui petebat, neq; tabulis, neq; testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum constabat uirum esse ferme bonum, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatisimæ: multaq; & illustria exempla probitatis, synceritatisq; eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, uitæq; turpi & sordidæ, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; esse perfidiarum & fraudum ostendebatur. Is tamen cum suis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniam datam consuetis modis: expensæ latione, mensæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, testium intercessionem. Ex quibus omnibus si nulla re probaretur: dimitti **iã se oportere.* iam sanè oportere, & aduersarium de calumnia damnari. Quod de utriusq; autè uita atq; factis diceretur, frustra id fieri atq; dici. Rem enim de petendâ pecunia apud iudicem priuatim agi: non apud c. e. n. s. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in consilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, semperq; se circumdantiq; distrahentibus causis festinantes, non sedendū diutius, ac nihil esse dubiū dicebāt, quin absoluendus foret, quem accepisse pecuniã illã nulla probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cū

confid

considerabam, alterum fidei, alterum probri plenum, spurcissimæq; uitæ ac desinatissimæ: nequaquam adduci potui ad absoluendum. Iussi igitur diem* diffundi, atque Ang. Polit. inde à subfellijs pergo ire ad Phauorinum, philoso= diffndi le = phum, quem meo tempore Romæ plurimum sectabar: ac git. de hominibus, quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipsum illud, in quo hærebam, & cetera etiam, quæ obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum essem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis, & sollicitudinis nostræ comprobata: Id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, uideri potest specie tenui paruaq; esse: sed si de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam est uel loci huius, uel temporis. Est enim disceptatio ista multijugæ, & sinuose quæstionis: multaq; & anxia cura, & circumspectiã, imdigens. Nanq; (ut pauca tibi nunc quæstionum capita attingam) iam omnium primū hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex fortè id sciat, super qua re apud eum litigatur: eaq; res uni ei, prius quàm agi cœpta, aut in iudiciū deducta sit, ex alio quodâ negotio, casuq; aliquo cognita liquido, & comperta sit, neque id tamè in agenda causa probatur: oporteat ne eum secūdum ea, quæ sciens uenit iudicare, an secūdum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri solet, an deceat atq; cōueniat, iudicij causa iam cognita, si facultas esse uideatur cōponēdi negotij, officio paulisper iudicis dilato; cōmunis amicitia & qua si pacificatoris partes recipere. Atque illud à plius abigi, ac dubitari scio, debeat ne iudex inter cognoscendū ea, quæ dicto quæsitoq; opus est, dicere & quærere: etiam si

Officia iudicis dubia.

A 3 cuius

cuius ea dici quæriq; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præter hæc super ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudicis, rem causamq; de qua cognoscit, inter locutionibus suis ita exprimere consignareq; ut ante sententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præsens confusè uarieq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus, atq; sensus sui. Nam qui iudices, inquit, æres, atq; celebres uidentur, non aliter existimant rem, qua de agitur, indagari comprehendiq; posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutiõibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. Contrà autem, qui sedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere ante sententiã, dum causa utrinque agitur, quoties aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euenturum enim aiunt, ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq; alius, atque alius motus animi patiendus est, aliter atq; aliter eadem causa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, et cæteris huiuscemodi iudicialis officij tractatibus, & nos posthac, cum erit otium, dicere quid sentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis super officio iudicis, quæ nuperrime legi, recensebimus. Quod autem ad pecuniã pertinet, quam apud iudicem peti dixisti: suadeo hercle tibi, utare M. Catonis, prudentissimi uiri, consilio: qui in oratione quam pro L. Turio, contra Cn. Gelliũ, dixit, ita esse moribus maiorũ traditum obseruatumq; ait: ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis, neq; testibus planũ fieri possit, tum apud iudicem

iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quæreretur: & si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur: ac secundum eum indicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est, qui petit: unde petitur, deterrimus: & res est inter duos acta, sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: condemnesq; eum, de quo petitur quoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt: & qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophũ de cuius sua sit. Sed maius ego, altiusq; id esse existimaui, quã quod meæ ætati, & mediocritati conueniret: ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gesta uiderer: ut absoluerem tamen inducere in animum non quini, & propterea iuravi, mihi non liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Phauorinus, hæc sunt: At que ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret: si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent: illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsonem fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius, quã Turius: nemo, opinor, tam insanus esset, qui indicaret meliorem esse Gellium quã Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

CAP.

III.

Qui de Xenophõtis Platonisq; uita et moribus pleraque omnia exquisitissime scripsere: non absuisse ab eis motus quosdã tacitos, & occultos simultatis, emulatio.

A 4 latio

lationisq; mutua putauere: & eius rei argumenta quaedam coniectatoriè, ex eorū scriptis protulerunt. Ea sunt profectò huiuscemodi, quòd neq; à Platone in tot numero libris mētio usquam facta sit Xenophontis: neq; item contrā ab eo Platonis, in suis libris: quinquam uterq; ac maximè Plato complurium Socratis sc̄ctatorū in sermonibus, quos scripsit, commemorerit. Id etiam esse non syn ceræ neq; amicæ uoluntatis iudicium crediderunt, quòd Xenophon inelyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ, ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in uulgus exterrant, opposuit contrā, conscripsitq; diuersum regie administrationis genus, quod $\pi\alpha\alpha\delta\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \kappa\omega\varsigma$ inscriptum est. Eo facto scriptoq; eius, usq; adeò permotū esse Platonem ferunt, ut quodā in libro mentione Cyri regis habita, retractandi leuandiq; eius operis gratia, uirum quiddē Cyrum nauum & strenuū fuisse dixerit, $\pi\alpha\alpha\delta\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \delta\epsilon\ \delta\iota\kappa\ \delta\epsilon\theta\lambda\delta\varsigma\ \nu\epsilon\phi\theta\alpha\iota\ \tau\omega\ \pi\alpha\alpha\delta\epsilon\iota\alpha\varsigma$. Hæc enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putat id quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quòd Xenophon in libris, quos dictorum atq; factorum Socratis cōmentarios composuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis rationibusq; unquā disputauisse: ac ne disciplinas quiddē cæteras, quæ $\mu\epsilon\lambda\eta\mu\alpha\tau\alpha$ Græci appellant, quæ ad bene beateq; uiuendum nō pertinerent, aut attigisse, aut comprobaſſe. Idcircoq; turpiter eos mentiri dicit, qui disertationes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc aut, inquit, Xenophon cū scripsit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Phisica, & Musica, & Geometria diserit. Sed enim de uiris optimis & grauissimis, si credendum hoc, aut suspicandum

dum fuit, causam equidem esse arbitror non obtrectationis, neq; inuidiæ, neque de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerūt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profectò est, equiparatio ipsa plerunq; & paritas uirtutum inter se consimilium, etiam si contentionis studium & uolūtas abest, speciem tamen emulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum plurimum ue in eiusdē rei studio illustriū, aut pari sunt fama, aut proxima: oritur apud diuersos fautores eorum industriæ, laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoq; ipsos contentium certationis adspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est compar uel ambiguus, in emulandi suspitiones non suo, sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amcenitatis duo lumina, certare emulari que inter sese existimati sunt: quia de ijs apud alios uter esset exuperantior certabatur: & quia duæ eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulachrū quoddam contentionis emule pariunt.

Quòd aptè Chrysippus & graphicè imaginem Iustitiæ modulis, coloribusq; uerborum depinxit.

CAP.

I III.

Condi gnè mehercle & condecorè Chrysippus in librorum, qui inscribuntur $\pi\delta\delta\iota\ \kappa\alpha\lambda\delta\ \kappa\alpha\iota\ \nu\delta\delta\upsilon\varsigma$ primo, os & oculos Iustitiæ, uultumq; eius seueris atque uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iustitiæ, fieriq; solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc ferme modū: Forma

A s atq;

Paritas ingeniorum æmulationem parit.

*eundē uirtutis callem

Iustitiæ imago

atq; filo uirginali: aspectu uehemēti, & formidabili: lūminibus oculorū acribus: neq; humilis, neq; atrocis, sed re uerendā cuiusdā tristitiā dignitate. Ex imaginis autem istius significatiōe intelligi uoluit, iudicē, qui iustitia antistes est, oportere esse graūē, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabile: contraq; improbos, nocentesq; immisericordem, atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentē, uel & maiestate aequitatis, ueritatisq; terrificū. Verba ipsa Chryssippi de iustitia scripta hęc sunt:

Ἐὰρ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τῆ ἀδίκου φθορῆ εἶναι, καὶ μηδ' αὐτὸς ἐνδιδόναι τοῖς κεραιούροις, μὴ ἢ προσέειδεν, μὴ τε τῶν ἐπιεικῶν λόγων, μὴ τε παρὰ τὴν ἰσχυρίαν, καὶ δ' ἐπισημ, μὴ τε κολακείαν, μὴ τε ἄλλο μὴ δ' ἐν τῷ τοιοῦτῳ, οἷς ἀπολύτως, καὶ σκυθρωπῆ γραφῆ, καὶ σωφιστικὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἐν τῷ, καὶ δευτέρως βλέπεται ὡς τε τοῖς μὴ ἀδίκου φοβὸν ἐμπροσθί, τοῖς δὲ δικαίοις θάραξ. τοῖς μὴ ὡς πρὸς φίλους ὄντας τῶν τοιοῦτων προσώπων, τοῖς ἢ ἑτέροις, προσόντας. Hęc uerba Chryssippi eō etiā magis ponenda existimauit: ut prompta atq; exposita ad considerandum, iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam disciplinarum philosophi, se uitiā imaginem istā esse, non iustitiā dixerunt.

Lis atq; contentio grammaticorum Romę illustriū, enarrata, super casu uocatiuo uocabuli, quod est egregius.

C A P. V.

Dexsus ego quondam ex diutina cōmentatione, laudandi, leuandiq; animi gratia, in Agrippę campo deambulabam: atque ibi duos fortē grammaticos conspici-

carum,

eatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorū egregius. acerrimę adfui: cum alter in casu uocatiuo, Vir egregie dicendum contenderet, alter, Vir egregie. Ratio autem eius, qui egregi oportere dici cęsebat, huiuscemodi fuit: Quęcunq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, numero singulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam posita est, i, litera: ea omnia casu uocatiuo, i, litera terminātur: ut Celius Celi, modius modi, tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia. Sic igitur Egregius, quoniam us, syllaba, in casu nominandi finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera: habere debet in casu uocandi, i, literam extremam: & idcirco Egregi, non Egregie, rectius dicitur. Nam diuus, & riuus, & clius, non us, syllaba terminātur, sed ea quę per duo u, scribenda est. Propter cuius syllabę sonum declarādum, reperta erat noua litera, F, quę digamma appellabatur. Hoc ubi alter audiuit, O inquit egregie grammaticę, uel si id mauis, egregiissime: dic oro te, Inscius, & Impius, & Sobrius, & Ebrius, & Proprius, & Propitius, & Anxius, & Contrarius, quę us, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam, i, litera est: quę casum uocantiare ea habent: me enim pudor, & uerecundia tenet, pronuntiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille paullisper oppositu horum uocabulorum commotus reticuisset: & mox tamen se collegisset, eandemq; illā quam designerat regulam retineret & propugnaret: diceretq; & Proprium, & Propitium, & Anxium, & Contrarium, itidem in casu uocatiuo dicendū: quia & aduersarius & Extrarius ita diceretur, Insciū quoq; & Impiū, et Ebriū, & Sobriū, insolentius quidem paulō, sed rectius per, i, literam

Digamma,

literam non per e, in casu eodem pronuntiandum: eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadē hęc ista diutius audire, clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint: atq; inibi de uocabulis singularum urbium, regionumq; immutatis.

CAP. VI.

Homo nobis familiaris, in literarū cultu nō ignobilis, magnamq; ætatis partē in libris uersatus: Adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire Noctes tuas: & simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse dicebat) præscatentem: quem elaboratū sibi esse ait ex multis, & uarijs, & remotis lectiōibus: ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libēs: tanquā si copiæ cornu nactus essem: & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, prō Iupiter, mera miracula: quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est: & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Homerus dicat, in Ulyssis domo σεσηνές: quam ob causam Telemachus cubans inētum sibi cubantem Pistratū, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit: εὐρηκλεα Telemachū quo genere claustrī incluserit: & quapropter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sciorum Ulyssis, qui à Scylla rapti laceratiq; sunt, utrum ἐν τῇ ἐσθῇ θαλάσσης Ulysses errauerit κατὰ ἀριστέροισι, an ἐν τῇ ἐξῷ κατὰ κρᾶτητα. Id etiā istic scriptū fuit, q
sint

sint apud Homerum uersus, ἰσόλυφοι: & quorum ibi nominum reperitur παραστήσις: & quis adeo uersus sit, qui per singula uocabula singulis syllabis increseat: ac deinde qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos terna parere: & ex quinque operimentis, quibus Achillis clypeus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium: & præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata sint: quod Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aëria dicta ^{Aonia.} ^{Aëria,} est, quod Creta eodem quoq; nomine Aëria dicta est, quod Attica ἀκτινί, & Acta apud poetam, quod Corinthus Ephyre, quod Macedonis ora ἠκαλιόε, quod Thesalia αἰμωνίε, quod Tyrus Sarra, quod Thracia ante Si ^{Ephyre.} ^{Emathia.} ^{Hæmonia.} ^{Sarra,} ^{Sithon,} thon dicta sit, quod Seston ποσειδάωνεοῦ. Hęc atque item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans redderem, ὄναϊδ' ὄνα, inquit, doctissime uiroῦ, ταύτης τῆς πολυμαθίας: & librum ^{Paupertinus:} hunc opulentissimum recipe, nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno maxime illo uersu Homeri querunt, quem Socrates præ omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

ὅτι τοι ἐν με γάρουσι καὶ οὐτ' ἀγαθὸν τε τέρπειται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit ipse Isagogicum de officio senatus habendi.

CAP. VII.

*primum

CN. Pompeio *cōsulatus primus cum Marco Crasso cōsul: designatus est. Eum magistratum Pompeius cum iniurus foret, quoniam per militiæ tempora, senatus habendi

bendi cōsulendiq; rerum etiam expers humanarum fuit. M. Varronem familiarem suum rogavit, uti cōmentariū faceret ei *ἑξῆς*: sic enim Varro ipse appellabat: ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super eare Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum quaestionum iiii. In quibus literis, quoniam quæ antè scripserat, non comparebant, docet rursus multa ad eam rem*ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, Dictatores, Consules, Prætor, Trib. Pleb. Interregem, Præfect. urbis: neque alij, præter hos: ius fuisse dixit facere senatusconsultum, quotiesq; usu uenisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatus consulendi ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure Tribunos quoque militares, qui pro Consulibus fuissent: itè Decemuiros, quibus imperium consulare tum esset: itè Triumuiros reipub. constituendæ causa creatos, ius cōsulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus: dicitq; intercedendi, ne senatusconsult. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ij, qui senatusconsult. facere uellent, maiores ue essent. Tū adscripsit de locis in quibus senatusconsultum fieri iure posset, docuit confirmauitq; nisi in loco per Aug. constituto, quod templum appellaretur, senatusconsult. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia

*conducentia.

Aug id est auctoritates.

CUM

cum profana ea loca fuissent, templa esse per Aug. con- Templum
stituta: ut in ijs Senatusconsulta more maiorū iusta fieri
posent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, nō omneis
ædes sacra templa esse: ac ne ædem quidem Vestæ templū
esse. Post hæc deinceps dicit Senatusconsult. ante exortū,
aut post occasum solem factum, ratum non fuisse: opus
etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore
Senatusconsult. factum esset. Docet deinde inibi multa: Opus censo-
rium, pro re
animaduersio
ne digna.
quibus diebus haberi senatum ius non sit: immolare que
hostiam prius, auspicari que debere, qui Senatum habitu-
rus esset: de rebus quoque diuinis prius, quam humanis
ad Senatum referendum esse: tum porro referri oportere,
aut infinite de repub. aut de singulis rebus finite:
Senatus que cons. fieri duobus modis, aut per discessio-
nem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singu-
lorum sententias exquisitas: singulos autem debere con-
suli gradatim. Incipit que à consulari gradu, ex quo
gradu semper quidem antea primum rogari solitum,
qui princeps in Senatum lectus esset. Tum autem, cum
hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per
ambitionem, gratiam que: ut is primus rogaretur, quem
rogare uellet, qui haberet Senatum: dum is tamen
ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quo-
que capiendo disserit: de que multa dicenda Senatori,
qui cum in Senatum uenire deberet, non adesset. Hæc
& alia quædam id genus in libro, quo supradixi, M.
Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est.
Sed quod ait Senatusconsultum duobus modis fieri so-
lere: aut conquisitis sententijs, aut per discessionem:
parum conuenire uidetur cum eo, quod Atticus Capito

in

UNIVERSITÄT

in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimo quinquagesimo nono, Tiberonem dicere ait nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis, etiam in ijs, quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria. idque ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius, accuratiusque nos meminisse scribere.

Quæsitum esse, dissensumque an præfectus Latinarum causa creatus, ius senatus conuocandi consilii habere.

CAP.

VIII.

Præfectum urbi Latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat: quoniam ne Senator quidem sit: neque ius habeat, sententiæ dicendæ: cum ex ea etate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. Marcus autem Varro in quarto epistolicarum quaestionum, et Atticus Capito in Coniectaneorum ducentesimo quinquagesimo nono ius esse præfecti, Senatus habendi, dicunt:

de qua ea re assensum esse Capitonem Tiberoni, contra sententiam Mutij, refert.

Namque et Tribunis (inquit) plebis Senatus habendi ius erat: quanquam Senatores non essent, ante Atinium plebiscitum.

A. GELLII

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ. LIB. XV.

Quod in Q. Claudij annalibus scriptum est lignum alumine illitum non ardere.

CAP.

I.

DECLAMAUERAT Antonius Iulianus.

Antonius Iulianus rhetor, præterquam semper alias, tum uero nimium quam delectabiliter, et feliciter. Sunt enim ferme scholasticæ istæ declamationes, eiusdem hominis, eiusdemque facundiæ: non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circumfusi undique, eum prosequeremur domum, cum deinde subeuntes montem Cispium, conspicimus insulam quam occupatam igni, multis arduisque tabularibus editam: et propinqua iam omnia flagrare uasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, redditus urbanorum prædiorum, sed pericula sunt longè maxima. Si quid autem posset remedij fore, ut ne tam assidue domus Romæ arderent: uenum hercule dedissem res rusticas, et urbicas emissem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenustate: Si annalem, inquit, uenigesimum Q. Claudij legissem, optimi et sincerissimi scriptoris: docuisset te præfecto Archelaus, regis Mithridatis præfectus, quæ medela, quaque solertia ignem defenderes: ut ne ulla tua ædificatio è ligno, correpta atque infinuata flammis, arderet. Percontatus ego sum, quid esset

B

illud

illud mirū Quadrigarij. Repetit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Piræum: et contra Archelaus regis Mithridatis praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quise: quod ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: Tum Sylla conatus est, et tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Græcos, ignem admouit, satis sunt diu conati, nunquam quauerunt incendere, ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit copias.

Aluminis uis igne depellit.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conuiujs inuitatiunculas uini non inutiles esse existimauerit.

CAP.

II.

Ebriofus philosophaster.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis agens, Platonicum esse se philosophum dicebat: et uideri gestiebat. Erat autem nihili homo, et nugator, atque in Græcæ facundie gloria iactabundus, præterea uini libidine adusque ludibria ebriofus. Is in conuiujs iuueni, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, et utiles delectabilesque sermones cœperat, tum silentio ad audiendum petito, loqui cœptabat. Atque id genus uili et incõdita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum: Idque se facere ex decreto Platonico prædicabat: tãquam Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset.

psisset, utilemque eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem, crebris et ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat: fomitem esse quendam dicens, et incitabulum iugenij uirtutisque, si mens et corpus hominis uino flagraret. Sed enim Platonis ebrietas quæ in 1. et in 11. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere et minuire hominum mentes solet, laudauit: sed hanc largiorem paulo, iucundiolemque uini inuitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris, et magistris conuiuiorum sobrijs, non improbauit. Nam et modicis honestisque inter bibendum remissionibus, resciri integrarique animos, ad instauranda sobrietatis officia existimauit: reddique eos sensim lætiores, atque ad intensiones rursus capiendas fieri habiliores. Et simul si qui penitus in ijs affectionum cupiditatumque errores inessent, quos aliquis pudor reuerens concealaret: ea omnia sine graui periculo, libertate per uinum data detegi, et ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. Atque etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse, neque respueudas huiusmodi exhortationes, aduersum populsandam uini uiolentiam: neque ullum unquam continentem prorsus ac temperantem satis fideliter usum esse, cuius uita uitiosaque non inter ipsa errorum pericula, et in medijs uoluptatum illecebris explorata sit. Nam cui Libertie Gratiæque omnes conuiuiorum incognite sint, quique illarum omnino expers sit, si eum forte ad participandis eiusmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deliniri plerumque et capi, neque mentem animumque eius consistere, sed ut quadam noua ictum

lis à Platone laudetur;

Libentia;

B 2

labascere.

labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licentia comminus decernendum: ut aduersum eas non fugamus tuti, nec abstinentia, sed uigore animi & constanti presentia, moderatoq; usu temperantiam continentiamq; tueamur: & calefacto simul, refectoq; animo, si quid in eo uel frigida tristitia, uel torpentis uerecundia fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista, au, senserit, scripseritq; quæ proposita est uerbis aufugio & aufero: & an in uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat.

CAP. III.

LEgimus librū Ciceronis, qui inscriptus est, Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidem esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio, & fero, sed eam præpositionem, quod fieret uox pronuntiata audituq; lenior, uersam mutatamq; esse in au, syllabam, ceptumq; esse dici aufugio & aufero, pro absugio & abfero: Cū hæc, in quā, ita dixisset, tū postea ibidem super eadē particula ita scripsit: Hæc, inquit, præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperitur. Inuenimus autē in cōmentario Nigidiano, uerbū autumo compositū ex ab, præpositione: & uerbo æstumo: dictumq; intercisē autumo, quasi abæstumo, quod significaret totum æstumo, tanq̄ abnumero. Sed (quod sit cū honore multo dictū P. Nigidij hominis eruditissimi) audacius hoc argutiusq; esse uidetur q̄ uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & censeo: cum quibus uerbis præpositio ista neq; coherētia uocis, neq; significatione sententiæ cōuenit. Prætercā in

accerrima

accerrimæ in studio literarū licentiæ M. Tullius non sola esse hæc duo uerba dixisset: si reperiri posset ullū tertiū. Sed illud magis quæri, inspicij dignū est, uersa ne sit & mutata ab, præpositio in, au, syllabam, propter lenitatē uocis, an potius, au, particula sua sit propria origine: & Au particula, proinde ut plerq; aliæ præpositiōes à Græcis, ita hæc *perinde, quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀέλυσεν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξεν καὶ ἔδραμεν
καὶ ἄβρομοι ἀνιάχοι.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memorie traditum est.

CAP. IIII.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse, ignobilissimos prius homines, & despicatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. Eum Picentem fuisse genere, & loco humili: & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello sociali, quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse: mox triumphante Pompeio Strabone, cum quoq; puerum inter cæteros ante currum imperatoris sinu matris uectum esse: post cū adoleuisset, uictum sibi agrè quæsisse, eumq; sordidè inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti provincias forent, præbenda publicè conduxisse: in isto quæstu notum esse cœpisse C. Casari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps ciuili bello mandata sibi

B 3 pleraq;

pleraq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Cesaris, sed ex ea in amplissimum quoque ordinem peruenisse: mox Tribunum quoque plebis, ac deinde Praetorem creatum, atque in eo tempore iudicatum esse a senatu hostem cum M. Antonio: post uero conuinctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed Pontificatum, ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamq; rem tam intoleranter tulisse Pod. Rom. qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis uictitasse, ut uulgo per iuias urbis uersiculi proscriberentur:

Concurrite omnes Augures, Aruspices:
Portentum inusitatum conflatum est recens,
Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus prepositum esse a M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo prelijs suos scribit: eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Verbum profligo a plerisq; dici improprie insciteq;

CAP. V.

Sicut alia uerba pleraq; ignoratione & inscitia improbe dicentiu, qua non intelligat, deflexa ac deprauata sunt a ratione recta & consuetudine: ita huius quoque uerbi, quod est Profligo, significatio uersa & corrupta est. Nam cum ab affligendo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; sit: semperq; eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quasi proficitas & perditas appellarint: nunc audio edificia & tem

pla,

Profligo.

pla, & alia ferè multa, qua prope absoluta affecta que sunt, in profligato esse dici, ipsaq; esse iam profligata. Quia propter urbanissimè respondisse Praetorem non indoctum uirum barbatulo cuidam ex aduocatorum turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. Nam cum ille, inquit, tabula audaculus ita postulasset, uerbaq; ita fecisset. Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogiturum esse hodie dixisti, diligentia & uelocitate tua profligata sunt: unum id solum relictum est, de quo rogo audias. Tu Praetor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint, equidem nescio: hoc autè negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatum dicunt, ij qui Latine locuti sunt, non profligatum, sed affectum dixerunt: sicut M. Cicero in oratione, qua habuit de prouincijs consularibus. Eius uerba haec sunt: Bellum affectum uidemus, & uerè ut dicam, penè confectum. Item Infra: Nam ipse Cesar, quid est quod in ea prouincia comorari uelit: nisi ut ea, qua per eum affecta sunt, perfecta reipub. tradat? Idem Cicero in economico: Cum uero affecta iam prope estate, uuas a sole mitescere tempus est.

Affectum.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste esse erratum in ea parte, in qua scriptum est, super Hectore & Aiace.

CAP. VI.

In lib. M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magnae rei, quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legerit quibus non. Quamobrem non tam id mirabamur: errasse in

Ciceronis error.

B 4 eam

eam rem M. Tullium, quam non esse animaduersum hoc postea, correctūq; uel ab ipse, uel à Tyrone liberto eius, diligentissimo homine, & librorū patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptum in eo libro est: Apud eundem potam Ajax cum Hectore congregiendi, depugnandi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus: declaratq; se uelle, ut suum tumultum multis etiam post seculis prætereuntes sic loquantur:

Hic situs est, uita iam pridem lumina linquens,

Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.

Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam Latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit, ut sepeliatur: sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quam sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἀνδρὸς ἢ τὸδ' ἑ σῆμα πάλαι κατὰ τὸν εἶδός τ'
ὄμπος ἀρεῖσ' ἔοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.
ὡς ποτέ τις ἔρεθ', τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὐ ποτ' ἄλλ' ἔτι.

Obseruatum esse in senibus, quod annum ferè ætatis tertium & sexagesimū agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti, ad Caium nepotem.

C A P.

V I I.

Annus lxxij. clij
maericius, id
est, scalaris,

Obseruatum in multa hominū memoria, expertumq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimū tertium uite annum cū periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uite interitus, aut animi ægritudinis.

ægritudinis. Propterea qui rerū uerborumq; istiusmodi studio tenentur, cū ætatis annū appellat κλιμακτηριόου. Noctæ quoq; ista proxima superiore, cum librum epistolarum D. Augusti, quas ad Caium nepotē suum scripsit, legeremus: duceremurq; elegantia orationis, neq; morosa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici: id ipsum in quadam epistola super eodē anno scriptum offendimus. Eiusq; epistolæ exemplū hoc est: x. cal. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quem semper mediūfidius desidero, cum à me abes: sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem (ubicunq; hoc die fuisti) spero latum & bene uolentem celebraſſe quartum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut uides, κλιμακτηριόου communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunque superest temporis, id saluis nobis traducere liceat, in statu reip. felicissimo αὐδ' ἀεὶ γὰρ δούντων ὑμῶν, καὶ διαδέχομεντων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarum atq; luxuriæ exprobratione: qua usus est, cum legē Liciniam de sumptu minuendo suafit.

C A P.

V I I I.

Cum legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiferti uiri: quā orationē totā, ut meminisse possemus: odio esse hercle istiusmodi sumptus, atque uictus perdidicimus. Verba quæ apposuimus Phauorini, hæc sunt: Præferti popinæ, atq; luxuriæ negat cœnam lautam esse, nisi cum libētissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidiū pro sa-

Phauorinus in
luxum epulæ
rum.

B 5

cclij

clunicali. cetijs procedit: qui negant ullam auem, præter ficedulã, totam comesse oportere: caterarũ auium atq; altitium, nisi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte facturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorem partem auium atq; altitium qui edunt, eos palatum non habere: si proportionem crescit luxuria, & debere epulas crescere. Videte quid relinquitur: nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm Dijs immortalibus adornatur.

Quod Cæcilius poëta frontem genere uirili, nõ poëtice, sed cum probatione & cum analogia appellauit.

CAP. IX.

Verè ac disertè Cæcilius hoc in subditio scripsit: Nam ij sunt inimici peshumi fronte hilario, Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neque ut mittas, scias. Hos ego uersus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditiorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quispiam nobiscum ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciã que Cæcilius hic fuit: cum fronte hilario, non fronte hilario dixit, & tam immanem solocisium nihil ueritus est. Imò, inquam, potius nos & quàm audaces, & quàm licentes sumus: qui frontem improbè indoctè que non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, que analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hunc frontem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta originaum, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte, pedatatu, equitibus, atque alijs, cum hostium legionibus pugnauit.

gnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodè in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus: Missas, inquit, auctoritates facias, quas quidè ut habeas, posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat etas, irritatior: Audi, inquam, mi magister rationem, falsam quidè, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genituo quoq; casu eadem syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contrà renitens: Audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ nõ sint generis masculini. Petebat ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & nõ hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum x x x. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem factam, dimisimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginum Milefiarum.

CAP. X.

Plutarchus à librorũ, quos πῶς Λυγῆς inscripsit, primo, cū de morbis dissereret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit Milesij nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant, repentè sine ulla euidèti causa, uoluntatem cepisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspèdio amisisse. Id cū accideret in dies crebrius, neq; animis earum mori perseverantium medicina adhiberi quiret, decreuisset Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decre

Milesiæ uirgines,

decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse: pudore solo deteritas, tam inhonesti funeris.

Verba senatusconsulti, de exigendis urbe Roma philosophis: item uerba edicti Cens. quo improba ti & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam insti tuere, & exercere Romæ cœperant.

CAP. XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala COS. senatuscōsultum de philosophis & rhetoribus Latinis factum est. M. Pomponius Prætor. senat. consuluit, quòd uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus: de ea re ita cœsuerunt, ut M. Pomponius Prætor animaduertet, curaretq; (uti ei è rep. fideq; sua uideretur) uti Roma ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus Censores de coercendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui nouum genus discipline instituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras: ibi homines adulescentulos dies totos desiderare. Maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neq; placeant, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire consueuerunt, uisum est faciendum, ut ostēderemus nostrā sententiam, nobis non placere. Neque illis solum temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsati sunt, uerumentiam Domitiano imperate, senatusc. eieci, atq; urbe & Italia interdici

Philosophi
rhetoresq; ur
be eieci.

dicti sunt. Quæ tempestate Epictetus quoq; philosophus propter id senatusconsultum Roma decessit.

Epictetus philo
sophus.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia, ac de pudicitia sua memoratissimus. CAP. XII.

CAius Gracchus, cum ex Sardinia redijt, orationem ad populum in cōcione habuit. ea uerba sunt hæc: Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. Nulla apud me fuit popina, neq; pueri eximia facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri modestius erant, quàm apud principem. Post deinde hæc dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uerè dicere, assensum, aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quempiam sumptum fecisse. Biennium enim fui in prouincia. Si ulla meretrix domum meā introiuit, aut cuiusquàm seruulus propter me sollicitatus est, omnium nationū postremissimumq; nequissimumq; extimato. Cum à seruis eorum tam castè me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cū liberis uestris uixisse. atq; ibi ex interuallo: Itaq; inquit, Quirites, cū Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extulisti, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domū reportarunt.

Gracchi parsimonia.

De uerbis inopinatis, quæ utroque uersum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur.

CAP. XIII.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor abs te: id est, tu me uereris: utor te, & utor

Communia uerba multa.

utor abs te, id est, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris, consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor, significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba haec omnia ex altera parte inusitata: & an dicta sint in eam quoque partem, quaeri solet. A franius in Con sobrinis:

Hem* iste parentum est uitabilis liberis:

*als hisco.

Vbi malunt metui quam uereri se à suis.

Hic Vereri ex ea parte dictum est, quae est non usitatio. Nouius in Ligararta Licinaria, uerbum, quod est Vitur. ex contraria parte dicit: Quia supellex multa, quae non utitur, emitur tamen: id est quae usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suum prae sum, paratum, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram praeterquam dici solitum est, in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: Ac cum animus, inquit, uestrum erga me uideo, uehementer consolor: & fides, uirtusque uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadem ratione dixit M. Tullius, in primo libro de diuinatione: ut Testor: interpretorque uerba communia uideri debeant. Sallustius quoque eodem modo, Dilargitis proscriptorum bonis, dicit: tanquam uerbum Largior sit ex uerbis communibus.

Veritū imper sonaliter.

Veritum autem, sicut Pudicum, & Pigium, non personaliter per infinitum modum dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoque Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaicorumque omnium, quos non est ueritum, in ea uoluptate, quae maxima dulce

dulcedine sensum moueret, summum bonum ponere. Dignor quoque, & Veneror, & Confiteor, & Testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Et: -Cursusque dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem aeris, de quo facta confessio est, in XII. tabulis scriptum est his uerbis: Aeris confessi, rebusque iudicatis xxx. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoque est: Quae si erit testator, libripens uel fuerit, in testimonium feriat, improbus intestabilisque esto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Graecis mutuatus est.

C A P.

X I I I.

A Pud Q. Metellum Numidicum in lib. accusatio nis in Val. Messala tertio, non uel dictum esse annotauimus. Verba ex oratione eius haec sunt: Cum sese sciret in tantum crimen uenisse, atque socios ad senatum questum sentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur Graeca figura dictum. Graeci enim dicunt, εἰς τὴν ἀφαιρῶ με ἀγύρευω. Id significat, exegit me pecunia. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecunia, dici potest. Cecilius quoque eadem figura in Hypobolimeo Aeschino uisus uidetur.

Ego illud minus nihilo exigor portorium. Id est nihilo minus exigitur de me portorium.

Exigor portorium.

Passis uelis, & Passis manibus dixisse ueteres: non à uerbo suo, quod est Patior, sed ab alieno, quod est Pando.

C A P.

X V.

Ab eo

Pasum à pan-
do.

AB eo quod est Pando, Pasum ueteres dixerunt, non Pasum, & cū prepositione Expasum, non Expansum. Cæcilius in Synaristufis:

Expasum.

Heri uerò prospexisse eum se ex tegulis,

Hæc nuntiasse, & flammeum expasum domi.

Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, & expanso. Et Passis manibus & uelis passis dicimus: quod significat diductis atq; distentis. Itaque Plautus in

Dispassis.

Milite glorioso, a, litera in e, mutata, per compositi uocabuli morem, Dispassis dicit, pro eo quod est dispassis:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra Portam, dispassis manibus, patibulum cum habebis.

De nouo genere interitus Crotoniësis Milonis,

C A P.

XVI.

Milonis interitus.

Milo Crotoniensis, athleta illustris, quem in chronica scriptum est olympiade prima coronatum esse, exitum habuit uitæ miseradum, & mirandum. Cum iam natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret fortè solus in locis Italiae syluestribus, quercum uidit proximè uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires adessent: immisis in cauernas arboris digitis, diducere, & rescindere quercum conatus est: ac mediam quidem partem discidit, diuellitq;. Quercus autè in duas diducta partes, cum ille quasi perfectio, quod erat connexus, manus laxasset, cessante ui, redijt in naturam: manibusq; eius retentis, inclusisq;, stricta denuo, & cohesa, dilacerandum hominem feris præbuit.

Cohæsa.

Quam

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibijs canere desierint, cum patrium istum morem canendi haberent.

C A P.

XVII.

Alcibiades Atheniensis, cū apud auunculū Periclem Alcibiades. puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arcessi Pericles Antigenidam tibicinè iussisset: ut eum canere tibijs (quod honestissimum tum uidebatur) doceret: traditas sibi tibijs cū ad os adhibuisset, inflassetq;: per defactus oris deformitate, abiecit infregitq;. Ea res cum percrebuisset, omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibijs canendi desita est. Scriptum hoc est in commẽtario Pamphila nono & uigesimo.

Pamphila.

Quòd pugna belli ciuilis, uictoriaq; C. Cæsaris, quam uicit in Pharfalicy campis, nuntiata prædictatq; est per cuiusdam Cornelij sacerdotis uaticinium, eodem ipso die in Italia Patauij.

C A P.

XVIII.

Quo C. Cæsar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum signis collatis in Thessalia* conflixerunt, res accidit Patauij, in transpadana Italia, memoria *conferunt Cornelius sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotij religionibus uenerandus, & castitate uitæ sanctus, repètè mota mēte, conspiceret se procul dixit pugnam acerrimam pugnari: ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, instaurationē pugnae, impressionem, gemitus, uulnera, perinde ut si ipse in prælio uerfaretur, coram uidere sese uociferatus est: ac postea subito exclamauit, Cæsarem uicisse. At Cornelij sacerdotis ariolatio leuis tum quidè uisa est, & uecors, magna mox

Cornelius sacerdos.

C admiratio

admirationi fuit: quod non modo pugnae dies, quae in Thesalia pugnata est, neque praelii exitus qui erat praedictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae vires, et ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis representata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra, quae inscribitur, πῶδ' ἐδ'εσμετώου.

C A P. X I X.

Non paucissimi sunt, in quos potest conuenire id, quod M. Varro dicit, in satyra, quae inscribitur, πῶδ' ἐδ'εσμετώου. Verba haec sunt: Si quantum opera sumpsisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiae dedisses: ipse bonus iam pridem es factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus centum: te qui nouit, nemo centusibus.

Notata quaedam de Euripidis poetae genere, uita, moribus, deque eiusdem fine uita.

C A P. X X.

Euripidis enus.

Euripidis poetae matrem, Theopompus agrestia holerum uendentem uictum quae fuisse dicit. Patri autem eius, nato illo, responsum est a Chaldaeis: eum puerum cum adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum esse pater interpretatus, athletam debere esse, robore exercitatoque filij sui corpore, Olympiam certatum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine, per ambiguam aetatem, receptus non est: post Eleusinio, et Thesio certamine pugnauit, et coronatus est. Mox a corporis cura, ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae, et rhetor-

is Prodicii: in morali autem philosophia, Socratis. Traegedia scribere, natus annos duodeuiginti, adortus est. Philochorus refert, in insula Salamina speluncam esse, terram et horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragodias scriptitauerit. Mulieres ferè omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur: siue quod natura abhorruit à mulierum coetu: siue quod simul duas uxores habuerat: cum id, decreto ab Atheniensibus factum, ius esset, quarum matrimonij pertae debet. Eius odij in mulieres Aristophanes quoque meminit ἐν τῶν πρότερας θεσμοφοριαζούσας, in his uersibus:

Νῦν οἱ ἀπάσαι παραῶδ, καὶ λέγω.

Τῶν ἡλώσσει τὸν ἀνδρα πολλὰν ὄνηκα.

ἄγρια γὰρ ἴνα ὦ γυναῖκας ἴσῶτε, ἐν ἀγρίοις.

Τοῖς λαχέουσι αὐτὸς * τραπεῖς.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uersus composuit. * τραπεῖς Alexander Aetolus.

ὁ ἡ ἀναξαγόρας πρόφικτο ἀρχαῖς,

Στριφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔουε προσεπέμυ

Καὶ μισογέλως, ἢ τῶν ἀλέων, ἢ δὲ * πάρομου

Μεμασθικῶς, * ἀλλοι γράψαι τῶν ἄμ,

Μελετὸ καὶ σείρνων ἐτετεύχει.

* Fortasse παρ' οἶνον * Fortasse ἀλλ' ὁ, τι

is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturque eo rex familiariter: rediens nocte ab eius coena, canibus a quodam amulo immixtis dilaceratus est, et ex his uulneribus mors secuta est. Sepulcrum autem eius, et memoria Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloria quoque loco praedicaret: ὅποτε σὸν μνήμα Εὐριπίδους ἄλειο τῶ: quod egregius poeta morte obita sepultus in eo

rum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos, ab Atheniensibus missi, petissent: ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri: maximo consensu Macedones in ea deneganda perstiterunt.

Quod à poetis, Iouis filij, prudentissimi, humanissimiq; Neptuni autem, inhumanissimi, & ferocissimi traduntur. CAP. XXI.

Iouis filij.

Neptuni filij.

Prestantissimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios, poetæ appellauerunt: ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferocissimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquã è mari genitos, Neptuni filios dixerunt: Cyclopa, & Cercyona, & Lestrygonas.

Historia de Sertorio duce, deq; astu eius, commentitijsq; simulamentis: quibus ad Barbaros milites continendos, conciliandosq; sibi, utebatur.

CAP. XVII.

Astutia Sertorij.

Sertorius, uir acer, egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficillimis mentiebatur ad milites, si mendaciũ prodesset: & literas compositas, pro ueris legebat: & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat: si quid istæ res eum apud militum animos adiutabãt. Illud adeo Sertorij noble est: Cerua alba, excimia pulchritudinis, & uiuacissima celeritatis, à Lusitano ei quodam dono data est. Hæc sibi oblata diuinitus, & instinctum Diana numine, colloqui secum, monereq; & docere quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit. Ac si quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret: à cerua sese monitum prædicabat. Id cum dixerat, uniuersi, tanquã si deo, libentes parebãt. Ea cerua quodam die, cũ incurso esset hostium

hostium nuntiata, festinatione ac tumultu cõsternata, in fugam sese prorupit, atq; in palude proxima delituit: & postea requisita, perisse credita est: neque multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nũciauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitq; ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, uisum sibi esse ait, in quiete, ceruam quæ perierat, ad se reuerti: & ut prius consueuerat, quod opus esset facto, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, cerua emissa, in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est: eaq; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit, Memoria proditum est, ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis prælijs superatus esset, neminem unquam ab eo disciuisse: quamquam id genus hominum esset mobilissimum.

De ætatibus historicorum nobilium Hællanici, Herodoti, & Thucydidis. CAP. XXIII.

Hællanicus, Herodotus, Thucydides, historiae scriptores, in iisdem temporibus serè laude ingenti floruerunt: & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. Nam Hællanicus, in initio belli Peloponnesiaci, fuisse quinque & sexaginta annos natus uidetur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides, quadraginta. Scriptũ hoc in lib. xi. Pamphile.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem uè poetis scripsit, de comicis Latinis iudicarit.

CAP. XXIII.

C 3

Sedigitus

Sedigitus in libro quem scripsit de poetis, quid de ijs
 sentiat, qui comœdias fecerunt, & quem prestare ex
 omnibus ceteris putet, ac deinceps quo quæque in loco,
 & honore ponat: his uersibus suis demonstrat:

Comici Las
 tini.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
 Palmam poetæ comico cui deserant,
 Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,
 Ut contra si quis sentiat, nil sentiat.
 Cecilio palmam statuo* de comico.
 Plautus secundus facile exuperat ceteros.
 Dein Neuius qui seruet, pretio in tertio est.
 Si quid quarto datur, dabitur Licinio.
 Post insequi Licinium facio Attilium.
 In sexto consequitur hos Terentius.
 Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
 Nono loco esse facile facio Luscium.
 Decimum addo antiquitatis causa Ennium.
 De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij
 Mimiambis offenderamus.

CAP. XXV.

Recentatur, id
 est, denuo na
 scitur.

Cneus Matius, uir eruditissimus, in Mimiambis suis
 non absurdè, neq; absone fluxit, Recentatur: pro eo
 quod Græci dicunt, ἀναρεθρα. Versus in quibus hoc uer
 bum est, hi sunt:

Iamiam albicaesit Phœbus, & recentatur,
 Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Edulcare.

Idem Matius in hisdem Mimiambis, Edulcare dicit, quod
 est dulcius reddere, in his uersibus:

Quæ propter edulcare conuenit uitam,
 Curasq; acerbis sensibus gubernare.

Quibus

Quibus uerbis Aristoteles philosophus definiē
 rit syllogismum, eiusq; definitionis interpretamen
 tum uerbis Latinis factum. CAP. XXVI.

Aristoteles quid syllogismus esset, his uerbis defini
 uit: λόγος ἐστὶ τῶν τριῶν λόγων, ἐτεροῦ τι τοῦ
 κειμένου ἐξ αὐτῶν συμβαίνει, διὰ τοῦ κειμένου.
 Eius definitionis nō uidebatur habere incommode inter
 pretatio facta hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua
 consensis quibusdā, & cōcessis, aliud quid, quàm quæ cō
 cessa sunt, per ea, quæ cōcessa sunt, necessario conficitur.

Quid sint comitia Calata, quid Curiata, quid
 Centuriata, quid Tributa, quid Consilium: atque
 inibi quædam eiusmodi. CAP. XXVII.

In libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, scriptū
 est: Labonem scribere Calata comitia esse, quæ pro
 collegio Pontificum habentur, aut Regis sacrorum, aut
 Flaminiū inaugurandorum causa: eorum autem alia
 esse Curiata, alia Centuriata. Curiata, per lictorem cu
 riatim calari, id est, conuocari: Centuriata per cornici
 nem. Hisdem comitijs, quæ Calata appellari diximus, &
 sacrorum detestatio, & testamenta fieri solebant. Tria
 enim genera testamentorum fuisse accepimus: Vnum,
 quod Calatis comitijs in concione populi fieret: alterum
 in procinctu, cum uiri ad prelium faciendum in aciem
 uocabantur: tertium per familiæ emancipationem, cui
 as, & libra adhiberetur. In eodem Lælij Felicis libro
 hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum populum, sed
 partem aliquam adesse iubet, non comitia, sed* con
 siliū medicare debet: Tribuni autem, neque aduocant pa
 tritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne le
 gis

Comitia ca
 lata.

Curiata,
 Centuriata,

Testamentorū
 tria genera.

*concilium

C 4

Plebiscita. ges quidem proprie, sed plebiscita appellatur, quæ Trib. Pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus ante patritij non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo iure, quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur. Item in eodem libro hoc scriptum est: Cum ex generibus omnium suffragiū feratur, Curia- ta comitia esse: cum ex cēsu & atate Centuriata: cum ex regionibus & locis, Tributa: Centuriata aut comitia in- tra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra ur- bem imperari oporteat, intra urbem imperari ius nō sit: propterea Centuriata in campo Martio haberi, exerci- tumq; imperari præsidij causa solitum: quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse.

C A P.

XXVIII.

Cornelii Ne-
potis erratū,

Cornelius Nepos, & rerū memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè amicus, familia- risq; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius cōposuit, errasse uidetur: cum eum scripsit tres & uiginti annos natum, primā causam iudicij publici egis- se, Sextumq; Roscium parricidij reū defendisse. Dinume- ratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, qui- bus Consulibus, ante diem 11. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tulliū, & Cn. Dolabellā, quibus c o s s. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; du- bium est, quin post annum quā pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum parricidij defenderit, annos iam septem

septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse, Pæ- dianus Asconius animaduertit: quod eū scripserit, sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Lon- gior autem Nepotis, quam Fenestellæ, error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitie ad- ductum, amplificandæ admirationis gratia, quadrienniū Nepotem suppressisse: ut M. Cicero orationem florentē dixisse pro Roscio, admodum adolescens, uideretur. Illud adeo ab utriusq; oratoris studiosis animaduersum, & scriptum est, quod Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter κενε- ἀποτριον, & κενε κενε τιμονετρος, septē & uiginti annos natus: alter anno minor, pro P. Quintio: septimo & uigesimo, pro Sexto Roscio. Vixerunt quoq; non ni- mis numerum annorum diuersum: alter treis & sexagim- ta annos, Demosthenes sexaginta.

Quali figura orationis, & quā noua L. Piso, an- naliū scriptor, usus sit.

C A P.

XXIX.

Dvæ istæ in loquendo figuræ, notæ satis, usitatæq; sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomē est Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem, in secundo annaliū. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarqui- nium collegam suum, quia Tarquinius nomen esset, me- tuere. Eumq; orat, uti sua uoluntate Romam contendat: quia Tarquinius (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Mihi nomen
est Iulium.

Vehiculum, quod petoritur appellatur, cuiatis linguæ uocabulum fit, Græcæ an Gallicæ.

C

5

C A P.

Qui ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi, ad literarum disciplinas serius addeunt: si fortè iisdè garruli natura, & subargutuli sunt, oppidò quàm sunt in literarum ostentatione inepti & friuoli. **Petoriturum.** Quod genus profecto ille homo est, qui de Petoritibus nuper argutissimas nugæ dixit. Nam cum quaereretur, Petoritum quæli forma uehiculum, cuiatisq; lingue uocabulum esset: & faciè uehicularum ementitus est, longè alienam falsamq; & uocabulum Græcum esse dixit: atq; id significare uolucres rotas interpretatus est: Cõmutataq; una litera, petoriturum esse dictum uolebat, quasi petorotum. Scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo cõtendit. Ego, cum Probi multos admodũ commentationum libros inquisierim: neq; scriptum in his inueni, nec usquam alioquin Probum scripsisse credo. Petoriturum enim est non ex Græca dimidiatum: sed totum transalpibus factum: nam est uox Gallica. Id scriptum est in libro M. Varronis de quarto, rerum diuinarum. Quo in loco Varro, cum de petoriturò dixisset, esse id uerbũ Gallicum: lancea quoq; dixit non Latinum, sed Hispanicum uerbum esse.

Quæ uerba legauerint Rhodij ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa incluta lalyfi imagine.

Rhodum insulam celebritatis antiquissimæ, oppidumq; in ea pulcherrimum ornatissimumq; obsidebat, oppugnabatq; Demetrius, dux ætatis suæ inclutus: cui à peritia, disciplinaq; faciendi obsidij, machinarumq; solertia, ad capiendâ oppida repertarum, cognomentum

πολιοςκτις fuit. Tum ibi in obsidione illa, ædes quædam publicè factas, quæ extra urbis muros cũ paruo præsidio erant, aggredi & uastare, atq; absumere igni parabat. In his ædibus erat memoratissima illa imago lalyfi, Protogenis manu facta, illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem præstantiamq; ira percitus, Rhodij inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium, cum his uerbis: **Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginẽ istam uelis, incendio adium factò, disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis: imageris: sin uerò nos uincere, obsidendo, nequiueris: petimus consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione desita, & imaginẽ, & ciuitati pepercit.**

A. G E L L I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ LIB. XVI.

Verba Musonij philosophi Græcè, digna atq; utilia audiri obseruariq;. Eiusdem utilitatis sententia à M. Gatone multis antè annis Numantiae ad equites dicta.

C A P. II.

ADOLESCENTVLI cum etiam tum in scholis essemus, ἐνθυμησάμενοι hoc Græcum, quod apposui, dictū esse à Musonio philosopho audiebamus: et quoniam uerè atq; luculentè dictū, uerbisq; est breuibus et rotundis uinctum, perquam libenter meminimus: ἂν τί πράξεις καλὸν μετὰ πόνο, ὃ μὴ πένθ' οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μὲν, ἂν τί ποιήσῃς ἀεγρόν, μετὰ ἰδδυνῆς, τὸ μὴ ἰδδὺ οἴχεται, τὸ δὲ ἀισχροῦ μὲν. Postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiae, apud equites, positam legimus. Quæ etsi laxioribus paulò longioribusq; uerbis comprehensa est, præquam illud Græcum quod diximus: quoniam tamen prior tēpore, antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet. Verba ex oratione hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborem rectè feceritis: labor ille à uobis cito recedet: bene factum à uobis, dum uiuatis, non abscedet. Sed si qua, per uoluptatem, nequiter feceritis: uoluptas citò abibit, nequiter factum illud a pud nos semper manebit.

Cuiusmodi

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi differendiq;, & quæ sit eius legis reprehensio.

C A P. II.

LEgem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiã re quærat, disputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut respondeas: tum, ne amplius quid dicas, quàm id solum, quod es rogatus: aut aias, aut neges, eamq; legem qui non seruent, et aut plus, aut aliter quàm sunt rogati respondeant: existimantur rudes, indoctiq; esse, disputandiq; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicit, in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus namq; inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus respõsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quadam uidentur, in quibus si breuiter, et ad id, quod rogatus fueris, respondeas, captiones. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Desisteris ne facere adulterium an non? ut cumq; dialectica lege responderis, siue aias, siue neges: hæbis in captione, tam si te dicas adulterum, quàm si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id est addendum, nam qui facere aliquid non desinit, non id necessariò etiã fecit. Falsa igitur est species istius captionis: et nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulterium, qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hære eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid non perdidisti, habebas ne, an non habebas? postulo aut aias, aut neges, ut cumq; breuiter responderit,

Dialecticæ captiones.

derit, capietur. Nam si nō habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum nō habere, quos nō perdidit. Sin uerō habere se dixerit, colligetur eum habere cornua quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respōdebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio nō fit ea lege, quam diximus. Plus enim, quàm quod rogatus est, respōdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, nō esse captiosis interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames: uerbaq; ipsa Erasistrati super ea re scripta.

C A P. I I I.

Cum Phauorino Rome dies plerunq; totos eramus: tenebatq; animos nostros homo ille sancti dulcissimus: atq; eum quoquod iret, quasi ex lingua prorsum eius capti proferebamur: ita sermonibus usq; quaq; amœnissimis demulcebat. Tum ad quendam ægrum cum esset uisere, nosq; cū eo unā introissemus, multaq; ad medicos, qui tum forte istic erāt ualetudinis eius gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirū uideri debet, quod cū antehac semper edūdi fuerit appetens, nunc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elāguerit. Nam quod Erasistratus scriptū reliquit, inquit, prope modum uerū est: Esuritionē faciunt inanes patentesq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo completur, aut inanitate diutina cōtrahuntur, & cōniuet: tunc loco, in quem cibus capitur, uel stipato, uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restringitur. Scythas quoq; ait eundem

Esuritio.

eundem Erasistratum dicere, cum sit usus, ut famem longius tolerant, fascijs uentrē strictissimè circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissimè dicebat. Nos autē postea, cum librum fortè Erasistrati legeremus διαίτησιν primū id ipsum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendi mus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinetia, hæc sunt: Ελαγίζομαι οὐ παρά τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀστίαν, καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσπιδόσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πῖνα παρακολοθεῖ, ὕστερον ἢ οὐκέτι. Deinde paulum infra: εἰθισμένοι δ' ἐῖσι καὶ δι σκιδθαί ὅταν διὰ τινὰ καίρου ἀναγκάζουσι ἀστίαν, ζῶνας πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγου ὡς τῆς πέντης ἀντὸς ἡπτόν ἐνοχλοῦσιν, σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἢ κοιλία ἢ διὰ τὸ πένωμα ἐν αὐτῇ κινδύνει εἶναι, διὰ τούτου οὐ πρῶσι: ὅταν ἢ σφόδρα συμπεπῆται ἢ κῆμα, κένωμα οὐκ ἔχῃ.

Scytharum mos.

In eodē libro Erasistratus uim quādam famis nō tolerabilem, quā Græci Βούλιμου καὶ Βούπενου appellāt, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quā cum serenam atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerunq; tempore oriatur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἀποροῦ ἢ καὶ δέριμον ἐπισκίψεος, καὶ ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἐπὶ τῶν λιπῶν βασιμιώντων, διαπὶ ἐν τοῖς ψυχροῖς μετέωρον τὸ σύμπτωμα τὸ γίνεσθαι, ἢ ἐν ταῖς ἐνδύσεσιν.

Quo

Quo ritu, quibusq; uerbis Fecialis Po. Ro. bellū indicere solitus sit ijs, quibus Po. Rom. bellum fieri iusserat: & item in quæ uerba conceptum fuerit iusiurandum, de furtis militaribus sanciedis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdā exceptis, propter quas id iusiurandum remitti æquum esset.

CAP.

IIII.

Cincius in libro III. de re militari, Fecialem Populi Romani bellū indicentē hostibus, telumq; in agrū eorum iacentem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Romanum bellum fecere, deliquereq;: quodq; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit: ob eam rem ego populusque Romanus populo Hermundulo, hominibusque Hermundulis bellum indico, facioque. Item in libro eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est: Cum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos Tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij c o s. L. Cornelij P. filij c o s. in exercitu decem que milia passuum prope, furtum non facies dolo malo, solus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra hastam, hostile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris ue, quod tuū non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filiū c o s. L. ue Cornelium P. filium c o s. siue ad quem eorum iusserit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris sustuleris ue dolo malo: aut do-

Hermundulus,

Iusiurandi militaris formula.

*ius erit

mino

mino suo, cuium id censebis esse, reddes, uti quod rectè factum esse noles. Milibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citati c o s. responderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce aliqua causa erit: Funus familiare: Ferie uindemiales: Calendæ que, quæ non eius rei causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: Morbus fonticus: Auspicium ue, quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificium ue anniuersarium, quod rectè fieri non posset, nisi ipse eo die ibi sit, ius, hostis ue status, condictus ue dies cū hoste: si cui eorum harunce quæ causa erit, eum se postridie quam per eas causas licebit, eo die uenturum aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum, oppidum ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neque excusatus erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto, hoc scriptū est: Alæ dictæ exercitus equitum ordines, quod circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in autū corporibus locabantur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Morbus fonticus.

Alæ militares.

Legio.

Vestibulum quid significet, deq; eius uocabuli rationibus.

CAP.

V.

Pleraq; uocabula, quibus uulgò utimur, neq; tamen liquidò scimus, quid ea propriè atq; uerè significet: sed incompertam & uulgariam traditionē rei non explorate secuti, uidemur magis dicere, quod uolumus, quam dicimus. Sicuti est uestibulū, uerbū in sermonibus celebre atq; obuium: non omnibus tamen qui illo facillè utuntur,

Macrob. lib. 6, cap. 8.

D

satis

Vestibulum,
Atrium.

* Aquilius
Gallus.

Ve particula,
Vetus,
Vehemens,
* elicitumq;
Vescum.

fatis spectatum. Animaduerti enim quosdam, haudquaquam indoctos viros opinari, Vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium uocat.* Cæcilius Gallus in lib. de significatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent, secundo: Vestibulum esse dicit, non in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed locum ante ianuam domus uacuum, per quem à uia aditus accessusq; ad ædeis est: cū dextra sinistraq; inter ianuam tectaq; quæ sunt uiae iuncta, spatium relinquitur: atq; ipsa ianua procul à uia est area uacanti inter sita. Quæ porro huic uocabulo ratio sit, quæri multum solet. Sed quæ scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda uisa sunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere, uirum elegantia scientia ornatum, huiusmodi est: Ve particula, sicuti quedam alia, tum intensionem significat, tum diminutionem. Nam Vetus, & Vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositum* elisumq; est: alterum à mētis ut atq; impetu dicitur. Vescum autem, quod ex Ve particula, & Esca copulatum est, utriusque diuersæ significationis uim capit. Aliter enim Lucretius Vescum salem dicit, ex edendi intentione: aliter Lucilius Vescum appellat, cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam, medius esset. In eo loco qui dominū eius domum salutatum uenerant, priusquam admitterentur, consistebant: & neq; in uia stabāt, neq; intra aedes erant. Ab illa ergo grandis loci constitutione, & quasi quadam stabulatione, uestibula appellata sunt: spatia (sicuti diximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus starent qui uenissent, priusquam in domū intronitteretur. *Minisse*

minisse autem debemus, id uocabulum non semper à ueribus proprie, sed per quasdam tralationes esse dictum: quæ tamē ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè descuerint: sicut illud in v. 1. Verg.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci
Luctus, & ultrices posuere cubilia Cura.

Non enim Vestibulū priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, Vestibulum & Fauces: ex quibus & Vestibulū appellet ante ipsam domū, & ante ipsa Orci penetralia. Fauces autē uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt: superq; eare P. Nigidij, & Iulij Higini sententiæ.

CAP. VI.

R Edeuntes Græcia Brundisium nauem aduertimus, Ibi qui spīa linguæ Latine literator, Roma à Brundisinis accersitus, experiūdum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languēs animus, de æstu maris. Legebat barbarè in sciteq; Vergilij v. 1. in quo libro hic uersus est:

Centum Lanigeras mactabat rite bidentes:
& iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus: Doces ne, inquam, nos magister, cur Bidentes dicantur? Bidentes, inquit, oues appellatæ: idcircoq; Lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues sola (ut ais) Bidentes dicantur: & an

Pompenius. Pomponius Atellanarum poeta, in Gallis transalpinis ex-
rauerit, cum hoc scripsit:

Mars tibi uoueo facturum,
Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse huiusce uoca-
buli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quan-
tum audacter: Oues, inquit, bidentes dicta, quod duos ta-
Bidentes. tum dentes habeant. Vbi terrarum quaeso te, in-
quam, duos solos per naturam dentes habere ouem uidi-
sti? Ostentū enim est, & piaculis factis procuradum. Tū
ille permotus mihi, & irritatus: Quere, inquit ea po-
tius, quae à Grammatico quaerenda sunt: nam de ouium
dentibus opiliones percontantur. Facetas nebulonis ho-
minis risi, & reliqui. Publius autem Nigidius in libro,
quem de extis composuit, Bidentes appellari ait, non
oues solas, sed omnes bimas hostias, neq; tamen dixit
*Ex Macro
bi. bimas be
stias. apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id
scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam ad ius
Pont. pertinentibus: Bidēnes primo dictas litera immis-
sa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam
esse uocem, & ex Bidennibus Bidentes factum: quo-
niam id uidebatur esse dictu facilius. Higimus tamen lu-
lius, qui ius Pont. non uidetur ignorasse, in quarto libro
rum, quos de Vergilio fecit, appellari Bidentes scripsit
hostias, quae per aetatem duos dentes altiores haberent.
Verba illius ipsa posui: Quae bidens est, inquit, hostia,
oportet habeat dentes octo: sed ex his duo caeteris altio-
res, per quos appareat, ex minore aetate in maiore tran-
scendisse. Haec Higimi opinio an uera sit, nō argumētis,
sed oculis iudicari poterit.

Quod

Quod Laberius uerba pleraq; licentius perulan-
tiusq; finxit: & quod multis item uerbis utitur, de
quibus an sint Latina, quaeri solet.

CAP. VII.

Laberius in Mimis quos scriptitauit, oppidō quādam <sup>Verba noua fa-
cta à Laberio.</sup> uerba finxit prelicenter. Nam & Mendicimonium
dicit, & Mcechimonium, & Adulterionem, Adulteri-
tatemq; pro Adulterio: & Depudicauit pro Stupra-
uit: & Abluuium, pro Diluuiio: & quod in Mimo po-
nit, quem *Cophinum inscripsit, Manuatus est, pro
Furatus est: Et item in Fullone, Furem, Manuarium
appellat: <sup>*als, Theo-
phinum.</sup>

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.
Multaq; alia huiusmodi nouat, neq; non obsoleta quoq;
& maculata ex sordidiore uulgi usu ponit: quale est in
Stamarijs:

Tollet bona fide uos Orcus nudas in Catonium.
Et Elutriare lintea, & Labandria dicit, quae ad lauadum
sint data, & *Collicior, inquit in Fullonicam,
Ecquid properas, ecquid praecurris Caldonia?
*Coltior
Ite in Restione, Calabariunculos dicit, quos uulgus Ca-
laburrones. Item in Compitalibus, malas Malaxani. Ite
in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille Gurdus, quem ego
Me abhinc duo s menses ex Africa
Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, &
Obbam, & Cameliā, & Pictatiū, & Capitium: Induis, in-
quit, capitium tunicae pictatiū. Praeterea in *Auna peran-
na, Gubernium pro Gubernatore, & Planum pro Syco-
phanta. <sup>*Als Ma-
nua pro an-
nua.</sup>

D 3

phāta, & Nanum pro Pumilone dicit, quanquam Plānum pro Sycophanta M. quoq; Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluētio dixit. Atq; item in Mīmo, qui Saturnalia inscriptus est, Botulum pro Farcimīne appellat, & hominem *Leenam pro Leui. Item in Ne cromantia Cocione peruulgatē dicit, quem ueteres Aru latorem dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est, inquit Concio, sex ediles uiderat. Sed enim in Mīmo, quem inscripsit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgus, sed probè Latineq; usus est Græco uocabulo, Emplastrum enim dixit ἐπιπλάστριον, non genere fœminino: ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mīmo apposui:

Quid est iusurandum? Emplastrum aris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit ἀξιωμα, quod dialectici dicūt, & quædam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

C A P. V I I I.

Cum in disciplinas dialecticas iuduci, atq; imbui uel clemus, necessum fuit adire atq; cognoscere quas uocant dialectici ἐπιδιαλεκτικὰ: tū in primo πρὸς ἀξιωματικῶν *discendum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij docti hominis, qui magister Varronis fuit studiosè quæsumus: eumq; in Pacis bibliotheca reperit legimus. Sed in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanatè scriptum est. Fecisseq; uidetur eū librū Lælius sui magis admonēdi, quam aliorū docēdi gratia. Rediimus igitur necessariò ad Græcos libros, ex quibus accepimus ἀξιωμα definitū esse his uerbis: λεκτὸν αὐτὸς τὸ ἐλεγε ἀποφασιστικῶν

Emplastrū neutri generis,

*Quidam non habent,

ῥῶν ἐσοῦ ἐφ' ἑαυτῶ. Hoc ego super sedem uertere, quia non nis & inconditis uocibus utendum sit: quas pati aures, per insolentiā, uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem II II. & X X. expeditissimè ita finit: Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. Erit autem planius, quid istud sit, si exemplum eius dixerimus. ἀξιωμα igitur, siue id proloquium dicere placet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit, Milo cædis damnatus est: neque bonum est uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur, plena atque perfecta uerborum sententia, ut id neesse sit aut uerum, aut falsum esse: id à dialecticis ἀξιωμα, id est, oratio uerum, aut falsum plenè significans, appellatum est: à M. Var. sicuti dixi, Proloquium: à M. autem Cicerone, pronunciatum. quo ille tamen uocabulo tantisper uti se attestatus est: Quoad melius, inquit, inuenero. Sed quod Græci συμμενον ἀξιωμα dicunt, id alij nostrorum Adiunctum, alij Connexum dixerunt. Id connexum tale est: si Plato ambulat, Plato morietur: Si dies est, sol super terras est. Item quod illi συμπλεγμένον, nos uel Coniunctum, uel Copulatum dicimus, quod est eiusdem modi: P. Scipio Pauli filius, & bis c o s. fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in censura L. Mumijs fuit. In omni autem coniuñcto si unum est mendacium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod est falsum: uniuersa quoque illa, quæ coniuñctè dicta sunt, propter hoc unum, quod falsum acceperit, quia simut

Proloquium.

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci *δυσκλινοῦ ἀξίωμα*, nos *Disiunctum* proloquium dicimus. Id huiusmodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum: aut neque bonum neque malum est. Omnia autem quæ disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumque opposita *ἀντιπερὶ* Græci dicunt: ea quoque ipsa inter sese aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium uerum, aut omnia plura uel quàm unum uera erunt: aut quæ disiuncta sunt, non pugnant: aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt: tunc id disiunctum mendacium est, et appellatur *πρὸς ἀξίωμα* *δυσκλινοῦ*: sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: Aut curris, aut ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non ambulare enim, et non stare, et non currere, contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemque tempore, neque ambulare, neque stare, neque currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc satis erit. Atque id solum addendum admonendumque est, quod huius disciplinæ studium atque cognitio in principiis quidem tetra et aspernabilis, in suauis que esse, et inciuilis uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique et emolumentum eius in animo tuo dilucebit, et sequetur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si modum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos consensescas.

Dialecticæ
utilitas.

Quid

Quid significet uerbum, in libris ueterum creberime positum, *Susque deque*.

CAP.

XI.

Susque deque: fero, aut *Susque deque*: habeo (his enim *omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poematis quoque, et in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostentent, quam qui intelligant. Ita plerique nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem, *Susque deque*: ferre, æquo animo esse, et quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere et continere: et propemodum id ualet, quod dicitur *ἀδραχόσῃ*. Laberius in *Compitalibus*:

Nunc tu lentus es, nunc tu *susque deque*: fers.

Mater familiæ tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Utitur M. Varro in *Sisenna*, uel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia, *susque deque*: esset.

Lucilius in *ijj*.

Verum hic ludus, ibi *susque deque*: omnia *deque*: fuerunt.

Susque deque: fuere, inquam, omnia ludus, iocusque.

Illud opus durum, ut fetinum accessimus finem.

ἐπὶ τὸ λαιπρόν.

Vt aiunt montes *Actæ* omnes atque asperi *Athones*.

Quid sint Proletarij, quid capitecensi; quid item sit in *xij*. tabulis *Affiduus*: quæ uel eius uocabulatio fit.

CAP.

X.

Otium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, et leta quædam celebritas feriarum: legebaturque in consensu fortè complurium Ennij liber ex *annalibus* ter-

D s tius

tius in eodem libro uersus hi fuerunt:

Proletarius publicitus scutisq; ferroq;
Ornatur: ferro muros, urbemq; forumq;
Excubijs curant.

Tum ibi quæri coeptum est, quid esset proletarius. Atq; ego afficiens, quempiam in eo circulo, uis civile callentem, familiarem meum, rogabam, ut id uerbū nobis enarraret. Et cum ille se iuris, non rei grammaticæ peritum esse respondisset: Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iurisperitus. Nanque Ennius uerbum hoc ex x i i. tabulis uestris accepit: in quibus si rectè commemorari, ita scriptum est: Asiduo, uindex asiduo esto: Proletario ciui, quiuis uolet, uindex esto. Petimus igitur, ne annalem hunc Q. Ennij, sed x i i. tabulas legi arbitrare: et quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretèrè. Ego uerò, inquit, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, et Aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarij, et Asidui, et Sanates, et Vades, et Subuades, et Viginti quinque asses, et Taliones, Furtorumq; quæstiones cum Lance et Licio euenerint: omnisq; illa duodecim tabularū antiquitas, nisi in legis actionibus centumuiralium causarum lege Aebutia lata consopita sit: studium scientiamq; ego præstare debeo iuris, et legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadam lulium Paulum, poetam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntem conspeximus. Is à nobis salutatus, rogatus que uti de sententia, de que ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimi pauperrimiq; erant, neque amplius quam

Lex Aebutia

Proletarius: mille quingentum æris in censum deferebant: Proletarij appella

appellati sunt. Qui uerò nullo, aut perquam paruo ære censebantur: Capitecensi uocabantur. Extremus autem Capitecensus: census Capitecensorum æris fuit c c l x x v. Sed quoniam res pecuniæq; familiaris, obsidis uice, pignoris que esse apud Rempub. uidebatur: amorisq; in patriam fides quedam in ea firmamentumq; erat: neq; Proletarij, neq; Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebantur: quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto, et re, et nomine quam Capitecensorum fuit. Nam et asperis Reip. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur, arma que ijs sumptu publico prebebantur: et non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à munere officio que proliis edendæ, appellati sunt: quod cum, re familiari parua, minus possent Rempublicam iuuare, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus: uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur: cum id factum antè in nulla memoria extaret. Asiduus in x i i. tabulis, et pro locuplete, et facile munus faciente: dictus ab asibus, id est ære dando, cum id tempora Reipublicæ postularent: aut à munere pro familiari copia facienda assiduitate. Verba autem Sallustij in historia Iugurthina, de C. Mario Consule, et de Capitecensis hæc sunt: Ipse intere à milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusque erat: Capitecensos plerosque. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem Consulis memorabant: quod ab eo genere

Assiduus ab
asibus,

genere celebratusq; auctusq; erat: et homini potentiam quaerenti, egentissimus quisq; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu qui in sirtibus Africanis colebant.

C X P. X I.

Marsi. **C**ens in Italia Marsorum, orta fertur esse à Circes filio Marsio: propterea Marsis hominibus, quorum duntaxat familia cum externis cognationibus nondum etiam permixta corruptaq; sunt, ut quadam genitalem: ut serpentium uirulentorum domitores sint: et incantationibus, herbarumq; succis faciant medelarum miracula. Hac eadem uel praeditos esse quosdam uidemus, qui Psylli uocantur: quorum nomine super et genere, cum in ueteribus literis quaesivissem, in quarto deniq; Herodoti libro, fabulam hanc de Psyllis inuenimus: Psyllos quondam fuisse in terra Africa, conterminos Nasamonibus, Austrumq; in finibus eorum quodam in tempore perquam ualidum, ac diutinu flauisse, eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse. Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter Austro succensisse: decretumq; fecisse, uti armis sumptis ad Austrum, perinde quasi ad hostem, iure belli res repetitum proficiscerentur. Atq; ita profectis, uentum Austrum magno spiritus agmine uenisse obuia* eoq; uniuersos cum omnibus copijs, armisq; *cumulis, montibusq; arenaru superiectis operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnes interisse: Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De ijs uocabulis quae Cloatius Verrius aut satis commodè, aut nimis absurdè, & illepidè: ad origines linguæ Græcæ redegit.

C A P. X I I.

Cloatius

Cloatius Verrius in libris, quos inscripsit, Verborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose, et sagaciter conquista: neque non tamen quaedam stultitia, et friuola. Errare, inquit, dictum est αἰτῶ τὸ ἔρρεῖν. Errare, uersumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἔρρεῖν ἡγεῖν γλῶσσι, et illud.

ἔρρεῖ ἐκ νύσος βῆσος ἐλέγχετο ζωόντων.

Item Hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλῦδν. unde Elucum quoq; esse dictum putat, a, litera in e, conuersa, tarditatem quandam animi et stuporem, qui hallucinantibus plerumq; usu uenit. Item facinum appellat quasi βῶσκεινον, et Fascinare esse quasi βῆσκεινδν. Commodè hæc sanè omnia, et cōdecēter. Sed in lib. I I I I. Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερότερον, ἀπὸ τῶ φανείας ἐπὶ τὸ γρησότερον: quonia id genus hominum speciem ostentent humanitatis, et cōmodi esse uideatur inopibus nummos desiderantibus. Idq; dixisse ait Hypsicratē quēpiā grāmaticū, cuius libri sanè nobiles sunt super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autem ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effutiuit, nil potest dici insulsius. Fœnerator enim, sicut. M. Varro in lib. I I I. de sermone Latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus aut dictū à foetu, et quasi à foetura quadam pecuniæ parietis, atq; increscēis: et iccirco et M. Cato nē, et ceteros etatis eius fœneratorē sine a, litera pronuntiasse tradit: sicuti foetus ipse, et fœcūditas appellata.

Quid sit municipium, & quid à Colonia differat, & quid sint municipes: quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas: utq; inibi quod D. Adrianus

Hallucinati
Elucus,

Fascinare]

Fœnerator,

Fœnus,

nus

*eosq;
*cumulis

nus in Senatu de iure, atq; nocabulo municipum uerba fecit.

C A P. XIII.

Municipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neuitquam reperias, qui hæc dicat, quin scire se planè putet, quid dicat. Sed profectò aliud est, aliud dicitur. Quotus enim ferè nostrum est, qui cum ex colonia Pop. Ro. sit, non & se municipem esse, & populares suos municipales esse dicat: quod est à ratione, & à ueritate longe auersum? Sic aded & municipia quid, & quo iure sint, quantumq; à colonia differant, ignoramus: Existimamusq; meliore conditione esse Colonias, quàm Municipia. De cuius opinionis tam promissa erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in Senatu habuit, peritissimè differuit: mirariq; se ostendit, quòd & ipsi Italicenses, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenses nominat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius Coloniarum mutari gestiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tyberio imperatore petisse, orasseq;: ut ex Colonia in Municipij statum redigerentur: Idq; illis Tyberium pro referenda gratia tribuisse, quòd in eorum finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipales ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure & legibus suis utentes, muneris tantum cum Pop. Rom. honorarij participes, à quo munere capeffendo, appellati uidentur: nullis alijs necessitatibus, neq; ulla Pop. Ro. lege astricti: cum nunquam populus eorum fundus factus esset. Primos autè municipales, siue suffragij iure, Cerites esse factos accepimus: concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ

Municipes.

Cerites, esse factos accepimus: concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ

manæ honorem quidem caperèt, sed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas Censores referri iuebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Sed Coloniarum alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur: sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura institutaq; omnia Pop. Ro. non sui arbitrij habent. Quæ tamen conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præstabilior existimatur: propter amplitudinem maiestatemq; Po. Romani, cuius istæ colonie, quasi effigies parue, simulachraq; esse quædam uidentur: & simul quia obscura obliteratæ que sunt Municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Colonie.

Quòd M. Cato differre dixit Properare & Festinare: & quàm commodè Verrius Flaccus uerbū quod est Festinat, interpretatus est.

C A P.

XIIII.

Festinare & Properare, idem significare, atque in eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa uerba sunt, ipsius ex oratione, quàm de suis uirtutibus habuit: Aliud est Properare, aliud Festinare. Qui unum quid maetur ansigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere, differentie huius: Festinat, inquit, à Fando dicitur: quoniam isti ignauiores, qui nihil perficere possunt, plus uerborū quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque absurdum uidetur. Neque tanti momenti esse potest prima in utroq;

Propero.
Festine.

utroq; uerbo litera, ut propter eam unā tam diuersa uerba, Festinare & Fari, eadem uideri debeant. Commodius autem propriusq; uisum est, festinare quasi festum esse: nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirū de perdicibus scriptū reliquerit: & quid Theopompus, de leporebus.

CAP.

XV.

Perdices;
Lepores.

Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia Perdices bina corda habere, dicit: Theopompus in Bisaltia Lepores bina iecora.

Agrippas à partus ægri, & improperi uitio appellatos: deq; ijs deabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerra.

CAP.

XVI.

Agrippæ.

Quorum in nascendo nō caput, sed pedes primi extiterant (qui partus difficilimus ægerrimusq; habetur) Agrippæ appellati: uocabulo, ab ægritudine, & pedibus. Cōfixos esse aut pueros in utero, Varro dicit, capite infimo nixos, sursum pedibus elatis: nō ut hominis natura est, sed ut arboris, Nam pedes cruraq; arboris appellat ramos: caput stirpem atq; caudicē. Quando igitur, inquit, cōtra naturam fortē conuersi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri solent: ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ statutz sunt Romæ duabus Carmentibus: quarū altera Postuerra nominata est, Prosa altera: à recti peruerasq; partus & potestate, & nomine.

Postuerra;
Prosa.

Quæ ratio uocabuli fit ægri Vaticanani.

CAP.

XVII.

Et

Et agrum Vaticanū, & eiusdem agri Deū præsidē appellatū acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; in sumctū eius Dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam M. Var. in libris diuinarū, aliam esse tradit istius nominis rationē: Nam sicut Aius, inquit, Deus appellatus, araq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent uocis humane initia: quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primam uocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est. Idcirco uagire dicitur, exprimentē uerbo sonum uocis recentis.

Vaticanus
ager.

Aius.

Vagire.

Lepida quædam memoratu & cognitū de parte geometriæ, quæ ὀπίθεν appellatur: & iterū alia, quæ μετρούχαι: & tertia itidem, quæ dicitur κεννοῦχαι.

CAP.

XVIII.

Pars quædam geometriæ ὀπίθεν appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aureis, κεννοῦχαι uocatur: quæ musici, ut fundamento artis suæ, utuntur. Vtraque harum spatijs & interuallis linearum, & ratione numerorum constat. ὀπίθεν facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut speculum in loco certo positum, nihil imaginet, aliorum translatum faciat imagines. Item si rectius speculum spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque uisiones fallant: ut quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, minora. κεννοῦχαι autem longitudines, & altitudines uocis emittitur. Longior mensura uocis ὑψηλὸς dicitur, altior μελῶ. Est & alia species κεννοῦχαις

E

υψηλὸς

vivis, quæ appellatur *μετρον*, per quam syllabarum longarum, & brevium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs geometriæ, aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus: aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem, inquit, vel utilitas talium disciplinarum in post principijs existit, cū perfecta absolutæq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaves uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione.

CAP.

XIX.

Arionis fabula.

Celeri admodum & cohibili oratione, uocumq; filotereti & candido fabulâ scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymneus, terra atq; insula omni Lesbios fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit, artis gratia. Is inde à rege proficiscitur, terras inclytas, Siciliâ, atq; Italiâ uisere. Vbi eò uenit, auresq; omnium mētesq; in utriusque terræ urbibus demulsit: in quæstibus istic & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia, & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nauas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidus cepisse consilium, de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniâ cæteraq; sua ut haberet, dedisse: uitam modò sibi ut parceret, orauisse. Nautas precū eius harum commiseritum esse illatenus, ut ei necè asferre per-

uum

uum suis manibus temperarent: sed imperauisse, ut iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni uitæ perdita, id unum postea orauit, ut prius quam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. Feros & inmanes nauitas prolubium tum audiendi subit: quod orauerat, impetrat. Atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summæ puppis foro, carmen quod orthium dicitur, uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatusq; omni, sicut stabat, canebatq; eiecit sese procul in profundum. Nautæ haudquaquam dubitantes, quin perisset, cursum quem facere ceperant, tenuerunt. Sed nouum, & mirum, & plium facinus contigit: Delphinum repente inter undas adnauisse, & dorso super fluctus edito uectauisse: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tenarum in terram Laconicam deuexisse: tum Arionem prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse, talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq; rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem isthæc parum credidisse: Arionem, quasi falleret, custodiri iussisse: nauitas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, eequid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Arione: eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationibusq; urbium florere, atque in gratia pecuniâq; magna fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem cū fidibus & indumētis, cū quibus se in salum eiaculauerat, extitisse: nautas stupefactos, conuictosq; ire inficias

Orthiū carmē

E 2 non

nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios: atq; esse fabulæ argumentū, quōd simulachra duo abenea ad Tenarū miserētur, Delphinus uehens, & homo infidēs.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIB. XVII.

Quōd Gallus Afinius, & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quā dixit pro M. Cælio: & quid aduersus homines stolidissimos, pro eadem sententia, uerē dignēq; dici possit.

C A P. I.

Ciceromastix

T quidam fuerunt monstra hominum, qui de Dijs immortalibus impias falsasq; opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi, tumq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Afinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur in fando titulo, Ciceromastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integrē, atq; improprie, atq; inconsideratē locutum. Atq; alia quidem, quæ reprehenderunt, neq; dictu neq; auditu digna sunt. Sed etenim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi sunt uerborum pensitatores subtilissimi, cedo quale id sit, consideremus. M. Cicero pro Marco Cælio ita scripsit: Nā quod obiectū est de pudicitia, quodq; omnium accusatorum, nō criminibus, sed uocibus maledictisq; celebratū est, id nūquā tā acerbē foret M. Cælii, ut eū poeniteat, non de formē esse

natum

natum. Non existimant uerbo proprio esse uisum, quōd ait. Poeniteat: atq; id proprie ineptum etiam esse dicunt. Poenitere, Nan Poenitere, inquit, tum dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uoluntate, nostraq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamq; in ijs nostram demutamus. Neminem autem rectē ita loqui, poenitere sese, quōd natus sit, aut poenitere, quōd mortalis sit, aut quōd ex offenso fortē, uulneratoq; corpore, dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratis in corporibus nostris ac ui necessitate nature nobis accidant. Sicut hercle, inquit, non uoluntarium fuit M. Cælio, quali forma nasceretur. cuius eum dixit non poenitere, tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet poenitendi. Est hæc quidem, quam dicunt, uerbi huiusce sententia, & poenitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probē dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt: & Poenitet ab eo, quod est penē, & a penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atq; alio loco dicitur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgō nota est, non modō ineptum hoc non est, quod M. Cicero dixit, sed festiuissimū adeō, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obtrectatores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formā eius & faciem in suspensiones impudicitie accerserēt: illudens Cicero tam absurdam criminationem, quōd formā, quam natura fecerat, uitio darēt, eodē ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & Non poenitet, inquit, M. Cælii non de formem esse natū: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostētare

E 3 facere

facere eos deridiculi, quod perinde Celio formam crimini darent, quasi abitriū eius fuisset, quali forma nasceretur.

Verba quaedam ex Q. Claudij annalium primo, cursum in legendo notata.

CAP. II.

Cum librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoria uegetada gratia indispici animo, ac recedere, quae in eo libro scripta essent, in utraque aestimationes laudis, aut culpae adnotamentis digna. Eratque hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiarumque elegantium recordationes. Velut haec uerba ex Q. Claudij primo annali, quae meminisse potui, notauī, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque **inermes* inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uisum est, sed non absurdum, neque asperum: Ea, inquit, dum fiunt, Latini subnixo animo: quasi sublimi, et supra nixo, uerbum penè significans; et non fortuitum, demonstratque animi fortitudinem, fiduciamque, quoniam quibus innitimur, ipsi quasi erigimur attollimurque. Domus, inquit, suas quenque ire iubet, et sua omnia fruiscei. Rarius quidem fuit in aetate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modò autem Latinum, sed iucundius amoeniusque, etiā uerbū fruiscei factū est, quàm fruor: et ut fatisceor à fateor, ita fruisceor factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui castè parèque lingua usus Latina uidetur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: illi uerò omni iure, atque honestate interdici: Ego neque aqua, neque igni careo, et *summa*

**inermes.*
Inlatebrant.

Fatisceor à fateor.
Fruisceor à fruor.

summa gloria fruisceor. Naeuius in Attellana, quae Partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quae fierunt, id fruiscei non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis et magno comœatu,

prædaque ingenti copiantur. Verbum castrense est, nec *Copiat.*

facile id reperias apud ciuiliū causarum oratores: exque *Lignor.*

eadem figura est, qua lignantur, et pabulantur, et *Pabulor.*

aquantur. Sole, inquit, occaso: Sole occaso, non insuaui *Aquor.*

uenustate est, si quis aurem habeat non sordidam, nec *Sole occaso.*

proculcatam. In x. i. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum perorant

ambo praesentes: post meridiem praesenti litem addicito: si ambo praesentes, sol occasus suprema tempestat

esto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium isthuc putat: et si dicas In mediū

ponere: id quoque esse *σδλσιου* putant. Et tamen probabilius significantiusque sic dici uidebitur, si

quis ea uerba non incuriosè introspeciat. Graecè quoque *σδλσιου* uitium id non est. Postquam nuntiatum

est, inquit, ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauius *In medium relinquere.*

ter tulit. In Gallos, mundius subtiliusque est, quàm *Pugnatum in Gallos.*

cum Gallis, aut contra Gallos. Nam pinguiora haec, ob-

soletiora que sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter praecellebat,

ut facile intelligeretur magnum uaticum: Magnum uaticum,

pro magna facultate, et paratu magno, non *Magnum uicium*

positum est. Videturque Graecos secutus, qui *σδλσιου*

sumptum uiae ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac saepe *σδλσιου* pro eo dicunt, quod

est, in

est, Institue & Instrue. Nam Mar. inquit, Manlius, quem Capitolium seruaſſe à Gallis, supra ostendi: cuiusq; operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cumprimè fortē atque inexuperabilem respub. sensit: is & genere, & ui, & urtute bellica nemini concedebat. Apprimè crebrius est, Cumprimè rarius: traductumq; ex eo est, quod Cum primis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi inquit, diuitias opus esse. Nos Diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum est: ac ne id quidem est, quod figura dici solet. Recta enim isthac oratio est, & ueteres complusculi ita dixere. Nā ratio dici potest, cur rectius sit Diuitijs opus esse, quàm Diuitias: nisi qui grammaticorum noua instituta, ut *τεμείνω* seque obseruant. Nam hæc, inquit, maximè uersatur Deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores: neq; optimum quempiam inter nos sinunt diurnare. Inusitatè dixit Diurnare, pro diu uiuere: sed ex ea figura est, qua dicimus Perennare.

Diurnare, Cum his, inquit, sermonabatur: Sermonari rusticus uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse: Ne id quoque dixit, pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquàm quisquam uiolare sit ausus. Sanctitas quoq; & sanctimonia, non minus Latine dicuntur, sed nescio quid maioris dignitatis est uerbum Sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in Duritudo, L. Veturium, Duritudinem, quàm Duriciem dicere, grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Sannites

At tibo, Po. Rom. esset. Arrabonem dixit D. C. obfides, & id maluit

luit quàm pignus dicere: quoniam uis huius uocabuli, in ea sententia grauior, acriorq; est. Sed nūc Arrabo in fordidis uerbis haberi cceptus, ac multo rectius uidetur Arra. Quoniam Arram quoque ueteres sæpe dixerint. Et compluribus, inquit, in laboribus miserimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs, inquit, consumptus. Elegantiā utrobique ex multitudinis numero quaesita est. Cominius, inquit, quā ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominiū dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neque enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quàm si tu dicas latuit atque obrepſit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius uerbum est, arbusta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui foris atque qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq; inusitatè dixit: sed nō hercle inſcitè, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi, notauit in sermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad usus hominū repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & X X. humanarum, quibus cōtra opinionem uulgariam interpretatus est Homeri uersum.

C A P. I I I.

A Dolescens quispiam non indoctus, sparti quoque Ausum in terra Græcia diu incognitum fuisse, dixit: multisq; post illum captū tempestatibus ex terra Hispania aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant

aderant unus atq; alter, male homines literati: quod genus Græci ἀρογὰς appellant: atq; eum quid id dixerat, librū legisse Homeri aiebant, cui uersus hic fortè deeset:

καὶ δὴ δῖος ἑσπεύει νεῶν, καὶ πάρατα λιλύω.

Tum ille prorſus irritatus: Non, inquit, in eo libro uersus, sed uobis planè magister defuit: si creditis in eo uersu Sparta id significare, quod nos Spartum dicimus. Maiorem enim uero illi risum subiiciunt: neque id desiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicissimus quintus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptum est: Ego Sparta apud Homerum non plus Spartum significare puto, quàm πῶρατος, qui dicuntur in agro Thebano nati. In Græcia Sparti copia modo cœpit esse, ex Hispania. Neq; ea ipsa facultate uisi Liburni: sed hi plerasque naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa cæteris que satius rebus, à quibus πῶρατα appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle, an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuenda sit: nisi quia uoces huiusmodi, cum ex communi significatione in rei certa proprietatem concedunt, diuersitate accentuum separantur.

Quid Menander poëta Philemoni poëta dixerit, à quo saepe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quod sapissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis uictus est.

CAP.

IIII.

Philemon: **M**ENADER à Philemone, nequaqua pari scriptore in certaminibus comœdiarum ambitu, gratiaq; & factio

& factionibus sepenumero uincebatur. eum cum fortè habuisset obuiam: Quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cū quinque & septuaginta tragœdias scripserit, in quinque solis uicisse: cū eum uincerent aliquot poëta ignauissimi. Menandrum autè alij centū & octo, partim cētum & nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi, hos de Menandro uersus legimus in libro qui Chronica inscriptus est:

καριστὸς ἂν, ἐκδιωπεῖτο πάρος,

πρὸς τοῖς ἐκατὸν πέντε γράσας ἀνάματ' ἔξ,

ἔλιπε, πεντήκοντα καὶ δισοῦ ἑξῆς.

Ex istis tamen centum & quinque omnibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus in eodem libro scripsit.

Nequaquam esse uerum, quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus uideatur, M. Cic. in libro, quem de amicitia scripsit, uitioso argumento usum, ἀμφοῖν βικτού μιλνοῦ, ἀντὶ ὁμοδυσμείων posuisse: totumq; id consideratius tractatum, exploratumq;.

CAP.

V.

Cicero in dialogo, cui titulus est, Lælius, uel de amicitia, docere uolēs amicitia non spe, expectationeq; utilitatis, neq; pretij, mercedisq; causa colendam: sed quod ipsa per sese plena uirtutis honestatisq; sit, expetendam diligendamq; esse: etiā si nihil opus, nihilq; emolumentū ex ea percipi queat: hac sententia, atq; his uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Leliū sapientem uirū, qui P. Africani fuerat amicissimus: Quid enim Africanus indigens mei? Ne ego quidē illius. Sed ego admiratione quadā uirtutis eius,

UNIVERSITA

DE

eius ille uicissim opinione fortasse nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit: auixit benevolentiam consuetudo. Sed quâquam utilitates multæ, & magnæ consecutæ sunt: non sunt tamen ab eorum spe causæ diligendi profectæ. Ut enim benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam (neq; enim beneficium sceneramur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitia non spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista, utriusq; linguæ callens, haud sanè ignobilis, ex istis argutis, & minutis doctoribus, qui *τρυφῶσι* appellantur, atq; in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium nō probo, neq; *ἀποδ' ἐπιφω*: sed eiusdem quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uicium Græcis appellabat, quod accepisset *ἀμφισβυτοῦ μύθου*: *ἀντὶ ὁμοῶς γινώσκων*. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quòue consilio benignus liberalisq; sit: Vtrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit ad parem curam sui prouocet, quod facere plerique omnes uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas delectet, sine ulla recipienda gratia procuratione: quod est omnium fermè rarissimum. Argumenta autem censebat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minimè cōtrouersa. Idq; *ἀποδ' ἐπιφω* uocari dicebat: cum ea, quæ dubia aut obscura sunt, per ea

Callē linguæ.

quæ ambigua non sunt, illustrantur. Atq; ut ostenderet beneficos liberalesq; ad id, quod de amicitia quæreretur, quasi argumentum exemplum ue sumi non oportere: Eodem, inquit, simulachro, & eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento sumi potest: si quis asserimet homines beneficos liberalesq; esse debere: non spe aliqua compendij, sed amore & studio honestatis. Poterit enim consimiliter ita dicere. Nanq; ut amicitiam non spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesq; non gratia recipiendæ studio esse debemus. Poterit sanè, inquit, ita dicere: sed neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitia præbere argumentum potest, cum de utroq; pariter quærat. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibusdam uidebatur peritè & scienter: sed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauisse. Nam beneficium & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent: non eum qui, ut ipse ait, beneficia sceneratur, sed qui benignè facit, nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Nō ergo obscuro, neq; ambiguo argumento usus est, sed certo, atque perspicuo. Siquidē qui uerè beneficus liberalisq; est, qua mente bene aut liberaliter faciat, nō queritur. Alijs enim longè nominibus appellandus est, si cum & talia facit, sui potius quàm alterius iuuandi causa facit. Processisset autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim beneficè liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim Beneficè facere, etiam in non beneficium cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesq; dixerit, neq; aliusmodi

Beneficus & liberalis.

aliusmodi isti sunt, quàm cuius esse eos supra diximus, il lotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in librorum secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit.

CAP. VI.

M Arcus Cato Voconiam legem suadens, uerbis hifce usus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit, tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit: eam pecuniam uiro dat matrem: postea ubi ubi irata facta est, seruum receptitium sectari, atque flagitare uirum iubet. Querebatur Seruus receptus quid esset. Libri statim quesiti, allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentum est, Receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij, qui cum uenit esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iuebatur, ut coipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret: quòd eum seruus nihili, petenda pecunie causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, siqui sunt, qui Verrij Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quàm Verrius scripsit: atq; id cuius facile intellectu est. Res enim procul dubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neq; ad uirum transmittabat: ea recipere dicebatur: Sicuti nunc quoq; in uenditionibus, quæ excipiuntur, neque ueneunt. Quo

uerbo

uerbo Plautus quoq; in Trinumo usus est, in hoc uersu:

Posticulum hoc recepit, cum ades uendidit:

Particulam quandam, quæ post eas ades erat, Non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem nolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiarari, quæ sibi dote data retinuit, pecuniâ uiro mutuam dat. Eam pecuniâ cum uiro fortè irata repetere instituit, apponit flagitatorem seruû receptitiû: hoc est, propriû seruum suum, quæ cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, super sedeo. Ipsa enim sunt per se se euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Verba hæc ex Atinia lege, Quod surreptum erit, eius rei æterna auctoritas esto, P. Nigidio, & Q. Scauola uifa esse non minus de præterito furto, quàm de futuro cauiffe.

CAP.

VII.

L Egis ueteris Atiniae uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei æterna auctoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scauola patrem suum, & Brutum, & Maniliû uiros apprimè doctos, quæ sisse ait dubitasseq; utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod surreptum erit, utrunq; tempus uideretur ostendere, tam præteritum, quàm futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romane doctissimus, super dubitatione

Receptitius
seruus.

Seruus recep-
titius.

bitatione hac eorum scripsit in *xxiiii. commentario-
rum grammaticorū. Atq; ipse quoq; idem putat, incertā
esse temporis demonstrationē. Sed angustē perquam &
obscurē dixerit: ut signa rerum ponere uideas, ad substi-
dium magis memoriæ suæ, quā ad legentium discipli-
nam. Videbatur tamen hoc dicere: Verbum Esse & Erit,
quando per sese ponuntur, habent atq; retinent tempus
suum: cum uerò præterito iunguntur, uim temporis sui
amittunt, & in præteritum contendunt. Cum enim dico,
In campo est, In comitio est, tēpus instans significo. Item
cum dico, In campo erit, tempus futurum demonstro. At
cum dico, Factū est, Scriptum est, Subreptū est, quāquam
Est, uerbū temporis sit præsentis, confunditur tamē cum
præterito, & præsens esse desinit. Sic igitur, inquit, etiā
istud quod in lege est, si diuidas separeq; duo uerba hæc,
Subreptum & Erit, ut sic audias Subreptum, tanquā Cer
tamen erit, aut Sacrificiū erit: tum uidebitur lex in post
futurum loqui. Si uerò copulatē permiscēq; dictum intel
ligas, ut Subreptum erit, nō duo, sed unum uerbum sit:
idq; unica patiendi declinatione fit: tum hoc uerbo non
minus præteritum tempus ostenditur, quā futurum.*

In sermonibus apud mensam Tauri Philosophi
quari agitariq; eiusmodi solita: cur oleum sæpe &
facile, uina rarius congelascant, acetum haud ferē
unquam: & cur aquæ fluiuiorum fontiumq; duren-
tur, mare gelu non duretur. CAP. VII.

Vesperauerat.

Philosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna
plerunq; ad id diei ubi iā uesperauerat: Id enim est
tempus istic cœnandi frequēs. Eius cœnæ fundus & fun-
damentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, &
cucurbita

cucurbita inibi minutim cæse. Ea quodam die, ubi para-
tis & expectatibus nobis allata atq; imposita mensæ est,
puerum iubet Taurus oleū in ollam indere. Erat is puer
genere Atticus, ad annos maximè natus octo, festiuissim-
us, etatis, & gentis argutiss scatens. Guttum Samiū ore Guttum,
reuius imprudens in anem, tanquā si inisset oleum, affert,
conuertitq; cum: & (ut solitū est) circumegit per omnē
partem olle manum, nullum inde ibat oleū. Aspicit puer
guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum
uehementius iterum in ollam uertit. Idq; cum omnes sen-
sim atq; summissim rideremus, tū puer Græcè, & id qui-
dam præquam Atticè, *μὴ γὰρ ἔστι, ἐν τῷ οὐλαίῳ,*
ἀλλ' οὐκ ἔστι οὐκ ἐπιπέσει τὸ ὄρθρον γέρονε τῆς πόρου
κεκρυφαλλῶ? Verbero, inquit, ridens Taurus, non ne is
curriculo, atq; oleum peris? Sed cum puer foras emptum
isset, nihil ipse ista mora offensior: Olla, inquit, oleo indi-
get, & (ut uideo) intolerandum feruit: cohibeamus ma-
nus, atq; interea (quoniā puer nunc admonuit solere oleū
congelascere) consideremus quidē, cur oleum sæpe & fa-
cile stet, uina rarerer congelascant. Atq; aspicit me, &
iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare
me uinum idcirco minus citò coalescere, quòd semina
quædā caloris in sese haberet, essetq; natura ignitius, ob
camq; rem dictū esse ab Homero *αἰθέρα οἶνον*, nō (ut alij
putarent) propter colorem. Est quidem (inquit Taurus)
ita ut dicis: nam ferme conuenit; uinum ubi potum est, ca-
lescere corpora. Sed non secus oleum quoq; caloricum
est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet.
Ad hoc, si isthæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu co-
guntur, cōgruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogā-
tur.

Macrobius li.
7. cap. 12.

F tur.

tur. Acetum autem omnium maximè frigidificum est, atq; id nunquam tamen concrevit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est: faciliora enim ad coeundum adeo uidentur, quæ leuiora leuiorq; sunt. Præterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluiuiorum & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit: tamen si Herodotus, inquit, historiæ scriptor, contra omnium ferme, qui hæc quæsiuerunt, opinionem, scribit: mare Bosphoricum, quod Cimmericum appellatur, earumq; partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi, & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferuerat: tempusq; esse coeperat edendi, & tacendi.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid *σκυτάλης* sit Laconica.

CAP.

IX.

Libri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniuntur literæ singulæ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas inconditè: Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autem conuentum inter eos clandestinum, de commutando situ literarum, ut inscriptio quidem alia alia locum & nomen teneret: sed in legendo locus cuiq; suus & potestas restitueretur. Quanam uero litera, pro qua subderetur, ante ipsas (sicuti dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius, epistolarum C. Cæsaris scriptarum. Lacedæmonij autem

Laconicæ epistolarum
notæ.

tem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publicè ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassameto, eiusdemq; longitudinis, derasi, atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur: alterum domi magistratus cum iure, atque cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita ut oræ adiunctæ undique & coherentes lori, quod pliecabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant, Resolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in partibus diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumpliecabat: atq; ita litera per ambitum eundem surculi coalescentes, rursus coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij *σκυτάλης* appellat. Legebamus id quoque in ueteri historia rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius sit, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis,

F 2 hoc

H. Histieus capiti
ferui inferis
pāt litteras.

hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam
cera illita accepisse: literas in lignum incidisse: postea ta-
bulas (uti solitum est) cera colluuisse: easq; tabulas tan-
quam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse:
Eum deinde cerā derasisse, literasq; incolumes ligno in-
cisas legisse. Est et alia in monumentis rerum Græcarū
profunda quedā, et inopinabilis latebra, barbarico astu
excogitata. Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia
non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius.
Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagora
cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto
uolebat. Comminiscitur opertum hoc litterarum admirā-
dum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex ca-
pite omni tanquam medendi gratia deradit: caputq; eius
leue in literarū formas compingit. His literis, quæ uolue-
rat, perscripsit. Hominem postea quoad capillum adole-
sceret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Ari-
stagoram iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mādasa
se me dicito, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) de-
radat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagoram ue-
nit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id non esse fru-
stra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlata
sunt.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existi-
marit, quibus in describenda flagrantia montis
Aetnæ, Pindarum poëtam secutus est: collataq;
ab eo super eadem re utriusq; carmina diiudicata,

C A P. X.

Phauorinū philosophum, cū in hospitis sui Antiatē
nullum æstu anni concessisset: nosq; ad eū uidentum

Roma

Roma uenissimus, memini super Pindaro poëta, et Ver-
gilio, in hunc ferè modum differere: Amici (inquit) fami-
liarēsq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius
memoria tradiderūt, dicere eum solitum ferunt, parere
se uersus more atq; ritu urfino. Nanq; ut illa bestia fœ-
tum ederet ineffigiatum imformemq; lambēdoq; id post-
ea quod ita edidisset, conformaret et fingeret: proin-
de ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie et
imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; redde-
re ijs se oris et uultus linamenta. Hoc uirum iudicij sub-
tilissimi ingenuè atq; uerè dixisse, res (inquit) ipsa ue-
rum iudicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expoli-
taq; quibusq; imposuit sensus atque delectus sui supre-
mam manum, omni poëticæ uenustatis laude florent. Sed
quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, et
absolui (quoniam mors præuenterat) nequiuertunt: ne-
quaquam poëtarum elegantissimi nomine, atq; iudicio
digna sunt. Itaque cum morbo oppressus, aduentare mor-
tem uideret, petiuit orauitq; à suis amicissimis in pensè,
ut Aeneida, quam mundum satis elimaussisset, abolerēt: In
ijs autē (inquit) quæ uidentur retractari, et corrigi de-
buisse, is maximè locus est, qui de mōte Aetna factus est.
Nam cum Pindari ueteris poëtæ carmē, quod de natura,
atq; flagrantia montis eius cōpositum est, emulari uel-
let, eiusmodi sententias, et uerba molitus est: ut Pindaro
quoq; ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existi-
matus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit.
Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico, arbitros fa-
ciam, carmen Pindari, quod est super moue Aetna, quan-
tum mihi memoriæ est, dicam.

F 3 Tās,

Pindarus f Py
thijs Epodo. 1.
Specie prima,

Τᾶς, ἐρῆγαντ' μὲν ἀπλά-

Τε πυρός ἀγνότα)

ἐκ μυθῶν παλαιῶν ὄταμοί

Δ' ἀμείρασι μὲν προχέουσι, ῥόου κειπνῶ

Αἰθῶν'. ἀλλ' ἐν ὄρφνασι πείρασ

φοίνισσα κυλινδρινά φλόξ ἐς βαθεῖ-

αῖν φέρει πόντις πλάκα σὺν πατέρω

Κεῖνο δ' ἀφάισιο κερνῶς, ἐρπετοῦ

Δφνοτάτης ἀνάπτεμ-

Γει, τέρας μὲν θαυμασιῶν ἔιδε-

Σαι, θαύμα ἢ καὶ παρῶν-

Τῶν ἀκῶσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eū
uerius dixerim, quam fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, et in gens

Ipse, sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.

Interdumq; atram porrumpit ad aethera nubem

Turbine fumantem piceo, et candente fauilla.

Attollitq; globos flammarum, et sidera lambit.

Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis

Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras

Cum gemitu glomerat, fundoq; exaestuauit imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus,
id dixit quod res erat, quodq; istic usu ueniebat, quodq;
oculis uidebatur: interdum fumare Aetnam, noctu flammigare.
Vergilius autē, dum in strepitu sonituq; uerborum
conquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretionem
facta confundit. Atq; ille Gracos quidē fontes imitatus,
ignei

igneis eructare, et fluere amnes fumi, et flamarū sulua
et tortuosa uolumina in plagas maris ferre: quasi quos-
dam igneos amnes, luculentē dixit. At hic noster, atram
nubē turbine piceo et fauilla fumantē, ῥόου κειπνῶς αἰθῶ
νε interpretari uolens, crasse et immodicē cōgesit, Glo-
bos quoq; flammarum, quod ille κερνῶς dixerat, duriter
et ἀκύνως translulit. Itē quod ait, sidera lambit, uacante
ter hoc etiā (inquit) accumulauit et inaniter. Neq; non
id quoq; inenarrabile esse ait, et propemodum insensibi-
le, quod Nubē atram fumare dixit turbine piceo, et fa-
uilla candente. Nō enim fumare (inquit) solent, neq; atra
esse quae sunt candentia: nisi si candente dixit peruulgate
et impropriē, pro feruenti fauilla, non pro ignea et re-
lucenti. Nam candens scilicet est à candore dictum, non à
calore. Quod saxa autē et scopulos eructari, et erigi,
eosdemq; ipsos statim liquefieri et genere, atq; glome-
rari sub auras dixit: hoc (inquit) nec à Pindaro scriptū,
nec unquam fando auditum, et omnium, quae monstra di-
cuntur, monstruosissimum esse.

Quod Plutarchus in libris Symposiasticis opinio-
nem Platonis de habitu, atque natura stomachi, si-
stulæq; eius, quae τραχίς dicitur, aduersum Eras-
stratum medicum tutatus est: autoritate adhibita
antiqui medici Hippocratis.

CAP.

XI.

ET Plutarchus, et alij quidā docti uiri, reprehēsum
esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripse-
re: quod potum dixit defluere ad pulmonē: eoq; satis hu-
mectato, dimanare per eū, quia sit rimosior, et confluere
inde in uesicā: errorisq; istius fuisse Alcæum ducē, qui in
poēma

F 4

poëmaticis suis scriberet, τοῦ τε πυλῶνός τε οἴω, τοῦ γὰρ ἀέρος πρόσβλας. Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam uel fistulas: easq; ab oris faucibus proficisci deorsum: per earumq; altera deduci delabiq; in stomachum esculeta omnia et poculenta: ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græcè appellatur ἡ κῶπῳ κωλία: atq; ibi subigi, digeriq; ac deinde aridiora ex ijs recrementa in aluum conuenire, quod Græcè κῶπῳ dicitur, humidiora peruehens in uesicam. Per alteram autem fistulam, quæ Græcè nominatur τροχῆα ἀγῆγῆα, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursum in os et in nareis commeare: perq; eandem uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne potus cibusq; aridior, quæ oporteret in stomachū ire, pccideret ex ore, labereturq; in eandem fistulam, per quam spiritus recipitur, eaq; offensione intercluderetur animæ uia: impositā esse arte quadā et ope naturæ, inde apud duo ista foramina, quæ dicitur ἐπιλωτῆς, quasi claustra quædam mobilia, conuiuentia uicissim et resurgentia. Eamq; ἐπιλωτῆδα inter edendū bidendūq; operire, atq; protegere τῶ τροχῆα ἀγῆγῆα, ne quid ex esca potu ue incidere in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito. Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonem. Sed Plutarchus in libro Symposiacorum, autorem Platonis sententiæ Hippocratem dicit fuisse, idemq; esse opinatos et Philistionem Locrum, et Dioxippum Hippocraticum, ueteres medicos et nobiles. Atque illum, de qua Erasistratus dixerit, ἐπιλωτῆδα non iccirco in eo loco cōstitutam, ne quid ex potu influeret in arteriā (nam pulmōni quoq; fouen-

do rigam

do rigandoq; necessarios humeros uideri) sed appositam quasi moderatricem quandam, arbitramq; prohibedi admiscendi ue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum et pulmonē. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neque uniuersum, sed quadam quasi obice sustēratum ac repressum, sensim paulatimq; transmitteret, atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus, quas Græci ἀδύεσς appellant, à Phauorino exercendi gratia disputatis.

CAP.

XII.

Infimes materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδύεσς καὶ ἀτόπες ὑποβέσις appellant, et ueteres adorti sunt: non sophistæ solum, sed philosophi queque: et noster Phauorinus oppidō quālibet in eas materias dicebat: uel ingenio expergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus: sicuti cum Therpsitæ laudes quæsiuit, et cum febrem quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sane multa, et non facilia inuentu in utranque causam dixit: eā que scripta in libris reliquit. Sed in febris ^{febris encos} laudibus testem etiam Platonem produxit, quem scripsit ^{mion.} se ait: qui quartanam passus conualuerit, uires que integras recuperauerit, fidelius constantius que postea ualiturum. Atque mihi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenustē la sit: Versus, inquit, est longo hominum duo probatus:

Ἄλλοτε μίτρον πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

F

S

EO

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Quod cum ito sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est uia *μῆτις*, d'uo *μῆτις*.

Quin particula quot, qualesq; uarietates significationes habeat, & quàm sæpe in ueterum scriptis obscura sit.

CAP.

XIII.

Quin particula,

Quin particula, quam grammatici coniunctione appellant, uarijs modis sententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cū quasi increpantes, uel interrogantes, uel exhortates dicimus: *Quin uenis? quin legis? quin fugis?* aliter cū ita confirmamus: *Non dubiū est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: aliter aut cum sic componimus, quod quasi priori uidetur contrarium: Non idcirco causas Isocrates non defendit, quin id uile esse & honestū existimaret. A quo illa significatio nō abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo postremum scribo, quin populi, & boni, & strenui sint. In secunda quoque Origine M. Cato nō longè secius hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, quod eū in occulto uitauerat: quin eius famā prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigariū in octauo annaliū particula ista usum esse obscurissimè. Ipsius uerba posuimus: Romam uenit: uix superat, quin triumphus decernatur. Item in sexto annali eiusdem uerba hæc sunt: Penè factū est, quin castra relinquerent, atq; cederent hosti. Non me autem præterit, dicere, aliquem posse de summo pectore, nihil esse in his uerbis*

uerbis negotij. Nam quim utrobique positum pro ut, plurimumq; esse, si ita dicas: *Romam uenit: uix superat, ut triumphus decernatur. Item alio in loco: Penè factū est, ut castra relinquerent, atq; cederent hosti. Sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, per fugijs commutationum in uerbis, quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id face re poterunt, uerecundius. Hanc uerò particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatam que esse: neque uim tantū coniungendi habere, sed certa quadam significatione factam: nunquàm profectò rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est: poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij cōmentarijs, quos Grammaticos inscripsit.*

Sententiæ ex Publij Mimis selectæ lepidiores.

CAP.

XXIIII.

Publius Mimos scriptitauit: dignus que habitus est, qui super Laberio iudicaretur. C. autem Cesarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat: ut acceptiores, & probatiores sibi esse Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad communem sermonum usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscriptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod uitari non potest.

Cui plus licet quàm par est, plus uult, quàm licet.

Comes facundus in uia, pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Macrobiuslib.
I. cap. 7.
Laberij arrogantia.

*mutari

Heredis

Heredis fletus, sub persona risus est.
 Furor sit laesa, saepius patientia.
 Improbè Neptunū accusat, qui iterū naufragiū facit.
 Ita amicum habeas, posse fieri inimicum ut putes.
 Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.
 Nunquam periculum sine periculo uincitur,
 Nimum altercando ueritas amittitur.
 Pars beneficij est, quod petitur si* bellè neges.

*cito

Quod Carneades Academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta: deq; natura medelae hellebori candidi, & nigri.

CAP. XV.

Carneades.

Carneades Academicus scripturus aduersus Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit: ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigoremq; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio praestanti ad refellenda, quae scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia Graeca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset, quae sint. Tum coepi duas species hellebori esse, discerniculo coloris insignes, candidi & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dignosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quae inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causa morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoque ipsa, in quibus causa uiuenti est

Hellebori uis.

di est, exinaniantur: amissiq; omni naturalis alimoniae fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissimè in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historiae scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui Tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyra nauigasse, & in ea insula helleborum bibisse ait: atque ita morbo liberatum. Praeterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas: quod ipsi icta exanimata ferae, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnere ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis digerendis potentem: atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia.

CAP. XVI.

Anates Ponticas dicitur edulis uulgo uenenis uicti tate. Scriptum etiam a Lenxo Cn. Pompeij liberto, Mithridate illum Ponti regem* medicine rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quae digerendis uenenis ualent, cumq; sanguinem uel potissimum esse in ea confectio: ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu a clandestinis epularum insidijs cauisse. Quin & sciētē quoq; ultro, & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sepe numero hausisse: atq; id tamē sine noxa fuisse. Quā obrem postea cum praelio populi Romani uictus, i ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uolentissima festinanda necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quae Mithridatios uocatur.

Anates Ponticas ueneno uictant.

*medicæ rei

Antidotus Mithridatios.

Mithri

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum : Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percullisset, Græcam, Oscam, Latinam.

C A P. XVII.

Ennius tricolor.
Soli, uide capi
66 5.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græcè, & Oscè, & Latinè sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cneo, Pompeio bello superatus est, duarum & uiginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas perculluit, earumq; omnium gētium uiris, haud unquam per interpretem, locutus est : sed ut quenque ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione ipsius, nō minus scire, quā si gētilis eius esset, locutus est.

Quod M. Varrō C. Sallustium historia scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum, pecuniâq; data dimissum.

C A P. XVIII.

Sallustius loris
cæsus.

Marcus Varro in literis atq; uita fide homo multa, & grauis, in libro quē inscripsit Pius, aut de pace, Caium Sallustium scriptorē seriæ illius, & seueræ orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit : & cū dedisset pecuniâ, dimissum.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris, disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus : & quæ duo uerba obseruanda præceperit, omnium rerum longè salubria.

C A P. XIX.

Phauo

Phauorinum ego audiui dicere Epictetum philosophum dixisse: Plerosq; istos qui philosophari uidentur, philosophos esse huiuscemodi, ἀνευ τῆς πρᾶξις, μὲν χεῖρα λεγέειν: id significat, factis procul, uerbis tenuis. iam illud est uehementius, quod Arrianus solitum cum dictitare, in libris quos de disertationibus eius cōposuit, scriptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduernerat hominē pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua, ceteraq; omnia præterquam animum procurantem: istiusmodi (inquit) hominem cum uiderat, studia quoque & disciplinas philosophiæ contrectare, & physica audire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata suspicari sciscitariq;: inclamabat deum atq; hominum fidem, ac plerumq; inter clamandum his eum uerbis increpabat: ἀνθρώπε τῶν βάλλας, σκέψαι εἰ κέραιον τὸ ἀγγέλιον ἐν μὲν εἰς τὴν οἴκῳ ἀντὶ βάλλας, ἀπώλεθ ἢ ἑαπὶ, οὐροῦ, ἢ ὄψθ' ἔγνοιθ' ἀπὸ τῶν χεῖρον. Nil profecto ipsi uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maximus philosophorum literas atq; doctrinas philosophiæ, cum in hominem falsum atq; degenerem, tanquam in uas spurcum atq; pollutum influxissent, uerti, mutari, corrumpi: & quod ipse κυνικῶτοςοι dixit, urina fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuius, solitus dicere est: duo esse uitia multo omnium grauioribus ac teterrimis, Intolerantiā & Incōtinentiam, cū aut iniurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus, uoluptatibusq; nos tenere debemus, nō tenemus. Itaq; inquit, si quis hæc duo uerba cordi habeat: eaq; sibi imperando, atque obseruando

Intolerantiæ
& incontinentiæ
tix mala,

Verba semper
in ore habenda.

seruando curet, is erit plerq; impecabilis, uitâq; uiuet
trâquillissimâ. Verba duo hæc dicebat, αὐτὸς κὶ ἀπεχθὲς.

Ex Symposio Platonis sumpta uerba, numeris
coagmentatisq; uerborum scitè modulateq; & aptè,
exercēdis gratia, in Latinâ orationē uersa. C A P. XX.

Symposium
Platonis.

Symposiū Platonis apud philosophū Taurum legeba-
tur. Verba illa Pausaniæ, inter cōuiuias amorem uice
sua laudāris. Ea uerba ita prorsū amauimus, ut meminisse
etiā studuerimus. Sūt adeo, quæ meminimus, uerba hæc:
πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς πρᾶξι-
σομένην, οὐτε καλὴν, οὐτε ἀκαλῶς οἶον νῦν ἡμεῖς ποιοῦ-
μεν, ἢ πίνεμεν, ἢ λαλοῦμεν, ἢ διαλέγεσθαι. ὅτι ἐστὶ τούτων
αὐτὸ καλοῦ ὄραμα, ἀλλ' ἐν τῇ πρᾶξιν, ὡς αὐτὴ πρᾶξις
τοῦτο αὐτῆς ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ πρᾶξις τοῦ καλοῦ, καὶ
ἀκαλῶς, καλοῦ γίνεσθαι. μὴ ἀκαλῶς ἢ ἀκαλῶς οὐτὼ καὶ τὸ
ὄραμα, κὶ ὁ ἔρωσ, ὃ πᾶς ἐστὶ καλὸς, ὃ δ' ἔστι ἐγκω-
μιᾶσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ὄραμα.

Hæc uerba ubi lecta sunt, at ibi Taurus mihi, Heus,
inquit, tu ἐπιβόησα (sic enim me in principio, recēs in dia-
tribam accipium, appellabat: existimans eloquentia
unius exercēda gratia Athenas uenisse) Vides ne, inquit,
ἐπιβόημα crebrum, & coruscum, & connexum, breui-
busq; & rotundis numeris, cum quadam æquabili cir-
cumactiōne, deuinctum? Habes'ne nobis dicere in libris
rhetorum uestrorum tam aptè, tamq; modulatè compo-
sitam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros censeo
uideas, ὃ δ' ἔστι πάρος ποτε. Ad ipsa enim Platonis penetra-
lia, ipsarum que rerum pondera & dignitates pergen-
dum est, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uer-
borum

Rhetorica.

Diatriba.

borum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri
de orationis Platonice modulis, non modò non represit,
sed instruxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis
uerbis Latinis affectandam. Atq; uti quadam animalium
parua & uilia, ad imitandum sunt, quas res cunque au-
dierint uiderint ue petulantia, proinde nos ea, quæ in
Platonis oratione demirabamur, non emulari quidem,
sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus: uelut ipsum hoc
est, quod ex illis ipsdem uerbis eius effinximus. Omne, in-
quit, omnino factum sic sese habet, neq; turpe est quan-
tum in eo est, neque honestum: uelut quas nunc facimus
ipsi res, bibere, cantare, disserere. Nihil nanque horum
ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modò factū
est, tale exitit. Si rectè, honesteq; factum est, tum hone-
stum fit: sin parū rectè, turpe fit. Sic amare, sic amor non
honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit,
nos ut honestè amemus.

Factum omne
neq; turpe ne-
que honestū.

Quibus temporibus post Romam conditam,
Græci Romaniq; illustres uiri floruerunt, ante secū-
dum bellum Carthaginensium.

C A P. XXI.

VT conspectum quædam ætatum antiquissimarum,
item uirorū illustriū, qui in his ætatibus nati fuis-
sent, haberemus: ne in sermonibus fortè in conspectū ali-
quid super ætate atq; uita clarorū hominum temere dice-
remus: sicuti sophista ille ἀπ' ἀδ' ὄντων qui publicè nu-
per disserens, Carneadem philosophū à rege Alexandro
Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum
cum superiore Africano uixisse dixit: Ut ab istiusmodi
inquam temporū ætatumq; erroribus caueremus, excer-

G pebamus

Chronici libri. pebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruisent Græci, simulatq; Romani uiri, qui uel ingenio, uel imperio, nobiles insignes que post conditam Romam fuissent, ante secundum bellum Carthaginensium: eas que nunc excerptiones nostras uarijs, diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri, atque subtili cura excellentium in utraque gente hominum συγγραφοῦς componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoque historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq; quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constitit, ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrumque tamen ante Romam conditam uixisse: Syluijs Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus c. atque x l. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter c. & l. x. Solonem ergo accepimus, unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Romæ regnante, anno regni eius x x x i i i. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis Tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto: quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarqui

Solonis tempora,
Hesiodus,
Homerus.

Pisistratus.

Pythagoras.

Tarquinij filio regnum obtinente, cui cognomen tum Superbus fuit. Iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Hermodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Fullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. Ducetissimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longè amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas memoriæ traditum est: pugna illa incluta Marathonica, Miltiade duce, qui post eam uictoriam damnatus à populo Atheniensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus Athenis tragediarum poeta celebris fuit. Romæ autem ferè istis temporibus Tribunos, & Aediles, tum primum per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn. Martius Coriolanus exagritus, uexatusq; à Trib. ple. ad Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciiuit, bellumq; Pop. Rom. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, & plebraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo c o s s. bello uicente apud fluuium Cremeram, ab ijs sex & trecenti patritij Fabij, cum familijs suis, uniuersi ab hostibus circumuenti, perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempestates Decemuiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab ijs primo decem conscriptas: mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ madauit, ceptum est:

Archilochus & Cero in primo Tuscu. Romulo regnate clausisse dicit.

Aeschylus, Aediles.

Themistocles.

Fabij

Empedocles.

Decemuiros,

Sophocles,
Euripides,
Hippocrates,
Democritus,

circa annum ferè, post conditam Romam, trecentefimum uicesimumnonum: qua tempestate A. Posthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium suum, quod contra suum dictum, in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum Po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides, tragici poëta, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidem posterior fuit, sed quibusdam temporibus iisdem uixerunt. Iam deinde Tribunis militaribus Consulari imperio rēp. Romæ regentibus ad annum ferè conditæ urbis cccxlvii. triginta illi Tyranni præpositi sunt à Lacedæmonijs Atheniensibus, & in Sicilia Dionysius superior tyrannidem tenuit: paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus est, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempestate Romæ M. Furius Camillus Dictator fuit, & Veios cepit. Ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum Galli Romam, præter Capitolium, ceperūt. Neq; multo post eā Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilitatus est. Lacedæmonij ab Atheniensibus apud Corinthum superati, duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolij obrepentes per ardua depulerat, cōiunctus est, consiliū de regno occupando iniisse: damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait) præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno, qui erat post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse, memoriæ mandatū est. Aliquot deinde annis post bellū Senonicum, Thebani Lacedæmonios, duce

Socrates,

Eudoxus,

Aristoteles,

duce Epaminunda, apud Leuctra superauerunt. Ac breui post tēpore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis coss. Consules. creari etiam ex plebe cœpti: cum antea ius non esset, nisi ex patritijs gentibus fieri coss. Circa annum deinde urbis conditæ quadragesimum, Philippus Amyntæ filius, Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus est: inq; eo tempore Alexander natus est. Paucisq; inde annis post, Plato philosophus ad Dionysium, Sicilia tyrannum posteriorem, profectus est. Post deinde aliquanto tempore, Philippus apud Cheronæam prælio magno Athenienses uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fuga quæsiuit. Cumq; id ei, quod fuerat probrosè obijceretur, uersu illo notissimo illustrat.

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχίσσῃ.

Post eā Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad subigēdos Persas in Asiā atq; in Orientem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cognomen Molosso fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. facturus. Iam enim fama uirtusq; felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere inceptabat. Sed prius, quam bellum faceret, uita decessit. Eum Molossum cum in Italiam transiret, dixisse accepimus: se quidem ad Romanos ire, quasi in ἀνδροπίτῳ: Macedonē ise ad Persas, quasi in γυναικωπίτῳ. Post eā Macedo Alexander pleraq; parte orientali subacta, cū annos regnauisset undecim, obiit mortis diē. Neq; ita longè post Aristoteles philosophus, & post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt: iisdemq; ferè tempestatibus Po. Ro. graui, ac diutino Samnitum bello cōflictatus est: Consulesq; T. Veturius, & Sp. Posthumius,

humius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus cir-
cumuallati ac sub iugū missi, turpi foedere facto discesse-
runt: ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per scia-
les dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis con-
ditæ ccc c. ferè & lxx. bellum cum rege Pyrrho
Epicurus. sumptū est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Ze-
no. no Citienfis philosophi celebres erant. Eodemq; tempo-
re C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus cēsores
Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui II. Con-
sul & Dictator fuerat. Senatu mouerunt: causamq; isti
nota subscribere, quòd eum comperissent argenti facti
coenæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Ro-
mam conditam cccc. fermè & xc. Consulibus Ap-
Callimachus. pio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appij il-
lius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum ad-
uersum Pœnos primum cceptum est. Neq; diu post
Callimachus poëta Cyrenensis, Alexandria apud Pto-
lemæum regem celebratus est. Annis deinde postea
paulò pluribus, quàm uiginti, cum Pœnis pace fa-
cta, coss. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sem-
pronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poëta fa-
bulas docere Romæ cœpit: post Sophoclis & Euripidis
mortem, annis plus ferè centum & sexaginta: post
Menandri, annis circiter quinquagintaduobus. Clau-
dium & Tuditanum Consules sequuntur: Q. Valerius
Manius. & C. Manilius: quibus natum esse Q. Ennium poëtam,
M. Varro in primo de poëtis libro scripsit: eumq; cum
septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum
annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem li-
bro dicere. Anno deinde post Romam cōditam quingen-
tesimo

tesimo undeciesimo, Sp. Carbilus Ruga, primus Romæ
de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit, quòd
sterilis eset: iurassetq; apud Censores, uxorem se libero-
rum quæredorū causa* habere. Eodemq; anno C. Næuius
poëta fabulas apud populum dedit: quem M. Varro in
libro de poëtis primo stipendia fecisse ait bello Punico
primo: idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod
de eodem bello scripsit. Portium autē Licinium Seruius
poëticam Romæ cœpisse dicit in hisce uersibus:

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum
Pœnos sumptū est. Atq; non nimium longè M. Cato ora-
tor in ciuitate, & Plautus poëta in scena floruerunt.

hisdemq; temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades
Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus
ad senatum Populi Romani negotij publici gratia le-
gati sunt. Neq; magno interuallo postea Q. Ennius, &

iuxta Cecilius, & Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pa-
cuuius iam sene Accius, clariorq; tunc in poëmatibus
eorum obrectandis Lucilius fuit. Sed pro-

gressi longius sumus: cum finem pro-

posuerimus annotatiunculis istis

bellum Pœnorum

secundum.

G 4

A. Gel

Diuortium
primum.
*auere.
Næuius.
Portius; Li-
cinius.
M. Cato.
Plautus.
Diogenes?
Carneades;
Critolaus.
Cæcilius.
Terentius.
Pacuuius.
Accius.
Lucilius!

A. G E L L I I
NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII. LIB. XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contra à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæsitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualere: quantum que esset in ijs, quæ dicuntur extranea.

CAP.

I.

A M I L I A R E S Phauorini duo erant quidem non incelebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripatetica disciplina sectator, alter Stoica. Iis quondam ego acriter atque contentè pro suis utrinq; decretis pro-

pugnantibus, cum essemus unâ Hostiæ omnes, cū Phauorino interfui. Ambulabamus autem in littore, cum iam ad uesperasceret, æstate anni noui. Atq; ibi Stoicus censebat, & uitam beatam, hominū uirtute animi sola: & miseriam summam, malitia sola posse effici: etiam si cætera bona omnia, quæ corporalia & externa appellerentur, uirtuti deessent malitiæ adessent, ille contra Peripateticus, miseriam quidem uitam uitij animi, & malitia sola fieri cōcedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem soliā nequaquam satis esse existimabat: quoniam & corporis integritas sanitasq; & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis & fortuna bona necessaria uiderentur,

Vita beata, an in sola uirtute.

derentur, perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tāquam ille duas res diuersas poneret, mirabatur: quòd cum essent malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata quoq; æquè contraria, non seruaret in utriusq; uim & naturam contrarij: & ad miseriam quidem uitæ consiciendam, satis ualere malitiam solum putaret: ad præstandam uerò uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. Atque id maxime disideret, neq; conuenire dicebat, quòd qui profiteretur, uitam nullo pacto beatam effici posse, si uirtus sola abesset: idè cōtrā negaret beatam fieri uitam, cū sola uirtus adesset: & quem daret, haberetq; absenti uirtuti honorem, eundem patenti atque præsentī adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiuè, Rogo te, inquit, cum bona uenia respondeas, an existimes esse uini amphoram cum abest ab ea unus congius? Hæc ubi accepit Stoicus, Minime, inquit, uini amphora dici pōt, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debebit: quoniam cū deest ille unus, non fit uini amphora: & cū accessit, fit amphora. Quòd si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una sola uirtute uitā fieri beatam dicere: quoniam cū uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticū: Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepidā, quàm probum aut simile argumentum uideri debet. Congius enim cū deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & additur, non ille unus facit amphorā, sed supplet. Virtus autem (ut isti dicunt)

G 5 non

non accessio, neque supplementum, sed sola ipsa uita beata instar est: & propterea uitam beatam ipsa sola una cum adest, facit. Hæc atque alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in suâ uterq; sententiâ conferebant. Sed cum iam prima fax notis, & densiores esse tenebræ cœpissent: profecuti Phauorinum in domum, in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti fumus: atque inibi inpersa quædam sophismata, & ægnimata oblectatoria.

C A P.

I I.

Macrob. lib. x.
cap. 5.
Saturnalia.
Remittere animum.

Saturnalia Athenis agitabamus hilarè prorsum ac modestè: non (ut dicitur) remittentes animum. Nam remittere (inquit Musonius) animum, quasi amittere est: sed demulcentes cum paulùm, atque laxantes iucundis honestis que sermonum illectationibus. Conueniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani in Græciam ueneramus: qui que easdem auditiones, eosdem que doctores colebamus. Tum qui & cœnulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel Græcum, uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidem que res quærebatur, quot homines istic eramus. Cum que eas omnes exposuerat, rem locum que dicendi fors dabat. Quæstio ne igitur soluta, corona & præmio donabatur: non soluta autem transmittebatur ad eum, qui sortitò successerat: id que in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmium ipsum & corona Deo, cuius id festum erat, dicebatur. Quærebantur

bantur autem res huiuscemodi: aut sententiâ poetæ ueteris lepide obscura, non anxie: aut historia antiquioris requisitio: aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio: aut captionis sophisticæ solutio: aut inopinati, rariorisq; uerbi indagatio: aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaq; nuper quæsitæ esse memini numero septem. Quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennij, uno multisferiam uerbo cœcinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepidè postulat alterum frustrari,

Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.

Frustrari,

Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,

Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Vxores cœnes,

Secunda quæstio fuit, quonam modo audiri, atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris suis cœdidit, τῆς πολίτιδος fingebat, νόμος τὰς γυναικας esse censuit: & præmia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit, suauitates puerorū & puellarum. Tertio in loco hoc quæsitū est: in quibus uerbis captionum istarū fraus esset, & quo pacto distingui resoluiq; possent: Quod nō perdidisti habes, cornua nō perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum: homo igitur tu non es. Quæsitum id quoq; ibi est, quæ esset huius quoq; sophismatis resolutio: Cum mentior, & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Postea quæstio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundum ea, quæsitum hoc est: Verbum Verant, quod significat uera dicunt, quisnam ueterum poetarum dixerit?

Explicat Beroaldus in Annotat.

Vero uerbum.

Aphodelum. rit? Sexta quæstio fuit, aphodelum cuiusmodi uerbu sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit.

Νίπιαι δ' ἰσᾶσι ὄσῳ πλείου ἡμισυ πάντος,

Dimidiis plus
toto,

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionū omnium hæc fuit: Scripserim, Venerim, Legerim, cuius tēporis uerba sint, præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine, quo dixi, proposita, atq; singulis sorte ductis disputata explanat: q; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus: nisi ob unam quæstionē, quæ fuit de uerbo, Verant. Nemo enim tum commemorat, dictum esse à Q. Ennio id uerbu, in decimotertio annalium in isto uersu.

Satin uates uerant etate in agunda.

Corona igitur huius quæstionis Deo feriarum istarum Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit, super sententia probatissima, quā improbatissimus homo dixisset.

C A P. III.

Aeschines uel acerrimus, prudētissimusq; oratorū, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa seua, criminosaq;, & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter, insigniterq; accusauit, nobile & illustre consilium Lacedæmonijs dedit: se dicit uirum indidem ciuitatis eiusdē principē, uirtute atq; etate magna præditū. Populus, inquit, Lacedæmonius, de summa rep. sua quidnam esset utile & honestū deliberabat:

tum

tum exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristinae uitæ defamatissimus: sed lingua tunc atq; facundia* nimium quanto præstabilis. Consi- * nimisquā lium quod dabat, quodq; oportere fieri suadebat, acceptum ab uniuersis, & complacitū est: futurumq; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij etatis, dignitatisq; maiestate, tanquam arbitros, & magistros disciplinæ publicæ uerebantur, commoto iratoq; animo exilit: & Quenam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem spes erit, urbem hanc & hanc remp. saluam, inexpugna bilemq; esse diutius posse: si huiuscemodi anteaetæ uitæ hominibus cōsiliarijs utemur? Quod si proba isthæc, & honesta sententia est: quæso uos, non sinamus eadem de honestari turpissimi autoris contagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iustitia præter alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum: iussitq; eum consensu petituq; omnium, eandem illam sententiam disertis uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atq; ita, ut suaferat prudentissimus senex, factū est. Sic bona sententia mansit, turpis autor mutatus est.

Consiliarij ma-
li reijciendi.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quemdam, à sese uno Sallustij historias intelligi, illuſit: quæstione proposita, quid uerba ista apud Salustiū significarent, Perincertum stolidior, an uanior.

C A P. IIII.

Cvm iam adoleſcētuli Romæ prætextā, & puerilē togam mutassimus: magistroq; tunc nobismetipsis explo

exploratiores quæreremus: in Sandalario fortè apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, iactatorem quæmpiam, et uenditorem Sallustianæ lectionis irrisit: illustiq; genere illo facitissimæ dissimulationis, qua Socrates ad Sophistas utebatur. Nam cum ille se unum, et unicum lectorem esse, enarratoremq; Sallustij diceret: neq; primam tantum curam ac sententiarum speciem, sed sanguinem quoq; ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque introspicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti uenerariq; se doctrinam illius dicens: Per, inquit magister optime, exoptatus mihi nunc uenis, cū sanguine et medulla, Sallustij uerborū. Hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto historiarum libro, de Cn. Lentulo scripta, significent: de quo perincertum fuisse ait, stolidior ne esset, an uanior. Ea; ipsa uerba uti sunt à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lentulus patritiæ gentis, collega eius cui cognomētū Clodiano fuit, perincertum stolidior an uanior, legem de pecunia, quā Sylla emptoribus honorum remiserat, exigenda, promulgauit. Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere potuisse asseuerabat, quid esset Vanior, quid Stolidior: quoniā Sallustius sic ea separasse, atque opposuisse inter se uideretur: tanquā diuersa ac dissimilia, nec eiusdē utraque uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque uocis, et origines. Tū ille, rictu oris, labiorumq; ductu, contemni à se ostendēs, et rem de qua quæreretur, et hominem ipsum, qui quæreret: Priæscorum, inquit, et remotorum ego uerborum medullas

et san

et sanguinem (sicuti dixi) perspicere, et elicere soleo: non istorū, quæ proculcata uulgō, et protrita sunt. Ipso illo quippe Cn. Lētulo stolidior est, et uanior: qui ignorat, eiusdem stultitiæ esse uanitatem, et stoliditatem. Sed ubi hoc dixit, media ipsa sermonū reliquit, et abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus, urgebamus que, et cum primis Apollinaris: ut de uocabulorum istorū uel differentia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius aperitiusq; dissereret: et ut ne sibi inuideret discere uolenti orabat. Atq; ille se iam planè illudi ratus, negotium sibi esse causatur, et digreditur. Nos autem postea ex Apollinari didicimus, Vanos proprie dici, non (ut uulgus diceret) desipientes, aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterū ^{Vani.} doctissimi dixissent, inēdaces, et infidos, et leuia inaniaq; pro grauibus et ueris astutissimè componentes. Stolidos ^{Stolidi.} autē uocari non tā stultos, et excordes, quām tetros, et molestos, et illepidos, quos Græci $\mu\alpha\lambda\eta\gamma\omega\upsilon\varsigma$, $\nu\epsilon\gamma\alpha\ \phi\omega\gamma\eta\mu\epsilon\tau\alpha$ dicerent. Et unamquāq; harū uocū origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisiti et repertos cum primarum significationum exemplis, ut commētarijs harum noctiū insererē, notauī: et intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Quod Quintus Ennius in septimo annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, scriptum reliquit.

C A P.

V.

Cum Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono et facundia florentis, complures adolescentuli familiares eius, Puteolis æstiuarum ludum et iocum, in literis amœnioribus, et in uoluptatibus pudicis, honestisq; agita

Ennianisa.

agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, *αὐτὸς ὄντων* quendam non indoctū hominem, uoce admodum scita & canora, Ennij annales legere ad populū in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istū Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quem cū iam inter ingētes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos eum primum uersus perperam pronuntiantem audiuimus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt sese.

Neq; postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens ē theatro, Quid uobis, inquit, de hoc *αὐτὸς ὄντων*, & de Quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrum prolectorem que habuisset alicuius eris, Quadrupes equus dicturum fuisse: ac non Quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptū relictumq; esse, nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cum que aliquot eorum, qui aderant, Quadrupes equus apud suum quisq; grammaticum legisse se dicerent: & mirarentur quidnam esset Quadrupes eques: Velle uos, inquit, optimi iuuenes tam accuratē Q. Ennium legisse, quā P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Maerob. lib. 6.
cap. ult.

Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere,
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

In

In quo loco equitem, si quis modò non inscite inepte que argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi equum. Pleraq; enim ueterum *αἶας*, & hominem equo insidentem, & equum qui insideretur, equitē dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum ē uocabulo equitis inclinatū est, & homo equo utens, & equus sub homine graduens dicebatur. Lucilius adeò uir adprimè linguæ Latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Equitare.

Queis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus:
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus. Et illud:
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his nō fui. Et ut non turbida fidei, nec ambigua, sed ut purè liquentiùs que esset, equus ne, an eques Ennius scriptum reliquisset: librum summa, atque reuerenda uetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretio que multo unius uersus inspiciendi gratia condidit: & Eques non Equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa post etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quòd Helius Melissus in libro, cui titulum fecit, de loquendi proprietate, quem cum ederet, Cornu esse copiar dicebat, rem scripsit, neque dictu, neque auditu dignam: cū differre Matronam & Matrem familias existimauit, differentia longè uanissima.

CAP.

VL.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Roma, summi quidem loci inter grammaticos, & temporis, eius sed

Helius Melissus.

H

sed

sed maiore in literis erat iactantia, et *ἰστορίας*, quam opera. Is praeter alia, quae scripsit, compluria, libri composuit, ut tum uidebatur, cum est editus, doctrinae inclinata. Ei libro titulus est, ingentis cuiusdam illecebrae ad legendum. Scriptus quippe est, de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? Ex eo libro haec uerba sunt: Matrona est, quae semel peperit: quae sepius, Materfamilias: sicuti Sus, quae semel peperit, Porcetra: quae sepius, Scroppha. Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamilias Melissus excogitauerit ipse, et coniecitauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis profecto est opus. Nam de porcetra habet sane autorem Pomponium in Attellana, quae hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed Matronam non esse appellatam, nisi quae semel peperit: neque Matremfamilias nisi quae sepius: nullius ueterum scriptorum autoritatibus confirmare potest. Enimvero illud compendio probabilius est, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt: Matronam dictam esse proprie, quae in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret: etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictamque esse ita a matris nomine, non adepto iam, sed cum spe et omine mox adipiscendo: unde ipsum quoque matrimonium dicitur. Matrem autem familias appellatam esse eam solam, quae in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque esset: quonia non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, et in sui heredis locum uenisset.

Porcetra,
Scroppha,

Matrona,

Materfamilias

Quem

Quem in modum Phauorinus tractauerit in tempestiuum quendam, de uerborum ambiguitatibus quaerentem: atque ibi quot significationes capiat Concio.

C A P. VII.

Domitius Insanus.
Domitio homini docto, celebrique in urbe Roma grammatico, cui cognomentum insano factum est: quoniam erat natura intractabilior et morosior: ei Domitio Phauorinus noster, cum forte apud sanum Carmentis obuiam uenisset, atque ego cum Phauorino essem: Quaso, inquit, te magister dicas mihi, num errauit, quod cum uellem *ἄνυγοιὰς* Latine dicere, Concionem dixi: dubito quippe et requiro, an ueterum eorum, qui electius locuti sunt, pro uerbis et oratione, dixerit quis Concionem. Tum Domitius uoce atque uultu atrocior: Nulla, inquit, prorsus bonae salutis spes reliqua est: cum uos quoque philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud, quam uerba, autoritatesque uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quaeris. Ego enim grammaticus uita iam, atque morum disciplinas quaero: uos philosophi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam qui collegisti, et lectitasti res tetras, et inanes, et friuolas, tanquam mulierum uoces praeficarum. Atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus: minus improbitas instrumenti haberet. Cumque digressi essemus, Non tempestiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus. Vide tur enim mihi *ἐπιμαρτυρία*. Scitote, inquit, tamen intempestiue istam, quae *μελαγχολία* dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere: ἀλλὰ εἰναι χεῖρὸς ὑπὸ τῶν τῶν ἰσχυρῶν: et ueritates plerumque fortiter dicere: sed

H 2 respectu

respectum non habere *μὴτε καὶ ὁ, μὴτε μὲτρον*. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nūc de philosophis dixit? Nonne et si Antisthenes, aut Diogenes dixisset, dignū memoria uisum esset? Misit aut paulō post Phavorino librū quē pmiserat. Verrij (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus questionis pertinentia hæc fuerūt:

Senatus, Civitas, Senatum dici, et pro loco, et pro hominibus, Civitatē, et pro loco, et pro oppido, et pro iure quoque omnium, et pro hominum multitudine: Tribus quoque, et decurias dici, et pro loco, et pro iure, et pro hominibus: Concionem autem tria significare, locum, suggestumque, unde uerba fierent: Item significare cœtum populi asistentis: Item orationem ipsam, quæ ad populum dicitur. Sicut Mar. Tullius in oratione, quæ inscripta est contra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concursus est populi factus. Sicut idem M. Tullius in Oratore ait: Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sententia. Exempla in eo libro scripta non erant: sed nos postea Phavorino desideranti harum omnium significationum monumenta, et apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, et apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem, quod potissimum ex petebat, Concionem esse dictam pro uerbis et oratione, docuit titulus Tulliani libri: qui à Marco Cicerone inscriptus est: Contra concionem Q. Metelli: quo nihil profecto significatur aliud, quam ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

Ὀμοιοτέλευτα, ἢ ὁμοίωσις, atque alia, id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse et puerilia.

& puerilia, Lucilij quoque uerbis declarari.

CAP. VIII.

Ὀμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοειπέλαστα, ἢ παειλα, καὶ ὁμοίωσις, ceteraque huiusmodi scitamēta, quæ isti ἀπεφρόνησαι, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodicè faciunt, et rancidè: quam sint insipida, et inertia, et puerilia facetissimè hercle significat in quinto satyrarum Lucilius. Nam ubi est cum amico conquestus, quod ad se egrotum non uiseret, hæc ibidem addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tamen si non queris, docebo.
Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
Pars hominum, ut perijisse uelis, quem nolueris, cum
Visere debueris, hoc nolueris, et debueris, te
Si minus delectat, quod ἑτέρου Isocratium hoc est.
ὁ χλωρῶδες ἢ simul totum καὶ σὺ μερακιδῶδες.
Non operam perdo, Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uerbum, Insecunda: quodque Insecunda potius legendum sit, quam quod plerique existimant, Insequendo.

CAP. IX.

ET Sequor, et item Secta, et Secutio, consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo et ratio utriusque una est. Doctores quoque et interpretes uocū Græcarū ἀνδρα μοι ἔνεπε μέγα: et ἑσπερὶ μὴ μοι μέγα dictum putant, quod Latine Insequi dicitur. Nāque in altero, n. geminū, in altero scilicet esse trāslatum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπε quod significat uerba aut uersus, non aliunde esse dictū tradunt, quam

ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου καὶ ἐπιπέδου. Eadē ergo ratione antiqui no-
 infationes. stri narrationes, sermonesq; infectiones appellauerūt.

Errare istos qui in exploranda febris pulsus ue-
 narum pertentari putant, non arteriarum.

C A P. X.

IN Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Atti-
 co, loco, qui appellatur Cophisia, aquis & lucis &
 memoribus frequentem, æstu anni medio concesseram.
 Ibi aluo mihi cita, & accedente febris rapida decubue-
 ram. Eō Caluissius Taurus philosophus, & alij quidam
 sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenisse-
 rent: medicus, qui tum in his locis repertus absidebat mi-
 hi, narrare Taurō cœperat, quid incommodi pateret:
 & quibus modulis quibusq; interuallis accederet febris,
 decederetq;. Tum in eo sermone cum iam me synca-
 riore corpusculo factum diceret: Potes, inquit, Tau-
 re tu quoq; id ipsum comprehendere, ἐὰν ἀπὸ τῆς
 τῆς φλεβός: Quod nostris uerbis profectō ita dicitur:
 Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiam,
 quod uenam pro arteria dixisset, cum in eo docti homi-
 nes, qui cum Taurō erant, tanquam minimē utili in me-
 dico offendissent, atq; id murmure, & uultu ostende-
 rent: tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter: Cer-
 ti, inquit, sumus uir bone, non ignorare te, quid uena ap-
 pelletur, & quid arteria: quod uena quidē si apte ui im-
 mobiles sint, & sanguinis tantum demittendi gratia ex-
 plorētur: arteria autem motu, atq; pulsu suo habitū, &
 modum febrium demonstrant. Sed ut uideo, peruulgatē
 magis quā in scitē locutus est. Nō enim te solū, sed alios
 quoq;

Vena,
 Arteria.

quoq; itidem errantes audiui Venam, pro Arteria dice-
 re. Fac igitur, ut experiamur elegantiore esse te in me-
 dendo, quā in dicendo: & cum Dijs beneuolentibus,
 opera tua sistas hunc nobis sanum, atque ualidum quā-
 citissimē. Hoc ego postea cū in medico reprehensum esse
 meminissē, existimaui nō medico soli, sed omnibus quo-
 que hominibus liberis, liberaliterq; institutis, turpe esse,
 ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri
 pertinentia, quæ non altius occultiusque remota sunt:
 & quæ natura nobis tuendæ ualeitudinis causa, & in
 promptu esse, & in propatulo uoluerit, ac propterea
 quantum habui temporis subscisui, medicinae quoque di-
 sciplinae libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad do-
 cendum. Et ex his cum alia pleraque ab isto humanitatis
 usu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didicisse
 uideor, ad hunc fermē modum: Vena est conceptaculum
 sanguinis, quod ἀγγείον medici uocant, misti, confusiq; Vena.
 cum spiritu naturali, in quo plus sanguinis est, minus spi-
 ritus. Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti Arteria.
 confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus
 sanguinis. σφυγμός autem est intensio motus, & remis- Σφυγμός.
 sio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A
 medicis autē ueteribus oratione Græca ita definitus est:
 σφυγμός ἐστὶ διαστολή, καὶ συστολή ἀδιαίρετος ἀρ-
 τηρίας καὶ καρδιάς. Vel: σφυγμός ἐστὶ παλμός, ἢ
 ζέσις φλεβός, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inscitē à Ce-
 sellio Vindice reprehensa: uersusq; ipsi, in quibus ea
 uerba sunt, subscripti.

C A P.

X I.

H 4 Non

Furius
poëta

Non hercle idem sentio, cū Cefellio Vindice, gram-
matico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudi-
to. Verum hoc tamen petulanter in sciteq; quod Furium
ueterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit:
huiusmodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem, neque
abhorre à poëtica facultate uisæ sunt, neq; dictu prosa-
tuq; ipso tetræ, aut insuaues esse: sicuti sunt quædam ab
illustribus poëtis facta durè et rancidè. Quæ reprehendit
autem Cefellius, Furiana hæc sunt: quòd terram in lu-
tum uersam lutescere dixerit: et tenebras in noctis modū
factas, noctescere: et pristinas recuperare uires, uirescere:
et quod uentus mare cæruleum, crispicans nitescere
facit, purpurat dixerit, et opulentum fieri, opulescere.
Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc
uerba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Increscunt animi, uirescet uulnere uirtus.

Sicut fûlica leuis, uolitat super æquora clasîs.

Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,

Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum.

CAP.

XII.

Actiua pro
passiuis.

ID quoq; habitum est in oratione faciendâ elegantia
genus, ut pro uerbis absentibus patiendi figurâ, agen-
tia ponerent: ac deinde hac uice inter sese mutua uertea-
rent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Non ne hoc impediò uenustius, gratiusq; est: quàm si dic-
ceret,

erret, Ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.

Amictus non sum commodè.

Itidem Plautus Pulueret dicit, nõ quod puluere impleat, Pulueret,
sed quod ipsum pulueris plenum sit:

Exi tu Daue, age,

Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo.

Venus uentura est nostra: nolo hoc pulueret.

In Asinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris: Contempleris

Meum caput contemples, si quidem è re cõsultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Postquam tempestas sedauit,

Atherbal taurum immolauit. M. Cato in Originibus:

Eodem nomine complures ex agro accessitauere, eo res

eorum Anxit. Varro in libris quos ad Marcellum de lin-

gua Latina fecit: In priore uerbo graues prosodiæ, quæ

fuerunt manent, reliquæ Mutant, inquit, elegantissime

pro mutantur. Potest etiam id quoque ab eodem Var. in

V I I. diuinarum similiter dictum uideri: Inter duas filias

regum quid Mutet inter Antigonâ, et Tulliam est enim

aduertere. Verba autem patiendi pro agentibus in omni-

bus ferme ueterum scriptis reperiuntur: ex quibus sunt

pauca ista, quæ nunc meminimus: Muneror te, pro mune-

ro: et Significor, pro significo: et Sacrificor, pro sacri-

fico: et Absentior, pro absentio: et Fœneror pro fœne-

ra: et Pigneror, pro pignero: et alia istiusmodi ple-

raq; proinde ut in legendo fuerunt obuia, notabuntur.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit,

pertentatus à dialectico quodam, sophismatico im-

pudenti.

CAP.

XIII.

H 5

Saturn

Sta lusitabamus huiuscemodi. Vbi cōueneramus complurculi eiusdem studij homines, ad leuandū tempus, captiones quæ sophismata appellatur, mente agitabamus: easq; quasi talos aut tesserulas in medium uice sua quisq; iaciebamus. Captiois soluta, aut parum intellecta, premium pœnā ue erat, nummus unus n s. Hoc ære collecto, quasi mansario coenula curabatur omnibus, qui eum lusum lusseramus. Erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tametsi Latina oratione nō satis scitè ac penè etiā illepidè exponuntur: Quod nix est, hoc grandio non est: nix autem alba est, grandio igitur alba non est. Item aliud non dissimile: Quod homo est, hoc non est equus: homo autē animal est, equus igitur animal non est. Dicere ergo debebat qui ad sophisma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat: in qua parte, quoq; in uerbo captio foret: quid dari, concediq; non oporteret, nisi dixerat, nummo singulo multabatur. Ea multa coenam iuuabat. Libet autem dicere, quā facetè Diogenes sophisma id genus, quod supra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dialecticus: Quod ego sum, id tu non es, & Diogenes annuisset, atque ille addidisset: Homo autem ego sum: cum id quoq; assensus eset, & contra dialecticus ita concludisset, Homo igitur tu non es: hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

Quid sit numerus Hemiolios, quid Epitritos: & quod uocabula ista non facilè nostri auri sunt uerte re in linguam Latinam.

CAP.

CAP.

XIII.

Figura quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latine scripserunt, Græca ipsa dixerunt: fingere autem nostra (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen posset Hemiolio numero, aut Epitrito? Est autē hemiolios, qui numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet eius: ut tres, ad duo: quindecim, ad decem: triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, & eiusdem partem tertiam: ut quatuor, ad tres: duodecim, ad nouem: quadraginta, ad triginta. Hæc autem notare atq; meminisse non ab re uisum est: quoniam uocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissima, in libris philosophorum scriptæ, percipi non queunt.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit, rem nimis anxie & curiosæ obseruationis.

CAP.

XV.

In longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertentur metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis: medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mistis, atq; confusis. Marcus autem Varro in libris disciplinarū scripsit, obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret: & quod priores quinque semipedes æquè magnā uim haberent in efficiendo uersum, atq; alij posteriores septem. Idq; ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

Auli

Diogenis res
spondo.Metricorum nū
mis curiosa
obseruatio.

A. G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARIJ LIB. XIX.

Responſio cuiuſdam philoſophi interrogati
quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

CAP. I.

AVIGABAMVS à Caſiopeia
ad Brunduſium mare Ioniũ, uiolētum,
& uāſtum, & iactabūdum. Nox dein
de, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea
ſerè tota uentus à latere ſeuient, nauē

*ſe angenti
bus

undis compleuerat. Tum poſtea complorantibus noſtris
omnibus, atq; in ſentina* ſatis agentibus, dies quidem tan
de illuxit: ſed nihili de periculo, atque ſeuitia remiſſum,
quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & ſu-
migantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ,

Typhones,

quas τυφῶνες uocabant, impendere, imminereq; ac de
preſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in
diſciplina Stoicæ celebratus, quem ego Athenis cognoue
ram, non parua uirum autoritate, ſatisq; attentè diſcipu
los iuuenes continentem, Eum tunc in tantis periculis,
inq; illo tumultu cœli marisq; requirebā oculis: ſcire cu
piens, quonam ſtatu animi, & an intrepidus, interritusq;
eſſet. Atq; ibi hominē conſpicimus impaidū, & extrili
dum ploratus quidē nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas
eiuſmodi uoces cientē: ſed coloris, & uultus turbatione
non multum à cæteris differētem. At ubi cœlū enituit, &
deſeruit mare, & ardor ille periculi deſta grauit: ac ce-
dit ad

Extrilidus.

dit ad Stoicum Græcus quiſpiam diues ex Aſia, magno
(ut uidebamus) cultu paratuq; rerum & familie: at que
iſpe erat multis corporis animiq; delitijs diſfluens. Is
quaſi illudēs: Quid hoc eſt, inquit ò philoſophe, quòd
cum in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti? ego
neq; timui, nec pallui. Et philoſophus aliquantulum cur
ſtatus, an reſpondere ei conueniret: Si quid ego, inquit,
in tantā uiolentia tempeſtatum uideor paulum pauſa-
tus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. Sed ti-
bi ſanè Ariſtippus ille pro me reſponderit: *qui cum in
ſimili tempore à ſimilimo tui homine interrogatus: Qua
re philoſophus timeret, cum ille contra nihil metueret:
non eandem eſſe cauſam ſibi, atq; illi reſpondit: quoniam
is quidem eſſet non magno opere ſolicitus pro anima
nequiſſimi nebulonis, ipſum autem pro Ariſtippi anima
timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Aſiaticum
à ſeſe amolitus eſt. Sed poſtea cum Brunduſium aduen-
tarem, mollitiq; eſſent uenti maris, percontatus eum
ſum: quænam illa ratio eſſet pauoris ſui, quam dicere ei
ſuperſediſſet, à quo fuerat non ſatis dignè compellatus.
Atque ille mihi placidè & comiter, Quoniam, inquit,
audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem,
ſed neceſſario, & naturali pauore maiotes noſtri con-
ditores ſectæ Stoicæ ſenſerint: uel potius, inquit, lege.
Nam & facilius credideris, ſi legas: & memineris ma-
gis. Atq; ibi coram ex ſarcinula ſua librum potulit Epi-
cteti philoſophi quintum δὲ καλέσκει, quas ab Ariano di-
geſtas congruere ſcriptis Ἰωνίου & Chryſippi nō du-
bium eſt. In eo libro ſcilicet Græca oratione ſcriptum ad
hanc ſententiã legimus: Viſiones animi, quas φανταſίας
philoſophi appellat, quibus mens hominis prima ſtatim
ſpecie

specie accidentis animum rei pellitur: non uoluntatis sunt, neque arbitrij: sed ui quadā sua inferunt sese hominibus. Noscitāda probatiōes autē, quas συγκαταβάσεις uocant, quibus eadem uisa noscuntur, ac dijudicantur, uoluntariæ sunt, suntq; hominum arbitratu. Propterea cū sonus aliquis formidabilis, aut è caelo, aut ex ruina, aut re pētimus* nescius periculi nūtius, uel quid aliud eiusmodi factum est: sapientis quoq; animū paulisper moueri, et contrahi, et pallefcere, necessum est: non opinione alicuius mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis et inconsultis, officium mentis atque rationis præuertētibus. Mox tñ ille sapiēs ibidē τὰς βιωτάς φωνασίας uisa isthac animi sui terrifica nō approbat: hoc est, οὐ συγκαταβάσει, οὐδ' ἐπὶ προσπιδοῦσιν: sed abiicit, respuitq; nec ei metuēdū esse in his quicquā uidetur. Atq; hoc inter insipientis, sapientisq; animū differre dicunt: quod insipientes qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt, seua, et aspera, talia uerē esse putat et eadē incepta, tāquā si iure metuenda sint, sua quoq; assensione approbat, καὶ προσπιδοῦσιν, hoc enim uerbo Stoici, cū super ista re differunt, utuntur. Sapiens autem cū breuiter, et stridentim, colore, utq; uultu motus est: οὐ συγκαταβάσει: sed statū, uigoremq; sentētia suæ retinet, quā de huiuscemodi uisis semper habuit: ut de minimē metuēdis, sed fronte falsa, et formidine inani territantibus. Hæc Epictetū Philosophum ex decretis Stoicorum sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus: annotandaq; esse idcirco existimauimus, ut rebus fortē id genus, quibus dixi obortis, pauescere sensim, et quasi albescere, non insipientis esse hominibus, neque ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali

* nescio cuius
iuis

naturali magis infirmitati cedamus, quā quod esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinq; corporis sensibus, duos esse cū belluis maximē communes. CAP. II.

Quinq; sunt hominū sensus, quos Græci αἰσθησεις appellant: per quos uoluptas animo, aut corpore queri uidetur, Gustus, Tactus, Odoratus, Visus, Auditus. Ex his omnibus quæ immodicē uoluptas capitur: ea turpis, atq; improba existimatur. Sed enim quæ nimia ex gustu atq; tactu est: ea uoluptas (sicuti sapientes uiri censuerunt) omnium rerum fœdissima est. Eosq; maximē, qui duabus istis belluis uoluptatibus sese dederūt grauissimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκολασίας, uel ἀκαταίας. Nos eos uel Incōtinentes dicimus, uel Intēperantes. ἀκολασίας enim si interpretari coactius uelis, nimis id uerbū insolens erit. Istæ autē uoluptates diuæ, Gustus atq; Tactus: id est, libidines in cibos, atq; in uenere rem prodigæ, solæ sunt hominibus cōmunes cū bestijs: et idcirco in pecudū, ferorumq; animalū numero habetur, quisquis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Ceteræ ex tribus alijs sensibus proficiētes, hominū esse tantum ppriæ uidētur. Verba sup hac re Aristotelis philosophi adscripsi: ut uel autoritas clari atq; inclyti uiri tam insimul nos uoluptatibus acterret. Διατι οἱ κατὰ τὴν τ' ἀφῆς ἢ γούσιως ἰδὸν τὴν γυνομένην αὐτῶν ὑπερβαλλόντων, ἀκαταίας λέγονται. ὁ τε γὰρ πῶδε τὰ ἀφροδίσια, ἀκολασιοί, οἱ τε πῶδε τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις, τῶν δ' ἐκατὰ τὴν τροφῆν, ἀπ' ἐνίου μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τῆ τὸ ὄν, ἀπ' ἐνίου ἢ ἐν τῷ λαρυγγί, δὲ καὶ φιλεῖται.

Gustus,
Tactus,
Macrobi. lib. 2
cap. ult.

φιλοξενῶν γεράνους φάρμακα εὐχέλῳ ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ
 τὴν ὀψίμην καὶ τὴν ἀπολιωὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ πᾶς ἀπὸ
 τούτων, γινόμενας ἰδρυαὶς κωαὶς εἶναι ἡμῖν καὶ τῶν
 ἄλλοις ζώοις, ἄτε οὐκ οὐσαί κωαὶ ἀλλομάτταται εἰσὶ,
 διὸ καὶ μάλιστ' ἢ μόναι ἐπωσιδύσονται τε τῶν ὑπὸ
 τούτων ἡπώλων φέρομεν, καὶ ἀκρατῶν, καὶ ἀπολα
 σος λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίων ἰδρυαὶς ἡπώ
 δια, οὐσὼν ἢ τ' ἀποδύσονται πεντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ
 δύο μόνων τ' προσφηνόμενων ἡδεται, κατὰ δὲ τὰς ἄλ
 λας, ἢ ὅπως οὐκ ἡδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τὰ το
 πάχει. ὅρα μὲν γὰρ τὸ ὄρωμ, ἢ ὄσφραυδόμενον χέρις,
 ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῆ, οὐ δὲ τὰ τοιαῦ
 τα ἡδέα ἀντρεῖ, ὅσσορ οὐ δὲ ἡμῖν ἢ τὰ τὰς
 χους ὀδύμη ὅταν ἄλλω ἔχωμεν τὰ φραγῆμ, ὅταν
 δεῖν δέξῃς ὦμν ἡδέα, ὃ δὲ τὰ ῥόδου αἰεὶ ἡδέα.

Quis igitur habens aliquid humani pudoris, uoluptati
 bus istis duabus coeundi atq; comedendi, quae sunt homi
 ni cum sue, atq; asino communes, gaudeat: Socrates qui
 dem dicebat, multos homines propterea uelle uiuere, ut
 ederent, & biberet: sese bibere, atq; esse, ut uiueret. Hip
 pocrates autem, diuina uir scientia, de coitu Venereo ita
 existimabat: partem esse quandam morbi teterrimi, quae no
 stri comitialē dixere. Namq; ipsius uerba haec traduntur:

Coitus Ve
 reus.

τὴν σωσσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quod turpius est frigidē laudari, quā acerbius
 uituperari.

CAP. II.

Turpius esse dicebat Phauorinus philosophus exi
 que atq; frigidē laudari: quā insectatē, & gra
 uiter

uiter uituperari. Quomā, inquit, qui maledicit & uitu
 perat: quā id acerbius facit, tam maxima mole pro ini
 quo & inimico ducitur: & plerunq; propterea fidem
 non capit. Sed qui infœcundē atq; ieiunē laudat, desitui
 à causa uidetur: & amicus quidē creditur eius, quē lau
 dare uult, sed nihil posse reperiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat:
 quare etiam ignis urinam lacefiat.

CAP. III.

Aristotelis libri sunt, qui problemata physica in
 scribuntur, lepidissimi, & elegantiarū omne genus
 referti. In his querit, quam ob causam eueniat, ut quibus
 inuasit repentinus rei magna timor, plerūq; alio statim
 cita fiant. Item querit cur accidat, ut eum qui propter
 ignē diutius stetit, libido urinae lacefsat. Ac de alio qui
 dem inter timēdum prona atq; præcipiti causam esse di
 cit: quod timor omnibus sit algificus, quem ille appellat
 ψυχροπύλω: quae uis frigoris sanguinē, caldoremq;
 omnē de summa corporis cute cogat penitus & depellat:
 faciatq; simul uti qui timent, sanguine ex ore decedente,
 pallefcant. Is autem, inquit, sanguis, & caldor in ultima
 coactus, mouet plerunq; aluum, & incitat. De urina cre
 bra ex igni proximo facta, uerba haec posuit: ὃ ἢ πῦρ
 διαχέλα τὸ πεπρωγὸς, ὅσσορ ἡλιῶν τὸν χίονα.

Ex Aristotelis libris sumptum, quod niuis aqua
 potui pessima fit: & quod ex niue cryfallus con
 creatur.

CAP. V.

In Tyburte rus concesseramus hominis amici diuitis,
 aestate anni flagrantissima, ego & quidam alij æqua
 les & familiares mei, eloquentiæ & philosophiæ secta
 tores

Aqua nivalis
hominī nocī-
ua.

tores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica discipuli-
na, bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is
nos aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, se-
uerius que increpabat. Adhibebat nobis autoritates no-
bilitum medicorum, & cum primis Aristotelis, philoso-
phi rei omnis humane peritissimi: qui aquam niualem
frugibus sanè, & arboribus secundam diceret, sed ho-
minibus potu nimio insalubrem esse: tabem que & mor-
bos sensim, atque in diem longam uisceribus infeminare.
Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuolè, & asi-
duè dictabat. Sed cum bibendæ niuis pausa fieret nulla,
promit è bibliotheca Tyburti, quæ tunc in Herculis tem-
plo satis cōmodè instructa libris erat, Aristotelis librū,
eumq; ad nos adfert. Et huius saltē, inquit, uiri sapien-
tissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinem uestram
profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse po-
tui aquam è niue. Namq; solidius latiusq; concretam esse
eam, quam κρυάλλου Græci appellant. Causaq; ibi ad-
scripta est huiuscemodi, quoniam cū aqua frigore aëris
duratur, & coit, neceßum est fieri uaporationē, & quā-
dam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea, & emanare.
Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euapora-
tur: manet autem quod est grauius & sordidius, & insa-
lubrius: atque id pulsu aëris uerberatum, in modum co-
loremq; spumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod est
salubrius, diffiari atque euaporari ex niue, indicium illud
est, quod minor fit illa, quæ antè fuerat, quàm concre-
scret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsi,
& adscripsi: Διατι τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυάλλου
ὑδάτα φαῦλα ἐσιν, ὅτι πάντος ὑδάτος πηγνυ-
μίνος

μίνος τὸ λεπτότατον διαπνέει, καὶ κρφότατον ἐξεί-
μιζει. σημεῖον ἃ ὅτι ἔλαττον γίνετ' ἢ πρότερον ὅταν
ταῦτα παγῆν. ἐπεληλυθότες ἡμεῖς ὑγενοτάτα, ἀνάγ-
κει τὸ καταλειπόμενον χείρου εἶναι. Hoc ubi legimus,
placuit honorem doctissimo uiro habere Aristoteli. Atq;
ita postea ego bellum & odium nisi indixi: alij inducias
cum ea uariè factitabant.

Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, ti-
mor uerò contrahit.

CAP.

V I.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptū est:
Διατι οἱ μὲν ἀεχμώμενοι ὀρθρωῶσι, οἱ δὲ φο-
βοῦμενοι, ἀρχαῖσι, παραπλοσίω τῶν παθῶν ὄντων,
διὰ τῶν μὲν ἀεχμωμένου διαχέει τὸ αἷμα ἐκ τῆς
καρδιάς εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὡς τε ἐπι-
πολάζειν: τοῖς ἃ φοβηθεῖσι σωτρεύει εἰς τὴν καρ-
δίαν, ὡς τ' ἐκλείπει ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego
Athenis cū Tauro nostro legissem, percontatusq; essem,
quid de ratiōe ista reddita sentiret, Dixit quidē, inquit,
probè & uerè quid accideret, diffuso sanguine, aut con-
tracto: sed cur ita fieret nō dixit. Adhuc enim queri pot,
quam ob causam pudor sanguinē diffundat, timor con-
trahat: cum sit pudor species timoris, atq; ita definiatur:
Pudor est timor iustæ reprehensionis. Ita enim philoso-
phi definiunt, ἀεχύνει ἐστὶ φόβος δίκαιος λόγος.

Macrob. lib. 7.
cap. 11.

Pudor:

Quid sit Obesum, nonnullaq; alia prisca uoca-
bula.

CAP.

V II.

IN agro Vaticano Iulius Paulus poeta uir bonus, &
I rerum literarumq; ueterum impensè doctus, prædium
I 2 Ium

Iulius Paulus.

lum tenue possidebat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, & olusculis, pomisq; satis comiter copiosq; inuitabat. Atq; ita molli quodam tempestatis autumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cum ad eum cœnassemus, & apud mensam eius audissemus legi Næuij Alcestim, rediremusq; in urbē, sole iam serē occiduo, figuras habitusq; uerborū noue* aut in signiter dictorū in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidē animaduerti digna subuenerat, qua nos quoq; possemus uti, memoriæ mādabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, peccatoreq; undiq; obeso,

Ac mente excensa, tardi gemulo senio oppressum.

- Obesus. Obesum hic notauimus ppriè magis, quàm usitatè dictū pro exili, atq; gracilēto, ἀειπὼς, ἢ ἤϊ ἀντιφρασιον, obesum pro pingui atque uberi dicit. Item notauimus, quod
- Obliterus. Obliteram gētem pro oblitterata dicit. Itē quòd hostes, qui fœdera frangerent, Fœdistragos, nō Fœderifragos dicit. Item quòd rubentem auroram, Pudoricolorem appellauit, & Memnonem Nocticolorem. Item quòd sorte dubitanter, & ab eo quod est Sileo, Silēta loca dicit, ut Puluerulenta, & Pestilenta: & Carendum tui est, pro te: quodq; magno Impete pro Impetu: Item quòd Fortescere posuit pro fortem fieri, quodq; dolentiam pro dolore, & Auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerantibus: quodq; Māciolis, inquit, teneillis, pro manibus: & quiescam Siliceo, item fiere, inquit, impendio in fit, id est, impēse fieri incipit: quodq; Accipitret posuit pro iaceret. His non inter uiam uerborū Næuianorū annotatiunculis oblectabamur. Cetera enim, quæ uidebantur nimii poetica, explose orationis usu alieniora prætermisimus, ueluti

Silenta.
Pestilenta.
Carendum sui.
Impete.
Fortescere.
Dolentia.
Auens.
Māciolæ.
Fiere.
Accipitret.

ueluti fuit, quod de Nestore ait, Trifeclicsenex, & Dulcioriloquus, Item quòd tumidis magnisq; fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine esse Onychino dicit: & quæ multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod Vituperones suos subducti supercilij carptores appellauit.

Trifeclicsenex.
Dulcioriloquus.
Multigrumis.
Vituperons.

Quæstio an arena, cælum triticum pluralia inueniantur: atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

C A P. VIII.

Adolescentulus Romæ prins quàm Athenas conderem, quando erat à magistris auditionibusq; obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uisendi gratia pergebam: sermonibusq; eius purissimis, bonarumq; doctrinarum plenis fruebar. Nec unquam factum est, quoties eū uidimus, loquentemq; audiuius, quin rediremus serē cultiores doctioresq;. Veiuti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à Latine tamen linguæ studio non abhorrens. Nam cum quispiam familiaris eius, benè eruditus homo, & tum poeta illustris, liberatum se esse aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus: tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. Caius enim Casar ille perpetuus Dictat. Cn. Pōpeij focer, à quo familia & appellatio Casarum deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermouis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad Marcum Ciceronem de analogia conscripsit. Arenas uitiosè dici existimabat, quod Arena nunquam multitudinis numero appellanda sit: sicuti neq; Cælum, neq; Triticum. Contra Arena.

C. Casaris
laus.

Quadrige. autem Quadrigas, etiam si curus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut Arma, & Mœnia, & Comitia, & Inimicitias: nisi quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges, & non esse id uitium demonstras. De Cælo (inquit ille) & Tritico non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint: neq; de Armis, & Mœnijs, & Comitijs, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem post de Inimicitijs & Quadrigis ac fortasse an de Quadrigis ueterum autoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut Inscitiam, & Impotentiam, & Iniuriam, quæ ratio est, quam obrè C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat? quando Plautus lingua Delicia. Latine decus, Deliciam quoque ἐὺκός dixerit, pro Delicijs?

Mea, inquit uoluptas, mea delicia.

Inimicitiam autè Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim Arenas parū Latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas: ut quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memorie madaui. Nam cum supra dixisset, neq; Cælū, Triticum ue, neq; Arenā multitudinis significationē pati: Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unā Terram, & plures Terras, & urbem & Vrbes, & Imperiū

& Impe

& Imperia, dicamus: neque Quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque Arenam in multitudinis appellationem conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi, Fronto ad illum poetam Videtur ne tibi, inquit, C. Cæsarem de statu uerbi contra te satis aperte, satis que constanter pronuntiasse? Tum permotus autoritate libri poeta: Si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit: nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitij putes, & in Quadriga dicenda, & in Arena. Tum Fronto ita respondit: Quadrigæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, Quadrigæ quasi quadrijugæ uocantur. Neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam, sed in specie dispari. Nam cum Arena singulari numero dicta multitudinem tamen & copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium: indoctè & inscitè Arenæ dici uidentur: tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius sententiæ, legisq; fundus subscriptor que fierem: sed ut ne Cæsaris, uiri docti, opinionem ἀναγκαῖον destituerem. Nam cum Cælum semper ἐὺκός dicatur, Mare & Terra non semper, & Puluis, & Ventus, & Fumus non semper, cur Inducias, & Cerimonias scriptores ueteres nonnunquam singulari numero appellauerunt: Ferias, & Nundinas, & Inferias, & Exequias nunquàm? Cur Mel et

Lac.

uinum, atque id genus cetera, numerum multitudinis capiunt. Lac non capiat? Queri, inquam, ista omnia, et enucleari, et excludi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quae iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opimor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, et quando forte erit otium, quaerite an Quadrigam, et Arenas dixerit e cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poetarum, id est,

Classicus scriptor.

classicus, assiduusque; aliquis scriptor, non proletarius. Hec quidem Fronto requirere nos iussit uocabula: non ea re (opimor) quod scripta esse in ullis ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi, in quaerendis rarioribus uerbis, exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus: Quadrigam numero singulari dictam, in libro satyrarum Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetricus. Arenas autem πλυνωλεικας dictas minore studio quaerimus: quia praeter C. Caesarem (quod equidem meminim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Graecos lepidissima responsio.

C A V. I X.

Adoleſcēs è terra Asia, de equeſtri loco, læta indo-
lis, moribusque; et fortuna bene ornatus, et ad rem
muſicā facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac
magiſtris, in ruſculo, celebrande lucis annuæ, quam ſibi
principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eam
cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè iuue-
nibus magiſter, Hiſpano ore, florentisque; homo ſacundia,
et rerum literarumque; ueterum peritus. Is, ubi edulijs ſi-
*moxque; ſer nis et poculis, *mox ſermonibusque; tempus fuit: deſidera-
uit exhiberi, quos habere eum adoleſcentem ſciebat, ſci-
tiſſimos

Antonius Iu-
lianus.
*moxque; ſer
nis et poculis,
*mox ſermonibusque;
tempus fuit: deſidera-
uit exhiberi, quos habere eum adoleſcentem ſciebat, ſci-
tiſſimos

tiſſimos utriuſque ſexus, qui canerent uoce, et qui pſala-
lerent. Ac poſtea quàm introducti pueri puellaque; ſunt,
iucundum in modum ἀνεκρεόντεια pleraque, et ſapphi-
ca, et poetarum quoque recentium ἐλεγεία quædam
ἔρωλα cecinerunt. Oblectati autem ſumus præter mul-
ta alia uerſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis, quos
equidem ſcripſi, ut interea labor hic uigiliarum, et in-
quies ſuauiſſime pauliſper uocum atque modulorum ac-
quieſceret:

Τὸν ἀργυρῶν Τρεῦσας
ἠφαισέ μοι ποιῆσον.
Γρανοπλίας μὲν οὐχί,
Τί γὰρ μάχουσι καί μοι,
Γοτῆριον δὲ νοῖλον
ἔσσυ δὴν βάθυλον.
Καὶ μὴ ποίη κατ' αὐτὸ
Μὴ τε ἄστρα, μὴτ' ἀμάξας,
Τί πλάκιδιον μέλλει μοι,
Τί δ' ἄστρα βωπῆω
Ροῖου ἀμπέλας μοι,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Καὶ χρυσέας πατῶντας
ὄμω καλῶς λυαίω,
ἔρωτα ἡδὲ βάθυλον.

Tum Graeci plusculi, qui in eo conuiuio erant, homines
apocni, et nostras quoque; literas haud incuriose docti, in
Iulianum rhetorem laceſcere, inſectarique; adorti ſunt: tāquam
profus

profusus Barbarum, & agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamatorq; tantum & facundia rabida iurgiosaq; esset, eiusq; linguae exercitationes doceret, quae nullas uoluptates, nullamq; mulcedinem Veneris, atq; Musae haberet. Saepq; eum percontabantur, quid de Anacreonte, ceterisq; id genus poetis sentiret: & ecquis nostrorum poetarum tam fluentes carminum delicias fecisset: nisi Catullus, inquit, forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Naeuius implicata, & Hortensius inuenusta, & Cinna illepada, & Memmius dura: ac deinceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus: Cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali *αὐτοῦ* artium nos uinceretis: & sicut in uoluptatibus cultus

*In antiquo libro scriptum erat, multis par. Vnde suscipior scriptis fuisse, multis garafangi.

Valerius Aedituus.
Portius Licinius.
Q. Catullus.

atque uictus, ita in catilenarum quoque multis anteiretis. Sed ne nos, id est, nomen Latinum, tanquam profestos quosdam, & insubidos *αὐτοῦ* condennetis: permittite mihi quaeso operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Et audite ac discite, nostros quoq; antiquiores ante eos, quos nominastis, poetas amastios ac uenereos fuisse. Tum resupinus capite conuelato, uoce admodum quam suauis, uersus cecimit Valerij Aeditui ueteris poetae, item Portij Licinij, & Quinti Catulli: quibus mundius, uenustius limatius, prescius, Graecum Latinum ue nihil quicquam reperiri puto.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quaeram, uerba labris abcunt.
Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si ta

Si tacitus, subidus, duplo ideo pereco.

Atq; item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces, quam priores:

Quid faculam praefers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.

Istam non potis est uis saeva extinguere uenti,
Aut imber caelo candidus precipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,
Nulla est quae possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portij Licinij hosce:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,
Quaeritis ignem? ite huc: quaeritis: ignis homo est.
Si digito attingero, incendam syluam simul omnem.
Omne pecus flamma est, omnia quae uideo.

Q. Catulli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum
Deuenit: sic est, persugium illud habet.

Quid, si non interdixem, ne illuc fugitiuum
Mitteret ad se intro: sed magis eijceret?

Ibimus quaesitum, uerum ne ipsi teneamur
Formido, quid ago? da Venus consilium.

Verba haec, Praeter propter, in usu uulgi prodita, etiam Ennij fuisse.

CAP. X.

MEmini me quondam, & Celsinum Iulianum Nummidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauius aegrum ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Graeciensi, circum undiq; sedentibus multis, doctrinae, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebant fabri aedium coplures, balneis

In scimpodio Graeciensi.

*uerbis

Præter pro-
pter.

neis nouis: molicendis adhibiti: ostendebantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cū elegisset unam formam speciēq; *ueris, interrogauit, quā- tus esset pecuniæ conspectus, ad id totum opus absoluendum. Cumq; architectus, dixisset, necessaria uideri esse n. s. ferme trecenta, unus ex amicis Frontonis Et præter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearū sumptu instituerat, aspicies ad eum amicum, qui dixerat, Quinquaginta esse alia præter propter: atq; ille amicus, Non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorū hominum, quos loquentes ad audias. Quid autem id uerbū significet, non ex me, sed ex grammatico querendum est: ac simul digito demonstrat grammaticum haud incelebri nomine, Romæ doctorem, sedētem. Tum grammaticus, usitati peruulgatq; uerbi obscuritate motus: Querimus, inquit, quod honore quæstionis minimè dignum est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeū est, et in opificū sermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam uoce atq; uultu intentiore: Ita ne, inquit, magister dehonustum tibi, deculpatumq; hoc uerbum uidetur: quo et M. Cato, et M. Varro, et pleraq; ætas superior, ut necessario, et Latino, usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admonuit, in tragœdia quoq; Q. Ennii, quæ Iphigenia inscripta est, id ipsum de quo quærebatur, scriptū esse, et à grammaticeis contaminari magis solitū, quàm enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii iubet. In eius tragœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,
Quàm cum est negotium in negotio.

Nam

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio id agit: studet ibi, mentem atq; animū delectat suum. Otioso initio animus nescit, quid uelit.

Hoc idem est, neq; domi nunc uos, nec militiæ sumus. Imus huc, hinc illuc: cū illuc uerū est, ire illinc lubet.

Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur. Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad Grammaticū iam labantē: Audisti ne, inquit, magister optime, Enniū tuum dixisse Præter propter: et cum sententiā quidem tali, quali seuerissimæ philosophorū esse obiurgationes solent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo queritur) qui sit notus huiusce uersus sensus:

Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur. Et Grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cū id plerique prolixius riderent, exurgit: et abiens: Tibi, inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quæstione uerbi, consurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit.

CAP. XI.

Celebrantur duo isti Græci uersiculi, multorūq; doctorum hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi, et uenustissimæ breuitatis. Neq; adeo pauci sunt ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant: quibus ille adolescens luserit, cum tragœdijs quoq; eodem tempore faciendis præluderet:

Τὴν ψυχὴν ἀγαθῶνα φιλοῦ ἐπιχείλεσθαι ἔχου.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβουωλὴν.

Amicus

Amicus meus ἀνὴρ ἀλυσσόμενος adolescens, in plureis uersifuculos licentius liberiusque uertit: qui quoniam mihi quidem uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:

Dum semihulco suauius
 Meum puellum suauior,
 Dulcemque florem spiritus
 Duco ex aperto tramite,
 Anima tunc agra et saucia
 Cucurrit ad labias mihi,
 Orisque rictu peruium
 Et labra pueri mollia
 Rimata itimeri transitus
 Ut transiliret nititur.
 Tum si morae quid plusculae
 Fuisset in coitu osculi,
 Amoris igni percita
 Transisset, et me linqueret:
 Et mira prorsum res foret,
 Ut ad me fierem mortuus,
 Ad puerum ut intus uiuerem.

Difertatio Herodis Attici, super ui & natura doloris: suaeque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores praecidit.

CAP. XII.

Herodem Atticum, consularem uirum, Athenis disserentem audiui Graeca oratione: in qua fere omnes memoriae nostrae uniuersos grauitate atque copia, et elegantia uocum longe praestitit. Dissertit autem contra ἀντιθετικῶν Stoicorum: laesisset a quodam Stoico, tanquam minus sapienter

pienter, et parum uiriliter dolore ferret, ex morte pueri, quem amauerat. In ea difertatione (quantulum memini) huiuscemodi sensus est, quod nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret, et saperet, affectionibus istis animi, quas πένθη appellabat, egritudinis, cupiditatis, timoris, irae, uoluptatis, carere et uacare totis posset, et omnino non dolere. Atque si posset, etiam obniti, ut totis careret, non ex re id esse melius: quoniam langueret animus, et torperet affectionum quarundam aduimiculis, ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusque animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosque esse uigoribus quibusdam mentium et alacritatibus. Ac propterea, si omnino omnem eos imperitius conuellamus, periculum esse, ne eis adhaerentes, bonas quoque et utiles animi indoles amittamus. Moderandos esse igitur, et scite considerateque purgandos censebat: ut ea tantum, quae aliena sunt, contraque naturam uiderentur, et cum perniciose agnata sunt, detrahantur: ne profecto id accidat, quod cuiquam Thracio insipienti et rudi in agro quem emerat, procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi insolens, cum in terris cultiores humanioris uitae cupidine commigrasset: fundum mercatus est, olea atque uite consitum: qui, quia nihil admodum super uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinum, rubos late atque alte obortos excidentem, fraxinos ad summum prope uerticem deputantem, soboles uitium a radicibus caudicum super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut in oleis proceros atque decerptos amputantem. Accedit que prope, et cur

Rustici imprudentia,

tantans

tantum ligni atque frondium cadere faceret, percotatus est. Et uicinus ita respondit: Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, eiusque arbor atque uitis, fecundior. Discedit ille à uicino, gratias agens et letus: tanquam adeptus rei rustice disciplinam. Tum falcem ibi ac securim capit, atque ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes, et oleas detrucat: comasque arborum latissimas, uberrimosque uitium palmitates decidit: et fruteta atque uirgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis felicia, cum sentibus et rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathie sectatores, qui uideri se esse tranquillos, et intrepidus, et immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil trahuntur, nihil gaudent: omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignaue, et quasi eneruatae uitae consensescunt.

Apathie sectatores.

Quos Pumiliones dicimus, Graece *νάνος* appellari.

CAP.

XIII.

Stabant forte una in uestibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius, et Festus Posthumius, et Apollinaris Sulpitius. Atque ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabam. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere, parua nimis statura homines: maluerimque eos pumiliones appellare: quonia hoc scriptum esse in libris ueterum memineram. Nanos autem sordidum esse uerbum, et barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in consuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum

Pumiliones.

Nani.

non

non est: censeturque; linguae Graecae origine: *νάνος* enim Graeci uocauerunt, breui, atque humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologia, cum sententia uocabuli competente. Et si memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comedia Aristophanis, cui nomen est *ἀνδρῶν*. Fuisse autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in Latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores. Esetque id impendio probabilius, quam quae à Laberio ignobilia nimis, et sordentia in usum linguae Latinae intronisa sunt. Tum Festus Posthumius grammatico cuiuspiam Latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris Nanos uerbum Graecum esse, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgo dicitur, an ne Latinum sit, et apud quem scriptum reperiat. Atque ille grammaticus, homo sane perquam in noscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur, praesente Apollinare, quid de uoce illa Graeca Latina ue sentiam dicere, audeo tibi Feste querenti respondere, esse hoc uerbum Latinum, scriptumque inueniri in poematis Heluij Cinnae, non ignobilis, neque indocti poetae. Versusque eius ipsos dixit: quos, quoniam memoria mihi forte aderant, adscripsi:

At nunc me genij nana per salicta

Bigis rheda rapit citata nanis.

Contemporaneos fuisse Caesari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, aetatis suae doctissimos Romanos: & quod Nigidij commentationes propter earum obscuritatem, subtilitatemque, in uulgis non exeunt.

CAP.

XIII.

K

Actus

Aetas M. Ciceronis, & C. Caesaris præstanti facundia viros paucos habuit: doctriinarum autem multiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita est, culmina habuit M. Varronē, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequentiq; usu feruntur: Nigidiana autem commentationes non proinde in uulgus exeunt: & obscuritas subtilitasq; earū, tanquam parum utilis, derelicta est. Sicuti sunt quæ paulò antè legimus in commentarijs eius, quos grāmaticos inscripsit: ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atque ordine literarum disceret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc scripsit: quæ reliquimus inæ narrata, ad exercendam legentium intentionem: A, & O, semper principes sunt: I, & V, semper subditæ: E, & subit & præit. In Euripo, præit: subit in Aemilio. Si quis putat præire V, in his uerbis, Valerius, Venonias, Volusius: aut I, in his, Iampridem, Iecur, Iocum, Iucundum, errabit: quod hæc literæ cum præunt, ne uocales quidem sunt. Item ex eodem libro uerba hæc sunt: Inter literam N, & G, est alia uis, ut in nomine Anguis, & Angaria, & Ancora, & Increpat, & Incurrit, & Ingenuus. In omnibus enim his non uerum N, sed adulterinum ponitur. Nam N, non esse, lingua iudicio est. Nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est scriptum: Græcos non tantæ inscitia arcesso, qui Ou ex O, & Y scripserunt, quantæ qui ei ex E, & I. illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti.

Nedi insoluti
ex literis Nigidi-
dianis.

Auli

A. GELLII

NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIB. XX.

Disceptatio Sex. Cæciliij iureconsulti, & Phauorini philosophi, de legibus duodecim tabularum.

C A P. I.

SEXTVS Cæcilius in disciplina iuris, atque legibus populi Romani notis, atque legibus populis, scientiis, usibus, autoritateq; illustri fuit. Ad eum fortè in area Palatina, cum salutationem Cesaris opperiremur, philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est nobis, multisq; alijs presentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemuiralium, quas Decemuires eius rei gratia à populo creati composuerunt, in quæ duodecim tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sextus Cæcilius inquisitis exploratisque multarum urbium legibus, eleganti atque absoluta breuitate uerborum scriptas diceret: Sit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupidè tabulas istas duodecim legi, quam illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædam istic animaduertuntur aut obscurissimæ, aut leuiat: cõtrà dura nimis & remissa, aut nequaquã, ita ut scriptum est, cõsistētia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius) non assignemus culpæ scribentium: sed inscitia non assequentium, quanquam ij quoq; ipsi, qui quæ scripta sunt,

XII. tabularum
legum.

K 2 minus

minus percipiunt, culpa uacant. Nam longa ætas uerba atque mores ueteres obliterauit, quibus uerbis moribusque sententia legum comprehensa est. Trecentesimo namque anno post Romam conditam, tabula conposita scriptaque sunt. A quo tempore, ad hunc diem, anni esse non longè minus septingenti uidentur. Durè autem scriptum esse in istis legibus, quid existimari potest? nisi duram esse legem putas, quæ iudicem arbitrum uel iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punit: aut quæ furem manifestum ei, cui furtum factum est, in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim, quæso, dic uir sapientiæ studiosissime: an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia iura diuina atque humana iusurandum suum pecunia uendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grætoris insidiosam uiolentiam, non dignam esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me querere, quid ego existimem, Scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ, quæ colo, inquirere potius, quam decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis est Populus Romanus, cui delicta quidem isthæc uindictanda, pœnæ tamè huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus est enim leges istas de tam immodico supplicio situ atque senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum improbauit, quòd si homo in ius uocatus, morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus est, arcera non sternitur, sed ipse aufertur, et iumento imponitur, atque ex domo sua ad Prætorem in comitium noua funeris faciæ effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, et

Arcera,

ad re

ad re spondendum pro sese non idoneus, iumento adharens in ius aduersario deportatur: Quòd uerò dixi, uideri quædam esse impendio molliora: non ne tibi quoque uideatur esse dilutum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si iniuria alicui faxit, uiginti quinque pœnæ sunt. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uiginti quinque asses deterreant? Itaque cum eam legem quoque Labeo uester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, inquit: Lucius Neratius fuit egregiè homo improbus, atque immani uecordia. Is pro delactamento habebat, os hominis liberi manus suæ palma uerberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans: et quemcumque depalmauerat, numerari statim, secundum duodecim tabulas quinque et uiginti asses iubebat. Propter eam, inquit, Prætores postea hanc abolescere, et relinquere qui censuerunt: iniurijsque æstimandis recuperatores se duros, edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisæ sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me fallit) hæc sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto. Præter enim ulciscendi accerbitatem, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit: quæro an efficere possit, rumpendi pariter membri æquilibrium. In qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus et consultus, non cadunt sub eius

Neratij petus
lantia.

dens talionis simil irudinem. Quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiae ius habet, sed imprudentiae? Sed & si prudens reperit, nequaquam patietur, aut alius se laedi, aut laetari: quod cuiusmodi libra, atque mensura caueri possit, non reperio. Quoniam etiam si quid plus erit, aliter ue commissum, res fietri diculae atrocitatis: ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat infinita quaedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi, partiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus, addictusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest esferatius, quid ab hominis ingenio diuersius: quam quod membra, & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur: sicut nunc bona uerum distrahuntur? Tum Sex. Caecilius amplexus utraq; manu Phaurinum: Tu es, inquit, unus profecto in nostra memoria, non Graiae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges tam scite atque docte callet, quam leges tu nostras decemuirales percalluisti? Sed quaeso te, cum tamen digrediare paulisper è curriculum istis disputationum uestrarum Academicis, omissoq; studio quicquid lubitum est arguendi, tuendiq; consideres grauius, cuiusmodi sint ea, quae reprehendisti. Nec ideo contempnas legum istarum antiquitates, quod plerisque ipsis iam Populus Romanus desuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum praesentium rationibus, proq; uitiorum quibus medendum est seruoribus, mutari atq; secti: nec statum

statu consistere, quin ut facies caeli & maris, ita rerum atque fortunae tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est rogatione illa Stolonis de iugerum numero praefinito? quid utilius plebiscito Voconio, de coercendis mulierum hereditatibus? Quid tam necessarium existimatum est propulsandae ciuium luxuria, quam lex Licinia, Fannia, aliq; item leges sumptuariæ? Omnia tamen haec oblitterata, & operata sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus exestuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanissima, quae iumentum dari iubet agro, aut semini in ius uocato? Verba sunt haec de lege: Si in ius uocat, si morbus, auitas ue uitium esset, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne stereno. Antu forte morbum appellari hic putas, aegrotationem grauem cum febre rapida, & quercera? Iumentumq; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, aegrotum domi suae cubantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phaurine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non febriculosus, neque nimium grauis: sed uitium aliquod imbecillitatis atque inuolentiae demonstratur, non periculum uitae ostenditur. Caetero qui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum fonticum appellant. Iumentum quoque non id solum significat, quod nunc dicitur: sed uectabulum etiam, quod ad iunctis pecoribus traheretur. Veteres enim nostri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur plo-

*uocato
morbus.
Auitas,

Morbus,

Morbus fonticus,
Iumentum.
Vectabulum.

Arcera,

strum tectum undique, et munitum: quasi arca quadam magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut senes portari cubantes solebant. Quenam ibi igitur acerbitas esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plostrum esse dandū censuerunt: neq; in sterni tamen delicatè arceram iusserunt: quoniam satis esset inualido huiusmodi uestaculum. Atque id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinantibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quinq; et uiginti assibus sanxerunt: non omnino omnes mi Phauorime iniurias ære isto pauco diluerūt, tametsi hæc ipsa paucitas assium, graue pondus æris fuit. Nam librarijs assibus in ea tēpestate populus usus est. Sed iniurias atrociores, ut De ose fracto, non liberis modò, uerum etiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt. Quibusdam autem iniurijs talionem quoq; apposuerunt. Quam quidem tu talionem, uir optime, iniquius paulò insectatus es: ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit talio: neq; rumpi membrum facillè possit, ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum est, mi Phauorime, talionem rarissimam fieri difficillimè. Sed Decemuiri minuere, atque extinguere uolentes huiuscemodi uiolentiam pulsandi atque lædendi talione, eo quoque metu coercendos esse homines putauerunt. Neque eius, qui membrum alteri rupisset, et pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt, ut an prudens, imprudens uel rupisset, spectandū putarent: aut talionem

talionem in eo uel ad amussim equipararent, uel in libili perpenderent: sed potius eundem animum, eundemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque casum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præstari posset, casus ictus non posset. Quod si ita est, ut dico, et ut ipse æquitatis habitus demonstrat, taliones illæ tuæ reciproca, argutiores profectò, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœnæ putas, quæ (obsecro te) ista acerbitas est: si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, et non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætorium de æstimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad æstimationem iudicis redigi necessario solitam. Nam si reus qui depacisci noluerat, iudici talionem impetranti non parebat: æstimata lite, iudex hominem pecuniæ damnabat: atque ita si reo et pacto grauis, et acerbata talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat, ut ei, quod de sectione partitioneque corporis immanissimum esse tibi uisum est, respondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisque, Populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit: sed omnium maximè atq; præcipuè fidem coluit, sanctamq; habuit tam priuatim, quàm publicè. Sic Consules clarissimos uiros hostibus, confirmandæ fidei publicæ causa, dedit: sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quàm propinquos, tuendumque esse

contra cognatos censuit: neque prius ullum facinus aesti-
 si quis matum est, quam si cui probaretur clientem derisui ha-
 buisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modò in
 officiorum uicibus, sed in negotiorum quoque contra-
 ctibus sanxerunt: maximeq; in pecunia mutuatæ usu,
 atque commercio. Adimi enim putauerunt subsidium
 hoc inopia temporariæ, quo communis hominum ui-
 ta indiget: si perfidia debitorum, sine graui pœna,
 eluderet. Confessi igitur æris, ac debiti iudicatis trigim-
 ta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa, quam
 Dies iusti, dissoluerent: eosque dies Decemuirii iustos appella-
 uerunt: uelut quoddam iustitium, id est, iuris inter
 eos quasi interstitutionem quandam et cessionem: qui-
 bus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde
 nisi dissoluerant, ad Prætores uocabantur: et ab eo,
 quibus erant iudicati, addicebantur: neruo quoque aut
 compedibus uinciebantur. Sic enim sunt, opinor, uer-
 ba legis: Aëris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta
 dies iusti sunt. Post deinde manus iniectio esto, in
 ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iu-
 re uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo, aut com-
 pedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, ma-
 iore uincito. Si uolet, suo uiuito: ni suo uiuit, qui cum
 uinctum habebit, libras farris in dies dato: si uolet plus,
 dato. Erat autem ius interea paciscendi: ac nisi pacti
 forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter
 eos dies trinis nundinis continuis ad Prætores in com-
 mitium producebantur, quantaq; pecuniæ iudicati
 essent, prædicabatur. Tertius autem nundinis capi-
 te pœnas dabant, aut trans Tyberim peregre uenium
 ibant

ibant. Sed eam capitis pœnam sancienda, sicuti dixi, fidei
 gratia, horridicâ atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus
 metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus
 reus esset iudicatus: secari si uellent, atq; partiri corpus
 addicti sibi hominis permiserunt. Et quidem uerba ipsa
 legis dicam, ne existimes inuidiam me istam fortè formi-
 dare: Tertius, inquit nundinis, partem eis secanto: si plus
 minus uel secuerunt, sine fraude esto. Nihil profectò im-
 mitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consi-
 lio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eam unquam
 perueniretur. Addicit namq; nunc, et uinciri multos ui-
 demus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines con-
 temnunt. Dissertum esse antiquitus neminem e quidè ne-
 que legi, neq; audiui: quoniam scuitia ista pœnæ contem-
 ni non quita est. An putas Phaurine, si non illa etiam ex
 duodecim tabulis, de testimonijs falsis pœna aboleuisset:
 et si nunc quoq; ut antea, qui falsum testimonium dixisse
 conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mentituros
 fuisse pro testimonio tam multos, quam uidemus? Acerbi-
 tas plerunq; ulciscendi maleficij, bene atq; cautè uiuendi
 disciplina est. Historia de Metio Sufcitio Albano, nobis
 quoq; non admodum numero istiusmodi libros lectitan-
 tibus, ignota non est: qui quoniam pactum, atq; cōdictum
 cum rege Populi Romani perfidè ruperat, binis quadri-
 gis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum
 atq; asperum supplicium quis negat? Sed quid elegantis-
 simus poëta dicat, uide:

—At tu dictis Albane maneres.

Hæc atq; alia ubi Sex. Cæcilius, omnibus qui aderat, ipso
 quoq; Phaurino approbante, atque laudante, disseruit:
 nuntiatum

Non quita est
 contemni legem
 hominem idem
 fecandum.

Metij Sufcitij
 historia.

nuntiatum est Casarem iam salutari: & separati sumus.

Vocabulum Sircinum in Marci Catonis oratione quid significet: & quam ob causam L. Accius poeta in pragmaticis sicinnistas nebuloso nomine esse dixerit.

C A P. I I.

Sitices scriptum est in oratione Marci Catonis, quae inscribitur, Ne imperium sit veteri, ubi novus venere. Sitices, inquit, & litices, & tubices. Sed Caesellius Vindex in commentariis lectionum antiquarum, scire quidem se ait, litices lituo cantare, & tubices tuba, quid isthuc autem sit, quod sitices cantent, homo ingenuae veritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Attei Contestaneis invenimus Sitices appellatos: qui apud sitos canere soliti essent, hoc est vita functos, & sepultos. Eoq; habuisse proprium genus tubae, quae canerent, a caeterorum tubicinam proprietate differens: quos sicinnistas vulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera n, gemina dixerunt. Sicinnium genus verteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quae nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum Lucius Accius poeta in pragmaticis, appellariq; Sicinnistas ait, nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod Sicinnium cur diceretur, ei obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum probrosumq; esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta.

C A P. I I I.

Comædos quispiam, & tragædos, & tibicines, dives adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos homines in delicijs, atque in delectamentis habebat. Id genus autem artifices Graece appellantur οὐραίοι τοῦ δῖου

υυσοῦ

Sitices.

Siti.

Sicinnistas.
Sicinnium.

υυσοῦ τεχνίται. Eum adolescentem Taurus a sodalitate bus conuictuq; hominum scenicorum abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἐλακκλία iscriptus est. Uisitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατί οἱ δῖουσιασθῆ τεχνίται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πο- νεροὶ εἰσι, ὅτι ἡκιστα λόγῳ καὶ φιλοσοφίας κεινωῦσι, διὰ τὸ πᾶσι τῆς ἀναγκαίας τέχνης πολὺ μέρος τῶ βίης εἶναι, καὶ ὅτε ἐν ἀκρασίᾳ τοῦ πολὺ χρόνου εἰσὶν, ὅτε ἢ ἐν ἀπορίᾳ, ἀμφότερα ἢ φαυλοπίως παρασκιδνασθῆ.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

C A P. I I I I.

Aristotelice
tes duplices.

Commentationum suarum artiumq; quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quae nominabat ἐξωτερικά: alia quae appellabat ἀκροαματικά. Εξωτερικά dicebantur, quae ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum civiliumq; rerum notitiam conducebant. Ακροαματικά autē uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorq; agitabatur: quaeq; ad naturae cōtemplationes, disceptationes ue dialecticas pertinebant. Huic disciplinae, quam dixi ἀκροαματικῆν, tempus exercendae dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quemquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium laboremq; explorasset. Illas uero ἐξωτερικάς eodè in loco uespero faciebat: easq; uulgò iuuenibus sine delectu dabat, atq; eum ἀελλῶν πᾶσι τεχνῶν appellabat: illi al

terum

terum supra ἑωδύω. Vtroq; enim tempore ambulans dis-
 ferebat. Librosq; suos earum rerum omnium commenta-
 rios seorsum diuisit, ut alij ἑξωτῶν δριμύσι dicerentur, par-
 tim ἀγοραμαλικῶσι. Quos cum in uulgus ab eo editos rex
 Alexander cognouisset, atq; ea tempestate armis exerci-
 tuq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Dariū
 praelijs et uictorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs
 literas ad Aristotelem misit, non eum rectè fecisse, quòd
 disciplinas ἀγοραμαλικὰς, quibus ab eo ipse eruditus fo-
 ret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit, alia
 re prestare ceteris poterimus: si ea, quæ ex te accepi-
 mus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego do-
 ctrina anteire malim, quàm copijs, atque opulentijs. Re-
 scripsit ei Aristoteles ad hanc sententiã: Ἀγοραμαλικῶν
 libros, quos editos quereris, et non perinde, uti arcana,
 absconditos, neque editos scito esse, neque non editos:
 quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Ex-
 empla utrarumq; literarum sumpta ex Andronici phi-
 losophi libro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusq;
 epistola breuitatis elegantissimã filum tenuissimum:

Alexãdri Ma-
 gnicipistola.

Ἀλέξανδρος ἀριστέλει εὐ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς
 ἐποίησας ἐκδύς τοὺς ἀγοραμαλικῶν τῶν λόγων.
 τίνι γάρ ἐτι διοίσωμι ἡμῖς τῶν ἄλλων, εἰ καὶ οὐ
 ἐπακτεύθημι λόγος, οὐτοὶ πάντων ἔσονται κωφοί.
 ἐγὼ δὲ Βασιλεὺς αὐτῶν ταῖς πόρεϊ τὰ ἀριστὰ ἐμπει-
 ρίας, ἢ ταῖς διωάμεσι διαφέρειν. ἔξῳστο.

Aristotelis res-
 ponsio.

ἀριστέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρω εὐ πράττειν.
 ἔγραψάς μοι πρὸς τὴν ἀγοραμαλικῶν λόγων, οἰόμενος
 δ' εἶναι

δ' εἶναι αὐτῶν φυλάττειν ἐν ἀπορήτοις. ἴδι οὐκ αὐτῶν
 καὶ δεδωμένους, καὶ μὴ ἐκδεδωμένους. ξυμετοὶ γάρ εἰσι
 μόνους τοῖς ἡμῶν ἀνούστασι. ἔξῳστο.

Hoc ego uerbum ξυμετοὶ γάρ εἰσι, quærens uno itidem
 uerbo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum
 à Marco Catone in sexto Originum: Itaq; ego, inquit, co-
 gnobiliorem cognitionem esse arbitror.

Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius di-
 cere, Habeo curam Vestri, an Vestrum.

C A P.

V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Ro-
 me adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, ^{Nostri,}
 Habeo curam Vestri, aut misereor Vestri: et iste casus, ^{Vestri,}
 Vestri, eo in loco quem uideretur habere casum rectum.
 Isthic mihi ita respōdit: Queris, inquit, ex me quod mi-
 hi quoque est iamdiu in perpetua questione. Videtur
 enim non Vestri oportere dici, sed Vestrum, sicut Græci
 loquuntur, ἐπι μελῶμασι ὑμῶν, καὶ κινδύμασι ὑμῶν: qua
 in loco ὑμῶν aptius uestri dicitur, quàm uestri: et ha-
 bet casum nominandi, quem tu Rectum appellasti. Inue-
 nio tamen, inquit, non paucis in locis, Nostri atque Ve-
 stri, dictum: non Nostrum, aut Vestrum. L. Syllæ rerum
 gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam
 nunc nostri nobis in mentem ueniat, nosq; magis dignos
 creditis, quibus ciuibus quàm hostibus utamini: quiq; pro
 uobis potius, quàm contra uos pugnemus: neque nostro,
 neque maiorum nostrorum merito nobis id continget.
 Terentius in Phormione:

Ita pleriq; ingenio sumus

Omnes,

Omnēs, nostrī nosmet pœnitēt.

Afranius in Togata:

Nescio qui nostrī miseritus tandem Deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostrī oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia ca-
su dicantur, Nostrī oblitus est, Nostrī miseritus est, quo
dicitur Mei pœnitēt, Mei miseritus est, Mei oblitus est.
Mei autē casus interrogandi est, quem genitiuum gram-
matici uocant: & ab eo declinatur, quod est Ego: huius
deinde pluratiuum est Nos. Tui æquē declinatur ab eo
quod est Tu, huius itidem pluratiuum est Vos. Sic nanq̄
Plautus declinauit in Pseudolo, in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseria te tam miserè macerent,

Duorum labori ego hominum par sissem lubens:

Mei rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est
Meus, sed ab eo quod est Ego. Itaque si dicere uelis, pa-
trem Mei pro patrem Meum, quo Græci modo τὸν
πατέρα μὲν dicunt, inusitatè quidem, sed rectè pro-
fectò, eaque ratione dices, qua Plautus dixit labori
Mei, pro labori Meo. Hæc autem ipsa ratio est in nu-
mero pluratiuo, qua Gracchus misereri Vestrum di-
xit, & quæ M. Cicero contentio Vestrum, & contentio
Nostrum dixit: quæque item ratione Quadrigarius in
annali x. i. x. uerba hæc posuit: Cai Mari, ecquando te
nostrum, & reip. miserebitur? Cur igitur Terentius,
pœnitēt Nostrī, & non Nostrum? & Afranius, No-
strī miseritus est, nō Nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi
de ista

de ista re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetusta-
tis, non nimis anxie neq; superstitosè loquentis. Nam si-
cuti multifariam scriptum est, uestrorū pro uestru, ut
in Plauti Mustellaria in hoc uersu:

Verum illhuc esse maxima pars uestrorum intellegit:
cum uellet maxima pars dicere uestrum) ita nonnun-
quam uestri quoq; dictū est uestrum. Sed proculdubio
qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit, quam uestris potius
uestri: Et idcirco importunissime, inquit, fecerūt, qui in quam uestri.
plerisque Sallustij exemplaribus scripturam istam synce-
rissimam corruperunt. Nam cū ita in Catilina scriptum
esset, Sæpe maiores uestrum miseri plebis Romana: Ve-
strum* aboleuerūt, & uestri superscripserūt: ex quo in
plureis libros mendæ istius indoles inoleuit. Hæc memin-
runt
mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipsa ita, ut dicta sue-
rant, notauit.

Quam diuersæ Græcorum sententiæ, super nu-
mero Niobæ filiorum. CAP. VI.

Mira et probè adeò ridicula diuersitas fabulæ apud
Græcos pœtas deprehenditur, super numero Nio-
bæ filiorum. Nam Homerus pueros, puellasq; eius senos Niobes filii,
dicit fuisse: Euripides, bis septenos: Sappho, bis nouenos:
Bacchylides, & Pindarus, bis denos: quidam alij scripto-
res tres fuisse solos dixerunt.

De his, quæ habere συμπίπτειν uidentur, cum
luna augete ac senescente.

CAP. VII.

Anianus pœta in fundo suo, quem in agro Falisco
posidebat, agitare erat solitus uidentia hilare, at-
que amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios fa-

L

milia

miliares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma misus est: quæ cum appositæ fuissent, & multæ quidē, sed inuberes, macræq; essent. Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit: ea re ostrea quoque, sicuti alia quædam, * tenuis exuataq; est. Cum quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Luna alit ostrea, & implet echimos, muribus fibras

Et * pecu addit.

* pecu

Eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna deficiunt. Aelurorum quoque oculi ad easdē uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multò mirandum est magis, quod apud Plutar. in III. in Hesiodum cōmentario legi: Cape tum reuirescit & congerminat decedente luna: contra autem inarescit adolefcente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cape non edant: quia solum holerum omnium, contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi, & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus, positis in Mimiambis, quos Cn. Matius inscripsit, de adolescentia sua, cum ita dicitur, Nunquam uestimenta à populo posci.

CAP.

VIII.

Delectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus, figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoque essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo:

Columbatimq; labra conferens labris.

Item

Item id quoque iucundè lepideq; factum dicitabat:

Iam tonsiles tapetes ebrij fisco,

Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum, Ex iure manu confertum significet.

CAP.

IX.

EX iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis actionibus: quæ cum lege agitur, & iudiciæ contentuntur, dici nunc quoque apud Prætorem solent. Rogatus ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despiciebat, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio quærere habes: quæras licet. Ex Ennio, ego inquam, est magister, quod quæro. Ennius enim uerbis hisce usus est. Cumq; ille demiratus, aliena hæc esse à poëtis, & hæud usquam inueniri in carminibus Ennij diceret: tum ego hos uersus ex octauo annali assumptos dixi. Nam fortè eos, tanquam insigniter præter alios factos, memineram:

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

Haud doctis dictis certantes, sed maledictis

Miscunt inter sese inimicitias agitantes.

Non ex iure manu confertum, sed magis ferro

Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit grammaticus, iam tibi. Sed, tu uelim credas mihi Q. Ennium didicisse hoc, nō ex poëticae literis, sed ex iuris al-

L 2 quo

Noctes Atti-
cæ.Tituli uarij
operum.

his quoque commentarijs eadem rerum disparilitas, que fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigestè & inconditè, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hæcæ ludere, ac facere exorsi sumus: idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionum, quas plerique alij utriusque linguae scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinamam conquisiuerant: eò titulos quoq; ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Nanque alij Musarum inscripserunt, alij Syluarum: ille κωκυλλος, alius κωκυλλος ἀμαλθεϊας: quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum: at que alius πικραίνδου, & item alius ἐχλαγίδου. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt, sunt autem qui διατριβῆς. Sunt adeò qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolicarum questionum. Est qui memoriales titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, & πῶδι τοικίλας ἰσογυῖς. Est qui historia naturalis. Est qui Βιβλιοθήκη. Est præterea qui pratum. Est item qui ἐποπιδίου. Est qui scripsit στυγχεφύ. Sunt item multi, qui Coniectaneæ. Neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolicarum questionum, aut confusarum. Et quædam alia inscripta nimis lepida, multas que prorsus concinnitates redolentia. Nos uerò (ut ceptus noster est) incuriosè & immeditatè, ac propè etiam subrusticè, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticæ Noctes inscripsimus.

tantum

tantum cæteris omnibus in ipsius quoq; inscriptionis laude cedentes, quantum cessimus in cura & elegantia scriptio-
nis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandis que rebus idem mihi, quod plerisque illis fuit. Nanque illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunque incidere, alba (ut dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio langueret, quàm unum alterum ue reperit, quod sit aut uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego uerò cum illud Heraciti Ephesij uiri summè nobilis uerbum cordi haberem, quod profectò ita est. Introite, nam & hic dii sunt: ipse quidem uoluendis transeundis que multis admodum uoluntatibus, per omnia semper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus, defessus que sum. Sed modica ex ijs, ea que sola accepi, quæ aut ingenia prompta expedita que ad honestæ eruditionis cupiditatem, utilium que artium contemplationem, celeri facili que compendio ducerent: aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certè agresti que rerum, atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria: quæ que erunt item pauca remotiora super augurio & iure pontificio: non oportet ea defugere, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obscuros in his rebus questionum sinus: sed primitias quasdam & quasi libamenta ingeniarum artium dedimus: quæ uirum ciuili-
ter

L 4 crudi

eruditum, neque audisse unquam, neque attigisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti fortè nonnunquam tempus uoluptas que erit, lubricatiunculas istas cognoscere, petitur impetratum que uolumus, ut in legendo que pridem scierint, non aspernentur, quasi nota inuulgata que. Nam & quid tam remotum in literis est, quin id tamen complusculi sciât? Et satis hoc blandum est, non esse hæc neq; in scholis decantata, neque in commentarijs protrita. Quæ porro noua sibi ignota que offenderint, equum esse puto, ut sine uano obrectatu considerent, an minutæ istæ admonitiones paucillule, nequaquam tamen sint, uel ad alendum studium honestæ, uel ad oblectandum frigida, fouendumq; animum: sed eius seminis, generis que sint, ex quo facile adolescant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adimiculatio, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena, instructaq; petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quam admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione uestigiorum contenti, persequantur ea post (si libebit) uel libris repertis, uel magistris. Quæ uerò putauerint reprehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant: sed tractationes rerum, & autoritates hominum pensitent, quos illi, quos que nos secuti sumus. Erit autem id longè optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando nunquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt: neq; ullis inter

inter eiusdem Musæ amulos certationibus disceptationibus que elimati sunt: sed intemperiarum, negotiorumq; pleni sunt, abeant percontando, scribendo à Noctibus his procul, atq; alia sibi oblectamenta querant. Vet us adagium est: Nihil cum fidibus graculo: nihil cum amaricino sui. Atqui etiam quò sit quorundam male doctorum hominum seuitas & inuidètia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quam ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo: ut ea ne attingat, ne ue adeat profestum, & profanum uulgus, à ludo musico diuersum.

Versus legis data hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autè uitæ mihi deinceps Deum uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subcisiua & subsecundaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipsius uitæ quantuli quique fuerint progressibus. Neq; longiora mihi dari spatia uiuendi uolo, quam dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi, commentandiq; idoneus. Capita rerum, quæ cuiq; commentario insunt, exposuimus hic uniuersa, ut iam statim declaretur, quid* quò ue in libro queri inueniriq; possit.

*quoque

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XX.

F I N I S.

L 5

Capita

AD LECTOREM.

Capita rerum, quæ hisce Gellianis Noctibus habentur, consulto omisimus, lector candide: tum quod singula singulis præfixa sint commentarijs: tum quod Index his accesserit locupletissimus, in quo, quicquid notatu dignum est, inuenire licet.

QUONIAM IN hisce Atticis noctibus Græcæ dictiones multæ, & uersus ac loci cōplures Græci erant, ea omnia Latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse Græcè tantum citarat, nec Latina fecerat. Consuluimus autem cum ipse Gellio, quæ integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando & emendati complures loci sunt, qui uitiatu admodum erant.

QUAE IN LIBRO PRIMO.

Cap. 1. ὅτι οὐκ ἔστι ψυχῶν ἔρως. Quanta sit animorū corporumq; inter hoies differētia quo ad ingenū uirtutemq;.

Cap. 2. κρυπτῶν τὰς σκαλοῦρας θεωρίας. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἄκωλυτος ἀνεκλιεστος. Solutus, inuiolatus, minime implicatus, liber, diues, felix.

Εἴτε μοι ποδὶ ἀγαθῶν, καὶ κικλῶν ἀκούεις.

ἰλιόβην μεφέρω ἀνεμῶ κικλόνεσι πέλκεσεν.

De bonis cedo & malis, audis ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶ ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ ἔρως. Rerum quaedam

DICTION. GRAEC. INTERPR. 130

quaedam bona, quaedam mala, quaedam indifferentia sunt. Bona sanè, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uerò illa, quæ horum intermedia sunt, opes, conuiuium, uita, mors, uoluptas, labor; unde nosti, inquit? Sic Hellenicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert, ita dicā, an Diogenē in moralibus, Chrysippum uel aut Cleanthem? Hoc itaque exquisiisti, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in nauī feras: nūquid eius distinctionis memineris, ubi instrepit ac stridet uelum? & reclamabis si quis te ita alloquatur, repete agē tu ea, quæ modò aiebas, num sit uitium naufragium facere? num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi nos perimus, & ipse accedēs ludis. Cæsar quoq; si iste delatum acersuerit, quid agas?

Cap. 3. εἰ δὲ τῶν φίλων ἔρως. Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi δὲ μὲ συμπεραῖν ἔρως. Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

*Οὐκ οἶδ' ἐπὶ δὲ τῶ ἔρως γένος ἔρως. Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcumq; pars ad quantumcumq; alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars qualibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerum nonnihil discriminis cum numero tum uerò magnitudo efficiet.

ἡ καὶ δὲ μὲν χάρις ἔρως. Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quæ est iuris diligentioris loco & tpe imminutio ποδὶ ψυχῆς. De anima.

Κεῖλον

*ὅτι εἴ πο
Non si quid
suo generali
est nobilius, cō
tinuò quæuis
quoque pars
eius, partis cu
iuslibet alte
rius quo' com
paratur, colla
tione eligenda
fit potius.

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τῶν λέγοντων ἔσθ.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicē consequi coniuugiq; necesse esse arbitratus.

Cap. 5. κόμην χλαμῖς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι.

Elegans uestis, ἔσθ molles tuniculae
ἀμυσθ, ἀγροδικαῖος, ἀπρόσιτος.
Inelegans, agrestis, inaccessus.

Cap. 7. ποιήσεις ἑστέδι, λέξεν. Futurum, dicturum.
ἐνφώνια. Voculatio.

ἐπιμελεία τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

Cap. 8. δ' πάντες ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔδ' ὁ πλῆθς.
Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριάς δραχμῶν, ἢ τέλειαν.

Decem drachmarum milia uel talentum.

ἐκ ὠνδῆμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus x. drachmarum poenitentiam.

Cap. 9. ἐφυσιογνωμέναι. Per naturae indicia pēsculabat.

ἀκούστικοι. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοὶ. Disciplinis uacantes.

μαθηματικά. Disciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἀμύσοι, ἀγνωμέτητοι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινώβιον. Contubernium.

Cap. 11. ἢ μετὰ τοῦτα ἢ ξύνοδος ἢ ἡμ ἔσθ. Post haec
congressum

congressum est: Argui quidem socij q; acriter ac cū impetu adorientes: Lacedaemonij contra sub tibiaram praecentione pleno agmine maturantes, non adeo diuinae rei gratia, uerum ut aequabili numero soq; sensim ingressu conuenientes, pugnam capeferent, nec suos ordines distrahi sinerēt: quod semper amplissimas copias agere ubi congregiendum est, decet.

οἰδ' ἄρ' ἵλας ἔσθ.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,

Inq; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

διὰ τὴν ἐπειδ' αὐμ πολέμειν μέλλωσι ἔσθ. Quamobrē ubi commissuri praelium sint, ad tibiae modulos congregiamtur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δ' ἡ ὄπαστε ἔσθ.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,

Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀνετόμυθου. Loquentē sine iudicio ἔσθ. μῶ.

ἀκόσμοι. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκολῶα. Supra modū loquitās conturbabat.

λαλεῖν ἀεὶς ἔσθ, ἀδωώτατος λέγειν. Blatterare optimus, dicere ineptissimus.

Γλώσσης τὴν θησαυρὸς ἔσθ.

Optimus est homini linguae thesaurus, ἔσθ ingens

Gratia, quae parcis mensurat singula uerbis.

ἔ λέγειν δὴ ὄς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος ἔσθ.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impositus.

ἀγαλῶν σωματῶν ἔσθ. Effrenioris ἔσθ ex legis demerentiae extremum infelicitas occupat.

ἀνθρώπων

ἀνθρώπων ἀγριότης ἔσθ. Hominē agresti ferocia, ore te-
merario, effrenato, prodigo, petulanti: loquacem, futile,
ἔσθ. fusum per uerborum congeriem ac fastum.

Cap. 20. ἀπλάτης. Longitudo illatabilis.

Cap. 22. Βιωφελῆ. Vitae utilia.

ἀκρωτέρω. Minus proprio.

Cap. 25. ἐκχειρίων. Manibus temperationem.

ἐκχειρίων. Inducias.

τυτῶς. Formas.

ὑπογραφάς. Descriptiones.

ὁρισμοὺς. Definitiones.

Cap. 26. πῶδι ἀοργισίας.

De non irascendo, uel inirascibilitate.

ἀοργισίαν καὶ ἀναλυσίαν.

Inirascenciam, ἔσθ. indolentiam.

ἀναλυσιν καὶ ἀναίδητον. Hebetem ac stupentem.

QVAE IN LIBRO II.

Cap. 1. πολλὰς. Sapernum pro.

ἔξῃλιδ εἰς ἥλιον ἰσχυρὰ ἀσραβέστερον τῶν πρέμων.

De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.

Cap. 3. ἰχθυὺ ἴγου. Piscem pauperem.

Ca. 5. πολλὰν καὶ κίπρον ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπε.

Sæpe ἔσθ. holitor uir ualde opportunum dixit.

πῶδ' αὐτὸς ἀνὴρ.

Fari inculpabilis aruspex.

τῶδ' ἄν' ἀκοντε πετέδω.

Illi haud inuiti uolarunt.

ἐνδ' ἄν' ὑβρίζοντα ἔσθ.

Tunc neq; cernere erat torpentē Agamemnona diuum.

Nec

Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.

ὁρῶν ἔσθ. ἀλγοῦτος ὑπεξαίρεσις.

Hæc est definitio doloris detractio.

κατὰ. Secundum.

σείρησι. Priuationem.

Cap. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia.

μέσα. Media.

ὑγιές, νόμιμον, δεξιόγνημον.

Sanum, legitimum, disunctum.

Cap. 8. ὁ θεῖατ' ἔσθ. ἐν τῶν ἡμῶν ἔσθ. Mores nihil
ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem non sen-
tit, nihil ad nos.

ὁ θεῖατ' ἔσθ. ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors animæ, ἔσθ. corporis dissolutio.

ὁ θεῖατ' ἔσθ. ψυχῆς ἔσθ. Mors animæ, corporisq; est dis-
solutio: dissolutū autem nō sentit, quod uerò nō sentit, ni-
hil ad nos.

Cap. 9. ὁρῶν τὸ μέγιστον τῶν ἰδίων, ἢ πάντων ἔσθ.
ἀμφοῦν ἔσθ. ὑπεξαίρεσις. Definitio magnitudinis uolun-
tatum, omnis doloris sublatio.

πάντων τὸ ἀλγοῦτον. Omnis dolentis.

πάντων ἔσθ. ἀλγῶν. Omnis rei anxie ἔσθ. tristis.

λέξεις τηρεῖ. Dictiones obseruat.

Cap. 17. σωαιρέσι. Coaugmentatione.

Cap. 18. δὲλ' ἔσθ. ἐπίκτητ' ἔσθ. γνόμω ἔσθ.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,

Pauperie presbus, charus eram superis.

Cap. 20. παραδ' εἰσῶς. Hortos.

ἑλιωτῶν. Apiaria mellariāq;

ἀμπελῶν

ἀμπέλωνες. Vineas.

Δαφνιδες. Laureta.

Cap. 22. ἰσονύκλιος. Aequinoctialis.

ἰσημερινός. Aequidialis.

θερινὰ τροπὰ καὶ χειμερινὰ. Aestiva solstitia et hyberna.

ἔτυμολογικοί. Rationē originis uerbi interpretādo in-
ἔω ῥέου. Ab oriente sole fluens. (dagantes,

ἀδερηνέτω. Serenitatem facientem.

ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu.

σύμδ' ἐν τ' ἐπέσει etc.

Cumq; Euro incubuit Zephyrusq;, Notusq; furentes,

Sudificusq; simul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκω ὁ κακίος νεφός.

Mala ad se attrahens, ut Cecias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδ' ἡλώσι. Auscultatio sese ostentans.

Cap. 23. ἐπ' ἀμωότεναρ ἢ ἐπ' ἡλκῆς etc.

In aurem utranq;, quandoquidem dotata est, cubet.

Re confecta magna, et negotio inclyto,

Domo illam exturbat, cui male uoluit maximè:

Vt omnes in Cleobule faciem oculos conuerterent.

Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,

Μεοῦ; demoraretur in uultu, asinus inter simias fierem.

Quod autem hoc dictum? tacere uolo.

Noctem mali autorem plurimi.

Me miserum, qui Cleobulam duxi, et talenta decem,

Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia

Adeo intolerabilis est, Iouem Olympium

Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam,

dicto citius.

Præfatio

Præfatio hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἔχω δ' ἐπίκλησιν λαμίας etc.

Lamiam hereditariam duxi, quod non dixeram tibi.

Tum uerò domus, atq; agrorum heram,

Vniuersorumq; illius loco, hei quam miserum et graue!

Difficilimum imò. At omnibus molesta est, nō soli mihi,

Filio multo magis filieq; prouinciam

Inexpugnabilem dicis certò scio.

ὦ τῆς κενόδοκω ὅς τις ἀνὴρ πένες γαμίει etc.

Quam extremè infelix quisquis in egestate uxore ducit,

Et querit liberos, hei quantum est insciens sui.

Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:

Neq; (licet res cogat) lectum præbere quit sibi,

Sed inops domo in ærumna uitam trahit,

Hyemem tolerans male, miseriæ omnis socius,

Bonorumq; uniuersorum in sors ac carens.

Vnum equidem cum opprobans, cunctos monitos uolo.

Cap. 24. ἀναλογίαν. Proportionem.

ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Cap. 26. ξανθὸς ἢ καὶ ὀρνθεὸς, καὶ πυρρὸς, καὶ φωνικὸς.

Flauus aut, et ruber, et rubidus, et fuluus, et puniceus.

καὶ νύκτωρ ἐπ' ἀρετῆ ἀμφίβουτου ἔθνηες.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

Cap. 27. ἑώρα ἢ αὐτὸν φίλιππον etc.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cū certemus, pro

imperio principatuq; oculo effossum, humero fractū, ma-

nu cureq; oblatum, omne denique corporis membrum,

M quod

quod fortuna auferre uoluiset, id ultro offerentem, ut de cetero uitam cum honore et gloria ageret.

πᾶν δὲ ἀνθρώπῳ μέγας ἔσται. Omne denique corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiset, id ultro offerentem.

ἔνθα νόστος πόντιο λυδῶνα εἰς λάκκῳ ὠθεῖ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

καὶ βορέης ἀέθρου γυνέτης μέγας κῦμα κελύδῳ.

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

λάκκῳ ὠθεῖ. Lapidem propellit.

λάκκῳ ἄνω ὠθεῖ. Lapidem sursum propellit.

QVAE IN LIBRO III.

Cap. 10. ἑβδομάδῃ. Septimana.

πλειάδῃς. Pleiadas. πόλος. Polos.

κοιῶτη. Pertusa.

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

Cap. 11. ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι πῶδι ἕξαι ὁμίον.

σμίονα, ῥόδον, ῥοδῶνα, σαλαμῖνα, ἰος, ἄργον, ἀθηνῶνα.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri.

Smyrna, Rhodos, Colophō, Salamini, Ius, Argos, Athenae.

Cap. 13. τὴν πῶδι ὀρόπυον δὴναι.

De Oropro causam dicentem.

Cap. 16. πῶδι τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κνήσεος χρόνος.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ κενεὶ δεκάμηνος. Mulier decimestris parit.

ἔστι ἢ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις.

Est autem, et non est octimestris partus.

ἔστι μὲν φωνήματα ὡς ἴδω μετὰ τὴν ἐκτροσῶν ἔσται.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quae statim uita excedat. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

ὀδυσσεῖα. Ulysea. ὄνοι λύρας. Asini ad lyram.

κατ' ἀριστοτέλη. Secundum Aristotelem.

χαῖρε νῦν φιλότιμος ἔσται.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus.

Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένῳ ἐνικύτω. Voluente anno.

γίνετ' ἢ ἐν τῶνδε, ἔσται.

In hisce uerò et plura sunt, et ex toto, et per partes.

Dicimus etiā plura pluribus, et pauciora paucioribus.

Cap. 17. τιμών. Timon.

σίλλος. Sillus.

τιμώνος. Timonis.

καὶ σὺ πλάτων, ἔσται.

Tuq; Plato. nam discipulum te dira Cupido

Abstulit. exiguum redimis grandi aere libellum.

Scribere per quem orsus praedictus abinde fuisti.

Cap. 18. ἵπποκύνου. Equi catella.

QVAE IN LIBRO IIIII.

Cap. 2. πῶδι νωδῶ. De edentulo.

παλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἢ κακὴ βουλὴ τῶν βουλευτῶν κακίστη.

Consultum malè consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κενάμηνος ἀπὸ χεῖρας ἔχει. ἔσται.

A fabuloq; manus tristante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.

Πυθαγόρας ἢ τῶν ἀπαρτίων ἔσθ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus, fabam praecipue approbavit: motu enim maxime excitat, et alium ciet, quamobrem ea maxime utitur.

Μηδὲ κτείνετε τὰ δεξιὰ ἀπὸ χειρῶν ἑλεσθ.

Ab miseri à cyamo miseri subducite dextras.

εἰς τὸ κτεῖν δ' ἴνοι, καὶ ἄλλοι τὸ κτεῖν.

In ferendo utero ualidi causaeq; uteri ferendi.

ἄξιον τέλεις ἢ μήτρας ἔσθ.

Aristoteles à uulua, corde, et marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dicit, ceterorum autem usum habuisse.

Cap. 13. πρὸς λογισμῶν ἢ λογικῶν κενόν.

De pestibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δύχερες, χαλεπὸν. Difficile, et arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἡττω λόγον κρείττω ποιῆν.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

Cap. 9. ὠ ἀνθρώπε μὴ κτείνε κροίον.

Neus homo ne occide Cræsum.

Cap. 10. ἀντιστροφία. Reciproca.

Cap. 11. ἡτοὶ καλῶν ἔξθ ἔσθ. Aut pulchrâ duces, aut deformē. Si pulchrâ, habebis cōmunē: sin turpem, habebis pœnam: neutrum aut bonū: non est igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλῶν ἔξθ, ἔσθ. Si formosam ducā nō habeo pœnā: sin deformē, nō habeo cōmunē: ducēda igitur uxor. αὐτίστροφον. Reciprocum.

πρόσθεσις. Propositio.

ἡτοὶ καλῶν ἔξθ, ἢ ἔσθ. Aut pulchrâ duces, aut turpē.

κοινῆ. Communis.

ποινή. Poena.

Cap. 12. σεμνολοῦ μὲλου. Priuantem particulam.

Cap. 15. ἀσώματον. Incorporcum.

τὸ δρώμενον ἢ πάχον σώμα ἐστ.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

τὸ τριπλῆ διαστάτου. Triplici dimensione distat.

ὃχ ἀπλῶς πλάγῃ ἀέρι ἐσιγ ἔσθ. Non simpliciter plaga aëris uox est, nam digitus contractus quoq; aërē percutit, non ita tamen uocem facit, sed quāta plaga, et uehemens et tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων. Flumen uerborum.

Cap. 18. ἐφημερίς. Diarium.

Cap. 20. βάρβαρον. Barbarum.

κολοῖον. Solæcum.

QVAE IN LIBRO VI.

Cap. 1. πρὸς προνοίας. De prouidentia.

εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνοντ.

An hominum morbi secundum naturam proueniant.

κατὰ παρακολουθήσιν. Per sequelam.

Cap. 2. ἐμαρμένον. Fatum.

φυσικῶ συντάξιν τῶν ὅλων ἐξ αὐτῶν τῶν ἐτέρων ἔσθ. Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex aeterno alijs ad alia consequentibus, et incommutabili manente eiusmodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἶρητ.

Γνώση δ' ἀνθρώπου ἔσθ.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.
 Quasi detrimenta singulis à se ipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὦ πρόωοι, οἷον δ' ἄνυ θεοῦς, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina caeli?
 Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis Recordi praeter fatum sint mente dolores.

Cap. 5. δις πᾶσι τοῖς ἡμέτεροις. Bis pueri senes.

Cap. 6. Τὸν δ' οἰωνοῖσι &c.

Me tu praepetibus parere uolucris ipsum
 Mandas, quas equidem temnoq; animoq; recuso.

Cap. 8. πολὺν ἴστωρ. Multifidus.

Cap. 13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.
 παρμενίδης. Parmenides.

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοῖς τοῦ &c. Repente enim tale uidetur
 quippiam significare, quod in alterum transeat.

βελάρια. Bellaria.

Cap. 14. ὑποβία. Commonitio.

κρίλασις. Animaduersionis scilicet & punitionis.

παράνοσις. Monitio.

ἡμιόριον. Poenam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσῆκε ἢ πᾶσι, τοῦ μὲν &c. Id est autem conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo caeteris sit, quo uidentur alij male affectum, praeter metu reddantur meliores.

Cap. 16. παρατρέψαι. Deprecor, excuso.

QVAE IN LIBRO VII.

Cap.

Cap. 2. ἐξελυμένον ἔραφον. Desidiosus iunctura.

Cap. 3. ἀναγνώσας. Duriter.

εἰ γὰρ σὲ ἐμέλει, ὡς σὺ φῆς &c. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 5. ἀιδήσις. Sensus.

ὄψιν. Visum.

ἀκοήν. Auditum.

γεῦσιν. Gustum.

ἄφῆν. Tactum.

ὄσφρησιν. Odoratum.

πᾶσι μνήμης. De memoria.

τὴν ἢ ἀφῆν, ἢ τὴν γεῦσιν &c. Tactum uero & gustum omnia habent praeter animantium imperfecta.

Cap. 8. ἢ αὐτὸς δ' οὐκ εἶδεν πᾶσι δικαιοκρατεῖν &c. Et quidem non uidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, in clamatū à puero acciri. Quimetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinna aculeos, uelut uagina cōderet, ne dilectū sibi corpus laceraret, receptumque equitis modo insidentē per magnū æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisque Italia cōstuebat, ut piscem amoris causa uectorem pueri spectaret.

Cap. 11. ἀσώτον. Prodigum.

ἢ ἀνόλαστον. Vel libidinosum.

ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

ἢ κενότροπον. Vel improbum.

ἢ μισθον. Vel scelestum.

M 4

Cap.

Cap. 12. χερσίδωσις. Tunicatis.

χερσίδωτους. Tunicatas.

Cap. 14. χορακτιήρας. Formas.

ἀδρόμ, ἰχθύμ, μέλου.

Sublime, tenue, medium.

Cap. 10. ποδὶ ἐδεσμάτωρ. De edulijs.

ἐπεὶ τὶ δ' εἴβρο τοῖσι πληρὸν δ' οἶνον μόνον ἔσται. Nam quid mortalibus sit usus, praeter duo illa modò, Cereris munus, ἔσται ἀναποδῶν ποτῶν, ac nos queunt alere, quorum satias nunquam est, luxus autem sunt caterarum epularum indagines.

Cap. 20. ἡ δ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων ἔσται.

Grandinis est similis, ruit astate altera, uel iam

Prægelidis niuibus, aut glaciæ humore coactæ.

λάσιν ἀνω ἀδελφῶν ἔσται ποτῶν ἰσόφου.

Saxum sursum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

ποδὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμποδῶν ἔσται. Incurrere aliquid.

ἐμποδῶν ποτῶν ἔσται. Auertere, atq; depellere.

Cap. 2. εἰς ἀστῆρας. In panes.

ἀξίον οὐκ ἐστὶν ἀργυρίων. Dignus igitur est argento.

Cap. 4. ἀνίησθαι. Qui non audierit.

ἀνθρώπων φάγος. Carne humana uescentes.

Cap. 5. σωματικὸς ἄσπετος καὶ ἀδύνατος.

Corporis constantem habitum.

μαρτύριον μάλλον, ἢ ἡδονήν.

Insanirem potius, quam oblectarer.

ἡδονῆς

ἡδονῆς τέλος πέντης ἔσται. Voluptatis finis meretricis decretum est. tolle Venerē, nullū meretricis erit decretum.

Ca. 8. ἄνθρωπος γὰρ μυρίων ἢ πεντακισχίλιων ἔσται. Enimvero qui decē milibus, ἔσται quindecim milibus uestimētōrum egeat, is quo minus indigeat, fieri nō potest. Cū enim plus quam habeā, egeo, detrahēs ex ijs quæ habeo, acquiesco.

Cap. 9. βάλανος καὶ μάλοισι ἔσται.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,

Capras propellentem, suaue quid canit, insurrat.

Τίτυρ' ἐμὴν τὸ καλὸν πεφιλῶμενε ἔσται.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,

Et potum ad fontis age Tityre, sed coeatum

Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret.

ὄν δ' ἀρεμῆς εἶσι κατ' οὐρεσιν ἔσται.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetra,

Aut per Taygeti spatiosa iuga, aut Erymanthi,

Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.

Stant circum nymphae agrestes Ioue cœlitè natae,

Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.

Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,

Et pulchras omneis inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γέφυρ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν φρεσῶν λιτῶν.

Latonæ pectora gaudent.

ῥεῖα δ' ἀργυρῶν τεπέλει, καὶ δ' ἐπὶ τῶν ἀστῆρων.

Pulchras omneis inter clarissima fulget.

Cap. 10. παρθενικὸν ζώνην, ἢ λεκτροῖο θεσμόν.

Virgineum soluit cestum, legemq; cubilis.

καὶ ἔργα φιλοτήσια. Et munus amoris.

M 5

τόν

τοῦ μὲν ἀπ' ἐντροχιστικῶν καὶ τῶν ἀκατ' ἐν λεχέοσι.

Inq; toris illi sculptis cepere soporem.

Cap. 15. ἀποροῦ. Dubium.

QVAE IN LIBRO X.

Cap. 1. τρίτον καὶ τέτατον. Tertium & quartum.

Cap. 4. φύσι τὰ ὀνόματα ἢ θεσῆ.

Natura ne nomina sint an posita.

Cap. 7. τὴν εἰσὼ βάλαοσαυ. Internum mare.

Cap. 10. ἀνατομῆς. Dissectiones.

Cap. 11. σπεῦδε βραδέως. Festina tardè.

Cap. 12. ἀρχύτας ταραντίνου φιλόσοφου &c.

Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, colubam ligneam fecit uolatem, quae si nunquam subsedisset, praeter ea non exurgebat. Haecenus enim.

Cap. 16. κατὰ πρόληψιν. Per anticipationem.

Cap. 17. ἀσώτιαυ τε. Luxuriamq;.

Ca. 19. σὺ ἢ μὴ λέγῃς ὡς γέγονε οὕτω πολλὰς &c. Verum ne dicas, sic esse actum saepenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuq; id secutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis iccirco in te debeat statui. Ut enim si prius in aliquo foret animaduersum, tu minimè haec scriberes: ita si ipse in praesentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

Cap. 22. φιλοσοφία γὰρ βίησιν ὁ σὺνκατος, χαίρει ἄρως αὐτὰς μετρίως ἀφῆται ἐν τῇ ἡλικίᾳ &c.

Philosophia sanè ò Socræes, res est elegans, si modicè quispiam per atatem attigerit: at si supra modū tempus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis

uel

uel amæno sit acri que ingenio, ultra que atatem philosophetur, necessum est eum rerum omnium esse imperitum, quarum usu calleat oportet, quisquis honestus probusq; est futurus. Legum enim ciuiliū peritia & orationis uacat: quibus in actionibus ac commercijs cum hominibus uacat: tum publicè uti conuenit. Voluptatum item, atq; cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorsus insolentes. Cum itaque in ullam quampiam incidunt priuatam publicam ue actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri ciuiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, irridentur: Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: cōtra, in qua stupidior ac nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uerò sui beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare, Sed praestat (sicuti opinor) utriusq; esse participem: philosophiæ inquam, quoad illius honestas finit, disciplinae gratia compotem fieri: Neque turpe habetur adolescentem philosophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicula res ò Socrates geritur. Atque equidem ita penes philosophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentes que. Cum enim puerulum uideam, cui decorū adhuc est, sic lingua balbutientem ac ludentem, demulceor, res que mihi quidem festiua & liberalis uidetur, puerili que atate congruens: Quod si uolubiliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meae molestia afficiuntur, uidetur que nescio quid esse seruille. At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deridenda, & puerilis, & denique digna

digna uerberibus. Ita equidem afficior sanè eorum, qui philosophantur, ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exosculorq; & id mihi uidetur perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc esse hominem iudico: è contrario, si non philosophatur, illiberalem, & sese nunquam re ulla dignum, uel honesta, uel ingenua arbitrantem. Verum cū senio iam hominem philosophantem adhuc, necdum facientem finem persentio, uerberibus egere commodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modò dixi, id homini isti accidit, ut si sit admodum ingeniosus, uilis atq; abiectus efficiatur, cū mediā ciuitatē forumq; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat se uerò, & uitae reliquum cum adolescentulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurans, ingenuum aut quicquam magnum dignum ue haud unquā loquatur. Equidem ò Socrates, pro mea erga te beneuolentia, atque humanitate, uideri mihi uideor affici in praesentia eodem modo, quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem, cuius modò mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiusmodi quaedam, tecum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Neglectui habes ò Socrates ea, quae debes curare, animi que naturam tui usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro senatui ue orationis quicquam rectè affers, neque probabilem, aut consentientem ullam rationem inuenisti, neq; uerò pro alijs consilium integrum cepisti. Atqui amice Socrates, quod aegre neferas uelim (loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere existimo, & ceteros qui ultra iustum pergant philoso

philosophari: Nam si quis te nunc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguens, qui culpa omnino uaces, nosti ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine ueueris, ac consilij inops oscites quid dicas, quid agas. In iudicio item suggestum conscendens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verum quonam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquè praestantem ingenio uirum nacta, deteriore illum effecerit: qui neque sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare, neque se, nec alium quenquam, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palam quidem infelicem degere. Liceat enim, quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, poenas nō det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atque a redargutionibus istis te abstine, rerum que elegantiam cole, & eam sanè unde rectè sentire uideare, alijs missa faciens ista arguta, siue deliramenta, siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habitet: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendūt, sed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidētur.

Cap. 24. εἰς τετρασύνην εἰς πεμπήτην.

In quartam & in quintam,

QVAE IN LIBRO XI.

Cap. 1. ἰταλοί. Vituli.

κατ' ἀντιφράσειν. Per contrariam dictionem.

Cap. 4. ὅ ἢ ἀξίωμα κ' αὐτὸ κακῶς λέγειν ὁ σὸν & c.
Auctoritas uerò, etsi male dicat, tua

Persuadebit:

Persuadebit: nam ab inexistentis proficiens oratio,
 *ualet Et ab existentis, eadē haudquaquam tātundem uacat.
 ἀντι ἀδδξωντων. Pro eo quod inexistentis.
 ἀντι δδδωντων. Pro existentis.
 ἀδδξδσι. Inexistenti sunt.
 ενδδξδσι. Existenti sunt.
 Cap. 5. σκεπητοι. Commentantes.
 οὐ μάλλου οὐτως ἔχῃ τόδε ἢ ἐκείως ἢ δδδτερος.
 Haud magis sic se hoc q̄ illo habet modo, aut q̄ neutro.
 πυρρωνίων τροπων. Pyrrhonicorum modorum.
 σκεπητοι, ἐφελκυσί, ἀπορηκυσί.
 Commentantes, obligantes, ambigentes.
 τῶν πρὸς τι. Eorum quae ad aliquid.
 Cap. 7. ὀψιμαθία. Tardidiscntiam.
 ἐμπωλιμένοις. In uendentibus.
 ἀπείροκαλ. Ineptus.
 Cap. 9. σωμαγχίμ. Anginam pati.
 σωμαγχίμ. Anginam.
 ἀργυραγχίμ. Argentanginam.
 Cap. 15. παραγωγός. Deductiones & deriuationes.
 ἐπιδόλω. Ingeniose & apte.
 Cap. 16. ποδι πολυπραγμοσύνης. De curiositate.
 πολυφιλίμ. Multorum amicitiam.
 πολυτροπίμ. Multiplices ac uarios mores.
 πολυαρκίμ. Corpulentiam.
 πολυπραγμοσύνη. Curiositatem.
 QVAE IN LIBRO XII.
 Cap. 1. Οὐκ ἄτα οί γε πικτήρ & c.

Non

Non equ es ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
 Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit aquor.
 Αἰρία; rupes, mens quod tibi dura, ferox est.
 Cap. 2. ενθυμήματε. Commentatione.
 Cap. 5. κωλόν. Laxum intestinum.
 ἀμαθέςερον πῶς εἶπε, κὶ σαφέςερον λέγε. (Indoctius
 rudiusq; quodāmodo loquere, & apertius ac clari⁹ fare.
 τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Primi genia.
 ἀναλγησία. Indolentia.
 ἀπαθεία. Impassibilitas.
 Cap. 9. κείκου εἶναι τὸ ἀδίκημ τὸ ἀδικεῖδι.
 Peius esse iniuriam facere quam peccare.
 Cap. 11. πρὸς πάντα κρηπίε & c.
 Nihil occulte, quando cuncta tuens,
 Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.
 QVAE IN LIBRO XIII.
 Cap. 1. ἀνθ' ἐνός ὑποκειμένου, πεπερωμένου κὶ φύσιν.
 Pro uno subiecto, fatum, & naturam.
 μὴ καὶ ὑπὲρ μοίραυ δδμου ἀιδ' & εἰσεφίκααι.
 Ne ue obstante domum fato penetrabis auerni.
 ποδι σεφάντ. De corona.
 ὁ μὲν τοῖς γονεῖσι νομῆω μόνου γε γωνῆδ' & c. Nā qui
 parentibus tantū se natū putat, fatalem, atq; spontis suae
 mortem manet. Qui uero etiam patriae ob id, ne in seruitu-
 tutem redactam illam uideat, occumbere praoptabit.
 τὴν πεπερωμένην κὶ τὴν αὐτόματου θάνατου.
 Fatalem, & spontis suae mortem.
 ἀντόματ & θάνατ & c. Spontanea mors.
 Cap. 5. ἡδύω ὁ λεσβι. Suauis Lesbium.

Cap.

Cap. 6. *ἄσπετος*. Accentus.

Cap. 7. *ἡ δὲ λέαινα*, *ἔδυ ἰχθυότατον* &c.

Cum autem animalium acerrimum sit leena & audacissimum, semel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum factu pariter matricem proijcit. Rei uero huiusce causa est, quod cum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis premunitus ferarum longe omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuò augescens, multò magis dilans prodit. Instante uero iam nixu, prorsum relinquitur eorum integrum & sanum nihil. *ἑπιουρον*. Promiscuum.

εἰς ἴκλ' ὡς τις τε λέων πρὸ οἴσι τέκεσιν &c.

Utque leo in sylua stabat sua pignora circum,

Cui manus occurset catulos nemus inter agenti

Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα σεβάχων, ὡς τε λῆς ἠυγένει &c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens

Faucibus, absenti uenator si catulum audax

Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensque

Deinde nemus uersat, scrutans uestigia, si quo

Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτε μὲν ὀχέει δ' ὀπίθων &c. Leonem auersum coire,

urinaque retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit,

non omni tempore, singulis tamen annis uere parit,

& magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex ca-

tulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leena fertur,

uulnam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex

ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec ratio-

tionem, cur ita esset, cõperire autor ille fabula poterat.

Rarum

Rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europa totius ea parte solum, qua inter Acheloum amnem & Nesum est. Parit leena quoque adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terræ Syria quinque uita pariunt, primum quinq; post uero subinde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leena iuba, maris hæc propria est. Dentis eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, idque sexto mense ætatis fit.

Cap. 9. *πανδύκτας*. Promiscua & omnimoda continentes.

οὐκ ἀπὸ τῶν ὕδων. Non à suis.

ὑερ. Pluere.

Cap. 10. *ἑτύμα*. Veriloquio.

Cap. 11. *βιωφελῆ*. Vita utilitatibus conducentia. *πέμμασι*. Placentis, concoctione.

Cap. 16. *πέσει*. Panibus secunda mensæ.

πάρουμωδης. Prouerbio tritus.

πολλὰ μεταξὺ πέλις κύλιος & *ἰσὶ χείλεσσι* &c.

Multa cadunt inter calicem supremamque labra.

Cap. 17. *σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνοσίαι*.

Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.

αἶας δ' Ἰλίου. Aias Locrensis.

γέρον γέροντα παιδάγωγῆσσω σ' ἐγώ.

Senex senem ego teipsum erudiero.

φιλοκτήτης. Philocteta.

ἔν τῳ πυρφόρῳ προμήθεϊ. In ignifero Prometheo.

σγῶν τε ὅπ' εἰς ἡμῶν λέγων τὰ καίρια.

Tacensque ubi opus est, & opportuna loquens.

N

σγῶν

σιγῶν τε ὅπ' εἰς ἰγ' λέγῃ ἀσφαλείς.
Silere ubi opus est, & tutò loqui.

Cap. 19. εὐφρανία. Vocalitas.
ἀέρεα Βαθείαυ. Caliginem, & nebulam profundam.
κωλοισύς τε ψήρας τε. Graculosq; sturnosq;
ψυρῶν τε. Sturnorum.

τῶν δ' ὡς τε ψάραυ νέφ' ἔρχε' ἢ κ' κωλοισύ.
Horum, ut de sturnis it nubes, graculis ue.

Cap. 21. κρηπίδας. Crepidulas.
νερέιδας. Nercidas.

σκιαμαχία. Umbratilis pugna.
κρηιομαχία. Arietium pugna.

Ca. 23. δις ταυτῶν ἡμῶν εἶπευ ὁ σοφός αἰσχυλ' & c.
Bis item nobis dixit sapiens Aeschylus.

Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio:
Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.

Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,
Accommoda tu matram, uel si libet, arcam panariam.

μάκτρα καὶ κέρδον. Mactra, & arca panaria.
ἀπο μνημοσύνη. Commemorare.

ἕκτορα δ' ἐκ Βελέωυ, & c.
Hectora de iaculis, de pulcre Iuppiter, & de
Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.

ἰσ μινά τε, μάχαι τε, φόνου τ' ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia, conflictus, cædes, hominumq; necatus.

μημέλι παῖδε φίλω πολεμιζετε, μηδέ μάχεσθ' ὑ.
Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μνηστῆρας, δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατ' ἔχου τε.
Telemachosq; proci letum futurumq; profecto.

Θάνατ' ἔχου

Θάνατ' ἔχου ἰγ' μόρου. Letum & fatum.
πολεμιζετε, καὶ μάχεσθ' ὑ. Bellate, & pugnate.

Βάσσε ἴθι οὐλε ἄνδρα, καὶ, βάσσε ἴθ' ἴρι ταχῆαι.
Vade, i somnū agēs, & alibi, Vade, & perge Iri citata.
ἐκ παραλλάξ. Ex geminatione.

Cap. 24. προσωδίαυ. Voculationem.
Cap. 25. γλαύκῳ καὶ νήρει καὶ εἰναλίῳ μελιεργ' ὑ.

Glaucō, Nereiōq; atq; magis genio Melicertæ.
νωτ' εὐμογ' ἔχ' ὑ. Audacior & iuuenilior.

ταύρου δ' ἀλφείῳ, ταύρου ἢ ποσειδάωνι.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.

Cap. 27. ἐμφατικώτερον. Expressius.

τὸν ἐπὶ τῇ φασκῇ μύρου. In lente unguentum.
Cap. 28. πρόσωπον. Personam.

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. παχυμεγέτερον. Crassius, & pinguiori Mimerua.
λογικὰ ζῷα. Rationalia animalia.
νευρόβιατα. Nervis mouentia.

Cap. 3. πειθεϊκές δ' οὐκ ὀρθῶς ἤφθαι τὸ παράπαι.
Institutionum autem minime rectè attigisse.

Ca. 4. πῶδε καλῶ, καὶ ἠδονῆς. De honesto, & uoluptate.

Παρθέν' ἢ εἰναλίγ' ὑ, κατὰ σύμβολον τ' ἀδιαφθ' ὑ
ἔστι, καὶ μηδ' αὐτῶς ἐνδεδῆναι τοῖς κακούργοις, & c.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptā, improbis
nunquam concedere, non orationem modestam, non pre-
cationem, nō adulationem, non deniq; quicquā aliud pra-
ti. Quas ob res merito tristis etiā ac cōtracta fronte pin-
gitur, uultu exanimi, aspectu contento & toruo, ut iniustis
terrorem incutiat iustis fiduciam prebeat: quando hu-

iufcemodi facies iuftis grata, iniuftis molefta eft.

Cap. 6. σειρήνες. Sirenes.

εὐρύκλις. Euryclia.

ἐν τῇ ἐσω θαλάσσῃ. In interiore mari.

κατὰ ἀρίσταρχου. Iuxta Aristarchum.

ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτην. In exteriore iuxta Cratetem.

ἰσόλυφοι. Pares. παραεσχίς. Continua series.

ἠμαθία. Emathia. ἁμονία. Hæmonia.

ποσειδωνείου. Neptunium. & locus Neptuni.

ὄναρό σο. Proficiat tibi.

ταύτης τ' πολυμαθίας. Huius multiuagæ disciplinæ gra-

δ' ἔτι βίῃ μεγαρόσοι κακοῦ ἀγαθοῦ τε τέτυκ'.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE IN LIBRO XV.

Cap. 3. ἀνέρου μὴ πρῶτα. &c.

Prima supinarunt, necuere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

Cap. 6. ἀνδρὸς μὴ τόδε σῆμα. &c.

Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine cefit.

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquàm gloria cadet.

ἀνδραγαθούτων ὑμῶν, ἐν δὲ ἀδεχομένων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus,

fufcipientibusq; stationem meam.

Cap. 10. πῶδι ψυχῆς. De anima.

Cap. 14. εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exigit à me ar-

Cap. 19. πῶδι ἐδεσμάτων. De edulijis. (gentum

Cap. 20. ἐν ταῖς προτέροις θεομοφοραζούσαις.

In prioribus thesmophorijs.

Νῦν

νῦν οὐν ἀπάσαισι παρανοῶ, ἐν λέγω, &c.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico

Virum hunc cime ulcisci, multis de causis.

Agrestia etenim quadam matrona agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus sit.

ὃ ἢ ἀναξαγόρας τροφίμῳ ἀρχαῖος, &c.

At Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad salutandum uidetur

Et ridendi exosus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuetus: uerum quicquid scripserit, id

A melle & sirenibus profluit.

οὐ ποτε σὸν μνημῆα εὐριπίδης ὄλετο τῶ.

Nulla etate tua Euripides mouimenta peribunt.

Cap. 25. ἀνανεῖ. Reuiuiscit.

Cap. 26. λόγῳ ἐν ᾧ τεθέντων ἰωῶν, &c. Oratio,

in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessa-

riò confequitur per ea quæ posita sunt.

Cap. 28. κατὰ ἀνδροτίων, ἐν κατὰ ἱμοκράτους.

In Androtionem, & in Timocratem:

Cap. 31. πολιορκητής. Urbium expugnator.

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap. 1. ἐνθυμημάτων. Commentatiunculam.

ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, &c. Si cum labore ho-

nesti quippiam egeris, laborabit, honestum manet. Si

cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est,

abit: quod turpe est, manet.

Cap. 3. διαίρεσων. Diuisionum.

ἐλογίζομεθα οὐν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν, &c.

Cogitabamus itaq; propter nimiam uētris compressionem

N 3

summam

summam esse inediam: nā & ij qui spōte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, pōst autem minus.

ἐδισμένοι δ' ἐ' εἰσι καὶ αἰ σκῦλαι ὄταν δόλαια.
Scythæ etiam cōsuecrunt, si quādo cuiuspiam rei causa inediam ferre cogūtur, latioribus fascijs uentrē cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem ferē pleno, quia nulla in eo sit inimitas, sit ne esuriant. Dum autem uenter compressus admodum est, caret inanitate.

ἀποροῦν καὶ δόμων ἐπισκέψως, &c. Dubium est indigensq; considerationis, tum in hoc, tum in ceteris famelicis, quare in frigidibus magis huiusmodi casus accidat, quā serenis temporibus.

Cap. 7. ἄσπετος. Neutro scilicet.

Cap. 8. εἰσαγωγός. Introductiones.

πρόδι ἀξιωμαίων. Pronuntiatorum.

ἀξιωμα. Pronuntiatum.

λεκτόν αὐτοτελές, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' αὐτῷ.

Dicibile per se perfectū, enūtiabile quantū ex semetipso.

ἀξιωμα. Propositum.

συννημμένον ἀξιωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπλεγμένον. Copulatum.

παρασχευμένον. Vitiose disiunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

Cap. 12. ἀπὸ τ' ἔρρειν. A pereundo.

ἔρρει κακὴ γλῆνν. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρει ἐκ νήσου θεῶσου ἐλέγχιε ζώντων.

Ocius ὁ pereas uiuorum ex insula abusus.

Βασκανοῦ. Inuidum. Βασκανέειν. Inuidere.

φανερότερον ἀπὸ τῶ φάνερόν ὑπὸ πρῶτον.

Facile

Facile apparens ab apparento ad id, quod melius ac benignius est.

Cap. 18. ὀπίσκει. Perspectiua.

κανονικός. Regularis. ἔυθμός. Modus, numerus.

μέλῳ. Modulatio, cantus.

κανονικός. Regularis.

μετρικά. Dimensiuā.

Q V A E I N L I B R O X V I I .

Cap. 2. σόλασιον. Solocissimi uitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ὄφ' ὄδου. Viaticum.

τεμένον ἱερά. Templorum sacra.

Ca. 3. καὶ δ' ἡ δ' ἄρα σέσηπε νεδμ, καὶ πάρα λέλιωτ.

Et ligna epulrent ratiū, & sparta in cariem sunt.

πάρατος. Ex agris satos.

Cap. 4. κηφισεύς ὄν, ἐκ διοπέτου πατρὸς, &c.

Cephisicus genere ex Diopete patre,

Quinq; & centum cum scripsisset fabulas,

Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνησι. Artificiales.

ἀποδείκτικῶν. Demonstratiuo.

ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογούμενον.

Dubium pro confesso & certo.

ἀπὸ δ' ἔξειν.

Expressionem & demonstrationem.

Ca. 8. μὴ γέλαιτε ἐν τ' οὐλαῶν, &c. Ne ridete, inest

oleum: uerum uos nescitis qualis matutino diluculo ho-

die rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.

ἄβοτα οἴνου. Calidum uinum.

Cap. 9. σκυπέλι. *Lorum quo epistola inuoluuntur.*

Cap. 10. τᾶς ἐξέλιγον ἢ μὲν ἀπλά. &c.

A qua sanè eructatur inaccessi ignis purissimi ex imis fontibus. Flumina uerò interdum inuadunt fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluentia serpentina emittit sauisima, monstrum profectò tum uisu, tum auditu mirabile.

ῥόον ἰσάπυρ ἀβύσσου. *Fluxum fumi calidum.*

κροῦνός. *Fluenta.*

ἀκρωτός. *Impropriè.*

τραχῆα. *Dura.*

Ca. 11. τὸν τε πνεύμονα ὀνόω, τὸ γὰρ ἀκρον περιέλλεται.

Pulmonem uino, summum enim contrahitur.

ἡ ἰσάτω κοιλία. *Inferior uenter, & aluius.*

τραχῆα ἀσπυρία. *A spera arteria.*

ἐπιγλωττίς. *Apposita lingua.*

τὴν τραχῆα ἀσπυρία. *A speram arteriam.*

Cap. 12. ἄλλοτε μητρὸν τέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μητέρα, δύο μητέρες. *Vna nouerca, duae matres.*

Cap. 13. ἀνδρὶ τὸ πρῶτον μέγιστον λέγεται.

Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἀνθρώπου τὸ βάλανος, &c. *Homo ubi iam mittis, confidera nūquid purgatum uas sit. Nā si ad inanem opinionē ea inuergas, prorsum interierint. Sim cōputrescant, in urina aut acetum uertentur, aut si quid ijs ipsis est deterius.*

κυνικώτερον. *Magis cynicum.*

αἰεχθῶν, ἢ ἀπέχθῶν. *Patere, & abstinere.*

Ca. 20. πᾶσι γὰρ πρῶτος ὡς ἐχθρὸς, ἀπὸ τῆς ἐφ' ἑαυτῶν, &c.

Omnis

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in se metipsa agitur, neq; honesta, neq; turpis est: quemadmodum sunt quae nūc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut disputare. Nō enim est horum honestum per seipsum quicquā, sed in actione, ut quidē est actū, eiusmodi euenit. Nam honestè gestum, & rectè, honestum fit, contra uerò turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus, est, neq; commendatione omnis dignus, uerum is, qui amare honestè nos adhortatur.

ἐνθ' ἑμῆ. *Commentum.*

ὁ δ' ἔπαροργισθῆναι. *Superuacaneè, extra itineris propositū, quasi ex diuerticulo.*

Cap. 21. ἀπείθετον. *Ineruditus.*

συγχρονισμός. *Contemporations.*

ἀνὴρ ὁ φεύγων ἐν πάλιν μαχήσει.

Vir fugiens & denuo pugnabit.

Q V A E I N L I B R O X V I I I .

Cap. 2. τῆς πολιτείας. *Reipublica.*

ἡσυχῆς τῆς γυναικῶν. *Communes mulieres.*

νῆπιος οὐδ' ἴσασιν ὅσα πλέον ἡμῶν πάντος.

οὐδ' ὅσον ἐν μαλακίᾳ τε, ἐν ἀσφοδέλω μέγ' ὕνεαρ.

Ignorant stolidi quam toto sit medium plus:

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

Ca. 4. μοχθηρός ἐν φοβηρός. *Improbos atq; graues.*

Cap. 5. ἀναγνώστη. *Lectorem.*

Cap. 6. σοφιστία. *Inani sapientia.*

Cap. 7. ἐπιμάνειν. *Furere, & insanire.*

μελαγχολία. *Atra bilis.*

ἀλλὰ εἶναι χεδύνη τὸ πᾶσι τὸ ἡρωϊκόν.

N 5

Et

Et affectionem ferè hanc heroicam esse.
 μήτε καιρό, μήτε μέτρον. Neq; temporis, neq; modi.

Cap. 8. ὁμοτέλευτα, καὶ ὁμοὶστίωτα.
 Similiter finientia, & similiter cadentia.
 ὁμοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πᾶσι, καὶ ὁμο-
 οπίωτα.

Similiter finientia, & aequaliter desinentia, & compa-
 ria, & similiter cadentia.
 ὀπείροκαλοι. Inepti.

Cap. 9. ἀνδρῶ μοι ἐνεπε μῦθε. Dic mihi musa uirum.
 ἔσπετε νῦν μοι μῦθε. Pandite nunc Musæ mihi.

ἀπὸ τῷ ἐπειῶ, καὶ εἰπῆν. Ab eo qd' est sequi, & dicere.
 C. 10. ἐὰν ἄψυ αὐτῷ τῆς φλεβός. Si attraharis uenâ eius.
 ἐγγύσιον. Vas, & conceptaculum.

σφυγμός, Pulsus.
 σφυγμός, ἐστὶ διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετῶ ἀρτη-
 ρίας καὶ καρδιάς. Pulsus, est distrahatio & contractio
 indivisibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ἐστὶ παλμός, ἢ ζέσις φλεβός, &c. Pulsus, est
 subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QVAE I H LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλέξεων. Disputationum.
 ζήνων. Zenonis.
 συγκατάθεσις. Assensiones.
 τὰς τοιαύτας φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.

ὁ συγκατατίθει, οὐ οὐδὲ προσεπιθεῖται.
 Non assentit, neq; coopinatur.
 καὶ προσεπιθεῖται. Et coopinatur.

οὐ συγκατατίθει. Non approbat.

Cap. 2. αἰσθησις. Sensus.

ἀκολάστως. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκολάστως. Incastigatos.

Διατεῖ δὲ κατὰ τῆν τῆς ἀφῆς ἢ γούσως, &c. Cur incō-
 tinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrētā-
 di aut gustandi exuperantur? Nam qui immodicè re utun-
 tur uenerca, & qui luxu delectantur ciborum, inconti-
 nentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed
 partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate.
 Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus sibi
 dari optabat. At uerò qui in uidendo audiendo ue modū
 excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam
 uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum
 ceteris animātibus habemus? Ergo ut cōmunes spernimus
 & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus.
 Itaq; hominē ijs deditum reprehendimus, & incontinen-
 tem intemperantemq; appellamus, quod uictus à teterri-
 mo uoluptatū genere ducitur. Sed cum sentiendi genera
 quinq; sint, cetera animalia duobus tantū quæ modò di-
 xi, uoluptatum sibi acquirūt ceteris uel nihil omnino de-
 lectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim ui-
 det, aut olfacit, tantisper gaudet quoad gustus tactus ue
 fruisatur. Cūq; genus idipsum concupiscendi expleuit,
 illorum quoq; suauitas desijt: ut nobis salsamēti odor cū
 indigemus, suauis est: ubi satiati repletiq; sumus, amplius
 suauis non est. Rosæ autem odor semper suauis est.

τῆν σωμασίαν εἶναι μικρὸν ἐπιληψίαν.
 Coitum esse paruum morbum comitalem.

Cap. 4. ψυχροποικιλίη. Frigus facientem.

ἄντι πῦρ διαχάλαε τὸ πεπηγὸς, ὡσπερ ἦλοι ὁ χιὸν
 va. Ignis at cōcretū resoluūt, & gelu cōstricū ut niuē sol.

Cap. 5. Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος ἢ νευσάλλου, &c.
 Cur aqua ex niue glaciē uē liquatā sint uitiosā? an quia
 cum aqua quaeuis gelu concrescit, pars tenuissima diffila-
 tur, & lauisima euaporatur? Indicium illud est, quod
 deliquata sit minor quā antea fuerit, quā concrescere-
 ret. Cum itaque quod salubrius est defuerit, deterius sit
 quod relinquitur necesse est.

Cap. 6. Διατὶ οἱ μὲν ἀερυμὸμνοι ἐρυθραῖσι, &c.
 Quā ob causam erubescūt quos puduit, pallēt qui me-
 tuunt, cū istae affectiones similes inter se sint? An quoniā
 pudefactis sanguis de corde in oēs corporis partes dif-
 funditur, ita ut superficiem occupet, metu uerō percussis
 contrahitur ad cor, ita ut ceteris partibus defiat?

ἀερύνη ἐστὶ φόβος ὁ δὲ καὶ φόβος.
 Pudor iustae uituperationis est timor.

Cap. 7. ἀκέρως, ἢ κατὰ ἀντιφρασίαν.
 Impropriē, uel per oblocutionem.

Cap. 8. ἐνικῶς, Singulariter.
 ἀπαραιμύθητον. Absq; consolatione.
 πληθυντικῶς. Pluratiuē.

Cap. 9. ἀνακρεόντια.
 Anacreontio, & Anacreontis uersus.
 ἐλεγεία. Elegos, hoc est lugubria carmina.
 ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & uenusta.

τὸν ἀργυρῶν πορεύσας, &c. Argentum tornans
 Fabrica Vulcane mihi,
 Non hominem armatum.

Quid

Quid enim cum bellis mihi?
 Sed cauum poculum cude,
 Quantum uales maxime.

Inq; eo neq; astra,
 Neq; plaustra facias.
 Nam quid cum Pleiadibus,
 Quid cum Boote mihi?
 Vites fabrica quae so intus,
 Et racemos pariter,
 Aureosq; pulchrè calcantis
 Comites Lyae,
 Amoremq; excude simul.

ἀσωτία. Luxu, prodigalitate.

ἀναφροσύνας. Inuenustatis.

Cap. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶ, &c.
 Suauia dans Agathon animam ipsa in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.
 οὐκ ἀμειβομένη. Non inelegans.

Cap. 12. ἀπαθεία. Tranquillitatem.
 πάθη. Passiones.

Cap. 13. ἀκλαίως. Minime plorans.

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ παῖδες τοῦ Διονυσίου τεχνῖται. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quaestiones circulares.

Διατὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται, &c. Cur genus id homi-
 num, quod Dionysiacos technitas, id est artifices baccha-
 nales, appellamus, improbis esse moribus magna ex parte
 cōsueuerunt? An quia minime sese studio sapiētiae dedūt?
 eo scilicet quod in artibus necessarijs magnā partē aetatis
 suae

sue consumunt, uitam plurimum traducunt incontinentes, partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq; uita et gignit et auget.

Cap. 4. ἐξωτεριὰ. Extraria, uel extrinseca.

ἀκροαμαλία. Auscultatoria.

ἀκροαμαλιὰν. Auscultatoriam.

ἐξωτεριὰς. Extrarias.

δελινοῦ πῶδι πτατοῦ. Pomeridianam ambulationem.

ἐωθινῶν. Dilucularia.

ἐξωτεριῶν. Extrarij.

ἀκροαμαλῶν. Auscultatorij.

ἀκροαματιῶν. Auscultatorias.

ἀκροαμαλικῶν. Auscultatorios.

Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλει εὖ πρότερον.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοῦν, &c.

Alexander Aristoteli salutem.

Haud rectè fecisti, quòd auscultatorios liberos edideris. In qua enim re à cæteris nos item præstabimus, si discipline in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Ἀριστοτέλει βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πρότερον.

Ἐγραψάς μοι πῶδι τῶν ἀκροαμαλικῶν, &c.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scripsisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere, sed tu eos et esse editos, et minime editos scito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

Cap. 5. ἐπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ κηδεύωμαι ὑμῶν.

Habeo

Habeo curam uestrum, et consulo rebus uestris. ὑμῶν. Vestri.

Cap. 7. συμφωνίαν. Consensum.

Cap. 11. κρηνοῦ. Fauum.

κέρας ἀμειψίας. Copia cornu.

πινάκιδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

δασυβίαις, Exercitationes, et studia.

πῶδι ποικίλης ἱστορίας. De uaria historia.

βιβλιοθήκη. Librariam.

ἐπισημασίων. Spectaculorum.

συγγραφήν. Historiam.

F I N I S.

Lugduni
E X C V D E
Matthias B

Handwritten notes and a library stamp, including the word "BIBLIOTHECA" and the number "100".